

sülük,-gü 1. зоол. сүлүк (*Hirudo medicinalis*). **2.** бот. чырмоок өсүмдүктөрдүн муруту. ~ **gibi** сүлүктөй (*жабышкан*). ~ **vurmak** (*денеге*) сүлүк коюу.

sülükçü сүлүк менен кан сордурган киши.

sülün зоол. кыргоол (*Phasianus colchicus*). ~ **gibi** (*endamli*) узун бойлуу, шыңга.

sülüs 1. үчтөн бир. **2.** *арап тамгалары менен сулуу жазуу түрү.*

sümbül бот. сүмбүл, гиацинт (*Hyacinthus orientalis*).

Sümbüle астр. Кыз (Зодиак жылдызы).

sümbüli булуттуу, бүркөк (*күн*).

sümek,-gi түймөк, түрмөк, үшмөк (*жүн жип*).

Sümer к. Sumer.

sümkürmek чимкирүү.

sümmettedarik шашылыш, чала жасалган, акыркы моментте жасала калган.

sümsük I,-gi аңкоо, далдыраган, копол.

sümsük II зоол. кыска буттуу бир түр деңиз кушу (*Sulabassana*).

sümsüklemek копол/олдоксон болуу, аңкоо тартуу.

sümük чимкирик. ~ **doku** *анат.* былжыр кабык, мукоза.

sümüklü 1. чимкириктүү, чимкириги аккан. **2.** былжыр кабыктуу. ~ **böcek** зоол. үлүл (*Limax agrestis*).

sündürmek тартып узартуу.

sündüs алтын, күмүш жиптүү жибек кездеме түрү.

sünepe 1. олдоксон, копол. **2.** келесоо, аңкоо, макоо.

sünger 1. зоол. соргуч. **2.** соргуч, баскыч. ~ **doku** бот. соргуч ткань (*жалбырактын астыңкы бетиндеги*). ~ **kâğıdı** соргуч кагаз. **üzerinden** ~ **çekmek/geçirmek** *өтм.* унутуу, үстүн чийип салуу, эстен чыгаруу, ~ **gibi** абдан жумшак,

былпылдак. ~ **taşı** пемза.

süngerci 1. соргуч аңчысы. **2.** соргуч жасаган/саткан киши.

süngersi көзөнөктүү, соргучка окшогон.

süngü 1. сүңгү. ~ **çıkarmak** сүңгү сууруу. ~ **muharebesi** сүңгү салгылашы. **2.** бейит белгиси. **3.** көзөөч (*от көзөгөн*). ~ **sü ağır** кыймылы жай/оор. ~ **sü depreşmesin** жер жамандап барбасын (*өлгөн бирөөнү жамандоодон мурун айтылат*). ~ **sü depreşmesin, rahmetli pek cimriydi** жер жамандап барбасын, ыраматылык өтө сараң эле. ~ **sü düşük 1)** саламаттыгы начар. **2)** кадыр-баркын жоготкон. **3)** корккон, үрөйү учкан.

süngülemek 1. сүңгүлөө, сүңгү матыруу. **2.** көзөөч менен от көзөө.

süngülü сүңгүлүү.

sünmek, -er чоюлуу (*мис. кездеме, кийим*).

sünnet,-ti мус. **1.** сүннөт (*Азирети Мухаммед Пайгамбардын өрнөктүү жүрүш-турушу жана айткандары; шарияттын негизи*). **ehli** ~ сунниттер. **2.** сүннөт (*эркек балдарды мусулмандыкка атоо ырасмиси*). **3.** сүннөт тою. ~ **etmek** сүннөт кылуу. ~ **olmak** сүннөт болуу.

sünnetçi сүннөтчү (*сүннөт ырасмисин жасаган киши*).

sünnetli мус. сүннөттүү, сүннөтү кылынган.

sünnetsiz мус. сүннөтсүз.

Sünnî мус. суннит.

Sünnîlik, -gi сунниттик, сүннизм.

süper супер, укмуш, артыкча. ~ **benzin** жогорку сапаттуу/супер бензин.

süpermarket, -ti супермаркет.

süperfosfat, -tı хим. суперфосфат.

süpersonik, -gi суперсоник, ультраүндүү.

süprüntü 1. шыпырынды, таштанды. **2.** ишке жарабаган, санда жок

(*киши/буюм*).

süpürge шыпыргы. **elektrik ~si** чаң соргуч. ~ **otu bot.** шыпыргы гүл (*Erica cinerea*).

süpürgeci 1. шыпыргы сатар. 2. көчө шыпыргыч.

süpürmek 1. шыпыруу (*бир жерди*). 2. өтм. шыпырып жок кылуу, кубалап жиберүү. 3. түгөтүү, эч нерсе калтырбоо. **silip ~ 1)** шыпырып-сыйрып салуу. 2) жалап-жуктап коюу.

sürâhi графин.

sûrat, -ti ылдамдык, тездик, ыкчамдык. **sesüstü** ~ ультраун ылдамдык. **son** ~ бар болгон ылдамдык. ~ **i artırmak** ылдамдыкты арттыруу. ~ **i azaltmak** ылдамдыкты азайтуу.

sûratle тез, бат, ылдам. ~ **gidip gelmek** бат барып келүү.

sûratlendirmek 1. тездетүү, ылдамда-туу. 2. көбөйтүү, арттыруу.

sûratlenmek 1. тездөө, ылдамдоо. 2. көбөйүү, артуу. **ziyaretler daha da sûratlendi** келмей-кетмей көбөйдү.

sûratli 1. тез, бат, ылдам. 2. катуу баскан/жүргөн.

sürç, -cü унутуш. ~ **ü lisan** ооздон чыгып кетиш, жаңылып сүйлөп алыш.

sürçek, -ği миф, уламыш, болмуш.

sürçme 1. мукактанма, кекечтенме. 2. мүдүрүлмө. **dil ~si** тилинен жаңылуу.

sürçmek 1. мукактануу, кекечтенүү. 2. мүдүрүлүү. **bir sürçen atın başı kesilmez mak.** бир мүдүрүлгөн аттын башы кесилбейт. 3. жаңылып кетүү, адашып айтып/ жасап алуу. **dili** ~ оозунан /тилинен жаңылуу.

sürdürmek 1. сүрдүрүү, улантуу. **ilîş-kilerini** ~ мамилесин улантуу. 2. сүйкөтүү, сүрдүрүү. **boya** ~ боёк сүрдүрүү. 3. айдатуу (*малды, машинаны ж. б.*). 4. айдатуу (*талааны*).

süre мөөнөт, аралык, убакыт. **askerlik**

~**si** аскердик мөөнөтү. **kullanma ~si** колдонуш мөөнөтү/убактысы. **bir** ~ бир топко. **bir ~ buralardan uzaklaşın** бир топко бул жерде көрүнбөнүз. **bir ~ içinde** бир топко чейин. ~ **aşımı uk.** мөөнөтү өтүп кетиш (*кылмыштын, дабанын*).

sürece убакта, кезде, маалда. **sen orada kaldığın** ~ сен ал жакта калган маалда.

süreç, -ci процесс, өнүгүү маалы.

süreduran физ. инерттүү, кыймылсыз, жансыз, аракетсиз.

süredurum физ. инерттүүлүк, кыймылсыздык, жансыздык, аракетсиздик.

süregelen болуп/уланып/сүрүп келген (*көптөн бери*).

süregelmek болуп/уланып/сүрүп келиш (*көптөн бери*).

süregen 1. өнөкөт, хроник. 2. мед. өнөкөт. ~ **hastalık** өнөкөт оору.

süregenleşmek өнөкөткө айлануу, улааруу.

süregenlik, -ği өнөкөттүк, хрониктик.

sürek, -ği 1. мөөнөт, убакыт, срок. 2. үйүр (*сатууга чыгарылган мал*). 3. ылдам/катуу жүргөн, чаап бараткан (*ат үстүндө*). ~ **tatar** чаап бараткан атчан. ~ **avı** курчап/өңүп/тегеректеп кармап алуу (*аңчылар*).

sürekli 1. үзгүлтүксүз, тынымсыз, дайыма, ар качан. 2. узун мөөнөткө созулган. 3. линг. жумшак. ~ **ünsüz** жумшак үнсүз.

süreklilik, -ği үзгүлтүксүздүк, тынымсыздык, туруктуулук.

süreksiz 1. убактылуу, уландысыз, кыска мөөнөттүү. 2. линг. каткалаң. ~ **ünsüz** каткалаң үнсүз.

süreksizlik, -ği убактылуулук, уландысыздык.

sürelî белгилүү мөөнөттүү, периодикалык. **kısa** ~ кыска мөөнөттүү. **uzun** ~ узун мөөнөттүү. ~ **akım** элек.

туруктуу ток.

süreölçer хронометр.

sürerlik, -ği узундук, узактык. ~ **fiilleri** грам. улангандык билдирген этиштер (**gidedurmak** бара туруу, **bakakalmak** карап калуу ж.б.).

süresiz 1. чегин/мөөнөтү белгисиз. ~ **ta-til** мөөнөтү белгисиз каникул. 2. чексиз, түбөлүк. ~ **hapis** өмүр бою камак.

süreyazar хронограф.

Süreyya астр. Үркөр.сал. **Ülker**.

sürfe зоол. көпөлөк курту.

sürfile кездеменин четин бекитүү (ыдырабашы үчүн).

sürgen: ~ doku бот. меристема, өсүүчү ткань (сабактардагы/ тамырлардагы).

sürgit түбөлүк, чексиз, учсуз-түпсүз.

sürgü 1. тартма, чаптырма (эшиктин). 2. мала. **tarlaya ~ çekmek** талааны малалоо. 3. жапкыч, бекиткич (мылтыкта, айрым механизмдерде). 4. мед. жаталак оорулуунун абдес алган таштеги. 5. жер тегиздөөдө колдонулган таш дөңгөлөк.

sürgülemek 1. малалоо. 2. (эшиктин) тартмасын тартып бекитүү. 3. (жерди) тегиздөө.

sürgülü 1. тартмалуу (эшик, терезе). 2. тартмасы тартылган/бекитилген.

sürgün 1. сүргүн, айдоо (жаза катары). 2. сүргүнгө айдалган киши. 3. сүргүн жери. 4. бүчүр. 5. ич өткөк, чычкак. ~ **avı** к. **sürek avı**. ~ **gitmek/ ~e gönderilmek** сүргүнгө айдалуу. ~ **olmak** ичи өтүү, чычкактоо.

sürme I 1. сүрмө, сүйкөмө. 2. тартма, кыпчытма (эшиктин). 3. тартма, суурма (үстөлдө, шкафта). 4. сүрүлүп/суурулуп/жылдырылып колдонулган. ~ **kapı** жылдырма эшик.

sürme II сүрмө. ~ **çekmek** (көзгө) сүрмө сүрүү. ~ **yî gözden çekmek/çalmak**

жик билгизбей уурдап кетүү, көз көрүнөө алып коюу. ~ **taşı** хим. антимонит, сүрмө жылтырагы.

sürmedan сүрмө сакталган куту.

sürmek, -er 1. айдоо (малды/машинаны ж. б.). 2. сунуу, берүү, тапшыруу. **önüne bir kâğıt sürdü** алдына бир кагаз таштады. 3. тийүү, сүртүү, сүрүү. **elini** ~ колун тийгизүү. 4. сүргүнгө айдап жиберүү. 5. сүйкөө, сүрүү. **kolonya** ~ одеколон сүрүү. 6. сатууга чыгаруу **malı pazara sürdüler** малды базарга алып чыгышты. 7. жашоо, башынан өткөрүү. **hayat** ~ өмүр сүрүү. 8. айдоо (талааны/ жерди). 9. созулуу, улануу. **fırtına üç gün sürdü** бороон үч күнгө созулду. 10. өсүп чыгуу (өсүмдүктөр). 11. ич өтүү/сүрүү. **iç** ~ ичи өтүү.

sürmelemek 1. сүрмө сүйкөө (көзгө). 2. кыпчытып/чаптырып жаап коюу (эшикти).

sürmeli 1. (эшик) чаптырма менен бекитилген. 2. (көз) сүрмө менен боёлгон.

sürmelik, -ği сүрмө салгыч куту.

sürmenaj мед. неврастения (көп иштегенден пайда болгон алсыздык/ чарчоо).

sürnatüralizm филос. сюрнатурализм.

sürpriz сюрприз. ~ **yapmak** сюрприз жасоо.

sürre тар. сүрре (Османлы падышаларынын ар жылы Мекке менен Мединага жөнөткөн алтындары жана белек-бечкектери).

sürrealist, -ti сюрреалист.

sürrealizm сюрреализм.

sürsaj 1. полигр. үстүнө бастырып жазуу. 2. тех. ашкере жүк.

sürtme сүртүшмө.

sürtmek, -er 1. сүртүү, ушалоо. **elleri biri birine** ~ колдорду ушалоо. 2. сандалуу, сенделүү, тентүү. **sokak sokak** ~ көчөлөрдө сандалуу. **sürt**

Allah sürt! сенделип бош жүрмөк.
el ~ кол тийгизүү. **taban** ~ көп баруу, таманы тешилүү.
sürtük, -gü 1. айылчы, желип-жорткон (*аял*). **2.** сойку, аягы суюк (*аял*).
sürtünme сүртүнмө, сүрүнмө.
sürtünmek 1. сүртүнүү, сөйкөнүү (*бир нерсеге, бири-бирине*). **2.** өтм. чатак чыгарууга шылтоо издөө, тийишүү. **3.** сойлоо, жылып жүрүү.
sürtüşmek 1. сүртүшүү. **2.** чатакташуу, тил табыша албоо (*бири-бири менен*).
sürü 1. үйүр, короо, отор. **~ye kurt saldırdı** короого карышкыр кол салды. **2.** мал. **3.** шайка, зөөкүрлөр, сүрмө топ. **insan ~sü** адамдардын үйрү/тобу. **4.** бир топ, бир далай. **~den ayrılmak** элден бөлүнүү. **~süne bereket** сүрмө топ, сан-саат, аябай/абдан көп. **onda hisım akraba ~süne bereket** анда тууган-туушкан деген сан-саат. **~ sepet** түп көтөрө, жабыла, үйрү-тобу менен. **~ sepet bize geldiler** түп көтөрө бизге келишти. **~ ~ көптөгөн, жайнаган.** **~ ~ arkadaşları var** жайнаган достору бар. **~den ayrılan kuzu kurt kapar** мак. бөлүнгөндү бөрү жейт.
sürücü айдоочу (*мал/араба/машине айдаган*).
sürücül үйүр-үйүр болуп жашаган.
sürükleme сүйрөтмө.
sürüklemek 1. сүйрөп баруу/кетүү. **beni buraya sürükleye-sürükleye getirdiler** мени бул жерге сүйрөп алып келишти. **2.** агызып/алып кетүү (*суу, сел ж. б.*). **3.** азгыруу, алып баруу, жолго салуу. **felakete** ~ балакетке кабылтуу. **kötü yola** ~ жаман жолго түшүрүү.
sürüklenmek 1. сүйрөлүш. **2.** алып барылыш, кириптер болуш, кирип калыш. **3.** созулуш, уланыш. **bu**

dava iki yıl sürüklendi бул доо дагы эки жылга созулду.
sürükleyici 1. жетелеген, тарткан, түрткөн. **2.** азгырган, таасирленткен, кызык.
sürüm 1. талап, сатыш, өтүм (*бир товардын*). **bu malın ~ü yok** бул товардын өтүмү жок. **2.** колдонуу. **bu para ~den kaldırıldı** бул акча колдонуудан чыкты. **3.** партия. **malın bir ~ü** товардын бир партиясы. **~ ~ sürünmek** сүйрөлүү, сандалуу, азабын тартуу.
sürümek 1. сүйрөө. **eteğini** ~ этегин сүйрөө. **2.** сүйрөө, буксирге алуу. **3.** узартуу, сүйрөө, кечендетүү (*бир ишти*).
sürümlü талабы күчтүү, сатышы жакшы, өтүмдүү.
sürünceme: ~de bırakmak (*бир ишти*) болбогон жерден кечендетүү/создукуруу. **~de kalmak** болбогон жерден кечендөө/создугуу.
süründürmek 1. сүйрөлтүү. **2.** кыйноо, азап тарттыруу.
sürünge 1. зоол. сойлоп жүрүүчү. **2.** бот. чырмоок. **~ sap** чырмалып өскөн сабак.
sürünmek 1. сүйрөлүү, жылуу. **2.** сүрүнүү, сыйпануу. **3.** чачынуу. **koku** ~ атыр чачынуу. **4.** сүртүнүү. **duvara** ~ дубалга сүртүнүү. **5.** сойлоо. **6.** кыйынчылык тартуу, кыйналуу.
sürüştürmek 1. сүргүлөө, сыйпалоо. **2.** сүрө/сүйкөй салуу, чала-була сүйкөө.
Süryanî суриани, сириялык христиан.
Süryanîce суриани тили.
süs 1. жасалга, кооздук, көрк. **~ eşyası** кооздук буюму. **~e düşkün** кооздукту жакшы көргөн, сыланкороз. **2. ад.** кооздук, көркөмдүк. **divan şiiri ~e önem vermiştir** диван ырларында көркөмдүккө көп маани берилген. **~ için** кооздук катары. **~ püs** жасалга-масалга. (**ken-**

dine) ... ~ü vermek ... сыяктуу болуп көрүнүү ...ын кейпин кийүү. **kendine araştırmacı ~ü vermiş** өзүн изилдөөчү кылып көрсөтүштүр.

süsen бот. ирис (*Iris*).

süsleme жасалга, кооздомо.

süslemek 1. кооздоо, жасалгалоо, көркөтөндүрүү. 2. өтм. жасап-түзөп сүйлөө. 3. өтм. бүтүн кемчилигин бетине айтуу. **süsleyip püslemek** жасап-түзөө.

süsleniş жасаныш, жакшы кийиниш, боёнуш.

süslenmek жасануу, кооздонуу. **süslenip püslenmek** боёнуп-тарануу, жасанып-түзөнүү.

süslü 1. жасалгаланган, кооздолгон. 2. кооздукка, тышкы көрүнүшкө маани берген көтөнкооз, көйрөң. 3. боёнгон. ~ **kadın** жасанган аял.

süzme сүзмө.

süsmek, -er сүзүү. **inek süsmüş** уй сүзүп жибериптир.

süspansiyon хим. суспензия.

süssüz жасалгалсыз, жупуну, одоно.

süt, -tü 1. сүт. 2. (өсүмдүктөрдө) сүт, латекс. 3. урук (*эркек балыктын*). 4. *argo* бензин. ~ **ağacı** бот. сүт дарагы (*Brosimum galactodendron*). ~ **asidi** хим. сүт кислотасы. ~ **beyaz** аппак, сүттөй аппак. ~ü **bozuk** тукуму/жатыны бузук. ~ü **burnundan çıkmak** сүтү/ичкени мурдунан чыгуу. ~ **çalmak** бузук сүт менен ууландыруу/оорутуу (*эмчектеги баланы*). ~ü **çekilmek** сүтү тартылуу. ~ **çocuğu** 1) эмчектеги бала. 2) өтм. тажырыйбасыз, чоркок киши. ~ **danası** сүт эмген музоо. ~ **dişi** сүт тиш. ~ **dökmüş kedi gibi** сүт төгүп алган мышыктай (*күнөөкөр болуп*). ~ **gibi** сүттөй (*ак, таза*). ~ü **havale etmek** сүтүнө/абийирине коюу. ~ü **kalma** абийирине калуу. ~ **kardeş** эмчектеш. ~ **kesimi** (бала-

ны) эмчектен чыгаруу. ~ **kırı** (*ат учун*) ак боз ат. ~ **kuzusu** 1) сүт эмген козу. 2) сүт эмген бала. 3) эрке чоңойтулган (*киши*). ~ **mavisi** ачык көк (*мүс*). ~ **otu** бот. сүт оту (*Polygala*). ~ **şekeri** хим. сүт шекери, лактоза. ~ü **temiz** тукуму/жатыны жакшы. ~ **tozu** кургак сүт. ~ **vermek** эмизүү. ~ten **ağzı yanan** сүткө оозун күйгүзүп алуу, (*бир нерседен*) ачуу сабак алуу. ~ten **ağzı yanan yoğurdu/ayranı üfleterek içen** мак. сүткө оозун күйгүзгөн айранды үйлөп ичет.

sütana, sütanne эмчек эне.

sütbaba эмчек эненин күйөөсү

sütbesüt чыныгы, нукура, таза. ~ **çingene** чыныгы цыган.

sütçü сүт сатар.

sütlâç, -cı сүтлач (*сүт, күрүч, шекерден жасалган таттуу*).

sütleğen бот. сүт чай (*Euphorbia*).

sütlenmek сүт келүү (*желинге/эмчекке*).

sütliman 1. тынч, бейпил, жымжырт. 2. өтм. ызы-чуусуз, чыр-чатаксыз.

sütlü 1. сүттүү, сүтү көп. 2. саалган, саан, сүт берген. 3. сүт кошуп жасалган. ~ **çikolata** сүттөн жасалган шоколад. ~ **kahve** сүттүү кофе. 4. бот. сүт(түү). ~ **bezelye** сүт буурчак. ~ **mısır** сүт жүгөрү.

sütoğul, -ğlu эмчек уул.

sütölçer лактометр.

sütре 1. парда, көшөгө. 2. аск. далдоо/жашынган/бекинген жер.

sütsü биол., хим. эмульсия.

sütsüz 1. сүтсүз. ~ **kahve** карандай кофе. 2. сүтү аз/жок. ~ **inek** сүтсүз уй. 3. каткан, өтө бышып кеткен. ~ **mısır** өтө бышкан жүгөрү. 4. теги/тукуму жаман. к. ~ü **bozuk**.

sütsüzlük, -ğü 1. сүтсүздүк. 2. өтм. теги/тукуму начардык. 3. жүзү-каралык, арамзаалык.

sütun 1. архит. устун, тирөөч, колон-

на, мамы. **2.** мамыча, колонка (*газета, журналдарда*). **3.** түрмөк-түрмөк болгон, түрмөктөлгөн. **alev ~u** жалын түрмөгү. **4.** сап, тизмек. **rakam ~u** сандардын сабы/тизмеси. ~ ~ түрмөк-түрмөк, күргүштөгөн. ~ ~ **su** күргүштөгөн суу.

sütyen к. **sutyen**.

süvari 1. атчан. **2.** атчан аскер, кавалерист, кавалерия. **3.** кеме капитаны. ~ **alayı** атчандар полку. ~ **tugayı** атчандар бригадасы.

süvarilik, -ği 1. атчан аскердин кызматы. **2.** капитандык (*кызмат/милдет*). **3.** ооз. шымдын кашатына/тизесине коюлган чүпүрөк.

süve к. **söve**.

süveter свитер.

süyüm бир учук (*жип*).

süzek, -ği сүзгүч, торко.

süzeni сүзени (*керип сайылган сайма түйрү*).

süzgeç, -ci сүзгүч, торко, фильтр. ~ **kâğıdı** сүзгүч кагаз. **benzin ~i** бензин сүзгүч. **hava ~i** авто аба сүзгүч. **yağ ~i** май сүзгүч.

süzgeçli сүзгүчтүү. ~ **cihaz** сүзгүчтүү/

торколуу/фильтрлүү аппарат.

süzgün 1. алсыз, муун-жүүнү бош, дармансыз, күчсүз. **2.** сүзүлгөн/кылгырган сырдуу (*көз караи*).

süzme 1. сүзмө, сүзүп алма. **2.** сүзүлгөн, сүзмө. ~ **bal** сүзүлгөн бал. ~ **yoğurt** сүзмө. **3.** *argo* начар, шүмшүк (*киши*).

süzmek, -er 1. сүзүү, торколоо, фильтрлөө. **tortunu** ~ чөбөгөсүн сүзүп алуу. **2.** кылгырып/сүзүлүп кароо. **3.** сыдырып кароо, көз жиберүү. **tepeden turnağa bir süzdü** баштан-аяк бир карап койду.

süzülmek 1. сүзүлүү. **bal süzüldü** бал сүзүлдү. **2.** агуу. **gözlerinden yaş süzüldü** көздөрүнөн жаш акты. **3.** кайкып учуу (*куш*). **4.** кылгырып/сүзүлүп кароо. **5.** арыктоо, шапаяюу, жаагы шимирилүү. **hastalıktan süzüldü** оорудан шапайды. **6.** жылып жоголуу/кирүү. **sessizce içeri** ~ ичкери акырын жылып кирүү.

süzüm: ~ ~ **süzülmek** кылактап/чайпалып/буралып басыш.

süzüntü 1. чөбөгө. **2.** сүзүлгөндөн калган нерсе.

Ş

Ş,ş *түрк алфавитинин жыйырма үчүнчү тамгасы.*

şa *сырд. с. (yaşa'нын кыск.) жаша! (ураан катары үч кайталанып айтылат).*

şaban **1.** шабан (*Ай календарынын сегизинчи айы*). **2.** арго аңкоо, кеңкелес.

şablon **1.** шаблон (*сызгыч*). **2.** шаблон (*курал*). **3.** өтм. шаблон, көп колдонулуп баркы калбаган үлгү.

şad шат, көңүлдүү, шайыр. **gönlünüz ~ olsun!** көңүлүңүз шат болсун!

şadırvan фонтан (*жаами короосундагы*).

şad(u)man шатман, куунак, көңүлдүү, жыргал.

şafak, -ğı таң, саар. ~ **ağarmak** таң агаруу. (*birinde*) ~ **atmak** маселенин/кырдаалдын жооптуулугун түшүнүү. ~ **sökerken** таң атканда.

Şafî **1.** мус. Исламдагы төрт суннит мектебинен бири. **2.** бул мектепти тутунган киши. ~ **köpeği** **1)** балит, ыпылас (*киши*). **2)** түрү суук. ~ **köpeğine dönmek** бети-башын булгап алуу. ~ **köpeği gibi titremek** калтырап-титирөө.

Şafîlik, -ği мус. шафилик.

şaft, -tı мех. өзөк.

şaful, -lü кадак (*бал салчу*).

şah I (*am*) арткы эки аягы менен туруу. ~ **a kalkmak** (*am*) эки аяктап туруу.

şah II **1.** шах/шаа, өкүмдар. **2.** шахм. шах, король. **3.** эн мыкты/жогорку. ~ **ımı bu kadar severim** колумдан келе турганы ушунча. ~ **damarı anat.** аорта. ~ **iken şahbaz olmak** шах экени аз келгенсип, жолдуу да чыкканын кара (*түрү сууктун кебетеси дагы да кетип, келесоонун келесоолугу дагы да*

артканда какшык иретинде айтылат).

şahadet, -ti **1.** күбө, күбөлүк. ~ **te bulunmak/~ etmek** күбөлүккө өтүү. **2.** далил. **3.** бир идея үчүн шейит болуу. ~ **getirmek** келиме келтирүү. **kelime** ~ келимеи шахадет. ~ **parmağı** сөөмөй.

şahadetname **1.** диплом, күбөлүк, сертификат. **2.** күбөлүк, документ. **aşı ~si** эмделгени тууралуу жазуу.

şahane **1)** шахка/падышага тиешелүү/ылайык. **2)** сонун, мыкты, керемет. ~ **düğün oldu** сонун той болду.

şahap, -bı учкан/кайган жылдыз, метеор.

şahbaz **1.** чоң. **2.** жолдуу, ак жолтой, шылуун.

şaheser шедевр, чыгарманын шаасы.

şahıs, -hsı **1.** киши, индивид. **2.** өз, өзүмдүк. ~ **mülkiyeti** өзүмдүк менчик. ~ **ıma ait** өзүмө тиешелүү. **3.** грам. жак. ~ **ekleri** жак мүчөлөрү. ~ **zamirleri** жактама ат атоочтор. **3.** каарман (*ньесада*).

şahika чоку, төбө, уч (*мис. тоонун*).

şahin зоол. ылаачын (*Buteo buteo*). ~ **bakışlı** бүркүт кабак.

şahinci саяпкер (*падышанын куштарынын таптаган*).

şahit,-di **1.** күбө. ~ **göstermek/tutmak** күбө кылуу. ~ **olmak** күбө болуу. **2.** далил.

şahitlik,-ği күбөлүк. ~ **etmek** күбөлүккө өтүү.

şahitsiz күбөсүз, далилсиз.

şahlanmak **1.** (*am*) арткы аяктары менен туруу. **2.** атылып чыгуу (*куш, учак*). **3.** өтм. жинденүү, өзүн кармай албай калуу. **4.** эргүү, шаңдануу, моокуму кануу.

şahlık, -ğı **1.** шахтык (*дөөлөт/сөөлөт*).

2. шахтык (*башкаруу*). 3. шахтык, падышалык (*мамлекет*).

şahmerdan *тех.* барскан, моло таш (*эгин бастырыш үчүн колдонулган*).

şahrem: ~ ~ быт-чыт, айрык-айрык. **kumaş** ~ ~ **ayrıldı** кездеме быт-чыты чыгып айрылды.

şahsen өзү, тикелей, жекече. ~ **tanımak** өзүн таануу.

şahsî жекече, өз, өзүнө таандык, менчик. ~ **görüş** өз көз караш. ~ **kanaat** өз пикир. ~ **mülkiyet** жеке менчик.

şahsiyat, -tî 1. өзүмдүк, аялуу, айтылбас (*нерселер*). (*işi*) ~ **a dökmek** (*бирөөгө*) кастарын тигиш, кекениш.

şahsiyet, -tî 1. кишилик, жүз, жекече мүнөз, кылык. ~ **i anlaşılmaz** кишилиги/мүнөзү билинбеген. 2. салабаттуулук, зоболо. **mühim bir** ~ зоболосу бийик киши.

şahsiyetli 1. кишичиликтүү, адамкерчиликтүү. 2. зобололуу, сөөлөттүү, абройлуу.

şahsiyetsiz кишичиликсиз, адамкерчиликсиз.

şaibe 1. кир, так, тамга. 2. *өтм.* айып, кемчилик.

şaibeli кемчилиги/айыбы болгон.

şair 1. акын (*оозеки жана жазгыч*). 2. кыялкеч, романтик.

şairane 1. поэтикалуу, шаң/демөөр берген, ышкы ойготкон. 2. акындардай, акын сыяктуу, ыр жандуу.

şairlik, -ği акындык.

şak I туур. с. шак. ~ **diye yüzüne vurdu** шак дедире бетке чапты.

şak II, -kkl 1. жарык, жарака. 2. жара/кыя чабылган. ~ **etmek** жаруу, талкалоо.

şaka тамаша, азил. ~ **ya almak** тамаша кылуу/көрүү. ~ **dan anlamak** тамашаны/тамашалашканды билген. ~ **bir yana** тамашасы жок/тамаша эмес. ~ **yı bırak** тамашаны кой. ~ **ya boğmak/bozmak** тамашага айлан-

дыруу. ~ **etmek** тамаша кылуу. ~ **ya gelmek** тамашаны көтөрүү. ~ **ya gelmemek** 1) тамашаны көтөрө албоо. 2) тамаша кылууга ылайык болбоо. **bu iş ~ya gelmez** бул ишти тамаша кылууга болбойт. ~ **ya getirmek** 1) тамашага чалуу, оюн-чындан айтуу. 2) тамашага буруп жиберүү. ~ **gibi gelmek** тамаша деп ойлоо. ~ **götürmez** тамашасы болбоо. ~ **iken kaka olmak/~yı kakaya çevirmek** оюндан от чыгуу. ~ **kaldırmak** тамашаны көтөрүү. ~ **maka derken** оюн-тамаша деп атып. ~ **olsun diye** тамаша/күлдүрүш үчүн. ~ **söylemek** тамаша айтуу. ~ **ya vurmak** тамашага буруу. ~ **sı yok** тамашасы жок. **eşek ~sı** одоно/орой тамаша.

şakacı тамашакөй, куудул.

şakacıktan 1. тамаша иретинде/кылып. 2. билинбей, байкалбай, оюн/тамаша ичинде. ~ **epey iş görmüşüz** оюн-тамаша ичинде бир далай иш бүтүрүп коюпсуз. 3. тамаша кылымыш болуп.

şakacılık, -ğı тамашакөйлүк, куудулдук.

şakadan ойноп, тамаша кылып, калп эле. ~ **söylemek** ойноп айтып коюш.

şakak, -ğı *анат.* чыкый.

şakalaşmak тамашалашуу, азилдешүү.

şakasız тамашасыз, чындап.

şakayık, -ki *бот.* пион (*Paeonia mascula*).

şakıma сайрама.

şakımak 1. сайроо (*куштар үчүн*). 2. *өтм.* сайроо, сонун ырдоо (*киши*).

şakır: ~ ~ 1. шатыр-шатыр. **yağmur** ~ ~ **yağyor** жамгыр шатыратып жаап жатат. 2. шыдыр. ~ ~ **Almanca konuşur** немецче шатыратып сүйлөйт. 3. жалт-жулт (*эткен*), төгүлгөн (*жарык*). ~ **şukur** шақыр-шукур.

şakırdamak 1. шакылдоо. 2. шатыроо.

yağmur şakırdayarak yağıyor жамгыр шатыратып жаап жатат.

şakırdatmak шатыратуу, кырсылдатуу. **parmaklarını** ~ колдорун кырсылдатуу.

şakırtı шакылдак, шатырак. **el ~sı** алакан чапканда чыккан үн.

şakıt, -tı зоол. мурена (*Muraena helena*).

şaki каракчы, зөөкүр.

şakilik, -ği каракчылык, зөөкүрлүк.

şakir ыраазы болгон, кадыр билген.

şakirt, -di шакирт, окуучу.

şaklaban 1. куудул, маскарапоз, шут. **2.** шарлатан. **3.** жасакер, кошоматчы.

şaklabanlık, -ğı 1. куудулдук, маскарапоздук. **2.** шарлатандык. **3.** жасакерлик, кошоматчылык.

şaklamak шакылдоо. **kamçı şakladı** камчы шакылдап тийди.

şaklatmak шакылдатуу, шак дедиртүү. **bir tokat şaklattı** бир муштап жиберди.

şakrak 1. шаңдуу, көңүлдүү, шайыр (*киши*). **2.** шаңкылдаган. ~ **bir kahkaha** шаңкылдаган күлкү. ~ **kuşu** зоол. снегирь (*Pyrrhula pyrrhula*).

şakraklık, -ğı шаңдуулук, шайырлык, көңүлдүүлүк.

şakşak, -ğı 1. кастаньета. **2.** шакылдак, такылдак.

şakşakçı 1. жасакер, кошоматчы. **2.** *театр.* жалданган көрүүчү (*кол чабуу үчүн*).

şakşakçılık, -ğı жасакерлик, кошоматчылык.

şakul, -lül *тех.* салмоор (*жердин тигин/түздүгүн өлчөгөн курал*).

şakullemek 1. салмоор менен өлчөө (*жердин түздүгүн*). **2.** *өтм.* текшерүү.

şal 1. кашемир (*токума*). **2.** шаль. ~ **deseni** шалдын гүлү. ~ **örneği** шалдын гүлү салынган жамынчы (*жемперлерде колдонулган*).

şalgam 1. *бот.* шалгам, чалкан (*Brassica rapa*). ~ **suyu** шалгам суусу/

маңызы. **2.** *argo* кеңкелес, дөөпөрөс.

şallak 1. жылаңач. ~ **mallak** энеден туума. **2.** шалтак, кир.

şalter *элек.* ачкыч, коммутатор.

şalvar шалбар. ~ **gibi** шалбардай (*кең*).

şam: ~ baba 1) шамбаба (*таттуу түрү*). **2)** *өтм.* үй-бүлөсүнө карашсыз ата.

Şam Дамаск. ~ **fıstığı** антеп мистеси.

şama момго матырылган билик.

şamama 1. жыттуу майда коон. **2.** оорулуу, алсыз. ~ **gibi** кичинекей, сүйкүмдүү киши.

şaman шаман, кам.

şamandıra 1. *дең.* калкыма (*металл челек; алкактарына портто кеме байланат*). **2.** калкыма (*кеменин багытын көрсөткөн бал челек*). **3.** керосин чырактын билиги.

şamanizm шаманизм.

şamanlık, -ğı шамандык.

şamar жаакка чапма. ~ **atmak** жаакка чаап жибериш. ~ **oğlanı** тогурагы жеңил киши. ~ **yemek** жаактан ары жеп алыш.

şamata ызы-чуу, күрү-гүү. ~ **etmek/koparmak/yapmak** ызы-чуу чыгаруу.

şamatacı чыр, чатак, тажаал (*киши*).

şamatalı чырдуу, чатактуу, ызычуулуу.

şamdan шамдал, шам.

şamdancı 1. шамдал жасаган/саткан киши. **2.** *тар.* (*сарайларда*) жарык иштеринен жоопкер киши.

Şamî дамаскылык.

şamil 1. ичине/кучагына алган, камтыган. **2.** жалпы. ~ **olmak** (*бир нерсени*) өз ичине алуу.

şampanya шампан. ~ **rengi** шампан түстүү.

şampinyon *бот.* шампиньон (*козукарын түрү*).

şampiyon чемпион.

şampiyona чемпионат.

şampiyonluk, -ğu чемпиондук (*наам*).

şampuan шампунь.

şan I 1. шаң, даңк, атак. 2. намыс, жакшы ат, шарапат. ~**ına düşmemek** атына жарашпоо. ~**ına lâîk olmak** шаңына ылайык болуу. ~**ından olmak/yakışmak** шарапатына/шаңына жарашуу. ~ **vermek** атак алып келүү. ~**ına yedirememek** ичине сиңдире албоо.

şan II *муз.* ырдоо. ~ **dersleri** ырдоо сабагы.

şangır: ~ ~ же ~ **şungur** шаңгыр-шаңгыр, шаңгыр-шунгур.

şandırdamak шаңгыроо.

şangırtı шаңгырак, шаңгырты.

şanjan кубулган, түрлөнгөн (*түс*).

şanjman (~ **kutusu**) *тех.* ылдамдык алмаштырма кутусу.

şanlı 1. шаңдуу, атактуу, даңктуу. 2. татыктуу, ардактуу, касиеттүү. ~ **şöhretli** сөөлөттүү, кадыр-барктуу.

şâno *театр* сахна.

şans шанс, таалай, жол, бакыт. ~**ın açık olsun!** таалайың ачык болсун! ~**ı dönmek** жолу болуу, таалайы ачылуу. ~**ını kaybetmek** мүмкүнчүлүгүн качыруу. ~ **tanımak** шанс берүү. ~**ı yaver gitmek** бактысы ачылуу, жолу болуу. ~**ı yok** жолу жок, таалайы тайкы.

şanslı таалайлуу, жолдуу, шанстуу.

şanslılık, -ğı таалайлуулук, жолдуулук.

şansölye канцлер.

şanssız шанссыз, таалайсыз, жолсуз.

şanssızlık, -ğı таалайсыздык, жолсуздук, шанссыздык.

şantaj шантаж. ~ **yapmak** шантаж жасоо.

şantajcı шантажчы.

şantiye 1. курулуш жери. 2. кеме курулуш жери, верфь.

şantör эркек ырчы.

şantöz аял ырчы.

şantug, şantung, -gu шантунг (*кездеме*).

şanzuman к. **şanjman**.

şap I *туур.* с. шап, чоп. ~ **diye öptü** чоп

дедире өптү.

şap II, -pı ачуу таш (*химиялык туз*). ~ **gibi** өтө туздуу. ~ **gibi donmak/kalmak** таң калгандан сүйлөй албай калуу. ~ **hastalığı** шарп илдети. ~ **oturmak** кыйынчылык/жокчулук ичине түшүү.

şapel *дин* кичине чиркөө.

şapır: ~ ~ же ~ **şupur** шапыр-шупур, шалп-шалп, чалп-чалп (*үн чыгарып өбүшкөн/тамак жегенде чыккан үн*).

şapırdamak шалпылдоо, чалпылдоо.

şapırdatmak шалпылдатуу, чалпылдатуу. **ağzını** ~ оозун шалпылдатып.

şapırtı чалпылдак, шалпылдак.

şapka 1. шапка, баш кийим. 2. *тех.* калпак, капкак (*мис. кернейдин*). 3. телпек (*козукарындын*). ~ **çıkarmak** 1) баш кийимин ала коюу. 2) *өтм.* күнкор болуу, баш ийүү. ~**yı ters giymek** ачуусу келүү.

şapkacı шапкачы, баш кийим узу.

şapkalı 1. шапкалуу. 2. *өтм.* чет элдик. 3. *үстүндө ичкертүү белгиси бар үндүү* (**â, î, û**).

şapkalık, -ğı 1. шапка койгуч/илгич. 2. шапкага ылайык (*материал*).

şaplak, -ğı шапалак, уруш, чабыш.

şaplamak шап эттирүү. **tokat** ~ шап эттирип муштап жиберүү.

şaplatmak 1. чалп, чоп эттирүү. 2. шалп эттирип уруп жиберүү.

şappadak капысынан, күтүүсүздөн, шып этип. ~ **eve girmek** шып этип үйгө кирип келүү.

şaprak, -ğı көрпөчө (*ээрдин*).

şapşal 1. илээнди, жүдөө, балит. 2. жалкоо, көпшөк. 3. шалбыраган, жарашыксыз (*кийим*). 4. аңкоо чалыш, маңыроо. ~ ~ 1) жүдөп-какап, шалбырап. 2) аңырайып.

şapşalak илээнди, өз боюна карабаган.

şapşallaşmak жүдөө, шалбыроо.

şapşallık, -ğı 1. жүдөөлүк, илээндилик. 2. аңкоолук, маңыроолук.

şar: ~ ~ шар-шар (*суунун үнү*).
şarabî кызыл шарап түстүү.
şarampol, -lû арык, аңгек (*жол жээгиндеги*). ~ **e yuvarlanmak** арыкка/аңгекке кирип кетүү.
şarap, -bî шарап. **beyaz** ~ ак шарап. **kırmızı** ~ кызыл шарап. ~ **gibi** шараптай.
şarapçı 1. шарапчы, шарап жасаган/саткан киши. **2.** шарапты сүйгөн киши.
şarapçılık, -ğî шарапчылык.
şaraphane шарапкана (*шарап жасалган/сакталган/сатылган жер*).
şarapnel шрапнель.
şarbon 1. мед. күйдүргү (*малдын жуугуштуу оорусу*). **2.** көмүр.
şarıl: ~ ~ шарыл-шарыл. ~ ~ **akmak** шарылдап агуу (*суу*).
şarıldamak шарылдоо.
şarıltı шарылдак. **derenin ~sı** суунун шарылдагы.
şarj 1. жүк. **2.** элек. жүктөмө, толтурма (*батареяны*). ~ **etmek 1**) (*батареяны*) толтуруу, жүктөө. **2)** арга (*бир нерсеге*) көзү жетүү.
şarjör магазин (*автоматтык куралдарда*).
Şark Чыгыш. ~ **dilleri** чыгыш тилдери. ~ **çıbanı** мед. чыгыш чыйканы.
şarkadak туур. с. шак. ~ **tokadı indirdi** шак дедирип чаап жиберди.
şarkı 1. обондуу ыр. **2.** күү. **3.** ад. уйкаш жазылган ыр түрү. ~ **söylemek/okumak** ырдоо. ~ **sözü** ырдын сөзү.
şarkıcı ырчы.
şarkıcılık, -ğî ырчылык.
şarkî чыгышка мүнөздүү/тиешелүү.
şarkiyat, -tı чыгыш таануу, ориенталистика.
şarkiyatçı чыгыш изилдөөчү, ориенталист.
şarküteri чучук/колбаса/сосиска саткан дүкөн.
şarlamak к. **şarıldamak.**

şarlatan шарлатан, көз боёмочу.
şarlatanlık, -ğî шарлатандык.
şart, -tı шарт. сал. **koşul. ~lar altında** шарттар алдында. ~ **a bağlamak** шартка байлоо. ~ **değil** шарт/керек эмес, кереги жок. ~ **etmek** өзүнө өзү шарт коюу, ант берүү. ~ **kipi грам.** шарттуу ыңгай. ~ **koşmak/koymak** шарт коюу. ~ **olmak** болушу сөзсүз керек/шарт болуу. ~ **olsun!** шерт/ант болсун! ~ **şurt tanımaz** шартка көнбөс. ~ **lar yaratmak** шарт түзүү. ~ **ı yerine getirmek** шартын аткаруу.
şartlamak мус. үч жолу чайкоо (*Ислам шартында үч жолу жууш аркылуу ар нерсе киринен арылат*).
şartlandırmak шарттандырыш, шарттуу системага көндүрүш (*мис. кишилерди/жаныбарларды*).
şartlanmak 1. психол. шарттануу, адатка айлануу. **2.** мус. үч жолу жуунуп киринен арылуу.
şartlaşmak келишүү, макулдашуу, шартташуу (*тараттар*).
şarthı 1. шарттуу, шартка байланыштуу. **2.** мус. киринен арылган. **3.** ант/сөз берген. ~ **birleşik cümle грам.** шарттуу татаал сүйлөм. ~ **refleks психол.** шарттуу рефлекс.
şartname шартнаама, келишим, контракт.
şartsız 1. шартсыз. **2.** мус. киринен арылтылбаган. ~ **refleks психол.** шартсыз рефлекс.
şaryo 1. тех. (*бир куралдын*) кыймылдуу бөлүгү. **2.** (*машинкада*) жылдыргыч тетик. **3.** кичине вагон (*машинелер ташылган*).
şasi 1. тех. шасси, рама (*мис. автомобилде*). **2.** фото фотопластинкалар кутусу. **3.** (*курулушта*) сүрмө алкак.
şaşaa 1. жарык, жаркырак. **2.** өтм. салтанат, шаан-шөкөт.
şaşaalı 1. жаркыраган, жалтылдаган. **2.**

көркөмдүү, салтанаттуу, шаан-шөкөттүү. ~ **düğün** шаан-шөкөттүү той.

şaşakalmak селдейип/таң калып калуу.

şaşalamak аң-таң калуу, абдырап/дабдырап калуу.

şaşı чалыр (көз). ~ **bakmak** чалырайып караш. ~ **gözlü** чалыр көздүү.

şaşılasi кызык, таң калычтуу.

şaşılaşmak чалыр болуу/тартуу, чалыраюу.

şaşılık, -ğı чалырлык.

şaşırmak 1. таң калуу. 2. адашуу (*жолдон*). **yolunu** ~ жолунан адашуу. 3. жаңылуу, адашуу, башы айлануу/катуу. **hesabını** ~ эсептен жаңылуу.

şaşırtıcı таң каларлык/калычтуу, укмуштуу, баш айландырган. ~ **olmak** таң калычтуу болуу.

şaşırtma 1. таң калтырма. 2. кыйыштырма (*өсүмдүктөрдү*).

şaşırtmaca баш айлантма (*оюн*).

şaşırtmak 1. таң калтыруу. 2. жолдон адаштыруу, азгыруу, жазгыруу, жаңылтуу. 3. кыйыштыруу (*өсүмдүктөрдү*).

şaşkaloz чалыр көздүү.

şaşkın 1. алдастаган, алапайын таппай калган, карбаластаган, таң калган. 2. оозун ачкан, аңкоо, макоо, далдыраган. ~ **bir hâlde** алдастап, карбаластап, таң калып. ~ **a çevirmek** таң калтыруу, башын айлантуу. ~ **a dönme** башы айлануу, карбаластоо. ~ ~ кайсалап, чочулап, таң калып. ~ ~ **bakmak** чочулап караш.

şaşkınlık, -ğı 1. таң калычтуу/чочуткан (*абал*). 2. аңкоолук, момундук. ~ **a uğramak** таң калып калуу.

şaşmak 1. таң калуу. **son gelişmelere şaşmamak mümkün değil** акыркы жаңылыктарга таң калбай коюу мүмкүн эмес. 2. жаңылуу, адашуу, чаташтыруу. **gününü** ~ күнүн чаташтыруу. 3. (*тангыч сүйлөм-*

дөрдө) кайтпас, кайра тартпас. **bildiğinden şaşmaz** өз билгенин бербейт.

şaşmaz өзгөрбөс, жаңылбас.

şataf ооз. кооздук, сөөлөт.

şatafat, -tı шаан-шөкөт, көркөмдүк, кооздук, сөөлөт.

şatafatlı шаан-шөкөттүү, көркөмдүү, сөөлөттүү.

şathî сатиралык, юмордук, күлкүлүү.

şatır 1. шатыра-шатман, көңүлдүү. 2. *тар. (салтанаттарда)* падышаны, вазирди коштоп жүрүүчүлөр.

şatırtı шатырак, шуудурак.

şato сепил. ~ **gibi** чоң, сөөлөттүү.

şayak, -ğı саржа (*жүн кездеме*).

şayan татыктуу, ылайык, арзыган. **dik-kate** ~ көңүл бурууга татыктуу. **hürmete** ~ урмат-сыйга ылайык.

şayet эгер, кокус. ~ **yanılırsam düzeltin** кокус жаңылып кетсем, түзөлткүлө.

şayia жайылган кабар, аңыз сөз.

şebboy бот. *ак баи* маттиола (*кооздук өсүмдүгү*) (*Matthiola incana*).

şebek 1. зоол. бабун (*Papio cynocephalus*). 2. түрү суук, арсыз (*жиши*).

şebeke 1. байланыш түйүндөрү (*өлкө боюнча*). 2. өтм. уюшкан топ, банда, шайка. 3. күбөлүк карт (*студенттердин*).

şebnem ад. шүүдүрүм.

şecaat, -ti каармандык, баатырдык, жүрөктүүлүк.

şecere санжыра, генеалогия, тек.

şecereli 1. тектүү, ата-бабасы дайындуу. 2. асыл тукум (*айбан*).

şef шеф, башчы. ~ **garson** баш официант. **masa ~i** бөлүм башчысы. **orquestra ~i** дирижёр.

şefaаt, -ti арачылык, ортомчулук. ~ **etmek/ ~te bulunmak** арачылык/ортомчулук кылуу.

şeffaf тунук, ачык.

şeffaflaşmak тунуу, тунук тартуу.

şeffaflık, -ğı тунуктук, ачыктык.

şefkat, -ti мээрим, боорукердик, ак көңүлдүк ырайым.
şefkatli мээримдүү, боорукер, ак көңүл, ырайымдуу, адамкерчиликтүү.
şefkatsiz таш боор, мээримсиз, катаал, адамкерчиликсиз.
şefkatsizlik, -ği таш боордук, катаалдык.
şeflik, -ği 1. шефтик (*кызмат/милдет*). **2.** шефтик (*контора*). **3.** бөлүм (*шеф тарабынан башкарылган*).
şeftali 1. бот. шабдаалы (*Persica vulgaris*). **2.** шабдаалы (*мөмөсү*).
şehadet к. **şahadet.**
şehvî эротикалык, жыныс эңсөөсүнө байланыштуу.
şehir, -hri шаар. ~ **rehberi** шаар картасы. ~ **devleti** шаар-мамлекет. ~ **dışı** шаар тышы.
şehirci шаар пландоочу, шаарчылык адиси.
şehircilik, -ği шаарчылык, шаар куруу адистиги.
şehirlerarası шаарлар арасы.
şehirleşme шаарлашма, шаарга айланма.
şehirleşmek шаарлашуу, шаарга айлануу.
şehirli шаардык.
şehit, -di 1. мус. шейит (*Ислам үчүн күрөштө өлгөн*). **2.** шейит (*Түркияны коргоодо курман болгон*). ~ **düşmek/olmak** шейит болуу. ~ **etmek** шейит кылуу.
şehitlik, -ği 1. майданда өлүш. **2.** шейиттик, шейиттер көрүстөнү.
şehlâ 1. бир аз чалыр көздүү (*аял*). **2.** чекир (*көз*).
şehname ад. шахнаме, тарыхый поэма.
şehremini тар. мэрия (*Анкара менен Стамбулда*).
şehirîye майда кесме (*сорпо/палоо жасоодо колдонулат*).
şehvanî сезимтал, кумардуу, мээр козгогон.
şehvet, -ti 1. жыныстык арзуу. **2.** эңсөө.
şehvetli 1. жыныстык арзуусу күчтүү.

2. (*бир нерсени*) ашыкча эңсеген, артынан түшкөн.
şehzade тар. шахзаада.
şek, -kki эск. шек, күмөн.
şehavet, -ti эск. каракчылык, зөөкүрлүк.
şeker 1. шекер. **toz** ~ кумшекер. **kesme** ~ кант. **2.** конфет. ~ **dağıtmak** конфет таратуу. **3.** мед. шекер оорусу. ~ **bayramı** орозо айт. ~ **gibi** шекердей таттуу. ~ **hastası** шекер оорусу бар, диабетик. ~ **kamışı** бот. кант тростниги (*Saccharum officinarum*). ~ **pancarı** бот. кант кызылчасы (*Beta vulgaris var rapa*).
şekerci шекер/конфет жасаган/саткан киши/дүкөн. ~ **boyası** бот. америка жүзүмү (*Phytolacca americana*).
şekercilik, -ği шекерчилик (*өнөр жайы*).
şekerleme 1. шекер кошмо, шекерлеме. **2.** шекер капталган жемиштер, конфет. **3.** өтм. куш уйкусу, чырма этип алма.
şekerlemek шекер кошуу/каптоо, шекер менен кайнатуу.
şekerlenmek 1. кантка айлануу. **2.** канты эрибей калуу. **reçel şekerlendi** вареньеин шекери чыгып калды.
şekerleşmek 1. шекери бөлүнүп калуу, кристаллдашуу. **2.** өтм. сүйкүмдүү/татынакай болуп чыгуу.
şekerli 1. шекерлүү, канттуу. **2.** таттуу. ~ **kahve** таттуу кофе. **3.** диабетик, шекер оорусу бар.
şekerlik, -ği 1. конфет салгыч. **2.** шекер жасоого ылайык.
şekerpare 1. таттуу өрүк түрү. **2.** түрк таттуусу.
şekerrenk, -gi 1. саргыч түс. **2.** арга бузук мамиле, таарыныч.
şekersiz 1. шекерсиз. **2.** шекери/таттуусу аз.
şekil, -kli 1. шекил, көрүнүш, форма. **2.** сүрөт, схема, диаграмма. **3.** жол, ыкма, мамиле. **4.** түр, сорт, вариант. **5.** ад. түр. ~ **almak** шекил

- алуу, формага ээ болуу. ~ **bilgisi** грам. морфология. ~ **bilimi** биол. морфология. ~ **değişimcilik** филос. трансформизм. ~ **değişimi** трансформация, түр өзгөрткүчтүк. ~ **ve muhteva** шекил жана мазмун. ~ **e sokmak/koymak** шекил/форма берүү. ~ **ve şemail** тышкы көрүнүш, кебете.
- şekilci** 1. филос. формалисттик. 2. формалист.
- şekilcilik**, -**ği** филос. формализм.
- şekildeş** бир шекилде/түрдө/формада.
- şekillendirmek** 1. бир шекил/турпат берүү. 2. түзүү, жаратуу.
- şekillenmek** 1. бир шекилге/турпатка ээ болуу. 2. түзүлүү, жаратылуу.
- şekilli** шекилдүү, кебетеленген, түрдөнгөн.
- şekilperest**, -**ti** к. **şekilci**.
- şekilsiz** 1. шекилсиз, формасыз. 2. сүрөтсүз, схемасыз. 3. түрү суук, көрүнүшү начар.
- şeklen** шекили/көрүнүшү/түрү боюнча.
- şekva** арыз, доомат.
- şelâle** шаркыратма.
- şelek**, -**ği** 1. жүктөлгөн жүк. 2. токол мүйүз (*айбан*).
- şema** 1. схема, сызык, диаграмма. 2. план.
- şematik** схемалык.
- şempanze** зоол. шимпанзе (*Pan troglodytes*).
- şems** эск. күн.
- şemsiye** 1. чатыр, чатыр түрүндөгү. 2. парашют чатыры. 3. кол чатыр. 4. бот. чатыр гүл.
- şemsiyeci** кол чатыр жасаган/оңдогон/саткан киши.
- şemsiyelik** 1. кол чатыр салгыч (*дүкөндөрдө, мекемелерде*). 2. кол чатыр жасаганга ылайык.
- şen** 1. көңүлдүү, кушубак, шайыр, ачык-айрым (*киши*). 2. шаңдуу, шайыр, көңүл көтөргөн. ~ **şarkılar** шаңдуу ырлар. ~ **şakrak/şatır** шатыра-шатман, көңүлдүү, куунак.
- şenelmek** 1. гүлдөп өнүгүү, өркүндөө. 2. өсүү, жайылуу (*өсүмдүк*).
- şeneltmek** байыр алдыруу, отурукташтыруу, жайгаштыруу (*элди/калкты*).
- şenlendirmek** шаңдантуу, көңүл көтөрүү, жарп жазуу.
- şenlenmek** 1. шаңдануу, көңүлү ачылуу/көтөрүлүү. 2. отурукташуу, байыр алуу, жашап калуу. 3. жандануу, активдүү болуу.
- şenlik**, -**ği** 1. шаңдуулук, шайырдык. 2. оюн-тамаша, зоок, фестивал. 3. кубаныч. ~ **görmemiş** тарбиясыз, билгиликсиз.
- şer**, -**rri** 1. жамандык, кастык, кара ниеттик, каразгөйлүк. 2. каар, касап, жаал, ачуу, кыжыр. ~ **ine lânet!** (*Кудай*) анын жүзүн ары кылсын!
- şer'an** шарыят боюнча, шарыятка ылайык.
- şerare** учкун, чагылган жарыгы.
- şerbet**, -**ti** 1. шербет. 2. суюк дары, микстура. **lohusa** ~**i** жаш төрөгөн аялга берилген шербет. 3. сууда эритилген нерсе. **çimento** ~**i** цемент арашмасы.
- şerbetçi** шербет жасаган/саткан киши/дүкөн. ~ **otu** бот. кулмак (*Humulus lupulus*).
- şerbetlemek** 1. уулуу айбандардын чагышына каршы дубалап коюу. 2. жер семирткич менен азыктандыруу (*жерди*).
- şerbetli** 1. шербеттүү, шербет кошулган. 2. уулуу айбандардын чагышын тоотпогон. 3. өтм. жамандык жасоо көнүмүш болгон. 4. өтм. ашмалтай. **dayak ve hakarete** ~ таяк менен жемеге ашмалтай болгон.
- şerbetlik**, -**ği** шербет жасоого жараган.
- şeref** 1. намыс, абийир, сыймык, ар. сал. **onur**. 2. шарапат, кадыр-барк,

сый, урмат. **~ine!** урматына. **~i adına** намысы алдында. **~ bahş etmek/vermek** аброюн/кадыр-баркын көтөрүү, намыска жароо. **~ işi/meselesi** намыс/абийир маселеси. **~ kıtası** ардактуу кароол. **~ misafiri** ардактуу конок. **~e nail olmak/~ bulmak** шарапатына ээ болуу. **kendisiyle tanışma ~ine nail oldum** аны менен таанышуу шарапатына ээ болдум. **~ üyesi** ардактуу мүчөсү. **~ yeri** ардактуу орун.

şerefe мунаранын азан окулган жери.

şerefiye жер салыгы (*чөйрөнү көркөтөндүрүү үчүн алынат*).

şereflendirmek абройун көтөрүү, кадыр-баркын арттыруу, сыймыктандыруу.

şereflenmek сыймыктануу, көтөрүлүү.

şerefli 1. сыймыктуу, ардактуу, кадырлуу. **2.** сыймык берген, абройлуу. **~ bir görev** сыймыктуу милдет. **3.** отурукташкан, гүлдөгөн, өркүндөгөн. **~ yer** өркүндөгөн/өскөн жер.

şerefsiz намыссыз, арсыз.

şerefsizlik, -ği намыссыздык, арсыздык.

şerh түшүндүрмө, ачыктама, жорум, комментарий. **~ etmek** түшүндүрүү, ачыктоо, жоруу.

şerha 1. тилим, кесим. **2.** жара (*мис. кылычтын*).

şeriat, -ti мус. шарыят. **~ın kestiği parmak acımaz** мак. шарыят кескен бармак оорубайт.

şeriatçı мус. шарыятчы, шарыятты жактоочусу/үйрөтүүчүсү.

şerif I 1. ыйык, куттуу. **2.** тектүү, ак сөөк.

şerif II шериф (*кызмат*).

şerik эск. шерик, орток.

şeriklik, -ği 1. шериктештик. **2.** шериктик, жолдошчулук.

şerir эск. арамзаа, кара ниет.

şerit, -di 1. тилке, тасма, бант, лента. **ipek ~** жибек тасма. **daktilo ~i** ма-

шинка лентасы. **2.** жол тилкеси. **sağ ~** оң тилке. **sol ~** сол тилке. **3.** ичке кылаа/жээк (*деңиздин, көлдүн*). **4.** зоол. салитёр (*адам/айбан ичегисинде жашаган мите курт; Taenia*). **5.** анат. түйүн. **ses ~leri** үн түйүндөрү. **~ çizgisi** тилке сызыгы. **~ metre** тасма метр. **~ testere** тасма араа.

şeritlemek тасма өткөрүү/тагуу.

şeritli тилкелүү, тилкеленген.

şerli кара өзгөй, арамзаа, кара ниет, долу.

şey алты. **~ beş bakmak** чалыр көздүү. **~i beş görmek** шылд. бээни төө көрүү (*мас абалында*).

şet, -ddi 1. эск. катуу/чытырата байлоо, таңуу. **2.** муз. өз тонунун алдында же үстүндө чалуу.

şetlant, -dı шотланка (*кездеме түрү*).

şev 1. жантайма, боор, эңкейиш, айдөөш. **2.** жантык, ийилген. **~ duvar** жантык дубал.

şevk 1. каалоо, эңсөө, энтузиазм. **~le sarılmak** (*бир нерсеге*) жан дили менен киришүү. **2.** кубаныч, сүйүнүч, экстаз, ээликме. **~e gelmek 1)** эңсөөсү артуу. **2)** өзүн жоготуп коюу, экстазга кирүү. **~e getirmek** сезимдерин козгоо, ээликтирүү. **~i kırılmak** көңүлү/шаабайы сууп калуу.

şevket, -ti улуулук, зоболосу/шаңы бийиктик (*падыша, султандар үчүн колдонулган*).

şevketli улуу, зоболуу, шаңы бийик.

şevyot, -tu шевиот (*кездеме*).

şey 1. (н)еме, нерсе, бирдеме. **bir ~** бирдеме. **ona bir ~ler oluyor** ага бирдеме болуп атат. **bir ~ mi oldu?** бирдеме болдубу? **bir ~in kalmaz** эчтекең калбайт (*айыгып кетесиң*). **bir ~ değil** эч нерсе эмес, арзыбайт (*ырахматка жооп катары айтылат*). **bir ~e benzetmek** бирдемеге окшоштуруу. **bir ~**

yerine koymamak көңүл бурбоо, таназар албоо. **çok** ~ көп нерсе. **her** ~ ар нерсе, баары. **her ~i abartıyor** баарын күчөтүп жиберет. **2.** нерсе, зат.

şeyh 1. *мус.* шейх, тарикат башчысы. **Mevlevî ~i** мевлевилиер шейхи. **2.** арап уруу башчысы. **~in kerameti kendinden menkul** шейхтин керемети өзүнө маалым (*көтөрүлүп сүйлөгөндөргө ишенбегендикти билдирет*).

şeyhülislâm тар. шейхүлислам (*Османлы Императорлугунда эң жогорку дин кызматкери*).

şeytan 1. шайтан. **2.** *өтм.* куу, шумпай, айлакер киши. **3.** *өтм.* акылдуу, шок, тентек (*бала*). **4.** *өтм.* арамзаалык, кара ниеттик. **~ın alt/art bacağı** акылдуу, тентек, шок (*бала*). **~ aldatmak** шайтан азгыруу. **~ arabası** кырка тартып абада учкан уруктар **~ın ayağını kırmak** кайраттануу, бир ишти жасоо үчүн өзүндөгү бөгөттү жеңүү. **~ azapta gerek** сооп/чала болот! **~ları başına toplanmak/üşüşmek** шайтаны кармап калуу, жини келүү. **~ çekici** тентек/сүйкүмдүү бала. **~ diyor ki** шайтан сайып жатпайбы. **~ dürtmek** шайтан сайып/түртүп. **~ elini çekmiş** шайтан колун тарткан (*өтө улгайган киши*). **~ geçmiş gibi** кулак-мурун кескендей жымжырттык. **~ gibi** шайтандай (*акылдуу, амалдуу*). **~ görsün yüzünü** жүзүн шайтан көрсүн! **~ kulağına kurşun!** шайтан укпасын! көз тийбесин! **~ kuşu** зоол. жарганат түрү (*Rhinolophus ferrum equinum*). **~a külahı/ pabucuters giydirmek** шайтандын өтүгүн терс кийдирет (*куу, митайым*). **~ maymunu** зоол. шайтан маймылы (*Pithecia satanus*). **~a parmak ısırtmak** шайтандан ашып кетүү. **~**

şaşırttı шайтан азгырды. **~ taşlamak** шайтанга таш ыргытуу (*ажыга бараткан жолдо жасалчу ырасми*). **~ tırnağı 1)** тырмакка кошулуп чыккан кемирчек тери. **2)** *бот.* шайтан тырмак (*Phyteuma*). **~ tüyü olmak** бир шайтаны бар (*өзүн башкаларга сүйдүрүү жөндөмү болуу*). **~ uçurtması** батперек. **~a uymak** шайтандын тилине кирүү. **~ın yattığı yeri bilmek** коёндун жатагына чейин билүү.

şeytanca шайтанча, шайтан сымал.

şeytanî шайтанга мүнөздүү, шайтандай.

şeytanlık, -ğı шайтандык. **~ etmek** шайтандык кылуу.

şezlong, -gu шезлонг.

şık I 1. келишимдүү, жарашыктуу, модага ылайык. **2.** келишимдүү/жарашыктуу кийинген. **3.** *өтм.* орундуу, ыктуу. **~ cevap** орундуу жооп.

şık I, -kklı жол, чечим, альтернатива. **iki ~tan birini seçeceksiniz** эки жолдон бирин тандап аласыңар.

şıkır: ~ ~ 1) шатыр-шатыр. **~ ~ para saymak** шатыр-шатыр акча саноо. **2)** кыр-кыр. **~ ~ oynamak 1)** колун кырсылдатуу. **2)** мыкты бийлөө.

şıkırdamak 1. шыңгыроо (*тыйындар*). **2.** кырсылдоо, шаңгыроо.

şıkırdatmak 1. шыкылдатуу. **2.** *арго* тыйындын үнүн угузуу (*үмүт эттирүү*).

şıkırtı шыңгырак. **para ~sı** тыйындын шыңгырагы.

şıklık келишимдүүлүк, жарашыктуулук.

şıldır: ~ ~ туур. с. жаркыраган, жадыраган (*көз*).

şillik, -ğı ашкере боёнгон/жасанган аял, ойсоке.

şımarık, -ğı эрке, талтаке, оосар, ээн баш.

şımarıklık, -ğı эркелик, оосарлык, ээн

баштык.
şırmarmak көбүү, чектен чыгуу, эрке-
 лөө, оосар/ээнбаш болуу.
şımartmak эркелетүү, көптүрүү, ээн
 баш кылуу.
şingır: ~ ~ *туур. с.* шыңгыр-шыңгыр.
şingırdamak шыңгыроо.
şingırtı шыңгырама, шыңгырак.
şıp: ~ ~ **1.** *туур. с.* тып-тып (*суу*).
damdan ~ ~ **su damlıyor** чатырдан
 тып-тып деп суу тамчылап жатат.
2. капыстан, шып этип. ~ **diye**
geliverdi шып этип келип калды.
şıpidik бутка салма, шлёпанцы.
şıpır: ~ ~ **1.** *туур. с.* чыбырчыктап. **al-**
nından ~ ~ **ter damladı** чекесинен
 чыбырчыктап тер чыкты. **2.** шы-
 быр-шыбыр, шыбыргактап (*жаа-
 ган жаан*).
şıpırtı тыпылдак. **mutfaktan gelen su ~sı**
rahatsız ediyordu ашканадан кел-
 ген суунун тыпылдагы тынчын
 алып жатты.
şıppadak күтүүсүздөн, шып этип,
 капысынан.
şıpsevdi туруксуз, күндө ашык, жүрөө-
 нөк.
şıra **1.** жүзүм ширеси. **2.** шире (*мөмө-
 лөрдүн*). **elma ~sı** алма ширеси. **3.**
арго кырылган апиим.
şırak *туур. с.* шарт, шырк (*мис. кылыч*
суурулганда чыккан үн). ~ **diye**
 шарт этирип.
şırakkadak күтүүсүздөн, капыстан. ~
düşüp bayıldı капысынан жыгы-
 лып эси ооп калды.
şıralı ширелүү. ~ **üzüm** ширелүү жүзүм.
şırfıntı жеңил ойлуу, аягы суюк (*аял*).
şırlı: ~ ~ *туур. с.* шырыл-шырыл (*ак-
 кан суу*).
şırıldamak шырылдоо.
şırlıltı шырылдак. **suyun ~sı** суунун шы-
 рылдагы.
şıringa шприц. ~ **etmek/yapmak 1)** ийне
 саюу. **2)** газды/суюктукту шприц
 менен сордуруу.

şırlamak шырылдоо, шырылдап агуу.
Şia **1.** *мус.* шииттер. **2.** *мус.* шиизм.
şiar *эск.* белги.
şiddet, -ti **1.** күч, катуулук. **depresin ~i**
 жер титирөөнүн күчү. **2.** ылдам-
 дык. **rüzgârın ~i** шамалдын ылдам-
 дыгы. **3.** зордук, зомбулук, күч. ~
kullanmak күч колдонуу. ~ **le 1)** ая-
 бай, абдан, катуу. **2)** күч колдонуу
 менен, аёосуз, катаал. ~ **e başvur-**
mak күч колдонуу. ~ **göstermek**
 күч көрсөтүү, күчкө салуу.
şiddetlenmek **1.** күчтөнүү, күч алуу, кү-
 чөп кетүү. **2.** катуулоо, катаалда-
 шуу.
şiddetli **1.** катуу, күчтүү. ~ **soğuk** катуу
 суук. **2.** *өтм.* катуу, курч, кызуу. ~
tartışmalara neden oldu кызуу та-
 лаштарга себеп болду. **3.** катаал,
 кыйын, аёосуз. ~ **kış** катаал кыш.
şif пахта чанагы.
şifa шыпаа. ~ **bulmak** шыпаа болуу. ~ **yı**
bulmak/kapmak 1) ооруп калуу. **2)**
 балакетке кабылуу. ~ **lar olsun!**
 шыпаа тапсын/болсун! (*ооруган-
 дарга/ чүчкүргөндөргө айтылган*
тилек).
şifahen оозеки/сөз жүзүндө.
şifahî оозеки, сөз менен айтылган. ~
imtihan оозеки сынак.
şifalı шыпаалуу, пайдалуу. ~ **bitki**
 шыпаалуу өсүмдүк. ~ **ot** шыпаалуу
 чөп.
şifasız шыпаасыз, айыкпас (*дарм*).
şifon шифон (*кездеме*).
şifoniyer шифоньер.
şifre шифр, код. ~ **yi açmak/çözmek**
 шифрди чечип/билип алуу. ~
anahtarı шифрдин ачкычы.
şifrelemek шифрлеп коюу, кодго салуу.
şifreli шифрлүү, коддуу. ~ **kasa** шифр-
 ленген касса. ~ **kilit** шифрлүү
 кулпу.
Şii *мус.* шиит.
Şülik *мус.* шииттик.
şiir *ад.* ыр, поэзия. ~ **okumak** ыр окуу.

~ **dirmek/yazmak** ыр жазуу. ~ **gibi** ыр сыяктуу (*шыр, жагымдуу сөз*).
şiiрsel поэтикалык, ыр түрүндөгү.
şikayet, -ti 1. арыз, дат, доомат, нааразычылык. 2. доо. ~ **te bulunmak** арыздануу, нааразы болуу. ~ **etmek** 1) арыздануу. 2) доо ачуу.
şikâyetçi 1. арызданган/даттанган киши. 2. доо ачкан киши. ~ **olmak** 1) арыздануу, даттануу. 2) доо ачуу.
şikayetname арыз.
şike 1. спорт шике (*утушту сатып алуу*). 2. өтм. айлакердик, жоо-сунсуздук (*бир кызыкчылык үчүн алдын ала макулдашуу*). ~ **yapmak** 1) спорт мелдешти алдын-ала сүйлөшүп алуу. 2) өтм. өз ара сүйлөшүп, айла-амал колдонуу.
şikeli спорт күмөндүү, таза эмес (*оюн/матч*).
şilep, -bi дең. шлюпка.
Şili Чили.
Şilili Чилилик.
şilin шиллинг (*Австриянын акча бирдиги*).
şilt, -di шилт (*калпак түрүндөгү эстелик тартуу; жеңүүчүлөргө берилет*).
şilte матрац, төшөк. **eyer ~si** ээр көрпө-чөсү.
şimal, -li эск. түндүк. **Ş~ Yıldızı** астр. Алтын Казык жылдызы.
şimdi 1. азыр, ушу тапта. ~ **sana mektup yazıyorum** азыр сага кат жазып жатам. 2. эми, жакында. ~ **ağlayacak** эми ыйлап жиберет. 3. эми/азыр эле, бир аз мурун. **otobüs ~geçti** автобус эми эле өттү. 4. мындан ары/кийин. ~ **cevap verme sırası onlarda** мындан ары жооп бериш алардын кезеги. ~ **ye değin/dek/kadar** азыркыга чейин, эмдигиче. ~ ~ азыр/эми эле.
şimdiden азыртадан, эмитеден. ~ **tezi yok** дароо.
şimdiki азыркы, эмики, ушу таптагы.

~**ler** азыркылар, эмикилер, жаңы муун. ~ **zaman** 1) азыркы кез/учур. 2) грам. учур чак.
şimdilik азырынча. ~ **her şey yolunda gidiyor** азырынча бааары жайында.
şimendifer 1. темир жол. 2. поезд.
şimiotaksi биол. хемотаксис.
şimiotropizm хим. хемотропизм.
şimşek, -ği чагылган. ~ **çakmak** чагылган чагылуу. ~ **çakmış gibi** чагылган тийгендей болуу. ~ **gibi** чагылгандай (*тез*). ~ **leri üstüne çekmek** катуу сыңдоолорго учуроо. ~ **çakmadan gök gürlemez** мак. жел болбостон чөптүн башы кыймылдабайт (*сөзм. с. чагылган чагылбастан күн күркүрөбөйт*).
şimşir 1. бот. шамшат дарагы (*Buxus sempervirens*). 2. бул дарактан жасалган тактай/буюмдар. ~ **kaşık** шамшат кашык. ~ **sandık** шамшат сандык.
şinanay 1. диал., сырд. с. "бах", "чиркин", "жыргал" сыяктуу канааттануу, жыргоо сезимдерин туюндурупат. 2. муз. тра-ля-ля (*рефрен*). 3. татынакай, кооз. **ne güzel ~basmalar** кандай сонун чыттар. 4. арго жок, калбады, түгөндү.
- **şinas** (*татаал сөздүн экинчи бөлүгү*) жетик, адис, шыктуу. **hukuşinas** укук адиси. **tarihşinas** тарых адиси, тарыхчы.
şinik, -ği майда, чубурган нерселерди өлчөөчү бирдик (= 9,25 л).
şinşilla шиншилла (*көрпө*).
şipşak арго дароо, ошол замат.
şipşakçı сүрөттү тез чыгарган көчмө сүрөтчү.
şipşaklamak арго эстей калуу.
şipşirin шипширин, таптаттуу.
şir шер, арстан.
şiraze 1. полигр. мукабаны карматкан тор тасма. 2. спорт балбандардын шымынын багалети. ~ **sinden çık-**

mak (*бир иш*) чегинен/чыйырынан чыгып кетүү.

şirden зоол. (*кепиөөчү айбандарда*) ашказандын экинчи бөлүгү.

şirin ширин, татынакай, жакшынакай.

şirinlik, -ği шириндик, татынакайлык.

şirk, -ki дин көп кудайлуулук, политеизм.

şirket, -ti 1. бирдик, шериктештик, ортоктук. 2. фирма. ~ **kurmak** фирма куруу.

şirpençe мед. кан чыйканы, кызыл жара.

şirret, -ti 1. тилдүү, каражаак (*аял*). 2. кежир, чатак, кыйкымчыл, долу.

şirretlik, -ği кежирлик, чатактык, долулук.

şirürji мед. хирургия.

şiryan анат. артерия.

şist, -ti геол. , мин. сланец.

şiş I 1. шиш. ~ **kebab** шишкебек. 2. шиш (*түймө ишинде*). **örgü ~i** токума/түймө шиши. 3. тех. өзөк. 4. кылыч, шпага.

şiş II 1. шишик. 2. шишиген. ~ **gözler** шишиген көздөр.

şişe I 1. шише, бөтөлкө. 2. мед. банка. ~ **çekmek** банка коюу. 3. шише (*чырактын*). 4. арга көчүк.

şişe II казык.

şişelemek шишелөө, шишелерге куюу.

şişek, -ği зоол. борук (*эки жаштагы кой*).

şişinmek 1. кыйынсынуу, чоңсунуу, көтөрүлүү, манчыркоо. 2. (*жүнүн/түгүн*) үрпөйтүү, түктөйтүү (*айбандар коргонуу максатында*).

şişirme 1. үйлө(т)мө, көптүрмө (*шарды, баллонду ж. б.*). 2. өтм. жел, жасалма түрдө көбөйтмө, апыртма. ~ **rakamlar** жел сандар.

şişirmek 1. үйлөө, көптүрүү, жел толтуруу. **balonu** ~ шарды үйлөө. 2. өтм. апыртуу, көбүртүп-жабыртуу. 3. өтм. башты оорутуу, тажатуу. 4. чала-була/арыдан-бери жасай

салуу (*бир ишти*).

şişkin шишиген, көпкөн.

şişkinlik, -ği шишик, көпкөн/көөп калган нерсе.

şişko семиз, толук, болук, эттүү.

şişlemek 1. шишке саюу (*этти ж. б.*). 2. өтм. шиш менен сайып жиберүү.

şişlenmek шиш (*бычак, канжар ж. б.*) менен жаралануу.

şişlik, -ği 1. шишкебек кылууга жарактуу (*эт*). 2. шишик, шишиген/көпкөн жер.

şişman семиз, толук (*киши*).

şişmanca толук, болук.

şişmanlamak семирүү, толуп кетүү.

şişmanlık семиздик, толуктук.

şişmek 1. шишип кетүү, көөп калуу. 2. көбүү, тарсаюу, чандаюу, толуп чыгуу. **karnım şişti** ичим көптү. 3. тажоо. **başım şişti** башым ооруп чыкты. 4. арга уялуу, тартынуу (*жасаган каталыгынан улам*).

şive 1. сүйлөө бычымы, айтым, акцент. ~ **si bozuk** бузуп/чалып сүйлөгөн. ~ **si Arapçaya çalıyor** арапча чалып сүйлөйт. 2. айтым, говор. **İstanbul ~si** Стамбул айтымы. 3. ооз. кебете, кешпир, ырай, бешене.

şiveli 1. кайсы бир айтымда/акцентте сүйлөгөн. 2. кебетелүү, ырайлуу.

şizofren мед. шизофрен (*оорулуу*).

şizofreni мед. шизофрения (*оору*).

şofben суу ысытуучу.

şoför шофёр.

şoförlük, -ğü шофёрлук (*кызмат/милдет*).

şok, -ku психол. шок. ~ **a girmek** шокко кирүү. ~ **tedavisi** шок терапиясы.

şoke: ~ **etmek** шок кылуу, таң калтыруу. ~ **olmak** шок болуу.

şom: ~ **ağızlı** 1. каражолтой, оозу жаман. 2. арамзаа, караньет.

Şor шор (*эл*).

Şorca шор тилинде, шорча.

şorlamak шоркуроо.

şort, -tu шорта.

şose шоссе.

şoşet, -ti кыска байпак. ~ **çorap** байпак-сайпак.

şoson көлөч.

şov шоу, көрсөтүү.

şoven, şovenist шовинист.

şovenizm, şovenlik, -ği шовинизм.

şöför к. **şoför**.

şöhret, -ti 1. атак, даңк. *сал. ün.* ~ **bulmak/kazanmak** атак/даңкка ээ болуу. ~ **salmak** таанылуу, белгилүү болуу. 2. атактуу/ таанымал киши. **şehrin ~leri ile beraber oturduk** шаардын таанымал кишилери менен бирге отурдук.

şöhretli атактуу, даңктуу, таанымал, белгилүү, көрүнүктүү.

şölen 1. сый тамак, банкет. ~ **çekmek/vermek** сый тамак бериш. 2. той. 3. санат көрсөтүүсү, оюн-тамаша.

şömüne камин.

şömizye аял кофтасы.

şövale мольберт.

şövalye рыцарь. ~ **yüzüğü** калың, кырдуу эркек шакеги.

şövalyelik, -ği 1. рыцарлык. 2. *өтм.* ашкере өткүрлүк, чапчаңдык, өрттүк.

şöyle 1. ушинтип, минтип. 2. ушундай, ошондой. ~ **bir** азыраак, чала-була, үстүртөн. ~ **bir bakmak** 1) үстүртөн кароо. 2) көз чаптырып коюу. ~ **böyle** 1) эптеп-септеп, чала-була. 2) кадыресе, карапайым. ~ **dursun** ... мындай турсун, ... эле эмес, ... айтпаганда да. ~ **ki** ушунтип, ушундайча.

şöylece ушунтип, ушундай, ушундайча.

şöylesi ушунусу, мунусу, ошонусу.

şöylesine ушунтип, минтип.

şu (-nu) 1. ушу, бу(л). ~ **na bak!** муну кара! ~ **bu** тиги-бу, ар ким. ~ **nun bunun sözüne kulak asma** анын-мунун сөзүн уга бербе. ~ **na buna** тигиге-буга. ~ **ndan bundan** андан-мындан. ~ **günlerde** ушу күндөрдө.

~ **hâlde** бул жагдайда. ~ **veya bu** тиги же бу. ~ **kadarki** ушунчалык, мынчалык. **şunun şurası** көп болсо ушул эле/жакын эле жерде/убакта. **bayrama ~nun ~rasında üç-beş gün kaldı** майрамга көп болсо, үч-төрт күн калды.

şua, -aı *эск.* шоола.

şubat, -tı февраль.

şube 1. бөлүм, секция, филиал. **TÖMER'in Kızılay ~si** ТӨМЕРдин Кызылай филиалы. 2. класс (*мек-тепте*). 3. тармак, салаа. 4. *биол.* класс. **bir hücreliler ~si** бир клеткалуулар классы.

şuh шок, ойноок, ойсоке, чоёктогон (*аял*).

şuhluk, -ğu ойнооктук, эркелик, ойсокелик.

şule шоола, алоо, нур.

şunca ушунча, ушунчалык, мынча, мынчалык.

şura ушу/бу жер. ~ **da** ушу жерде. ~ **m ağrıyor** ушу жерим ооруп жатат.

şûra кеңеш, кеңешме. **sağlık ~sı** саламаттык кеңеши. **Yüksek Askerî ~** Жогорку Аскердик Кеңеш.

şuracık, -ğı ушул эле/жакын эле жерде.

şuralı бул жердик, бияктык. ~ **buralı** ал жерден бул жерден/ар кай жактан келгендер.

şurası, -nı бул жагы/жерин, мунусу. ~ **muhakkak ki** ал жагы анык дечи. ~ **nı unutmayalım ki** бул жагын унутпайлы.

şurup, -bu 1. сироп, сок, маңыз. 2. таттуу дарылык суусундук, микстура.

şuur 1. акыл-эс, сезим, түшүнүк. *сал. bilinç.* ~ **altı** *психол.* аң-сезим алдында, ичкүдү менен. ~ **unu kaybetmek** эсин жоготуу. ~ **u kapalı olmak/~u yerinde olmamak** акыл-эси ордунда болбоо. 2. аң-сезим. ~ **la** аң-сезимдүүлүк менен. ~ **una varmak** көзү жетүү. ~ **dışı** *психол.*

аң-сезим тышы.

şuurlandırmak аң-сезимин курчутуу, агартуу, түшүндүрүү.

şuurlu аң-сезимдүү, түшүнүктүү, зээндүү.

şuursuz аң-сезимсиз.

şükran шүгүрчүлүк, ыраазычылык.

şükretmek 1. шүгүрчүлүк кылуу, шүгүр этүү (*Kudayga*). 2. ыраазы болуу (*бирөөгө*).

şükür,-krü 1. шүкүр/шүгүр, шүгүрчүлүк (*Kudayga*). 2. ыраазычылык, тобо. ~ **etmek** шүгүрлүк/тобо кылуу. ~**ler olsun!** Кудайга шүгүр!

şümul,-lû 1. ичине/кучагына алма, камтыма. 2. лог. түшүнүктөр чөйрөсү/алкагы. ~**ü içine almak** камтуу, өз ичине алуу. ~**ü olmak** тиеши болуу.

şümullendirmek жаяу, таратуу, жарыя-

лоо.

şümüllü камтыган, өз ичине алган, ар тараптуу, көп кырдуу.

şüphe шек, күмөн. ~ **bırmak** шек туудуруу. ~**ye düşmek** шектене баштоо, күмөнсүү. ~ **etmek** шек саноо. ~ **götürmek** шектүү, шектендирген. **bu işin hiç ~ götürün tarafı yok** бул иштин эч шектүү жагы жок. ~ **kurdu** шек, күмөн. **yüreğine ~ kurdu girmek** көңүлүндө күмөн пайда болуу. ~ **yok** күмөнсүз, шексиз.

şüpheli 1. шекчил, күмөнчүл. 2. филос. скептик.

şüphelilik,-ği шекчилдик, күмөнчүлдүк, скептицизм.

şüphelenmek шектенүү, күмөн/шек саноо.

şüpheli күмөндүү, шектүү.

şüphesiz күмөнсүз, шексиз, анык, ачык.

T

T,t *түрк алфавитинин жыйырма төртүнчү тамгасы.*

ta тээ, так, тетиги, тетиги эле (*башка бир сөз менен белгиленген убакытты / аралыкты күчөтүү үчүн колдонулган бөлүкчө*). ~ **aralıktan beri bekliyorum** тээ декабрдан бери күтүп жатам. ~ **baştan** башынан бери. ~ **çocukluğundan beri arkadaşlar** тетиги эле бала кезинен бери теңтуш. ~ **oradan** так ошо жерден. ~ **kendisi** так өзү. ~ **ki** болсун деп, болушу үчүн. **en ufak ayrıntısına kadar açıkladı**, ~ **ki herkes anlasın** ар кимге түшүнүктүү болсун деп майда-чүйдөсүнө чейин ачык түшүндүрдү.

taaccüp, -bü *эск.* таң калыш. ~ **etmek** таң калуу.

taaddüt, -dû *эск.* көбөйүү, саны артуу.

taaffün *эск.* жыттанып / сасып кетме. ~ **etmek** жыттанып / сасып кетиш.

taahhüt, -dû (*бир иштин*) милдетин алыш, мойнуна алыш. ~ **etmek** (*бир ишти*) мойнуна алуу, сөз берүү.

taahhütlü милдеттүү, аманат. ~ **mektup** аманат кат.

taahhütname ишеним кат, жазылуу келишим/контракт.

Taâlâ Таала (*Кудайдын сыпаты*).

taalluk, -ku байланыш, илик, тиеше. ~ **etmek** тиешеси болуу.

taam даам, тамак. ~ **etmek** тамактаныш.

taammüden *ук.* билип туруп, атайылап, аң-сезимдүү түрдө (*мис. жасалган кылмыш*).

taammüm жаюу, жарыялоо, таратуу.

taammüt, -dû билип туруп / атайылап жасаш, арам ой, кара ниеттик.

taannüt, -dû көгөрүү, көшөрүү, өжөрлөнүү, баш тартпоо.

taarruz 1. *аск.* чабуул, сокку. ~ **etmek**

чабуул коюу. ~ **geçmek** чабуулга өтүү. ~ **a uğramak** сокку жеш, чабуулга кабылыш. **karşı** ~ каршы чабуул. 2. тийишүү, чатак үчүн шылтоо издөө.

taassup, -bu көшөкөрлүк, карандай ишенүүчүлүк, фанатизм.

taayyün дайын. ~ **etmek** дайын / ачык болуу, белгиленүү.

tab, -b'î *к.* **tabî**.

taba 1. тамеки түсү, кызгылт-күрөң түс.

2. бул түстөгү (*нерсе*).

tabak, -ğî 1. табак. **kül** ~ **î** күл салгыч / түшүргүч. **yemek** ~ **î** тамак табагы.

2. бир табакка баткандай. ~ **gibi** 1) табактай (*түптүз, жайпак*).

2) айдан ачык, алаканга салгандай.

tabak II, **-ğî** теричи, тери өндөгүч / ийлегич.

tabaka I 1. катмар, кат. **alt** ~ алдыңкы

катмар. **üst** ~ үстүнкү катмар. 2.

полигр. барак, бет (*кагаздын*).

3. *өтм.* катмар, топ, тап (*коомдогу*).

orta ~ **dan bir aile** орто катмардан бир үй-бүлө.

tabaka II чылым кутусу, портсигар.

tabakalaşma 1. *геол.* катмарлашма.

2. *өтм.* катмарларга/таптарга ажырама. **sosyal** ~ социалдык катмарлашма.

tabakalı катмарлуу, кат-кат.

tabakasız катмарсыз, жалаңкат.

tabakhane тери өңдөлгөн / ийленген жер.

tabaklamak (*терини*) ийлөө, малмага салуу, өңдөө.

tabaklık I, **-ğî** табак койгуч текче / шкаф.

tabaklık II, **-ğî** 1. тери ийлеме / өңдөмө.

2. тери иштетме өнөрү / кесиби.

taban 1. таман, согончок (*буттун*).

2. таш таман, батек (*бут кийимдин*).

3. тактай, жер (*үйдүн*).

4. түп,

негиз, пайдубал (*бир нерсенин*). 5. *мат.* негиз. **üçgenin** ~1 үч бурчтуктун негизи. 6. түздүк, ойдуң жер, плато. 7. *геогр.* сай, нук (*суунун, дарыянын*). 8. болот, чың темир. ~ **kılıç** болот кылыч. ~ **ının altına takılmak** артынан калбоо, ээрчип алуу. ~ **ları dikmek** ооз. аяк серппей калыш, өлүш. ~ **fiyatı** эң төмөнкү баа (*мамлекет тарабынан белгиленген*). ~ **halısı** арго миң лиралык акча. ~ **ları kaldırmak** таманы жерге тийбөө, аягынан чаң чыгуу. ~ **a kuvvet** бутка Кудай кубат берсин (*жөө басыш керектигин билдирет*). ~ **a kuvvet kaçmak** аркасын карабай качыш. ~ **patlatmak** таманы тешилүү. ~ **sürtmek** таманын жоорутуу. ~ **a zıt** таптакыр карамакаршы. ~ **tahtası** бут койгуч тактай. ~ **tepmek** узун жол жүрүү. ~ **ları yağlamak** 1) алыс жолго даярдануу. 2) качып кетүү, тыз коюу.

tabanca 1. тапанча. 2. суу / суюктук бүрккүч/чачкыч, пульверизатор. 3. бүркүп боёгон тапанча. ~ **atmak** тапанча атыш. ~ **boyası** тапанча менен бүркүп боёо. ~ **çekmek** тапанча сууруу, тапанча менен коркутуу.

tabansız 1. таш тамансыз, батексиз (*бут кийим*). 2. негизсиз, түпсүз. 3. тактайсыз, полсуз. 4. туруксуз, жумшак, бош, жүнсүз. 5. *өтм.* чабал, коркок, мажүрөө, чечкинсиз.

tabansızlık, -ğı 1. боштук, туруксуздук, жүнсүздүк. 2. чабалдык, коркоктук, мажүрөөлүк, чечкинсиздик.

tabanvay *тамаша*: ~ **la gitmek** жөө / басып кетүү.

tabasbus жасакерленүү, жалтактоо, кошомат кылуу.

tabelâ 1. көрнөк. 2. табель (*ашканада/ооруканада күндүк менюну/дарыларды көрсөткөн*).

tabelâci көрнөк / табель даярдаган уста.

tabetmek басып чыгаруу (*мис. китепти*).

tabı I, -ı 1. басуу, жарыялоо. 2. басылыш, чыгарылыш. **ikinci** ~ экинчи басылыш.

tabı II мүнөз, кыял, жаратылыш.

tâbi, -ii 1. көз каранды, караштуу, тийиштүү. 2. аркасынан келген. 3. байланыштуу. 4. моюн сунган, баш ийген. 5. жактоочу, колдоочу. 6. журтташ, жаран. ~ **olmak** 1) баш ийүү, моюн сунуу. 2) жактоо, колдоо. 3) жараны / журтташы болуу (*бир өлкөнүн*). ~ **tutmak** 1) (*бирөөнү*) көз каранды кылуу, баш ийдирүү. 2) (*бирөөнү*) бир нерседен өткөрүү. **sınava ~ tutmak** сынактан өткөрүү.

tabiat, -tı 1. табият, жаратылыш. 2. табият, мүнөз, кыял. 3. өзгөчөлүк, сапат. **arazinin** ~1 жергенин өзгөчөлүгү. 4. табит. ~ **sahibi** табити мыкты. 5. көнүмүш, адат. 6. *мед.* заңдама абалы. ~ **bilgisi** жаратылышты үйрөнүү (*баашталгыч мектептеги сабак*). ~ **etmek** көнүмүш/адат кылып алуу. ~ **kanunları** жаратылыш заңдары.

tabiatıyla өзүнөн өзү, табигый түрдө.

tabiatlı 1. мүнөздүү, мүнөзү бар. **yumuşak** ~ мүнөзү жумшак. 2. табити мыкты.

tabiatsız 1. мүнөзү оор, кыялы чатак. 2. табити начар.

tabiatüstü, -nü табияттан тышкары, таң каларлык.

tabîi 1. табигый, нукура, тубаса, жаратылыш. ~ **afet** табигый апаат/кырсык. ~ **gaz** табигый / жаратылыш газы. ~ **kaynaklar** табигый булактар. 2. албетте. ~ **bunun birkaç sebebi vardır** албетте, мунун бир канча себеби бар. ~ **ki** ананчы, антпегендечи. 3. таза, накта, ынак, катыксыз. ~ **meyve suları** накта мөмө маңыздары. 4. көнүмүш, кадыресе.

tabîlik, -ği табигыйлык, нукуралык.

tâbiyet,-ti 1. көз карандылык, баш ийме, моюн сунма. 2. жарандык, журт-таштык. ~**ine girmek** жарандыгын кабыл алуу.

tâbiyetsiz журтсуз, мамлекетсиз.

tabip,-bi табып, доктор. **baş** ~ баш табып.

tabiplik,-ği табыптык (*кызмат/милдет*).

tabir 1. сөз, кеп. ~ **caizse/yerinde ise** кеп/сөз жөндүү болсо. 2. идиома, айтым. 3. термин. 4. (*түш үчүн*) жорума. ~ **etmek** 1) кеп / сөз айтуу. 2) деп атоо. **bu hayvana ayı ~ ederler** бул жаныбарды аюу деп коюшат.

tabirci жорумчу, жоруучу (*түштөрдү*).

tabirname түш жорумдары китеби.

tabla 1. жайпак себет (*кыдырмачы соодагерлер колдонгон*). 2. жыгач патунус (*тамак ташыган*). 3. мангал/очок патунусу. 4. тараза табагы. 5. күл салгыч/түшүргүч. 6. диск, чыгырык. **makara ~ı** блок чыгырыгы.

tabldot,-tu 1. табльдот (*белгиленген акча боюнча берилген бир маалкы тамак комплекти*). 2. ортоктошо жасатылган тамак.

tablet,-ti 1. *фарм.* таблетка. 2. кичине, жалпак жутула турган нерселер (*конфет, шоколад ж. б.*). 3. *тар.* таблет (*бетинде тарыхый жазуулары бар бышкан кыштар*).

tablo 1. сүрөт, табло. ~ **asmak** сүрөт илүү. ~ **yapmak** сүрөт тартуу. 2. *ад., театр.* сүрөт. **oyun üç perde, beş ~dan oluşuyor** оюн үч көшөгө, беш сүрөттөн турат. 3. көрүнүш, пейзаж, панорама. 4. таблица. **çarpım ~su** көбөйтүү таблицасы. 5. элес, эскерүү. 6. такта, жалпак бет (*мис. машиналарда*).

tabu 1. табу (*ынанч*). 2. табу (*сөз, буюм, аракет*).

tabulga к. **tavulga**

tabur 1. *аск.* батальон. 2. сап, катар, колонна. ~ **olmak** сапка / катарга тизилүү.

taburcu 1. ооруканадан сакайып чыгыш. 2. ооруканадан сакайып чыккан оорулуу. ~ **etmek** айыктырып / сакайтып чыгарыш (*ооруканадан*). ~ **olmak** айыгып/сакайып чыгыш (*ооруканадан*).

tabure табуретка, отургуч.

tabut,-tu 1. табыт. 2. *арго* жумуртка сандыгы.

tabutluk,-ğu 1. (*жаамиде*) табыт коюлчу жер. 2. кылмышкер кыймылсыз аякта гана тура ала тургандай тар бөлмө (*жаза түрү*).

tabülatör табулятор.

tabya *аск.* чеп, бастион. ~ **etmek** чындоо, коргонууну күчөтүү.

Tacik, -ği тажик.

Tacikçe тажикче, тажик тили.

Tacikistan Тажикстан.

tacil шаштырма, тездетме. ~ **etmek** шаштыруу, тездетүү.

tacir соодагер. к. **tüccar**.

taciz 1. тажоо. ~ **etmek** тажатуу, тынчын алуу. ~ **olmak** тажоо, тынчы кетүү. 2. тийишме. **cinsel** ~ жыныстык мааниде тийишме. 3. тоскоолдук, бөгөт (*мис. радиодо*).

taç I, -cı 1. таажы, корона. ~ **giydirmek** таажы кийдирме. ~ **giymek** 1) таажы кийүү. 2) бийликке келүү. 2. шөкүлө (*келинге тагылган*). 3. шейхтин баш кийими. 4. (*эмеректе*) кооздолгон үстүнкү бөлүк. 5. *бот.* гүл таажысы. 6. *зоол.* таажы (*канаттууларда*).

taç II *футб.* топтун чийинден чыгып кетиши. ~ **beyt** *ад.* касыйда / казалдын акыркы бейти ~ **çizgisi** футбол талаасынын каптал чийини. ~ **damar** *анат.* таажысымал / көк кан тамыр. ~ **yaprağı** *бот.* таажыча (*гүлдүн*).

taçlı 1. таажы кийген / тагынган. 2. *бот.* таажылуу (*гүл*). 3. *зоол.* таажылуу (*канаттуу*).

taçsız 1. таажысыз. 2. *бот.* таажысыз

(гүл). 3. таажысыз (*канаттуу*). ~ **kral** өтм. таажысыз король (*бир иштин устасы*).

tadat,-dı 1. саноо, санак. 2. каттоо, эсептөө. 3. *аск.* санап жоктоо.

tadım 1. тат, даам. 2. татым, ооз тийме. 3. *биол.* даам алуу жөндөмү.

tadımlık,-ğı 1. татымдык, татканга жарамдай санда. **doyumluk değil** ~ тойгондой эмес, таткандай. 2. *өтм.* абдан аз.

tadil 1. өзгөртмө, алмаштырма. *сал.* **değişiklik**. 2. жакшыртма, оңдомо. ~ **etmek** оңдоо, өзгөртүү, жакшыртуу.

tadilat,-tı (*tadil*'дин көпт. т.) өзгөртмөлөр, оңдоолор.

taflan (~ **ağacı**) *бот.* лавр чиеси (*Prunus l. aucocerasus*). ~ **suu** *мед.* лавр чиеси тамчысы.

tafra текеберлик, менменсинме, көтөрүлмө, мактанчаактык. **afra** ~ кыйынсынып, керсейип. ~ **satmak** текеберленүү, кыйынсынуу, көтөрүлүп сүйлөө.

tafracı 1. текебер, керсейген, менменсинген. 2. мактанчаак, көйрөң.

tafsil 1. (*бир нерсени*) толук аныктама, майдалап түшүндүрмө. 2. (*бир нерсенин*) майда-бараты, ыкыйчыкыйы.

tafsilat,-tı (*tafsil*'дин көпт. т.) 1. майда-чүйдөлөр, деталдар. 2. майдалап/тактап түшүндүрмө. ~ **a girmek** майда-чүйдөсүн чукуп туруп алуу. ~ **vermek** ыкый-чыкыйына чейин, майдалап/тактап түшүндүрүү.

tafsilath майда-чүйдөсүнө чейин такталган, баштан-аяк. ~ **rapor** толук/так түшүнүк.

tafta 1. тафта (*кездеме*). 2. тафтадан жасалган.

Tagal к. **Tagalog**

Tagalog, -ğu тагалождор (*Филлипиндерде жашаган калк*).

Tagalogca тагалог тили, тагалогчо.

tagallüp, -bü *эск.* зордук, басмырлоо.

tagşış 1. эки нерсени аралаштырма. 2. жасалма. ~ **etmek** 1) аралаштыруу. 2) жасалма жасап коюу.

tahaccür *эск.* ташка айланма, таштай катып калма.

tahakkuk, -ku ишке ашма, аткарылма, орундалма. ~ **etmek** 1) жүзгө / ишке ашуу, аткарылуу, орундоо. 2) чын чыгуу, далилденүү, акталуу, ырасталуу. ~ **tarihi** ишке ашкан / орундалган күн.

tahakküm 1. бийлик, өкүмдүк, үстөмдүк. 2. эзүү, басмырлама, зордук. ~ **etmek** 1) бийлөө, үстөмдүк кылуу. 2) эзүү, басмырлоо, зордук-зомбулук көрсөтүү.

tahammuz *хим.* ачып / кычып кетүү.

tahammül 1. бышыктык, чыдам (*нерселерде*). 2. чыдам, көнүм, көтөрүм, сабыр (*адамда*). ~ **etmek** чыдоо, көнүү, көтөрүү, сабыр кылуу. ~ **ü güç** адам чыдагыс / көтөргүс. ~ **ü kalmamak** чыдагыс / айласыз болуу, чыдамы калбоо.

tahammüllü 1. чыдамдуу, бышык. 2. чыдамкай, көндүм, көтөрүмдүү. 3. чыдоого / көтөрүүгө боло турган.

tahammülsüz 1. чыдамы жок, морт, начар (*буюм*). 2. чыдамсыз, чыдамы жок, жалакай, көтөрүмсүз (*киши*). 3. адам чыдагыс/көтөргүс, оор, кыйын.

tahammür ачуу, кычуу, кыжылдоо. ~ **etmek** ачып-кычып кетүү.

taharet,-ti 1. тазалык. 2. *мус.* даарат. ~ **almak** даарат алуу. ~ **bezi** даарат чүпүрөгү (*даараттан кийин сүртүнүш үчүн колдонулат*).

taharetlenmek *мус.* даарат алуу, тазалануу.

taharetsiz *мус.* дааратсыз, кир.

taharri 1. изилдөө, издөө, иликтөө. 2. жарандык полиция.

tahassul,-lül пайда болуу, түзүлүү, жаралуу.

tahassun *аск.* чындоо, бекемдөө, бы-

шыктоо.

tahassür 1. коюлуу, коюу тартуу. 2. сагыныч, кусалык. ~ **etmek** 1) коюулануу. 2) сагынуу.

tahayyül кыял, санаа, фантазия. ~ **etmek** кыялдануу, эңсөө.

tahdit, -di чек, чийин, чектеме. ~ **etmek** чектөө, чек/жасак коюу. ~ **hatti** чектелген чийин.

tahıl дан (*өсүмдүктөрү*). *сал.* **hububat.** ~ **ambarı** дан сакталган кампа.

tahin 1. күнжүт уну. 2. күнжүт майы. ~ **helvası** күнжүт халвасы.

tahinî күнжүт / саргыч-боз (*түс*).

tahkik, -ki сураштырма, сурамжылама, аныктама. ~ **etmek** сураштыруу, сурамжылоо, тергөө, аныктоо.

tahkikat, -tı (*tahkik'тин көпт. т.*) сурактар, тергөөлөр. ~ **komisyonu** тергөө комиссиясы. ~ **yapmak** 1) тергөө жүргүзүү. 2) сурамжылоо, изилдөө.

tahkim чындама, бекемдеме, бышыктама.

tahkimat, -tı чындоо/бекемдөө үчүн көрүлгөн чаралар.

tahkir ыза, кордук, таарыныч. ~ **etmek** ыза кылуу, кордоо, таарынтуу. ~ **uğramak** ыза көрүү, кордолуу.

tahkiye айтуу, баяндоо.

tahlif ант бериш, карганыш.

tahlil 1. текшерүү, анализ. ~ **yaptırmak** *мед.* анализ жасатуу. 2. чечмелөө, изилдөө. **roman ~i** романды чечмелөө. 3. *хим.* ажыратуу, анализ. ~ **etmek** анализ жасоо. 4. *грам.* талдама. **cümlelerin ~i** сүйлөмдүн талдамасы.

tahlilî аналитикалык. ~ **kimya** аналитикалык химия.

tahlisiye куткарма кызматы (*суудан*). ~ **kemerî** жан куткарма кемери. ~ **sandah** куткарма кайыгы.

tahliye 1. бошотмо (*бир жерди, үйдү ж. б.*). 2. бошотмо, коё берме (*түрмөдөгү кишини*). ~ **etmek** 1) бошотуу (*үйдү ж. б.*) 2) бошотуу,

коё берүү (*туткунду*).

tahmin 1. болжол, божомол, түкшөмөл. 2. жорум, ыктымал. **göz ~i** көз болжол. **hava durumu ~leri** аба ырайы божомолу. ~ **etmek** 1) божомолдоо, түкшөмөлдөө. 2) жоруу.

tahminen болжол менен, ыктымалга караганда.

tahminiî болжолдуу, ыктымалдуу, чамалуу. ~ **sayılar** *грам.* чамалама сандар.

tahnit, -ti бальзамдама, мумиялама. ~ **etmek** бальзамдоо, мумиялоо (*өлүктү*).

tahribat, -tı (*tahrip'тин көпт. т.*) талкалоо, кыйратуу, бүлгүн.

tahrif 1. бузуп сүйлөө, тыбыштарды алмаштырып сүйлөө. 2. маанини бурмалоо. 3. өзгөртүү (*текстти*). ~ **etmek** бузуу, бурмалоо.

tahrifat, -tı (*tahrif'тин көпт. т.*) бузуу, бурмалоо (*сөздү, текстти*).

tahrik, -ki 1. кыймылдатыш, козгош, жүргүзүш. 2. *өтм.* азгырыш, жолдон чыгарыш, ээликтериш. 3. делебени козгош, ышкыны ойготуш. ~ **etmek** 1) кыймылга келтирүү. 2) азгыруу, көкүтүү, колтукка түртүү. 3) делебени козгоо, жыныстык арзууларды ойготуу.

tahrikat, -tı (*tahrik'тин көпт. т.*) козгоо, ойготуу, көкүтүү, ээликтериш.

tahrikçi азгырган, бузуку, жолдон чыгарган, көкүткөн.

tahrip, -bi бузуш, кыйратыш, талкалаш, бүлгүн. ~ **etmek** бузуу, кыйратуу, талкалоо, бүлгүн салуу.

tahripkâr 1. талкалоочу, кыйратуучу, бүлдүргүч. 2. зыянкеч, душмандык. ~ **hareket** бүлдүргүч аракет.

tahrir 1. жазма, баяндама. 2. каттоо, кагазга түшүрүү. **nüfus ~i** эл каттоо. 3. редакциялоо. ~ **etmek** 1) жазуу, баяндоо. 2) каттоого алуу.

tahrirat, -tı (*tahrir'дин көпт. т.*) 1. иш кагаздары, расмий жазышмалар. 2.

каттоо бюросу, канцелярия.
tahriren жазуу жүзүндө.
tahrirî жазуу түрүндө. ~ **imtihan** жазуу түрүндөгү сынак.
tahriş дүүлүкмө, кычышма тырманма. ~ **edici** дүүлүктүргөн, тырмандырган, кычыштырган. ~ **etmek** дүүлүктүрүү, кычыштыруу.
tahsil 1. билим, окуу. *сал.* **öğrenim**. ~ **durumu** билим деңгээли. 2. акча топтоо. ~ **etmek** 1) билим алуу. 2) акча чогултуу, салык жыйноо. ~ **görmek** билим алыш, окуш. **mükemmel** ~ **görmüş** мыкты билим алган.
tahsilât,-tı *ук.* мамлекет кирешеси, топтолгон карыздардын күч менен алынмасы.
tahsildar 1. алыкчы, акча чогулткан киши (*бир уюм / мекеме үчүн*). 2. салык алуучу, инкассатор (*банкада*).
tahsilli билимдүү, окуган.
tahsis бөлүп/арнап/даярдап коймо иши (*акчаны/бююмду/жайды*). ~ **etmek** 1) бөлүп берүү, арноо. 2) каржылоо, каражат бөлүү.
tahsisat,-tı (**tahsis**'тин көпт. т.) каражат бөлүү, дотация. *сал.* **ödenek**. ~ **ayırmak** (*бир нерсе үчүн*) акча / каражат бөлүү.
tahsisli арналган, атайлап бөлүнгөн. ~ **yol** белгилүү машинелерге арналган жол тилкеси.
taht, -tı 1. так/такты. 2. өкүмдарлык, эң жогорку бийлик. ~ **a çıkmak/geçmek/oturmak** такка чыгуу / отуруу. ~ **-tan devirmek/indirmek** тактан кулатуу/түшүрүү. ~ **-tan vazgeçmek** тактысынан баш тартуу.
tahta 1. тактай. **çam ~sı** карагай тактай. ~ **kaplamak** тактай менен каптоо. 2. такта. **okul ~sı** класс тактасы. **satranç ~sı** шахмат тактасы. 3. тактайдан / жыгачтан жасалган. ~ **kaşık** жыгач кашык. ~ **köprü** жыгач көпүрөө. 4. тактай, пол. 5. жөөк,

чөнөк (*бакчада*). **bir ~da** баарын чогуу, бир жолкуда. ~ **sı eksik** *шылд.* кем акыл, акылы тайкы. ~ **ya kaldırmak** тактага чыгарыш (*окуучу*). **çürük ~ya ayak basmak** шойкомдуу ишке кабылуу.
tahtaboş чатыр террасасы (*кир жайылган жер*).
Tahtacı *Анадолу шииттерине берилген ат.*
tahtakurusu,-nu зоол. жыгач канталасы (*Cimex lectularius*).
tahtalı 1. тактай каланган/капталган. 2. зоол. жапайы көгүчкөн (*Col umba pul umbus*). ~ **köy** *арго* аркы дүйнө. ~ **köyü boylamak** аркы дүйнөгө жол тартыш.
tahterevalli 1. опон-чычаң ойногон тактай. 2. ооз. акыл-эси жайында болбогон (*киши*).
tahtirevan чүмбөттүү такты (*кишилердин ийнинде, ат/пил/төө үстүндө ташылган*) паланкин, замбил.
tahvil 1. өзгөртүш, алмаштырыш, айлантыш. 2. *экон.* мамлекеттик заём. ~ **etmek** өзгөртүү, айландыруу, алмаштыруу.
tahvilat,-tı (**tahvil**'дин көпт. т.) заёмдор, баалуу кагаздар.
tak I туур. с. так, тарс. ~ ~ же ~ **tik** так-так, так-тук, тарс-турс. ~ **tik diye kapılar kapandı** эшиктер тарс-турс этип жабылды.
tak II, -kı *архит.* арка, кемер (*шаар көчөлөрүнө кооздук үчүн жасалат*).
taka кичинекей жел кайык.
takas 1. айырбаштама, башма-баш алыш-бериш. 2. *соода* бартер, клиринг. ~ **etmek** 1) айырбаштоо. 2) *соода* бартер жасоо. ~ **tukas etmek** өз ара эсептешүү / бүтүшүү.
takat,-tı такат, күч, дарман, ал. ~ **-tan düşmek** такаттан түшүш, күчтөн калыш. ~ **getirmek** такат кылуу, чыдоо. ~ **i kalmamak/kesilmek**

такаты түгөнүү, алы-күчү калбоо.
takatli алдуу-күчтүү, чыдамдуу, бышык.
takatsiz алсыз-күчсүз, жүүнү бош, чыдамсыз.
takatuka 1. така-тук, тарсылдак-турсулдак, ызы-чуу. 2. *полигр.* жыгач томок (*ариптерди түздөп турган*). 3. чопо күл салгыч.
takav ооз. така. *сал. nal.*
takaza тил, жеме, жекириш, зекиш. ~ **etmek** тилдеш, жемелеш, жекириш, зекиш.
takdim 1. тааныштырма. 2. сунуш кылма, көрсөтмө, жарыялама. ~ **etmek** 1) тааныштыруу. 2) алып баруу (*мис. концертти*), сунуу, сунуш кылуу.
takdimci алып баруучу, конференсье, сунуучу.
takdir 1. ыраазычылык, жактырыш. 2. баалаш, баа бериш. 3. аныктама, белгилеме. 4. тагдыр, жазмыш, буйрук. 5. мактоо баракчасы. 6. **-digi** *мүчөсү менен келгенде шарттуу багыныңкы сүйлөмдү уюштурат.* **verildiği ~de** бериле турган болсо. ~**de** болсо. **aksi ~de** болбосо, тескерисинче болсо. **bu ~de** мындай болсо. **o ~de** андай болсо. ~**ine bırakılmak/kalmak** өз жайына калтырыш, кийлигишпеш. ~ **almak** мактоо баракчасын алыш. ~ **etmek** 1) жактыруу, жогору баалоо, макул болуу. 2) аныктоо, баалоо, көзү жетүү. ~**ini kazanmak** 1) жактыруусуна/мактоосуна арзуу. 2) мактоо баракчасын алуу (*окуучу*).
takdirkâr 1. баасын/баркын билген, кадырга жеткен. 2. жактырган, ыраазы болгон. 3. жактаган, суктанган, үзүлүп түшкөн, фанат.
takdirname жактыруу/мактоо (*жазылуу белге*).
takdis 1. ыйык / кут тутуш/кылыш. 2. сыйыныш, табыныш. ~ **etmek** куттуу / ыйык көрүү, сыйынуу.

takeometre тахометр.

takı 1. жасалга (*шуру-мончок, билерик, сөйкө сыяктуу аялдар тагынган нерселер*). 2. *тойдо келинге тагылган нерселер*. 3. *грам.* мүчө.

takıldak туур. с. такылдак, түрсүлдөк.

takılğan 1. какшыкчыл, күйдүргү, шылдыңкор. 2. тажатма, мыжык, эзме.

takılı асылган, илинген, тагылган.

takılmak 1. тагылуу, асылуу, илинүү. 2. тыгылып/илинип/чалынып кетиш. **ayağım bir şeye takıldı** бутума бир нерсе илинип кетти. 3. *өтм.* ойдон кетпөө, кыжаалат кылуу. **sözleri kafama takıldı** сөздөрү эсимден кетпей туруп алды. 4. тийишүү, какшыктоо, мазактоо. **kızcağıza fena takıldılar** байкуш кызды аябай мазакташты. 5. каталуу, мүчүлүш. **takıldığım noktaları belirttim** каталуу жерлерин белгиледим. 6. кошулуп/ээрчип алуу. **Doğan her gün bize takılır** Доган ар күнү бизди ээрчип алат. 7. кармалуу, буйдалуу, учуроо. **akşamları kafelere takılmadan geçemez** кечкисин кафелерге учурабай өтпөйт. **takılıp kalmak** 1) кармалуу, жүрүп алуу, алаксуу. 2) көзүн ала албоо, көз айырбоо.

takım 1. топ, группа, команда, бригада, отряд, ансамбль. **futbol ~ı** футбол командасы. **mehter ~ı** урма-үйлөмө аспаптар ансамбли. 2. жабдык, сервиз, гарнитур, комплект. **at ~ları** ат жабдыктары. **çay ~ı** чай сервизи. **salon ~ı** салон гарнитуру. **yatak ~ı** шейшеп комплекти. 3. мүштөк. 4. *аск.* взвод. 5. *кино* техникалык топ. 6. *биол.* түр. 7. *грам.* сөз тизмеги. **isim ~ı** атоочтук сөз тизмеги. **fiil ~ı** этиштик сөз тизмеги. ~ **elbise** костюм. ~ **erki** *социол.* олигархия. ~ ~ топ-топ. ~ **taklavat** баары чогуу, жапырт. ~ **tutmak** күйөрман болуу (*бир командага*). ~ **yatırmak** оюнда жеңилип калуу. **bir ~** бир топ

/далай. **bir** ~ **insanlar** бир топ кишилер. **bir** ~ **olaylar oldu** бир топ окуялар болуп кетти.

takımada *геогр.* топ арал, архипелаг.

takımyıldız *астр.* топ жылдыз.

takınak,-ğı *психол.* ойдон кетпеген нерсе, кыжаалаттык.

takınmak 1. тагыныш. 2. *өтм.* ... болуп көрүнүү, кебетесин кийүү. **ciddiligini** ~ олуттуу болуп көрүнүү.

takıntı 1. (*бир нерсенин*) майда-бараты, аки-чүкүсү. **o meseleyi bütün-larıyla ele aldık** ал маселени аки-чүкүсүнөн бери колго алдык. 2. тагылган/илинген нерсе, прицеп. 3. байланышы/тиешеси бар киши. 4. ойдон кетпеген нерсе, кыжаалаттык. 5. окуучу өтпөй калган сабак. 6. ооз. аял жасалгасы.

takır: ~ ~, ~ **tukur** 1) *туур.* с. такыр-такыр, такыр-тукур. **salondan ~ tukur bir ses geldi** залдан такыр-тукур бир үн чыкты. 2) такыр, катуу, кургак. ~ ~ **tukur bir ekmek** каткан тооч. ~ **tukur donmak** таштай катып калуу.

takırdamak такылдоо, такыр-тукур этүү.

takırtı такылдак, тарсылдак.

takışmak 1. бири-бирине тагылуу, илинишүү, чалынуу. 2. айтышуу, араздашуу, касташуу, жаакташуу.

takıştırmak жасалгаларды ой келди тагып алыш.

takızafer *архит.* даңк кемери, триумф аркасы.

takibat,-tı (**takip'**тин көпт. т.) изине түшүү, куугунтукка алуу.

takiben артынан, изинен. **seçimleri** ~ шайлоолордун артынан.

takim арылтуу, стерилдөө.

takimetre тахиметр.

takip, -bi 1. артынан / изине түшүш. 2. кубалап алыш, издөө салыш. 3. байкоого алыш. **gizli** ~ жашыруун байкоого алыш. 4. (*бирөөнүн*) жолун жолдош, жолуна түшүш. 5. жүр-

гүзүш, алып барыш, ишке ашырыш (*мис. бир жолду / саясатты*). ~ **etmek** 1) артынан / изине түшүү. 2) кубалоо. 3) байкоого алуу. 4) белгилүү бир багыт менен жүрүп отуруу. 5) (*бир нерсеге*) ылайыкташуу, жараша болуу. **modayı ~ etmek** модага жараша болуу. 6) үзбөй окуу, кызыгуу. **günlük gazeteleri ~ etmek** күндүк газеталарды үзбөй окуу.

takipçi 1. куугунчу. 2. изилдеген, байкоого алган. 3. шайкештешкен, ылайыкташкан.

takipsiz көңүл бурулбаган, изилдөөгө / иликтөөгө алынбаган.

takipsizlik, -ği 1. изилдөөгө / иликтөөгө алынбастык. 2. *ук.* куугунтуктан баш тартма (*кылмышкер абалындагы бирөөнү*). ~ **kararı** *ук.* куугунтуктан баш тартма чечими.

takkadak капыстан, күтүүсүздөн, дароо.

takke 1. такыя. 2. *архит.* жарым шар түрүндөгү куполдун төбөсү. ~ **düştü, kel göründü** такыя түштү, тазы көрүндү, айыбы чыкты. ~ **yi havaya atmak** ичи койнуна батпоо, катуу сүйүнүү.

takla(k) тоңкочук, көмөлөнүш, аласалыш. ~ **atmak** 1) тоңкочук атуу, көмөлөнүп/аласалып кетүү. 2) ичи койнуна батпай сүйүнүү. 3) (*бирөөнүн*) оту менен кирип, күлү менен чыгуу. ~ **attırmak** 1) (*бирөөгө*) оюндагысын жасатуу, бийлеп алуу. 2) чеберчилик көрсөтүү (*бир иште*).

taklidî тууранды. ~ **kelime** линг. тууранды сөз.

taklit,-di 1. окшоштурма, туурама, көчүрмө, копия. 2. жасалма, жалган. ~ **para** жасалма акча. 3. (*бирөөнү*) ээликтеме, туурама. **kadın ~i** аялдарды туурама. ~ **etmek** 1) туурап/окшоштуруп жасоо. 2) ээликтөө, тууроо. 3) жасалмасын/жалганын жасоо. **imzasını ~ etmek** окшош-

туруп кол коюу.

taklitçi 1. туурамчы, белимчи. 2. көчүр-мөчү, копиячы.

takma 1. такма, тагылган. 2. асма, илме. 3. жасалма, такма. ~ **ad** такма/ылакап ат, псевдоним. ~ **bacak** такма бут, протез аяк. ~ **diş** такма тиш. ~ **saç** такма /кеп чач, парик.

takmak,-ar 1. тагуу, тагынуу. **kılıç** ~ кылыч асынуу. **küpe** ~ сөйкө тагынуу. **yüzük** ~ шакек салынуу. 2. асуу, илүү, тартуу, орнотуу. **kapıyı** ~ эшикти орнотуу. **perde** ~ парда тагуу / тартуу. **cam** ~ айнек тагуу. 3. өткөрүү, коюу. **iğneye iplik** ~ ийнеге жип өткөрүү / саптоо. **çubuğuna cigara** ~ мүштөгүнө сигарет коюу. 5. *арго* (көбүнчө терс түрдө) көңүл бурбоо, кенебөө. **o bu tür şeylere takmaz** ал мындай нерселерди кенебейт. 6. *арго* карызга батыруу. **kiracı taktı gitti** киречи акысын төлөбөй кетти. 7. *өтм.* (бирөөгө) өчөшүү, бөгөт болуу. 8. ээрчитип / кошуп алуу. **peşine** ~ аркасынан ээрчитип алуу. 9. өтпөй / көчпөй калуу (*мис. сынактан / класстан*). 10. тукуруу, көкүтүү. **adama adama** ~ бирин бирине көкүтүү. **takıp takıştırmak** ашкере жасанып-түсөнүп алуу.

takometre тахометр.

takoz 1. шынаа. 2. жыгач тыгын (*дубалга мык кагууда колдонулган*). 3. *дең.* кемелер отуртулган жыгач түпкүчтөр.

takozlamak шынаа коюш.

takriben болжол менен, чамалап. ~ **söylemek** болжоп айтуу.

takribî болжолдуу, чамалуу.

takrip, -bi болжол, божомол, түкшөмөл.

taksa 1. такса. 2. алык. ~ **pulu** төлөп алынчу кат үчүн почта маркасы.

taksalı төлөп алынчу (*кат*).

taksi такси. ~ **dolmuş** такси-маршрутка.

taksici таксист.

taksim 1. бөлүү, ажыратуу, бөлүштүрүү. 2. *мат.* бөлүү (*амал*). 3. *мат.* бөлүү (*белги*). 4. *муз.* түрк музыкасында аспаптык эркин чалыш. ~ **etmek** 1) бөлүштүрүү, үлөштүрүү. 2) *мат.* бөлүү. 3) аз убакытка күү чалуу.

taksimat,-tı (**taksim'**дин көпт. т.) 1. бөлүктөр, бөлүкчөлөр. 2. бөлүү, бөлүштүрүү.

taksimetre таксометр.

taksir 1. кыскартма, кичиртме. 2. *эск.* күнөө, кемчилик, калпыстык, абайсыздык, жаңылыш.

taksirat,-tı (**taksir'**дин көпт. т.) 1. жаңылыштыктар, кемчиликтер. 2. тагдыр, жазмыш.

taksirli этиятсыз, абайсыз, олдоксон. ~ **suç** ук. абайсыз жасалган кылмыш.

taksit, -ti бөлүп төлөмө, насыя, кредит. ~ **le ödemek** бөлүп-бөлүп төлөө. ~ бөлүк-бөлүк, аз-аздан.

takt, -tı такт, орундуу жүрүш-туруш. ~ **sahibi** жүрүш-турушу орундуу.

taktik,-ği 1. тактика. 2. *аск.* тактика, маневр. 3. тактикалык.

takva *дин* 1. такыбаалык, аскеттик. 2. динчилдик, ыймандуулук.

takunya жыгач тамандуу арчындама (*бут кийим*).

takvim 1. календарь. ~ **yılı** календардык жыл. 2. окуялар хроникасы (*китептерге тиркелген*). 3. пландама. **görüşmelerin ~ini belirtmek** көрүшмөлөрдүн календарын түзүү.

takviye 1. бекемдеме, бышыктама, чыңдама. 2. кошумча күч, жөлөк. ~ **etmek** 1) бекемдөө, чыңдоо. 2) кошумча күч жөнөтүү.

talâk, -kı *дин* талак, ажырашуу.

talâkiselâse толук ажырашуу (*шарыят боюнча күйөөнүн үч жолу "талак" деши менен ишке ашат*).

talamak *диал.* талоо.

talan талоо-тоноо, талап-тоноо. ~ **etmek** талап-тоноп кетүү.

talaş чамынды, таарынды. ~ **kebabı** талаш кебеп (*ичине тууралган эт салынган бөйрөк тооч*).

talaz 1. толкун, үйөр (*деңизде*). 2. тырыш (*кездемеде*).

talazlanmak 1. толкун болуу, үйөр жүрүү (*деңизде*). 2. жиби чыгуу, бырышуу, тырышуу (*жибек кездеменин*).

talebe (talip'тин көпт. т.) окуучулар, студенттер.

talebelik, -ği окуучулук, студенттик.

talep,-bi 1. талап. 2. каалоо. 3. соода суроо, талап, керектөө. ~ **etmek** талап кылуу.

talepname талап кат.

talî экинчи кезектеги, кошумча. ~ **cümle** грам. багыныңкы сүйлөм. ~ **masraflar** кошумча чыгашалар. ~ **yol** экинчи жол.

talih таалай, бакыт, кут, жол, шанс. ~ **kuşu** миф. бакыт/дөөлөт кушу. ~ **ine küsmek** таалайына таарыныш. ~ **i olmamak** жолу болбоо. ~ **i yaver gitmek** / ~ **yüzüne gülmek** таалайы ачылуу, иши оңолуу.

talihli таалайлуу, бактылуу, жолдуу, шанстуу.

talihsiz таалайсыз, бактысыз, жолсуз, шансыз.

talihsizlik, -ği таалайсыздык, бактысыздык, жолу жоктук.

talik,-kî 1. кечендетме, кийинкиге калтырма. 2. көз каранды кылма, (*бир нерсеге*) шарттандырма. 3. жазуу стили (*арап жазуусунда*).

talim 1. таалим, тарбия. 2. машыктырма, жатыктырма, көндүрмө. 3. тажырыйба (*аракет*). 4. аск. аскердик тарбия. ~ **etmek** таалим-тарбия берүү. (**bir şeye**) ~ **etmek** 1) аз акы алып иштөө. 2) ар күнү бир нерсени жешке аргасыз болуу. ~ **ve terbiye** таалим-тарбия.

talimat,-tî 1. көрсөтмө, тапшырма, директива, инструкция. 2. аск.

буйрук. ~ **vermek** көрсөтмө / буйрук берүү.

talimatname жазылуу көрсөтмө / тапшырма.

talimli таалим алган, машыктырылган, тажырыйбадан өткөн.

talimname аск. устав, көрсөтмө.

talip,-bi 1. талапкер, керектөөчү, кардар. 2. үйлөнүүгө талапкер эркек. ~ **çıkma** 1) талапкер / кардар чыгуу. 2) күйөө чыгуу (*кыз үчүн*). ~ **olmak** 1) талапкер / кардар болуу (*бир нерсеге*). 2) (*кыздын*) колун суроо.

talipli 1. талапкер / кардар чыккан. 2. колу суранган (*кыз*).

talk,-kî геол. тальк. ~ **puđrası** тальк упасы.

tallahi: vallahi ~ Кудай урсун! (*карган-ма*).

taltif 1. көңүл алма. 2. сыйлык. ~ **etmek** 1) көңүл алуу, жайгаруу. 2) сыйлоо (*орден, медаль ж. б. менен*).

talyum хим. таллий.

tam 1. толук. ~ **bir saat vaktimi aldı** толук бир саат убактымды алды. ~ **tutulma** астр. толук тутулуу (*Күн, Ай*). 2. бүтүн, баары. ~ **kadro geldiler** бүт баары келишти. 3. өтм. чыныгы, жетик, нукура. ~ **bir Anadolu kadını** чыныгы Анадолу аялы. 4. так, дал, чак. ~ **çıkarken** так чыгып баратканда. ~ **istediğın gibi** так каалаганындай. ~ **karşıda** так маңдайда. ~ **sırası** так маалы. 5. мат. бүтүн (*бөлчөк сандарды белгилөөдө*). **üç** ~ **onda bir** үч бүтүн ондон бир. ~ **açı** геом. толук бурч. ~ **adamını bulmak** 1) так издеген кишини табуу. 2) *какшык* так керектүү кишиге туш болуу. ~ **algı** филос. толук аңдап билме, терең өздөштүрмө. ~ **bilet** 1) толук жүргүнчү билети. 2) толук лотерея билети. ~ **bölen** мат. толук бөлүүчү. ~ **gaz çalışmak** жанын үрөп иштөө. ~ **gaz gitmek** алып-учуп

жөнөө. ~ **gelmek** чак келүү. ~ **sayı** 1) *mat.* бүтүн сан. 2) толук сан, комплект. ~ **sûrette** толугу менен. ~ **~ına** чапчак, туптуура келүү (*кийим*). ~ **teçhizat** 1) *аск.* толук куралданган. 2) толук жабдылган, бүтүн керектөөсү камсыз болгон. ~ **tersi** таптакыр карама-каршысы. ~ **tertip** бүтүндөй, болушунча. ~ **üstüne basmak** так үстүнөн түшүү. ~ **vaktinde/zamanında** 1) так маалында. 2) дал керектүү учурунда. ~ **yol** болгон ылдамдыгы менен.

tamah ач көздүк, сараңдык, көз артма. ~ **etmek** 1) ач көздүк кылуу. 2) сугун артуу, эңсөө.

tamahkâr ач көз, сугалак, көзү тойбос.

tamam 1. бүтүн, толук, баары. **hikâyenin ~ını yayımladık** аңгемени толук жарыяладык. 2. бүтүш, даяр абалга келиш. **elbiseniz ~dır** көйнөгүңүз даяр. 3. ооба, макул, жарайт. ~, **gelmeye çalışırım** жарайт, келгенге аракет кылам. 4. туура, анык, чак. **hesaplarınız ~** эсептериңиз туура. 5. *сырд.* с. жолго чыгууга даяр (*мис. автобус, поезд*). 6. так, дал, толук. **hazırlığımız ~ beş gün sürdü** даярдыгыбыз толук беш күнгө созулду. ~ **ıyla** толугу менен, бүтүндөй. ~ **da ...** болуптур / кеп жок дечи, бирок... **geleceğin ~ da, nasıl getireceksin?** келе турганыңда кеп жок дечи, кантип алып келесиң? ~ **etmek** 1) бүтүрүү, бүткөрүү. 2) көзүн тазалоо, жок кылуу. ~ **gelmek** чак келүү (*кийим*). ~ **olmak** 1) бүткөрүлүү, даяр болуу. 2) жок калуу, калбоо, түгөнүү. ~ **~ına** 1) так/дал өзүндөй. 2) таптакыр, толугу менен.

tamamen толугу менен, бүтүндөй, таптакыр. ~ **boşaltmak** толугу менен бошотуу. ~ **unutmak** таптакыр унутуп калуу.

tamamlamak 1. толуктоо, бүтүндөө, ко-

шумчалоо. **eksliğini tamamladı** кемтигин толтурду. 2. бүткөрүү, бүтүрүү, аяктоо. **inşaatı iki senede tamamladılar** курулушту эки жылда бүтүрүштү. **yaşını ~** жашка толуу.

tamamlanmak 1. толукталуу, кошумчалануу. 2. бүткөрүлүү, бүтүү, аяктоо. 3. даяр болуу.

tamamlayıcı кошумча, бүткөрүүчү, бүтүндөөчү. ~ **bilgiler** кошумча билгилер/маалыматтар.

tambur *муз.* тамбур (*музыкалык аспап*).

tambûra *муз.* тамбура (*түрк элдик кыл аспаптарынын жалпы аты*).

tamburacı *муз.* тамбурачы (*музыкалык кыл аспаптарда ойногон же аларды жасаган киши*).

tamburî тамбурда ойногон киши.

tamik,-kı тереңдетме. ~ **etmek** тереңдетип изилдөө.

tamim 1. *лог., филос.* жалпылама. 2. циркуляр, жалпыга туйгузулган кулактандыруу. ~ **etmek** жалпыга жарыялоо.

tamir 1. оңдомо, түзөлтмө, ремонт (*мис. үйдү, имаратты ж. б.*). 2. *өтм.* оңдоо, түзөлтүү, калыбына келтирүү (*жаңылыштыкты, сөздү ж. б.*). ~ **etmek** 1) оңдоо, түзөлтүү, ремонттоо. 2) *өтм.* жаңылыштыкты оңдоо. ~ **görmek** оңдолуу, түзөлүү. ~ **e vermek** оңдогонго/түзөлткөнгө/ремонтко берүү. **Bağdat'ı ~ etmek** *тамаша* курсакты тойгузуу.

tamirat, -tı (tamir'дин көпт. т.) оңдоо, түзөлтүү.

tamirci оңдоо / түзөлтүү жасаган киши / жер.

tamirhane устакана.

tamlama *грам.* сөз айкашы. **isim ~sı** зат атоочтук сөз айкашы. **sıfat ~sı** сын атоочтук сөз айкашы.

tamlanan *грам.* багыныңкы сыңар (*сөз айкашында*).

tamlayan *грам.* багындыруучу сыңар

(сөз айкашында).

tampon 1. тыгын, тампон. 2. *мед.* тампон. 3. *тех.* буфер, амортизатор. 4. сыя баскыч. 5. *өтм.* бир соккунун таасирин азайткан нерсе. ~ **devlet** *ук.* тампон мамлекет.

tamtakır таптакыр, жайдак, бош, ээн. ~ **oda** таптакыр бош бөлмө. ~ **kalmak** эч нерсе калбоо, жайдак калуу, түгөнүү. ~ **kuru / kırmızı bakır** таптакыр бош.

tamtam *муз.* 1. кытай гонгу. (*оркестрде*). 2. тамтам (*Африкалык уруулардын чоң добулбасы*). 3. добулбас үнү.

tan таң. ~ **ağarmak / atmak** таң атуу / агаруу. ~ **yeli** таңкы жел. ~ **yeri** таң сүргөн жер. ~ **yeri ağarmak** таң сүрүү.

tandır 1. дандыр / тандыр. ~ **ekmek** дандыр нан. ~ **kebabı** дандыр кебеп. 2. тандыр (*үйдүн ичинде мангал жагуу менен бут жылыткан ыкма*).

tane 1. даана, баш (*кыргызчага көбүнчө которулбайт*). **on** ~ **kalem** он калем. **on-on beş** ~ **koyun** он-он беш баш кой. 2. дан, баш, тукум. **buğday** ~ **si** буудайдын даны. ~ **bağlamak** дан байлоо. 3. *аск.* граната. 4. *мед.* бүдүр, майда жара. 5. тамчы. **çiğ** ~ **si** шүүдүрүм тамчылары. ~ *туур. с.* так-так. ~ **konusmak / söylemek** ачык / так сүйлөө.

tanecik 1. даана. 2. *саналган нерсенин аз экенин белгилөө үчүн колдонулат.*

iki ~ **gömleği var** болгону эки көйнөгү бар. 3. *өтм.* бөлүкчө, кыпынча. **alfa** ~ **i** *физ.* альфа бөлүкчөсү.

tanecikli 1. майда бүртүкчөлүү. 2. чыбырчыктуу.

tanecil *зоол.* дан жегичтер.

tanelemek 1. даана-даана болуп туруу. 2. дан алуу.

taneli 1. дааналары бар. 2. дан / баш алган. 3. дандуу. **iri** ~ **mısır** даны

ири жүгөрү. **küçük** ~ майда дандуу.

tanen *хим.* танин.

tanga өтө ачык бикини.

tangirdamak шаңгыроо, шыңгыроо (*металл нерселер*).

tangır: ~ *туур. с.* даңгыр-даңгыр. ~ **etmek** даңгыр-даңгыр этүү (*көлөмдүү бош нерселерге урулганда*). ~ **tungur** *туур. с.* даңгыр-дунгур.

tangirtı шаңгырак, шыңгырак (*металл нерселердин*).

tango *муз.* 1. танго (*музыка*). 2. танго (*бий*). 3. ооз. ашкере батыш кийимдерин кийинген обу жок аял.

tanı *мед.* диагноз.

tanıdık, -ğı тааныш. ~ **çıkma** 1) тааныш болуп чыгуу. 2) мурунтадан кабары болуу, билүү.

tanık, -ğı 1. күбө. 2. күбөлүк, далил. ~ **olmak** күбө болуу. ~ **tepe** *геол.* тоо урчугу (*суу жегенден калган*).

tanıklık, -ğı күбөлүк. ~ **etmek** күбөлүккө өтүү.

tanılamak диагноз коюш, ооруну аныкташ.

tanılmak 1. таанылуу, атактуу / белгилүү болуу. 2. айрып таанылуу. **maske takınca tanılmamış** маска тагып алганы үчүн таанылбаптыр.

tanım аныктама.

tanıma тааныма.

tanımadık тааныбаган, тааныш эмес (*киши*).

tanımak 1. таануу, ажыратуу, айрып билүү. **ilk görüşte tanıyamadım** биринчи көргөндө тааный албадым. 2. таануу, билүү. **ülkümüzde onu herkes tanır** өлкөбүздө аны элдин баары тааныйт. 3. кабыл алуу, таануу, баш ийүү. **kanunu tanımamak** мыйзамды тааныбоо. 4. *комп.* окуу. **bilgisayar o programı tanımadı** компьютер ал программаны окуй албады. 5. кыялын / мүнөзүн билүү. **ben arkadaşımı tanımaz mıyım?** мен жолдошумун кыял-жоругун

билбейт бекемин? 6. (бир нерсе үчүн) мөөнөт, убакыт берүү. **borcunu ödemesi için üç gün tanidilar** карызын төлөшү үчүн үч күн убакыт беришти.

tanımamazlık тааныбастык. ~ **etmek** тааныбастык кылуу. ~**tan gelmek** таанымамыш болуп коюу.

tanımlamak аныктоо, мүнөздөө, сыпаттоо.

tanınmak 1. таанылуу. 2. бир сапаты менен билинүү. **cömertliği ile tanınır** марттыгы менен белгилүү. 3. таанылуу, атактуу / даңктуу болуу.

tanınmış 1. атактуу, таанылган, билинген. 2. бир нерсеси менен таанылган. **cimri** ~ сарандыгы менен таанылган.

tanış ооз. тааныш. ~ **çıkmaк** тааныш болуп чыгуу.

tanışık,-ğı тааныш. ~ **çıkmaк** тааныш чыгуу.

tanışıklık, -ğı тааныштык. **önceden ~ımız yoktu** мурунтан тааныш эмес элек.

tanışma таанышма.

tanışmak таанышуу. **siz tanışıyor musunuz?** силер (бири-бириңерди) тааныйсыңарбы? **onunla ~ ister misiniz?** аны менен таанышыңыз келеби?

tanıştırmak тааныштыруу.

tanıt,-dı таанытылган нерсе, далил, ырастама. *сал. beyyine, ispat.*

tanıtıcı 1. таанытуучу, пропагандачы. 2. таанытуучу, таанытуу максатын көздөгөн.

tanıtım таанытма, таанытыш.

tanıtlamak далилдөө, ырастоо.

tanıtma таанытма.

tanıtmak 1. таанытуу. *сал. takdim etmek.* 2. тааныштыруу.

tanjant, -tı *мат.* тангенс.

tank,-kı 1. *аск.* танк. 2. цистерна, резервуар.

tankci танкист.

tanker танкер (*суюк нерселерди та-*

шыган кеме).

tanksavar *аск.* танкка каршы (*куч*).

Tanrı Теңир, Кудай. ~ **bilimi** теология. ~ **bilimci** теолог. ~**nın günü** (ар) Кудайдын күнү. ~ **kayrası** *филос.* Кудайдын кылганы. ~ **misafiri** кудайы конок.

tanrıçılık, -ğı теизм.

tanrıça Теңирче, Теңир аял.

tanrılaşmak теңирлешүү, Теңирге айлануу.

tanrılaştırmak Теңирге айландыруу.

tanrısал Теңирге тиешелүү/мүнөздүү.

tanrısız Кудай тааныбас, атеист.

tanrısızlık, -ğı атеизм.

tanrıtanımaz атеист.

tansık,-ğı укмуш, керемет, таңсык. *сал. mucize, harika.*

tansıklamak 1. таң калуу, таңдануу. 2. суктануу, таңсык болуу.

tansiyon 1. *мед.* кан басымы. 2. *өтм.* чыңалыш, керилиш. ~ **aleti** кан басымын өлчөгүч. ~ **düşüklüğü** кан басымынын төмөндүгү. ~ **düşürücü** кан басымын түшүрүүчү (*дары*). ~ **yüksekliği** кан басымынын жогорулуугу.

tantal, -li *хим.* тантал.

tantana шаан-шөкөт, азем, салтанат, көркөмдүк.

tantanalı шаан-шөкөттүү, аземдүү, салтанаттуу, көркөмдүү.

tantun: ~a gitmek 1) бошко / бекерге кетүү. 2) кырсыкка кабылуу, башына балакет келүү, өлүү.

Tanzanya Танзания.

Tanzanyalı танзаниялык.

tanzifat,-tı көчөлөрдүн тазалыгы (*мэрия тарабынан жүргүзүлгөн*). ~ **vergisi** тазалык салыгы.

tanzim 1. кезекке коймо. 2. иреттеме, тартипке салма, ондомо. ~ **etmek** 1) кезекке коюу. 2) ондоо, иретке / тартипке салуу.

tanzimat, -tı (*tanzim'дин көпт. т.*) 1. өзгөртүүлөр, реформалар. 2. *тар.*

Танзимат (*Османлы Император-лугундагы 1839 жылкы бийлик реформасы жана аны ишке ашыруу доору*).

Tanzimatçı *тар.* Танзиматты (*к.*) жактаган / ишке ашырган киши.

tap, -bı тап, күч, ал. *~ı kalmadı* табы калбады.

tapa 1. тыгын. *şişe ~sı* шишенин тыгыны. 2. *аск.* снаряддын башы (*жардырганга жараган*).

tapalamak 1. тыгындоо, бекитүү (*мис. шишенин оозун*). 2. снарядга жардыргыч баш бекитүү.

tapalı 1. оозу бекитилген / тыгындалган (*шише*). 2. жардыргыч баш кошулган (*снаряд*).

tapı табынган / сыйынган жер.

tapınak, -ğı 1. табынган ыйык жер, ыбадаткана. 2. храм.

tapınmak 1. табынуу, сыйынуу. 2. ыбадат кылуу. 3. аздектөө, бийик/кумир тутуу, табынуу, кудайындай көрүү.

tapırdamak тапыроо, дүбүрөө.

tapırtı тапырак, дүбүрт.

tapir зоол. тапир (*Tapirus*).

tapma табынма, сыйынма, ыбадат, культ.

tapmak 1. табынуу, сыйынуу, ыбадат кылуу. *ateşe ~* отко сыйынуу. *güneşe ~* күнгө сыйынуу. 2. *өтм.* ыйык тутуу, кудайындай көрүү. *tek kişiyе ~* керт башына сыйынуу.

tapon 1. сапаты начар, жараксыз, модасы бүткөн. *~ mal* начар товар. 2. *өтм.* мүнөзү жаман (*киши*).

tapşırmaq *дуал.* жөнөтүү, жиберүү, тапшыруу.

taptaze жапжаңы, ынак, жаңы жасалган / саалган / үзүлгөн. *~ süt* ынак сүт.

tapu 1. козголбос мүлктүн ээлик кагазы. *~ kütüğü / sicili* козголбос мүлк ээлиги катталган расмий китеп, кадастр. *~ senedi* козголбос мүлк ээлик күбөлүгү. 2. козголбос мүлк мекемеси.

tapulamak козголбос мүлктүн укук иштерин мыйзамдаштыруу.

tapyoka тапиока (*крахмал түрү*).

taraça 1. *архит.* терраса. 2. *геогр.* секи.

taraf 1. тарап, жак. *sağ ~a* оң тарапка. *sol ~a* сол тарапка. *Türkiye üç ~ından deniz ile çevirili* Түркия үч жагынан деңиз менен курчалган. 2. жер, район, аймак. *dünyanın her ~ında* дүйнөнүн бардык жеринде. 3. каршы тарап, жаат. *~lar* ук. доолашкан тараптар. *karşı ~* каршы тарап. *~ tutmak* жаат болуу. *~ını tutmak* (*бирөөнүн*) тарабында болуу. 4. тукум, тек, жак. *anne ~ı* *Arap* энеси жагынан арап. *baba ~ından akraba* атасы тарабынан тууган. 5. дене, мүчө орган. *her ~ım sızlıyor* бардык мүчөлөрүм сыздап жатат. *belden aşağı ~ı tutmuyor* белден ылдый жагы кыймылдабайт. 6. (*туюк мамиледеги этиштердин жасалышын камсыз кылат*). *devlet ~ından görevlendirildi* мамлекет тарабынан милдеттендирилди. *komisyon ~ından onaylanacaktır* комиссия тарабынан бекитилет. 7. (*өздүк ат атоочтордун ордуна колдонулат*). *~ından* менден. *~ından* 1) сенден, андан. 2) түрүнөн. *ucuz ~ından* арзан түрүнөн, арзанынан. *~ımızdan* сизден, силерден, сиздерден ж.б. (*birinden*) *~a olmak / çıkmak* (*бирөөнүн*) көз карашын жактоо.

tarafeyn эки тарап.

tarafgir 1. кайсы бир тарапты жактаган. 2. (*бир нерсеге*) берилген, жактаган, жандаган.

tarafgirlik, -ği бир тарапты жактоочулук, жандоочулук, жаатчылык.

tarafılı тараптуу, жактуу, кырдуу. *çok ~* көп жактуу / кырдуу. *iki ~* эки жактуу / тараптуу / миздүү. *iki ~ kılıç* эки миздүү кылыч. *tek ~* бир

жактуу/тараптуу. 2. (*бир тарап-ты*) жактаган, жандаган. 3. жердик, тараптык (*теги боюнча*). **siz ne ~sınız?** сиз кай жердиксиз? ~ **olmak** 1) көңүл бурбоо, кызыкпоо. 2) билбемиш / көрбөмүш болуу.

tarafılık, -ğı жактуулук, кырдуулук, тараптуулук. **çok** ~ көп жактуулук/кырдуулук.

tarafsız 1. тарапсыз, бейтарап нейтралдуу. ~ **devletler** бейтарап өлкөлөр. 2. калыс. ~ **komisyon** калыс комиссия.

tarafsızlaştırmak бейтарап кылуу.

tarafsızlık, -ğı тарапсыздык, бейтараптык. ~ **anlaşması** бейтараптык келишими. ~ **siyaseti** бейтараптык саясаты.

tarafat 1. жактоочу, жандоочу. **barış ~ı** тынчтыкты жактоочу. 2. *sport* күйөрман. **Beşiktaş ~ları** Бешикташ (командасынын) күйөрмандары. ~ **olmak** 1) жактоо, жандоо (*бир тарапты, бирөөнү*). 2) күйөрман болуу.

tarafatlık, -ğı 1. жактоочулук, жандоочулук. 2. күйөрмандык.

tarak, -ğı тарак (*чач тараган же чачка сайылган*). 2. тырмоо (*бакча иштеринде колдонулган*). 3. өрмөк тарагы. 4. таажы (*айрым канаттууларда*). 5. бакалоор (*балыктарда*). 6. анат. таман. **el ~ı** беш манжа. 7. зоол. деңиз тарагы (*Pecten iacolaens*). 8. дең. трал. ~ **gemisi** тралер. 9. араа тиш кескич (*таш сомдоодо колдонулган*). ~ **ta bezi olmamak** (*бир ишке*) эч тиешеси болбоо. ~ **dişi** тарактын тиши. ~ **işi** тиштүү сайма / тордомо. ~ **vurmak** тароо.

tarakçı 1. тарак жасаган / саткан киши. 2. тарам ишин аткарган киши.

taraklama 1. тарам. 2. тиш-тиш кылып сайма / тордомо. 3. дең. кеменин жырттык тешигин бекитме.

taraklamak 1. тарак менен тароо. 2. тырмоо (*жерди*). 3. тазалоо (*суунун түбүн*). 4. тарактоо (*жүндү /*

кылды).

taraklı 1. тарак сайынган (*аял*). 2. таажылуу (*канаттуу*). 3. тиш-тиш болуп саймаланган / тордолгон. 4. таманы жайык (*бут*).

taralı 1. таралган. 2. тырмалган.

tarama 1. тарам. 2. дең. тарам, трал. **mayın ~sı** дең. минадан арылтма. 3. иликтеме, изилдеме, ылгама. ~ **sözlüğü** ылгама сөздүгү. 4. штрих-теме (*картаны, сүрөттү*). 5. тарам (*балыктын уругунан жасалган шам-шум*). 6. аск. тинтип/текшерип чыкма. 7. комп. тарам, окума (*текстти*).

taramak 1. тароо (*тарак менен*). 2. кылдоо/тарактоо (*мис. жүндү*). 3. издеп/тинтип/текшерип чыгуу. **araziyi** ~ аймакты тинтип чыгуу. 4. тырмоо (*бакчаны, талааны*). 5. дең. минадан арылтуу. 6. аткылоо (*мылтык ж. б. куралдар менен*). 7. өтм. кылдаттык менен карап/ылгап чыгуу. 8. таштын бетин жылмалоо. 9. өтм. сыдырып/сынап кароо. **aramak** ~ тинтип/издеп/изилдеп чыгуу.

tarantı таранды, тараганда чыккан керексиз нерселер.

tarassut, -tu байкоо, көзөмөл, аңдыма. ~ **etmek** байкоого алуу, көзөмөлдөө.

tarator таратор (*жаңгак, сарымсак, нандын жумшагы, зайтун майы, уксус кошуп жасалган шам-шум*).

taravet, -ti жаңылык, көктөйлүк.

taravetli жаңы, көктөй.

tarayıcı 1. трал. 2. комп. скэнер, сыдыргыч.

taraz 1. таранды, таштанды. 2. түлөндү (*кездемедеги*). 3. саксагай, үрпөгөй (*чач*).

tarazlamak тарактоо, түгүн сыдыруу (*жаңы токулган кездеменин*).

tarazlanmak 1. түлөп кетүү (*кездеме, тери*). 2. саксайып/үрпөйүп чыгуу (*чач*).

tarçın 1. бот. тарчын дарагы

(*Cinnamotum*). 2. бул дарактын татым үчүн колдонулган кабыгы.

tarçinî саргыч-күрөң (*түс*).

tardetmek 1. кууп/сүрүп чыгуу (*мис. душманды*). 2. чыгарып салуу (*ка-тардан, мектептен, партиядан*). 3. жок кылуу, кетирүү. 4. *аск.* Кайтаруу, майтаруу (*чабуулду, сок-куну*).

taret,-ti *аск.* брондолгон/сооттолгон мунара (*замбиректи жана замбирекчилерди коруу үчүн*).

tarh 1. гүл аянты. 2. салык салма.

tarhana 1. тархана (*помидор, пияз, жыттуу чөптөр жана камыр умачынан майдалап, кургатып жасалган сорполук умач*). 2. бул умачтан жасалган сорпо. ~ **çorbasi** тархана сорпосу.

tarım дыйканчылык. ~ **işçisi** дыйкан.

tarımcı 1. дыйкан. 2. агроном.

tarımsal дыйканчылыкка/айыл чарбасына байланыштуу.

tarif 1. сыпаттама, мүнөздөмө, аныктама. *сал.* **tanım**. 2. түшүндүрмө, ачыктама. ~ **etmek** 1) сыпаттоо, мүнөздөө, аныктоо. 2) түшүндүрүү. ~ **e uymak** сыпатына ылайык болуу.

tarife 1. тариф. 2. расписание (*учак, поезд, автобус ж. б. үчүн*). **kış ~si** кышкы тариф. **yaz ~si** жайкы тариф. 3. колдонмо (*дары, тамак ж. б. үчүн*).

tarifeli 1. белгилүү тарифи/расписаниеи бар. 2. колдонмосу бар.

tarifesiz 1. тарифсиз, чексиз. 2. колдонмосу жок.

tarifsiz 1. түшүндүрмөсү жок. 2. айтып бере алгыс, сөз жеткис. ~ **bir güzellik** айтып бере алгыс сулуулук.

tarih 1. тарых. **dünya ~i** дүйнө тарыхы. **ülkemizin ~i** өлкөбүздүн тарыхы. 2. дата, күн, ай, жыл. **doğum ~i** туулган күнү (*айы, жылы*). **kayıt ~i** катталган күнү. ~ **koymak** дата коюу. 3. тарых (*китеби/сабагы*).

~**ten sınav olmak** тарыхтан сынактан өтүү. 4. өткөн күндөр, өмүр баян. ~ **atmak/koymak** күнүн/датысын коюу. ~ **düşürmek** хронограммасын түзүү. ~ **e geçmek** тарыхта калуу. ~ **e karışmak** тарых ичинде калуу, унутулуу. ~ **öncesi** жазуудан мурунку заман.

tarihçe тарыхча (*кайсы бир мекеменин/окуянын/тармактын ж. б. тарыхы*). **Türk sanatının ~si** түрк санатынын тарыхчасы.

tarihçi 1. тарыхчы (*окумуштуу*). 2. тарых мугалими.

tarihî тарыхый. ~ **gün** тарыхый күн. ~ **roman** тарыхый роман.

tarihlendirmek тарыхын аныктоо/коюу.

tarihli даталуу, күнү коюлган. **5 Haziran ~ bir yazı** 5- июль күнү жазылган бир жазуу.

tarihsel тарыхый.

tarihsiz 1. тарыхы белгисиз. 2. датасы/күнү коюлбаган.

tarik,-kı 1. жол. 2. ыкма, метод. 3. *дин* дервиштер тарикаты. ~**ıyla** жолу менен.

tarik,-tı *дин* тарикат, секта. **Bektaşî ~i** Бекташи тарикаты.

tarikatchı *дин* тарикатчы, сектант.

tarla талаа, аянт. ~ **açmak** талаа жаратуу, аянт тазалоо. ~ **faresi/sıçanı** зоол. талаа чычканы (*Microtus arvalis*). ~ **kuşu** зоол. торгой (*Alauda warven-sis*).

tarpan зоол. (*кыргызчадан: тарпан, ат*) тукуму куруган кичинекей чыйрак ат (*Equus gmel ini*).

tarraka туур. с. тарака-турак.

tart I 1. кууп чыгыш, сүрүп салыш (*мис. душманды*). 2. чыгарып жибериш. ~ **etmek** кууп/сүрүп чыгаруу. ~ **suçu** тартипсиздиктен мектептен чыгарылчу күнөө.

tart II, -tı пирог. **elmali** ~ алмалуу пирог.

tartaklamak жулмалоо, какыс-кукус кылуу, кол көтөрүү/салуу.

tartar *хим.* тартар.

tartı 1. тартуу (*салмакты*). ~ **ile satmak** тартып (килолоп) сатуу. 2. салмак, оордук. 3. тараза. 4. *ад.* өлчөм (*ыр-да*). 5. *дең.* кеменин желкендерин көтөрүп-түшүргөн жип. ~ **ya gel-memek** салмаксыз, тартканга жарабай турган. ~ **ya vurmak** таразага тартуу.

tartıcı таразачы.

tartıl *хим.* салмак, оордук.

tartılı 1. таразага тартылган/өлчөлгөн. 2. *өтм.* таразаланган, жакшылап ой-лонуштурулган. ~ **söz** ойлоп сүйлөнгөн сөз. 3. *ад.* өлчөмдүү ыр түзүлүшү.

tartım ритм.

tartısız 1. таразага тартылбаган, өлчөлбөгөн. 2. *өтм.* ойлонуш-турулбаган, таразаланбаган.

tartış талаш-тартыш, талкуу, кайым.

tartışma 1. талаш, талаш-тартыш, пикир келишпестик. 2. айтышма, жаакташма, кайым айтышма. 3. талкуу, жарыш сөз, диспут. ~ **açılmak** талкуу жүрүү. ~ **ya koyulmak** талкууга коюлуу.

tartışmacı 1. талашып-тартышкан. 2. жаакташкан. 3. жарыш сөзгө чыккан.

tartışmak 1. талашып-тартышуу, пикир келише албоо. 2. айтышуу, жаакташуу, кайым айтышуу. 3. талкуулоо, жарыш сөзгө чыгуу.

tartışmalı 1. чатак, талаш-тартыш. ~ **me-sele** чатак маселе. 2. талкууга коюлган, талкуу жараткан.

tartmak,-ar 1. (*таразага*) тартуу, салмагын өлчөө. 2. *өтм.* таразалоо, жакшылап ойлоноу, ойлоп-бычуу.

tartıp terazilemek таразалап/баамдап ойлоп көрүү. 3. оозун тартуу (*мингич айбандардын*). **dizgin** ~ тизгин тартыш. 4. *өтм.* божомолдоо, алдын ала эсептөө, байкап/текшерип көрүү. 5. *спорт* көтөрүп кетиш (*балбандын атаандашын*

көтөрүп алып, үч кадам аттап жарым айлануу менен жеңишке жетиши).

tartura ийик чарыгы.

tarumar 1. чачкын, иретсиз, баш-аламан, тартипсиз. 2. *аск.* бытыранды, баш-аламан. ~ **etmek** 1) чачып салыш, баш-аламан кылыш. 2) *аск.* талкалаш, быт-чытын чыгарыш.

tarz 1. бычым, түр, жол, ыкма. **giyiniş** ~1 кийиниш бычымы. 2. шекил, кебете. 3. (*санатта*) стиль, ыкма. **Gotik** ~ **inda** готика стилинде. ~ **ını deęiřtirmek** стилин өзгөртүү.

tas 1. аяк, кесе. 2. бир аякка баткандай (*нерсе*). **hamam** ~1 мончодо суу куюнган металл кесе. 3. таз. ~ **gibi** 1) таз, чачсыз, такыр. 2) жайык, түз. ~ **kebabi** тас кебеп (*кебен түрү*). ~1 **taraęı toplamak** *арго* көр-жерин чогултуп алып качып кетиш.

tasa 1. кайгы, капа. 2. сарсанаа, кам, чочулама, тынчсызданма. ~ **çekmek** кайгы тартыш, капа болуш. ~ **etmek** 1) капа болуш, кайгырыш. 2) чочулаш, тынчы кетиш. ~ **min on beři!** мага эмне! ~ **sı sana mı düřtü?** сага эмне жок? сенин ишиң эмне?

tasalanmak 1. кайгыруу, капа болуу. 2. кам саноо, чочулоо, сарсанаа болуу, санааркоо.

tasalı 1. кайгылуу, капалуу, муңдуу. 2. санааркаган, тынчы кеткен.

tasallut,-tu 1. жабышма, тийишме, тажатма. 2. кол салма. ~ **etmek** 1) жабышуу, тийишүү, тажатуу. 2) кол салуу, зордук көрсөтүү.

tasallüp,-bü катуулашуу, катып калуу.

tasar долбоор, план, проект. ~ **çizim** долбоор чийме, эскиз, дизайн. ~ **çizimci** эскизчи, дизайнер.

tasarı 1. ниет, кыял, болжол (*алдыда болуучу иштин*). *сал.* **tasavvur**. 2. долбоор, эскиз, чийме. 3. *филос.* элес, кыял, образ.

tasarımlamak элестетүү, кыялдануу,

- ниеттенүү, шекилдендирүү (*оюнда, кыялында*). *сал. tasavvur etmek.*
- tasarlamak** 1. ойлоо, пландоо, кыялында жаратуу. 2. бутуу, отоо, жылмалоо (*жыгачты, ташты ж. б.*). **tasarlayarak adam öldürmek** *ук.* кара ниеттик менен киши өлтүрүү.
- tasarruf** 1. ээ болуш, ээлик кылыш, эркинче колдонуш. **tahtı ~unda bulunmak** бийлигинде/колунда болуш. 2. сарамжал, үнөм. 3. акча/байлык топтомо. ~ **etmek** 1) ээ болуу, ээлик кылуу, колдоно алуу. 2) үнөмдөө, акча/байлык топтоо. ~ **hesabi** аманат кассасы эсеби.
- tasarruflu** 1. сарамжалдуу, үнөмдүү. 2. экономдуу, арзан, чыгашасы аз.
- tasasız** 1. кайгысыз, капасыз, мунсуз. 2. кайдигер, тоотпогон, кенебес, бейгам, санаасыз.
- tasavvuf** *дин, филос.* мистика, ислам мистицизми, суфийлик (сопулук). ~ **ehli** суфий (сопу).
- tasavvuflı** мистикалык, суфийлик.
- tasavvur** 1. элестетме, кыялданма. 2. *к. tasarım.* 3. ой, максат, план, ниет. ~ **etmek** элестетүү, кыялдануу, оюнда жаратуу.
- tasdik** 1. тастык, бекитме, жаратма. 2. тууралама, ырастама. 3. *ук.* ратификация. ~ **etmek** 1) ырастоо, тууралоо. 2) тастыктоо, бекитүү. 3) ратификация жасоо.
- tasdikli** 1. бекитилген, тастыкталган. 2. аныкталган, ырасталган.
- tasdikname** 1. күбөлүк, аттестат, сертификат. 2. тастык белгеси/документи.
- tasdiksiz** 1. бекитилбеген, тастыкталбаган. 2. аныкталбаган, ырасталбаган.
- tasfiye** 1. тазалама, арылтма, акталама **petrol ~ fabrikası** нефти арылтма комбинаты. 2. иреттеме, тартипке салма, жолго коймо. 3. жоймо, жапма (*мис. бир ишкананы/фирманы*). 4. иштен чыгарма. ~ **etmek** 1) арылтуу, тазалоо. 2) (*бир ишкананы*) жабуу, жоюу, жок кылуу. 3) иштен чыгаруу. ~ **ye gitmek** жоюу, жок кылуу. ~ **satışı** жоюлган ишкананын/мекеменин мүлкүнүн сатылышы.
- tasfiyeci** чет элдик элементтерден тазалоо демилгечиси/жактоочусу, пурист.
- tashih** 1. оңдомо, түзөлтмө. 2. *полигр.* корректура, түзөтмө. 3. (*карызды*) төлөмө, жоймо. ~ **etmek** 1) оңдоо, түзөлтүү, жакшыртуу. 2) каталарды оңдоо, корректура жасоо.
- tasım** *лог.* бүтүм, силлогизм.
- tasımlamak** акыл менен пландаш, айлантып ойлош, кыялында жаратыш, таразалаш, болжош.
- taslak,-ğı** 1. алгачкы чийме/долбоор, план, проект, схема, эскиз. 2. макет, маникен. 3. *өтм.* сөрөй. **şair ~ı** акын сөрөй.
- taslamak** 1. кейиптенүү, өңдөнүп көрүнүү, сыяктануу. **kibarlık** ~ сылык өңдөнүп көрүнүү. **şairlik** ~ акын сөйрөйлөнүү. 2. (*ташчылыкта, жыгач усталыкта*) жонуу, кесүү, жылмалоо. 3. ооз. андуу, тымызын байкоого алуу.
- tasma** 1. тасма. 2. боо (*ачык бут кийимде*).
- tasnif** классификация, бөлүштүрмө. ажыратма, баалама. ~ **etmek** бөлүштүрүү, ажыратуу, классификация жасоо.
- tasrih** *эск.* ачык айтма, белгилеме, түшүндүрмө. ~ **etmek** 1) ачык/бетке айтып салыш. 2) түшүндүрмө бериш.
- tastamam** 1. абдан, таптакыр, дапдаяр. 2. бүтүндөй, толугу менен, топтолук. ~ **olmak** чак келүү, куп жарашуу (*кийим*).
- tasvip,-bi** кубаттама, тууралама, ырастама. ~ **etmek** кубаттоо, тууралоо, ырастоо.

tasvir 1. сүрөттөмө, баяндама, мүнөздөмө, сыпаттап көрсөтмө. 2. сүрөт. ~ **etmek** 1) элестетүү, сүрөттөө. 2) сүрөтүн тартуу. ~ **gibi** сүрөткө тартып койгондой (кооз, сулуу).

tasvirî сыпаттама. ~ **gramer** сыпаттама грамматика.

taş 1. таш. **atlama** ~1 суудан аттап өтүлгөн таш. ~ **kırma makinası** таш талкалагыч машине. 2. таш куралдар. **çakmak** ~1 чакмак таш. **değirmen** ~1 тегирмен ташы. **olta** ~1 кайырмак ташы. **tartı** ~ таразанын ташы. 3. баалуу таш (жасалгалардагы). **değerli** ~lar асыл таштар. **yüzük** ~1 шакектин көзү/ташы. 4. оюн таштары. **domino** ~1 домино ташы. 5. мед. таш (айрым органдарда пайда болгон). **böbrek** ~1 бөйрөктүн ташы. 6. курулуш материалдары. **kırma** ~ шагыл таш. **temel** ~ пайдубал ташы. 7. геол. тоо тектери. **Ankara** ~1 андезит. **Kadıköy** ~1 кварц түрү. **kayrak** ~1 кайрак таш. 8. таштан жасалган. **dikili** ~ таш эстелик. ~ **köprü** таш көпүрөө. 9. өтм. кыйтып айтылган сөз, какшык. 10. мүнөзү катуу, таш боор. ~ **arabası argo** таш боор, катаал (киши). ~ **atıp da kolun mu yoruldu?/~ atıp kolun yorulmadı ya!** кыйратып койгонсуп/салгансып, жоо сайгансып. ~ **atmak** өтм. (бирөөнү) чымчып сүйлөө. ~ **bademi** таш бадам (кабыгы калың бадам). ~ **baskı** литография. ~ **basması** литографиялык басма ~ **bastırmak/tutmak** ташбараңга/ таш кесекке алуу. ~ **bebek** 1) таш куурчак. 2) өтм. сулуу мерес аял. ~ **bilimi** литология, петрология. ~ **böceği** зоол. таш курту (молюска түрү) (*Cypraea*). ~ **çatlarsa** ашып кетсе. ~ **çatlarsa iki saatlik işi var** ашып кетсе эки сааттык иши бар. ~ **çıkarmak/çıkartmak** (бирөөдөн)

ашып түшүү, жолдо калтыруу. ~ **devri tar.** таш доору. ~ **düşürmek** мед. (бир органдан) таш түшүрүү. ~ **evi** таштын орду (мис. шакекте). ~1 **gediğine koymak** таш тиштегендей кылуу, таап айтып салуу. ~ **gibi** таштай катуу (киши, нерсе). ~ **gibi donmak** таштай катып/тоңуп калыш. ~ **kalpli** таш жүрөк, боору таш. ~ **kesilmek** 1) таштай катып калыш. 2) (таң калгандан) оозунан сөзү түшүп калыш. ~ **kömürü** таш көмүр. ~ **küre** геол. литосфера. ~ **ocağı** ташказган, карьер. ~ **oyması** петроглиф. ~1 **ölçeyim** ташка тийсин (денедеги жара, сынык сыяктуу нерселер көрсөтүлгөндө айтылат). ~ **pamuğu** асбест. ~ **pudra** упа-крем. ~ **sarımsağı bot.** тоо пияз (*Al l ium scorodoprasum*). ~1 **sıkça suyunu çıkarır** жолборс жүрөк, таш билек (күчтүү). ~ **sürmek** таш менен жүрүү (шахматта, шашиде ж. б.). ~ **tahta** чот. ~ ~ **üstünde bırakmamak** ташын талкан кылыш. ~ **yağar kıyamet koparken** тополоңдуу, капсалаңдуу кыйын күндөр. ~ **yontmak** таш жонуу. ~ **yuvarı** геол. литосфера. ~ **yürekli** таш жүрөк, боору таш, мерес. **hangi** ~1 **kaldırsan altından çıkar** жүрбөгөн жери, кылбаган иши жок (сөзм. с. кайсы ташты көтөрсөң, алдынан чыгат). **bir** ~la **iki kuş vurmak** мак. бир ок менен эки коён атуу.

taşak анат. ташак.

taşaklı 1. ташактуу. 2. өтм. жүрөктүү, кайраттуу.

taşçı 1. таш иштеткен уста. 2. таш кенинде иштеген жумушчу. ~ **kalemi** таш кескич.

taşemen зоол. деңиз миногасы (*Petromyzon*).

taşeron өтмө катар контракт менен

иштеген. ~ **şirket** өтмө катар фирма (*негизги аткаруучу фирманын бир катар ишин өз мойнуна алган фирма*).

taşıl таштагы издер/калдыктар, фосил. ~ **bilimi** геол. палеонтология.

taşılasmak 1. ташта катып калуу, фосилдешүү. 2. өтм. ойлоо жөндөмүн жоготуу, нес болуу.

taşım ташым. **bir** ~ **kaynatmak** бир ташыганча кайнатыш.

taşıma ташыма, көчүрмө. **yolcu** ~ жүргүнчү ташыма. **yük** ~ жүк ташыма. ~ **su ile değirmen dönmez** мак. ташыма суу менен тегирмен жүрбөйт.

taşımacı ташуучу. сал. **nakliyatçı, nakliyecisi.**

taşımacılık,-ğı ташуучулук. сал. **nakliyat, nakliyecilik.**

taşımak 1. ташуу, көчүрүү, башка жерге жеткирүү. 2. асынып/тагынып/жанында алып жүрүү. **tabanca** ~ тапанча асынып жүрүү. **kolye** ~ шуру тагынып жүрүү. 3. көтөрүп/тиреп туруу. **masanın ayakları bunca yükü taşıyamaz** үстөлдүн буттары мынча жүктү көтөрө албайт. 4. агызып баруу. 5. кийип жүрүү. **devlet üniformasını taşıyordu** мамлекеттик униформа кийип жүрчү. 6. өтм. алып жүрүү, ээ болуу. **adını** ~ атын алып жүрүү. **karakter** ~ мүнөзгө ээ болуу.

taşımılık, -ğı ташыганчалык.

taşınır 1. ташып/көтөрүп жүрө турган. 2. ук. козголо турган (*мүлк*).

taşınma ташынма, көчмө.

taşınmak 1. ташылуу, жеткирилүү, алып барылуу. **eşyalar taşındı** буюмдар жеткирилди. 2. көчүп кетүү. **hemen yeni evimize taşındık** дароо жаңы үйүбүзгө көчүп кеттик. 3. сандалуу, бат-бат барып туруу. **bir ay mahkemeye taşındı** бир ай сотко сандалды.

taşınmaz 1. ташып/көтөрүп жүрүүгө болбогон. 2. ук. козголбос (*мүлк*).

taşırnak 1. (*бир нерсени*) ташытып жибериш. **sütü** ~ сүттү ташытып жибериш. 2. өтм. чектен чыгарыш, ашырып жибериш. **sabrını** ~ сабырын түгөтүш.

taşıt, -tı унаа, транспорт. ~ **araçları** унаа түрлөрү.

taşiyıcı 1. ташуучу, жүк ташыр. 2. алып жүрүүчү, ээси. **inancı ~lar** ынанчка ишенгендер. **kültürün ~ları** маданият ээлери. 3. мед. микроп алып жүрүүчү.

taşikardi мед. тахикардия.

taşkın 1. ташкын. ~**da dereden at bile geçemez** ташкында суудан ат да кече албайт. 2. өтм. ашкере, ачыкча (*аракет, сезим*). ~ **bir davranış** чектен чыккан жорук. 3. азоо, кирген (*мал*), албууттанган (*киши*), бууракандаган, өжөрлөнгөн (*деңиз*).

taşkınlık,-ğı 1. ташкындык, аракеттин/сезимдердин ашкерелиги. 2. азоолук (*малда*), албууттук (*кишиде*). 3. ээнбаштык. 4. психол. делирме.

taşkıran 1. таш жаргыч (*курал*). 2. (~**otu**) таш жарган оту (*Saxifragaceae*).

taşlama 1. ташбараңга алма. 2. таш менен жылмалама. 3. ад. сатира, чымчыкей.

taşlamak 1. ташбараңга алуу, таш менен уруу. 2. таш менен уруп түшүрүү (*мис. алманы, өрүктү*). 3. ташын терүү. 4. (*бир нерсени*) өгөөлөп киргизүү. 5. таш төшөө. 6. өтм. какшыктоо, чымчып сүйлөө.

taşlaşmak 1. ташка айлануу. 2. таштай катып/сенейип калуу.

taşlı 1. таштуу. ~ **yol** таштуу жол. 2. көзү/ташы бар. **tek** ~ **küpe** бир таштуу иймек. 3. таш аралашкан. ~ **pirinç** ташы бар күрүч.

taşlık,-ğı 1. таштуу, таштак. ~ **bölge** таштак жер. 2. таш төшөлгөн (*пол*,

короо ж. б.). 3. зоол. жемсөө (куштарда).

taşma ташкын.

taşmak,-ar 1. ташып/ашып кетиш. **kahve taştı** кофе ташып кетти. 2. ташкын жүрүш, кириш (суу). 3. чыгып/салбырап/көрүнүп туруш. **paltosunun astarı taşıyordu** пальтосунун астары чыгып калыптыр. 4. өтм. албууттаныш, буркан-шаркан түшүш (киши), азоолонуш, кириш (айбан). 5. көбөйүп/батпай кетиш. **dolup** ~ толуп-ташыш.

taşra элет. ~ **yönetimi** жергиликтүү бийлик.

taşralı элеттик.

taşsız ташсыз.

tat, -dı 1. тат, татым, даам. 2. таттуулук. 3. өтм. даам, жыргал, ыракат, үзүр. ~**ını almak/~ına bakmak** 1) даамын көрүү, таткануу. 2) ооз тийүү. 3) өтм. жыргалын/ыраматын көрүү. ~**ında bırakmak** жайына коюу, тийбөө, чектен ашпоо. ~**ını bulmak** даамина/кыябына келүү. ~**ını çıkarmak** жыргалын/үзүрүн көрүү, ыракаттануу. ~**ı damağında kalmak** 1) даама оозунан кетпей калуу. 2) өтм. унуткус болуу. ~**ına doyum olmak** 1) канча жесе да тойбоо. 2) өтм. ыраматына тойбоо, кайра-кайра эңсөө. ~**ı gitmek/kaçmak** кызыгы кетүү/тароо. ~**ını kaçırmak/~ını tuzunu bozmak** кызыгын кетирүү, ашыра чаап кетүү. ~**ı tuzu yok** кызыгы жок. ~**ına varmak** 1) даамын сезүү. 2) кыныгын алуу. ~**vermek** даам берүү/катуу. ~**ından yenmemek** өтө даамдуу болуу.

Tat 1. тат (эл). 2. бөтөн (аран/ирандыктарга берилген ат).

Tatar татар. ~ **böreği** эттүү май токок.

tatar tar. чабаган, кат-кабар улаштыргыч.

Tatarca татарча, татар тили.

tatarcık,-ğı зоол. желимчи (*Phlebotomus*).

mus). ~ **humması** мед. жайкы безгек (желимчи аркылуу жугат).

Tatarımsı,Tatarsı 1. татарларга окшогон. 2. чала бышкан (тамак).

Tataristan Татарстан.

tatbik,-ki 1. салыштырып текшерме (текстти оригиналына). 2. сынама, тажырыйба жасама, ишке ашырма. ~ **etmek** 1) сынаш, ишке киргизиш. 2) салыштырып текшереш. ~ **sahasına koymak** жүзөгө/ишке ашырыш.

tatbikat,-tı (tatbik'тин көпт. т.) 1. тажырыйбада көрмө, ишке киргизме. 2. аск. сыноо, маневр. ~ **yaptırmak** сыноо жасатыш.

tatbikî тажырыйбага байланыштуу, колдонмо. ~ **kimya** колдонмо химия. ~ **sanatlar** колдонмо санаттар.

tatil 1. дем алыш, убактылуу токтото туруу. **hükümün ~i** өкүмдүн аткарылышын кечендетүү. **öğlen ~i** түшкү дем алыш. 2. отпуск, каникул. **Meclis ~e çıktı** Парламент каникулга чыкты. **okul ~i** мектеп каникулу. 3. эс алуу/көнүл ачуу менен өткөн убакыт. **bu yıl ~imi Alanya'da geçirdim** быйыл эс алуумду Аланияда өткөрдүм. ~ **etmek** 1) дем алыш бериш. 2) убактылуу жаба туруш (ишкана, мектеп ж. б.). ~ **e girmek** каникулга/отпускуга чыгыш. ~ **günü** дем алыш күнү. ~ **köyü** эс алуу айлы. ~ **olmak** 1) убактылуу дем алыш берилиш. 2) убактылуу жабылыш (иш, окуу). ~ **yapmak** эс алыш.

tatlandırmak 1. даам катуу, тат берүү, таттандыруу. 2. өтм. жагымдуу кылуу, балдандыруу (мис. сөздү).

tatlanmak даамина келүү (тамак), бышып жетилүү (жемиш).

tath 1. таттуу, даамдуу, ширин (тамак). ~ **armut** таттуу алмурут. 2. таттуулар (шекер кошуп жасалган), десерт. 3. ичме, ичкенге жарактуу

(суу). 4. өтм. татынакай, жакшы-накай, сүйкүмдүү, жагымдуу. ~**ya bağlamak** жакшы сөзгө келүү, элдешүү. ~ **belâ** эрмек, кылыктарына чыдалган кыйбас (бала, аял). ~ **dil** к. ~ **söz**. ~ **dil güler yüz** жакшы сөз, жаркын маанай. ~ **dilli** сөзү таттуу, чечен. ~ **kaşığı** таттуу кашыгы. ~ **sert** бир сырдуу, катаал да, жумшак да эмес (киши). ~ **söz** өтм. таттуу сөз. ~ ~ таттуу-таттуу жыргап эргип. ~ ~ **konusmak** жыргап сүйлөшүү. ~ **patates** таттуу картошка ~ **su** 1) агын суу, тоо суусу (туздуу эмес). ~ **su istakozu** зоол. агын суу рагы (*Potamobius fluviatilis*). ~ **levreği** зоол. окунь балыгы (*Perpa fl w iat il is*). 2) өтм. ... болуп көрүнгөн. ~ **su sosyalisti** социалист болуп көрүнгөн. ~ **su tuzlusu** ар түркүн тамак. ~ **yerinde bırakmak/kesmek** 1) маалында токтотуу, кызыгын качырбоо. 2) так кызык жеринде токтотуу. ~ **dil yılanı deliğinden çıkarır** мак. таттуу сөз жыланды да ийнинен чыгарат.

tathca 1. таттуусу азыраак (даам). 2. таттуулук менен.

tathcı 1. таттуулар жасаган/саткан киши, кондитер. 2. таттуу/кондитер дүкөнү. 3. таттуу жегенди сүйгөн (киши).

tatlaşmak 1. таттуу болуу, бышып жетилүү (жемиштер). 2. таттуу тартуу (даам). 3. өтм. таттуулашуу, ширин болуу (сөз, мамиле).

tatlılık,-ğı 1. таттуулук. 2. өтм. таттуулук, жакындык, ынактык. ~**la** таттуулук менен, урушпай-талашпай.

tatmak 1. ооз тийүү, даам татуу. 2. өтм. башынан өткөрүү, сезүү, билүү. **hayatın acısını tatmış** жашоонун кыйынчылыгын башынан өткөргөн.

tatmin канааттанма, ыраазычылык,

купул. ~ **etmek** канааттандырыш, ыраазы/камсыз кылыш, купулга толтуруш. ~ **olmak** канааттаныш, ыраазы/камсыз болуш, купулга толуш.

tatminkâr канааттандыралык, купулга/көңүлгө толорлук.

tatminsizlik,-ği канааттанбастык, көңүлгө толбостук.

tatsız 1. даамсыз, даамы жок (тамак).

2. өтм. жагымсыз, көңүлсүз. 3. тажатма, жек көрүмчү (киши). ~ ~ кызыксыз, көңүлсүз. ~ **tuzsuz** 1) даамы-тузу жок. 2) өтм. маанисиз, кызыксыз.

tatsızlaşmak 1. даамы калбоо, татын жоготуу. 2. кызыгы калбоо, тажатма боло баштоо.

tatsızlık,-ğı 1. даамсыздык, жагымсыздык. 2. өтм. табитсиздик, сулуулук сезиминин жоктугу. 3. чатак, келишпестик, таарыныч. ~ **çıkar-mak** чатак чыгарыш.

tattırmak 1. ооз тийгизүү, даам таттыруу. 2. тарттыруу, чектирүү. **Allah kimseye evlât acısı tattırmasın!** Аллаа эч кимге баланын күйүтүн тарттырбасын!

tatula бот. дурман (*Dat ura st ramonium*).

tav 1. тап (ысыктык, ным). **ala** ~ ала тап. **demir ~ında dövülür** мак. темирди кызуусунда сок. 2. тап, семиздик (айбандарда). 3. керектүү шарт/убакыт. ~**ını bulmak** табын табыш. ~**a gelmek** 1) алданыш, тузакка түшүш. 2) табына келиш (monyрак, мал). ~**a getirmek** табына жеткириш (ысыкты). ~**ına getirmek** таптоо, табына келтириш. ~**ı kaçırmak** табын өткөрүп жибереш. ~ **olmak** колго түшүп бериш, алданыш. ~**ında tutmak** табынан түшүрбөө. ~ **vermek** 1) табына келтириш, нымдаш (үтүктөө үчүн). 2) ылайыктуу шартты түзүш.

tava 1. көмөштан. 2. көмөштанда быш-

- кан тамак. **balık** ~**si** көмөштанда бышкан балык. 3. *tex.* металл эриткич идиш. **kurşun** ~**si** коргошун эриткич. 4. акитиш аралаштырган таштек. 5. туз топтоо үчүн деңиз суусун тосуп койгон кобул. 6. кемеде борт трапынын алдыңкы бөлүгү. 7. көчөт отургузулган карапа.
- tavaf** 1. тооп, таюу, ыйык/куттуу жерлерди зыярат кылуу. 2. *мус.* тооп, ажи маалында Каабаны тегеренүү. ~ **etmek** 1) тооп кылуу, бир нерсени айлануу/тегеренүү. 2) Каабаны тегеренүү.
- tavan** 1. шып (**taban**'дын каршысы). 2. *өтм.* (бир нерсенин) эң жогорку баасы/наркы. ~ **arasi** чатыр менен шып арасы. ~ **başına çökmek/yıkılmak** кайнак суу башына төгүлгөндөй болуу. ~ **fiyatı** эң жогорку баа.
- tavassut,-tu** арачылык, далдалчылык. ~**uyla** арачылыгы менен. ~ **etmek** арачылык/далдалчылык кылуу.
- tavattun** жайгашма, жерлешме.
- tavazzuh** ачыктама, түшүндүрмө.
- tavci** арамзаа, куйту.
- taverna** таверна, түнкү клуб.
- tavir,-vri** 1. көрүнүш, кылык, жорук, мүнөз, кыял. 2. көтөрүлүш, кыйынсыныш. ~ **almak/takınmak** кыял/мүнөз күтүү.
- taviz** кайтарма, ордун толтурма, компенсация. *сал.* **ödün.** ~ **vermek** айтканынан кайтуу, көнүү, кепке-сөзгө келүү, айнуу.
- tavizci** арсар, күмөндөр, чечкинсиз.
- tavla I** аткана, акыр.
- tavla II** тавла, нарды (оюн). ~ **atmak/oynamak** тавла ойноо.
- tavlamak** 1. табына келтирүү, кызытуу (*отту*). 2. нымдоо, суулоо. 3. *өтм.* (бирөөнү) алдоо, азгыруу, башын айлантуу/тегеретүү.
- tavlanmak** 1. табына келтирүү. 2. *өтм.* семиртилүү, бордолуу (*мал үчүн*).

- tavlı** 1. таптуу, кызыган (*от*). 2. белгилүү өлчөмдө нымдалган/сууланган. 3. семиз, табында, бордолгон (*мал*).
- tavsamak** (*бир иш, абал*) начарлоо, солгундоо, азаюу, тынчуу, басаңдоо.
- tavsız** тапсыз, табы жок.
- tavsiye** 1. үгүт, кеңеш, насаат. 2. сунуш, жакшы мүнөздөмө (*бирөө жөнүндө*), реферанс.
- tavsiyeli** сунуш кылынган, рекомендация берилген.
- tavşan** 1. зоол. коён (*L epus*). ~ **anahtarı** ар түрдүү кулуну ачкан ийри ачкыч. ~ **araba ile avlamak** (*бир ишти*) шашпай/кылдат жасоо. ~ **boku** пайда-зияны жок киши. ~ **dudağı** мед. жышаан, жырык эрин. ~ **a kaç, taziya tut demek** эки тараптуу ойноо, эки жүздүүлүк кылуу. ~ **in suyunun suyu** сорпосунун сорпосу (*жакындыгы/тиешеси аз*). ~ **uykusu** уйкусу сак. ~ **yürekli** коён жүрөк.
- tavşanağzı, -nı** күлгүн (*түс*).
- tavşankanı, -nı** 1. коюу кызыл (*түс*). 2. коюу демделген ачуу (*чай*).
- tavşankulağı** бот. коён кулак, цикламен (*Cyclamen*).
- tavuk,-ğu** зоол. тоок (*Gallus*). ~ **biti** тоок бити. ~ **gibi** эрте жаткан киши. ~ **kümesi** тооккана. ~ **suju** тооктун сорпосу. ~ **gelen yerden yumurta esirgenmez mak.** тоок келчү жерден жумуртка аянбас. ~ **kaza bakmış da kıcını yırtmış mak.** казды туурап карганын буту сыныптыр.
- tavukçu** 1. тоокчу. 2. тоок этин саткан (*дүкөн/киши*).
- tavukgöğü** тоок төшү (*кайнаптылган тоок төшүнө күрүч уну, сүт кошулуп жасалган тамак*).
- tavukgötü** орой сөөл.
- tavukkarası** мед. көздүн кароолугу (*жарыгы аз жерде көрө албоо*).
- tavukçuluk, ğu** тоок чарбасы.

tavulga бот. табылгы.

tavus зоол. тоос кушу (*Pav o*). ~ **yeşili** зүмрүт жашылы.

tavuskuyruğu арго мас кусундусу.

tavuş диал. табыш.

tavsif милдеттендирме, жоопкерчилик берме. ~ **etmek** милдет/кызмат берүү.

Tay Таи.

tay I кулун, тай (үч жашына чейинки).

tay II тең, тең салмак, тай. ~ **durmak** каз-каз туруу (жаш бала). ~ ~ сырды. с. тай-тай (жаңы баскан баланы жетелөөдө айтылат). ~ ~ **arabası** чыгырык (баланы бастырууда колдонулган).

Tayca таи тили, таиче.

tayf 1. физ. спектр. ~ **tahlili** спектр анализи. 2. арбак, көрүнчү.

tayfa 1. матрос (кеме жумушчусу). 2. экипаж, команда (кемеде). 3. банда, сүрмө топ. 4. жан-жөкөр, нөкөр.

tayfun тайфун (тропик циклону).

tayga геогр. тайга.

taygeldi аялдын (мурунку күйөөсүнөн) ээрчиге келген балдары.

tayın 1. аскер азыгы (күндүк норма). 2. (~ **ekmeği**) суткалык нан нормасы (аскерде). ~ **bedeli** аскердин бир айлык азыгынын акчалай баасы.

tayin 1. дайын, белги, көрсөтмө. 2. дайындалма. ~ **i çıkmak** (бир жерге/ишке) дайындалуу, жиберилүү. ~ **etmek** 1) дайындоо, чечүү. **satış gününü** ~ **etmek** сатыш күнүн дайындоо. 2) дайын кылуу, белгилөө. 3) дайындоо (бир ишке/бир жерге). 4) аныктоо, билүү.

taylak ооз. тайлак, кулун.

Tayland Тайланд.

Tayylandlı тайланддык.

taylorculuk, -ğu социол. тейлоризм.

tayyare эск. учак. ~ **alanı** аэропорт.

tayyetmek эск. жок кылуу, көзүн тазалоо.

tayyör аял костюму.

tazallüm арыз-арман, дарт.

tazarru жалбарма, жалынма (көбүнчө *Kudayga*).

taze 1. жаңы, жаш, ынак. ~ **meyve** жаңы үзүлгөн мөмө. ~ **süt** ынак сүт. 2. чың, алдуу-күчтүү, демдүү. 3. жаңы, акыркы, соңку. ~ **haber** жаңы кабар. 4. өтм. жаш аял.

tazelemek 1. жаңыртуу, алмаштыруу. **çayınızı tazeleyim mi?** чайыңызды жаңырытып куйайынбы? 2. тазалоо. 3. өтм. эскирген, унутулган нерселерди эске салуу, ырбаттуу. 4. кайталоо, кайра жасоо, жаңыртуу. **aptes** ~ оңдоп абдес алуу. **nikah** ~ нике жаңыртуу.

tazelik, -ği жаштык, жаңылык.

tazı тайган. ~ **ya dönmek** 1) арыктоо. 2) малма-чөлмө болуу. ~ **gibi** 1) тайгандай (арык). 2) тайгандай (шамдагай, тез).

tazim эск. таазим. ~ **etmek** таазим кылуу.

taziye көңүл айтуу, тажыя (диал).

tazmin зыянды/чыгашаны төлөмө.

tazminat, -tı (**tazmin**'дин көпт. т.) зыяндын/чыгашанын бедели.

tazyik, -kı 1. басым, пресс. 2. өтм. баскы, кысым зордук, күчкө салма. 3. мед. басым, кысылма. ~ **etmek** 1) басуу, пресстөө. 2. баскы/зордук/кысым көрсөтүү.

tazyikli 1. кысылган, басым алдындагы. ~ **su** кысылган суу. 2. пресстелген.

TBMM (**Türkiye Büyük Millet Meclisi**'нин кыск.) ТЖУМ (Түркия Жогорку Улуттук Мажилиси).

TC (**Türkiye Cumhuriyeti**'нин кыск.) ТЖ (Түркия Жумурияты).

TDK (**Türk Dil Kurumu**'нун кыск.) ТТК (Түрк Тили Комитети).

te t тамгасынын аталышы. ~ **cetveli** (Т) түрүндөгү сызгыч.

teadül эск. тең келме, дал келме.

teakup, -bu эск. удаалаш/катар келген.

teamül 1. адат, көнүмүш, салт. 2. *хим.* реакция. ~ **hukuku** салтка таянган/жазылбаган укук.
teati өз ара алып-берме, айырбаштама, алмашма. ~ **etmek** айырбаштоо.
nota ~si нота алмашуу.
tebaa жарандык, журтташтык.
tebarüz көрүнүш, белгилениш, анык-талыш. ~ **etmek** ачык/анык болуу.
tebcil 1. сый, урмат. 2. мактоо, даңк, даңаза. ~ **etmek** 1) сыйлоо, урмат көргөзүү. 2) мактоо, даңазалоо.
tebdil өзгөрүш, орун алмашыш/көтөрүш. ~ **etmek** өзгөртүү, алмаштыруу. ~ **gezme** түрүн өзгөртүп алыш. ~ **i kıyafet etmek** кийим которуу. ~ **i mekan etmek** жер которуу, көчүү.
tebdilihava аба алмаштыруу, климат которуу.
teber 1. *эск.* балта. 2. айбалта (*дервиштер көтөрүп жүргөн*). 3. тери кескич бычак.
teberru,-u тартуу, багыш, арноо. ~ **etmek** тартуу кылуу, арноо.
teberrük, -kü таберик, кут/бакыт алып келген.
tebessüm күлүмсүрөш, жылмайыш. ~ **etmek** күлүмсүрөө, жылмаюу.
tebeşir бор.
tebeyyün аныктык, ачыктык. ~ **etmek** аныкталуу, ачыкталуу.
tebligat, -tı билдирүү, маалымат.
tebliğ 1. билдирүү, доклад. ~ **etmek** билдирүү, айтуу. 2. кабар берме, жарыялама (*мис. радиодон*).
tebrik, -ki куттук. *сал.* **kutlama.** ~ **kartı** куттук карты, открытка. ~ **etmek** куттуктоо, куттук айтуу. **bayramınızı ~ ederim** майрамыңыз менен куттуктайм.
tebriye актама. ~ **etmek** актоо, реабилитация.
tebşir сүйүнчү. ~ **etmek** сүйүнчүлөө.
tecavüz 1. чабуул, кол салуу. 2. мыйзамга каршы келүү, бирөөнүн укугун тепсөө. 3. тийишме, зордуктама,

абийирин кирдетме. 4. чектен чык-ма. ~ **etmek** 1) (*бир нерседен*) ашып/өтүп кетүү. 2) чектен ашуу, ашкере кетүү. 3) тийишүү, зордуктоо, укугун тепсөө.
tecdit,-di 1. пайда болуш, жаралыш, көрүнүш. 2. теңирдин адамдарда/табиятта көрүнүшү. 3. тагдыр, буйрук, жазмыш. ~ **etmek** пайда болуу, ортого чыгуу.
tecessüm 1. кебетеленме, түрлөнмө, сыяктанма. 2. пайда болуш, көрүнүш. 3. жанданма, кайрадан жаралма. ~ **etmek** 1) кебетеленүү, түрлөнүү, сыяктануу. 2) пайда болуу, көрүнүү, белгилүү болуу. 3) элестөө, жандануу, көз алдыга тартылуу.
tecessüs 1. аңдыма, байкоого алма. 2. кызыккандык, кулак түрмө. ~ **etmek** 1) кызыгуу, кулак түрүү. 2) аңдуу, тыңчылык кылуу.
tecil токтото турма. ~ **etmek** убактылуу токтотуу, кечендетүү.
tecim соода, сатык.
tecrit,-di 1. ажыратма, айырма, бөлмө, изоляция. 2. *филос.* изоляция, айырма. ~ **etmek** 1) ажыратуу. 2) абстракциялоо. 3) *аск.* (*душманды*) бөлүп-жаруу.
tecrübe 1. тажырыйба, сыноо, колдонмо. 2. тажырыйба, көндүм, кынык, жөндөм, ык. ~ **edinmek** тажырыйбалуу/маш болуу, кынык алуу, жөндөм/ыкка ээ болуу. ~ **etmek** 1) тажырыйба/сыноо жасоо. *сал.* **denemek, sinamak.** ~ **sahibi** тажырыйбалуу, маш, уста, каныккан. ~ **tahtası** тажырыйба тактасы (*тажырыйба объекти*). **bir ~ bin nasihatten evlâdır** мак. миң уккандан бир көргөн.
tecrübeli тажырыйбалуу, ишке маш/жатык, жатыккан, каныккан.
tecrübesiz тажырыйбасыз.
tecrübesizlik, -ği тажырыйбасыздык.
tecrübî тажырыйба/сыноо иретинде.

tecvit, -di 1. көркөм/туура окума. 2. Куран-ды кырааты менен окума өнөрү.

tecviz уруксат, макулдук. ~ **etmek** уруксат бериш.

teçhiz жабдык. ~ **etmek** жабдуу.

teçhizat, -tı (*teçhiz'дин көпт. т.*) жабдыктар, тетиктер, куралдар, аспаптар.

tedarik, -ki даярдык, кам-кашек, белендик. ~ **te bulunmak/~ görmek** камдап/даярдап/таап коюу. ~ **etmek** даярдоо, камдоо.

tedarikli даярдыктуу, камдуу, сарамжалдуу.

tedariksiz даярдыксыз, камсыз, сарамжалсыз.

tedavi 1. дарылама, сакайтма. ~ **altında** дарылама алдында. 2. *өтм.* бузулган ишти оңдоо. ~ **etmek** 1) дарылоо, айыктыруу. 2) *өтм.* оңдоо, түзөлтүү (*бузулган ишти, мамилени ж. б.*). ~ **görmek/olmak** дарылануу.

tedavül *экон.* айланууда/колдонумда болуш, циркуляция (*акча, баалуу кагаздар*). ~ **de olmak** айланууда/колдонумда/жарактуу болуу. ~ **den kalkmak** айлануудан/колдонуудан чыгуу, жараксыз болуу.

tedbir чара, алдын алма, кам. ~ **almak** алдын алуу, чара/кам көрүү.

tedbirli алды алынган, кам/чара көрүлгөн. ~ **davranmak** камдуу/даярдыктуу туруу, алдын алуу.

tedbirsiz алды алынбаган, кам/чара көрүлбөгөн, даярдыксыз, камсыз.

tedbirsizlik, -ği камсыздык, чарасыздык

tedenni 1. артта калма, чегинме, регресс. 2. түшмө, начарлама. ~ **etmek** артка кетүү, начарлоо, түшүү.

tedhiş коркутма, опуза, коркунуч, террор. ~ **etmek** коркутуу, опузалоо, үрөй учуруу.

tedhişçi опуза, террорист.

tedhişçilik, -ği терроризм.

tedirgin санааркаган, тынчы кеткен,

чочулаган. ~ **etmek** (*бирөөнү*) санааркатуу, тынчын алуу, чочулатуу. ~ **olmak** санааркоо, тынчы кетүү, чочулоо.

tedirginlik, -ği санааркама, тынчы кетме, чочулама.

tediyat, -tı төлөмөлөр, акылар.

tediye төлөмө. ~ **etmek** төлөө.

tedricen баскыч-баскыч, аз-аздан, акырындап.

tedrici акырындап, улам-улам, бара-бара.

tedris окутуу, үйрөтүү.

tedrisat, -tı (*tedris'тин көпт. т.*) окутуш, билим бериш.

tedvir 1. айландырма, тегеретме. 2. багыттама. ~ **etmek** 1) айландыруу, тегеретүү. 2) башка багыт берүү.

teeddüp, -bü 1. тарбиялуулук, тартиптүүлүк. 2. абийирдүүлүк, уялчаактык.

teehhül үйлөнүү.

teehhür кечикме, кеч калма.

teemmül ар тараптуу ойлоо.

teenni жайынча/жакшылап ойломо.

teessüf өкүнүч, капа. ~ **ederim!** капа кылып атасың! ~ **etmek** өкүнүү, капа болуу.

teessür кайгы, капа. *сал. üzüntü.* ~ **etmek** капа болуу, кайгыруу.

tef *муз.* теф (*музыкалык аспап*). ~ **çalmak** теф чалуу. ~ **çalsan oynayacak** чачык, баш-аламан (*буюмдар үчүн айтылат*). ~ **e koymak/koyup çalmak** аркасынан сүйлөө, ушак айтуу (*бирөө жөнүндө*).

tefahür өзүн өзү мактама, көтөрүлүп сүйлөмө, мурдун көтөрмө.

tefeci *соода* кызыл кулак.

tefecik: ufacık ~ кипкичинекей, кепкенедей, арык-торук.

tefecilik, -ği кызыл кулактык.

tefekkkür ойломо. ~ **e dalmak** ойго батуу/чөмүлүү. ~ **etmek** ойлоо.

teferruat, -tı 1. майда нерселер, деталдар, ыкый-чыкый. 2. тармактар, салаалар.

teferruatlı майда-бачегине чейин, деталдуу, ар тараптуу, мыктап, дааналап, тактап.

teferrüç,-cü 1. сергиш, дем алыш. 2. кезиш, сейилдеп чыгыш.

teferrüt,-dû 1. элден бөлүнмө, жалгыз-дама. 2. башкалардан айырмаланма, бөтөндөшмө.

tefessüh 1. чириме, бузулуп/жыттанып кетме. 2. кедери кетме, бузулма (*киши, коом ж. б.*). ~ **etmek** 1) бузулуп/чирип/жыттанып кетүү. 2) кедери кетүү, бузулуу, дегенерация.

teflon 1. тефлон (*фтор менен этилен кошундусунан жаратылган зат, политетрафтороэтилен*). 2. тефлондон жасалган ысыкка чыдамдуу, жабышпас идиш.

tefrik, -ki айыра/ажырата билме, айрып тааныма. ~ **etmek** айыра/ажырата билүү, айрып таануу.

tefrika 1. аңгеме, бөлүк, үзүндү (*серия түрүндө жарыяланган чыгармадан*). 2. серия түрүндө жарыялама. ~ **etmek** серия түрүндө жарыялоо. ~ **roman** серия түрүндөгү роман.

tefriş 1. төшөмө (*таш, килем ж. б.*). 2. эмерек коюш, жасалгалаш, жабдыш. ~ **etmek** 1) төшөө (*таш, килем ж. б. менен*). 2) эмерек/буюм-тайым коюу.

tefrit,-ti (*ifrit'тин каршысы*) чалалык, жетерсиздик, кемчилдик.

tefsir 1. түшүндүрмө, жорум, ачыктама, баяндама, сүрөттөмө. *сал. yorum.* 2. *мус.* Курандын сүрөлөрүнүн түшүндүрмөсү. 3. Куран түшүндүрүлгөн китеп. ~ **etmek** 1) түшүндүрүү, жоруу, ачыктоо. 2) Куран сүрөлөрүн түшүндүрүү.

tefsirci жорумчу, комментатор.

teftiş текшерме, түгөлдөмө, инспекция. ~ **etmek** текшерип/карап/түгөлдөп чыгуу. ~ **komisyonu** текшерүү комиссиясы.

teğelti тердик (*ээр жабдыгы*).

teğet, -ti *мат.* тангенс.

teğmen *аск.* лейтенант.

tehdit, -di коркутма, опуза, үрөй учурма, террор. ~ **etmek** коркутуп-үркүтүү, опузалоо, үрөй учуруу. **parmakla ~ etmek** колун кезеп коркутуу.

tehditkâr коркутуп-үркүткөн, опузалаган.

tehir кечендетме, кийинкиге калтырма/котормо. ~ **etmek** кечендетүү, кийинкиге калтыруу/которуу, мөөнөтүн узартуу.

tehirli 1. кечендетилген, кийинкиге калтырылган. 2. кечиккен.

tehlike 1. коркунуч, кооптуулук. **ölüm ~si** өлүм коркунучу. **savaş ~si** согуш коркунучу. 2. тобокел, риск. ~**ye atılmak** тобокел кылуу, коркунучтуу/кооптуу нерсеге бел байлоо. ~ **atlatmak** коркунучтуу/кыйын абалдан кутулуп кетүү. ~**yi bertaraf etmek** коркунучту жок кылуу. ~ **düdüğü** коркунуч түтүгү, сирена. ~**ye düşürmek/sokmak** коркунуч алдында калтыруу. ~**ye girmek/uğramak** коркунучка кабылуу.

tehlikeli 1. коркунучтуу, кооптуу. 2. тобокелдүү, рисктүү. ~ **durum** кооптуу абал. ~ **oyun** тобокелдүү оюн.

tehlikesiz 1. коркунучсуз, коопсуз. 2. тобокелсиз.

tehyiç,-ci шандандырма, эргитме. ~ **etmek** шаңга бөлөө, эргитүү толкундантуу.

tehzil 1. шылдың. 2. *ад.* шылдың, азил, пародия.

tein теин.

teizm *филос.* теизм, теңирчилик.

tek I, -ki 1. тек, жалгыз, бир. ~ **gözlü dev** *ад.* жалгыз көздүү дөө. ~ **çıkış yolu** жалгыз чыгыш жолу. ~ **satırılık mektup** бир сап кат. 2. жападан жалгыз, бирден бир. ~ **güvenebileceğimiz insan** ишенген жалгыз кишибиз. **bu konuda ~siniz** бул маселеде бирден бир кишисиз. 3. *мат.* тек (*жуп*

каршысы). ~ **sayı** тек сан. 4. жалгыз жашаган, жалгыз өскөн. ~ **mi yaşıyor?** жалгыз жашайбы? 5. түгөй, сыңар. **eldivenin ~i** мээлейдин түгөйү. 6. бир чөйчөк (ичкилик). 7. так өзү, барып турган, чыныгы. **o ahmağın ~i** ал бир келесоо. 8. сүйлөмдүн башына келип болсо эле болду маанисиндеги тилекти билдирет: ~ **eve gelsin de, çalışmazsa çalışmasın** үйгө келсе эле болду, иштебесе койсун. 9. сын атоочтор менен бир жалгыз, бир, моно-маанисиндеги терминдерди жасайт: ~ **anlamli** бир маанилүү. ~ **heceli gram.** бир муундуу. ~ **hücreli dial.** бир клеткалуу. ~ **yönlü** бир багыттуу (жол). (bir) ~ **atmak** бир жолу тартып жиберүү (ичкиликти). ~ **başına** 1) өзүнчө, жалгыз. 2) өзү эле, эч жардамсыз. ~ **başına yapabilir mi?** өзү эле жасай алабы? ~ **başına kalmak** жалгыз калуу. ~ **biçim** 1) униформа, тек бычым. 2) стандарт. ~ **bir** эч бир/ нерсе. ~ **bir şey söylemedi** эч нерсе айтпады. ~ **bir kişi çıkmadı** эч ким чыккан жок. ~ **çekirdekli** 1) моноклеар, тек да-нектүү. 2) мед. моноцит. ~ **düze(n)** монотондуу, бир түрдүү, бир калыпта. ~ **düzelik** монотондуулук, бир түрдүүлүк. ~ **el** бир жолу. ~ **el ateş etmek** бир жолу атуу (мис. мылтыкты). ~ **elden** бир колдон/ бир борбордон (башкаруу). ~ **erkçi** жеке бийлөөчү, монарх. ~ **erkçilik** жеке бийлөөчүлүк, монархизм. ~ **eşli** тек жубайлуу, моногам. ~ **eşlilik** тек жубайлуулук, моногамия. ~ **kürekle mehtaba çıkmak** 1) бир ишке даярдыксыз баштоо. 2) орунсуз тамаша айтуу. ~ **gözeli k. tek hücreli.** ~ **gözlük** бир көздүү, монокль. ~ **hücreli** бир клеткалуу. ~ **örnek** бир түрдүү, монотондуу. ~ **parça** бир бүтүн, монолиттүү. ~

tanrıci тек теңирчил, монотеист. ~ **tanrıcilik** тек теңирчилдик, монотеизм. ~ **taş** тек бриллиант же алмаз көздүү шакек. ~ **e** ~ жекеме жеке. ~ бир бирден. ~ **tük** жалгыз-жарым. **sokakta ~ түk insan kalmış** көчөдө жалгыз-жарым (гана) кишилер калыптыр. ~ **yanlı** тек тараптуу. ~ **yanlılık** тек тараптуулук. ~ **yazi** монография. ~ **yumurta ikizi** бир жумутка эгиздери. ~ **el şaklamaz mak.** жалгыз аттын чаңы чыкпайт.

tek II жөн, тим, тынч. ~ **durmak** жөн/ тим/тынч туруу. ~ **durmamak** жөн/тим/тынч турбоо.

tekabül тең, барабар, эквивалент. ~ **etmek** тең келүү, барабар болуу.

tekâlif эск. 1. сунуштар. 2. алык-салыктар.

tekâmül 1. өнүгүш, эволюция. 2. өнүгүү, өркүндөө.

tekâpu жасакерлик/кошоматтык кылуу.

tekaüdiye ардагер айлыгы, пенсия.

tekaüt,-dü 1. ардагерликке чыкма. 2. ардагер. ~ **olmak** ардагер болуу, пенсияга чыгуу.

tekaütlük, -ğü ардагерлик, пенсия.

tekbir мус. такбир, келиме. ("Аллаху акбар" ("Аллаа улук") деп башталган дуба). ~ **almak/getirmek** "Аллаху акбар" такбирин/келиме-син келтирүү.

tekci филос. монист.

tekçilik, -ği филос. монизм.

tekcinsten бир тектүүлөр, гомогендер.

tekdir тил, жеме, уруш, кекээр. ~ **etmek** тилдөө, жемелөө, урушуу, кекээрлөө.

teke 1. зоол. теке. 2. зоол. креветка (деңиздеги майда чаян түрү). ~ **den süt çıkarmak** биттин ичегисине кан коюу (шылуун, айлакер).

tekел бир колдон башкаруу, монополия. Т~ Түрк Ичкилик жана Тамеки Монополиясы. ~ **ine almak** 1) (бир тармакты) бир колдон башкаруу.

2) *өтм.* өз көз карашын өкүм кылуу.

tekелci 1. монополист. 2. монополисттик. 3. монополизм жактоочусу. ~ **ser-maye** монополисттик капитал.

tekелcilik, -ği монополизм.

tekelleştirmek бир колдон башкарылуу, монополияга айлантуу.

tekellüf 1. убарачылык тартыш, кыйынчылык көрүш. 2. жасалмалуулук, көрсөтмөлүк.

tekellüm сүйлөш, айтыш.

tekemmül эрезе, жеткилең, жетик. ~ **etmek** жетилүү, эрезеге жетүү.

teker I 1. дөңгөлөк. **araba ~i** машина дөңгөлөгү. 2. дөңгөлөк бычымында болгон тегерек, шакек. ~ **peynir** шакек түрүндөгү быштак. 3. *астр.* диск. ~ **ine çomak/taş sokmak** (*бирөөнүн*) ишине бөгөт болуу/бут тосуу. ~ **meker yuvarlanmak** 1) ала салып кетүү. 2) *өтм.* мал-мүлкүнөн заматта кол жууп калуу.

teker II: ~ ~ бир-бирден, өз-өзүнчө, биринин артынан бири. ~ ~ **anlatmak** өз-өзүнчө түшүндүрүү.

tekerlek, -ği 1. дөңгөлөк. 2. тегерек/шакек түрүндөгү. ~ **altında kalmak** дөңгөлөк алдында калуу.

tekerlekli дөңгөлөктүү. ~ **koltuk** майып арабасы/коляскасы.

tekerleme 1. аласалдырма, оодарма. 2. *ад.* жаңылмач. 3. *ад.* жомоктордогу басма калып кириш сөздөр (*бар экен жок экен, илгери- илгери сыяктуу*). 4. акындар айтышы.

tekerlemek тоголотуу, оодаруу, айлантуу.

tekerlenmek 1. тоголонуу, оодарылуу, айланып кетүү. 2. *өтм.* иши бузулуу/начардоо. 3. *арго* тоголонуп кетүү, өлүү.

tekerrür 1. *эск.* кайталанма, жаңырма. 2. (*радиодо*) термелүү жыштыгы. 3. *ук.* кайталанган кылмыш. ~ **etmek** кайталануу, жаңыруу.

tekesakalı bot. теке сакал (*Tragopogon porrifol ius*).

tekevvün *эск.* жаралыш, пайда болуш, бар болуш, туулуш.

tekfin кепиндеме. ~ **etmek** кепиндөө.

tekfir каапыр деп күнөөлөө (*мусулман бирөөнү*).

tekfur *тар.* христиан феодал/башкаруучу (*Византия доорундагы Ана-долуда/Румелияда*).

tekil *грам.* жекелик сан. **çoğul** дун каршысы.

tekin 1. бош, ээн (*жер, мекен*). 2. ак жолтой. 3. *тар.* тегин, ата мураскору (*байыркы түрктөрдө*). 4. (*көбүнчө терс мааниде*) тегин, сыйкырдуу күч, ээ. ~ **değil** тегин/соо эмес, шектүү, ээси/колдогону бар. **bu ev ~ değil** бул үй тегин эмес, ээси бар. **bu kişi ~ değil** бул киши тегин киши эмес, колдогону бар, коркунучтуу.

tekinsiz 1. кара жолтой. 2. табу, тыюу салынган (*сөз, аракет*).

tekir 1. таргыл мышык. 2. *зоол.* (~ **balğı**) темгилдүү барбулька (*Mugil surmulletus*). 3. ала. ~ **dağlar** ала тоолор.

tekit, -di бекемдеме, бышыктама, кулакка куйма. ~ **etmek** бекемдеп/бышыктап айтуу, кулагына куюу.

tekke 1. *дин* текке, дервиштер жайы. 2. *арго* апиийм чегилген жер. 3. беркпоздордун чогулган жери.

teklemek 1. суюлтуу (*өсүмдүктү*). 2. (*мотор*) жакшы тарта албоо. 3. (*тапанча*) атылбай калуу. 4. (*жүрөк*) жакшы какпоо. 5. *арго* кекечтенүү, түз сүйлөй албоо.

teklif 1. такилип, талап. 2. сунуш. 3. жасалма мамиле, сынашма, баа-чаа, церемония, этикет. **aramızda ~ yoktur** арабызда сынашма жок. ~ **etmek** сунуш кылуу.

teklifli 1. баа-чаалуу, сыйлуу, шаан-шөкөттүү. 2. расмий, сыпайы, тоң (*мамиле*).

teklifsiz 1. баа-чаасыз, шаан-шөкөтсүз, жөнөкөй. 2. сырдыкана, жакын, ысык (*мамиле*). ~ **arkadaş** жакын дос. ~ **söz** ой келди/орунсуз сүйлөнгөн сөз.

teklifsizce баа-чаасыз, тартынбай, уялбай, ой келди.

teklifsizlik, -ği баа-чаасыздык, шаан-шөкөтсүздүк, жупунулук, ой келдилик.

teklik, -ği 1. жалгыздык, тектик, бирдик. 2. *грам.* жекелик сан. 3. *арго* бир лира.

tekme тепки, тебиш. ~ **atmak/vurmak** тээп жибириш (*киши, мал*). ~ **yemek** тепки жеш.

tekmelemek тепкилеш, тебиш.

teknil 1. бүтүн, бардык. 2. аякталыш, бүткөрүлүш, бүтүш. 3. жакшырыш, өркүндөш. 4. жалпы, баарысы, бүт. ~ **âlem** бүтүн дүйнө. ~ **etmek** 1) бүткөрүү, аяктоо. 2) жакшыртуу. ~ **haberi** 1) *аск.* буйруктун аткарылганы тууралуу оозеки рапорт. 2) иштин бүткөрүлүш кабары. ~ **vermek** *аск.* рапорт берүү (*астынкы чиндеги үстүнкү чиндегиге*).

teknillemek бүтүрүү, аягына чыгаруу.

tekne 1. илеген, дагара, таштек. **çamaşır ~si** кир жууган дагара. 2. чара. **hamur ~si** камыр жуурган чара. 3. жайык. 4. *дең.* кеменин көөдөнү. 5. *геогр.* бассейн. 6. *геол.* катмарланган тектин төмөнкү катмары. ~ **kazıntısı** *арго* кырмычык, кенже бала (*улгайган ата экенин*).

teknik, -ği 1. техника. **harp ~i** согуш техникасы. **radio ~ uzmani** радиотехника адиси. 2. ыкма, техника, метод. 3. техникалык. ~ **okul** техникалык окуу жайы, техникум. ~ **öğretim** техникалык билим берүү. ~ **resim** техникалык чийме. ~ **sesli muz.** бир үндүү. ~ **terimler** техникалык терминдер. ~ **üniversitesi** техникалык университет.

teknikçi техник.

tekniker *к.* **teknikçi**.

teknisyen техник.

teknokrasi технократия.

teknokrat, -tı технократ.

teknolog технолог.

teknoloji технология.

teknolojik технологиялык.

tekrar 1. кайра, кайта, жаңыдан, башынан. 2. кайталама. ~ **ı yok** кайталанбас. ~ **etmek** 1) кайталоо. 2) жаңыдан жасоо. ~ ~ кайра-кайра.

tekrarlamak 1. кайталоо. 2. жаңылоо.

tekrarlı кайталанган, кайра баштан жасалган.

teksif *эск.* коюулаштырма, тыгыздама, концентрация, сыкма. ~ **etmek** 1) коюулаштыруу, тыгыздоо, концентрация, сыгуу. 2) түс өткөргүс кылуу.

teksir көбөйтмө, копиялама. ~ **etmek** (*жазууну*) көбөйтүү, копиялап чыгаруу. ~ **kâğıdı** копиялама кагазы. ~ **makinesi** фотокопия аппараты.

tekst, -ti текст.

tekstil 1. токума, токулган нерсе. 2. текстиль. ~ **sanayi** текстиль өнөр жайы.

tektonik, -ği *геол.* тектоника.

tekvando *спорт* теквандо.

tektzip, -bi төгүндөмө, төгүнгө чыгарма. ~ **etmek** төгүнгө/жалганга чыгаруу.

tel I 1. кыл, чач. **saç ~i** чач талы. 2. зым. **telgraf ~i** телеграф зымы. 3. зымдан жасалган. ~ **kafes** зым капас. 4. жип. **altın ~ler** алтын жиптер. 5. була. **pamuk ~i** пахта буласы. 6. кыл. (*музыкалык аспаптардын*). (**her**) ~ **den çalmak** баары жокту билүү. ~ **çekmek** зым тартуу. ~ **ine dokunmak** кылына тийүү/зыян келтирүү. ~ **dolap** зым үкөк (*ар тарабы чымын киргис кылып зымдан тордолуп жасалган тамак сактагыч*). ~ **halat** зым аркан, трост. ~ **kadayıf** 1) кыл кадайыф (*кургатылган ичке камыр*). 2) бул камырдан жасалган таттуу. ~ **kırmak** 1) жаңылыштык

- кетируу. 2) *argo* качып жоголуу. 3) *эск.* байланыштарын/мамилелерин үзүү. ~ **örgü** зым тосмо. ~ ~ тал-тал. ~**ler takmak/takınmak** кубанычы койнуна батпоо.
- tel II** телеграф, телеграмма. ~ **çekmek** телеграмма уруу.
- telâ** тела (*кийимдин тышы менен астары арасына коюлган крахмалданган чүпүрөк*).
- telaffuz** сүйлөө/айтуу өзгөчөлүгү. ~ **etmek** сүйлөө, айтуу. ~ **bozukluğu** бузуп/чалып сүйлөө.
- telâfi** ордун толтурма, төлөмө, кенемте. ~ **etmek** төлөп берүү, ордун/кенемтесин толтуруу. ~**si imkânsız** орду толбос, төлөнгүс. ~**si kolay** оңой ордуна келген/төлөнгөн.
- telâki** 1. жолугушуу, кездешүү. 2. биригүү, кошулуу.
- telâkki** 1. кабыл алыш, түшүнүш, эсептеш, санаш. 2. көз караш, пикир, ой. ~ **etmek** ... катары көрүү/эсептөө/саноо. **bunu bir zafer ~ ettiler** муну бир жеңиш катары көрүштү.
- telâş** 1. дүрбөлөң, капсалаң, тополоң. **salonda bir ~ başladı** салондо дүрбөлөң башталды. 2. санааркоо, чочулоо, убайым. **annesinin ~ının sebebi vardı** энесинин санааркоосунун себеби бар болчу. 3. шашылыш. ~**la çıkmak** шашып чыгуу. ~ **almak/~a düşmek** убайымга түшүү, шашкалактоо. ~ **etmek** 1) шашуу. 2) тополоңдоо, сарсанаа болуу, чочулоо. ~**a gelmek** 1) (*бир иш*) шашылыш жасалуу. 2) дүрбөлөңгө/капсалаңга туш келүү. ~**a vermek** дүрбөлөң түшүрүү, чаң, тополоң салуу.
- telâşe** *к.* **telaş**. ~ **müdürü/nazırı** шашкалак, күйкөлөк, санаачыл (*киши*).
- telâşlandırmak** 1. дүрбөлөңгө/тополоңго салуу. 2. санааркатуу, убайым же-дирүү. 3. шаштыруу.
- telâşlanmak** 1. дүрбөлөңгө/тополоңго түшүү. 2. санааркоо, убайым тартуу,

- чочулоо. 3. шашкалактоо, шашуу, күйкөлөктөө.
- telâşlı** 1. санааркаган, убайым жеген, чочулаган. 2. дүрбөлөңгө/тополоңго түшкөн. 3. шашкан, күйкөлөктөгөн, чебеленген.
- telâşsız** 1. жайбаракат, жайынча, шашпай, оор басырык/орду менен. 2. дүрбөлөңгө/тополоңго түшпөй, күйкөлөктөбөй.
- telâtin** сактыян (*тепи*).
- telcik,-ği** 1. кылча. 2. *бот.* тамыр кылчалары. 3. *диал.* нерв жана булчуң клеткаларындагы ичке кылчалар.
- telef** 1. жок болуш, кыйраш, талкаланыш. 2. өлүм, жут, кыргын. 3. чачып түгөтүш, ысырап кылыш, бөөдө/курулай чыгым. ~ **etmek** 1) кыйратуу, жок кылуу, талкалоо. 2) өлтүрүү, кыруу. 3) чачып түгөтүү, ысырап/чыгаша кылуу. ~ **olmak** 1) кыйроо, жок болуу, талкалануу. 2) өлүү, жут алуу, кырылуу. 3) бөөдө чыгым болуу, чачылып жок болуу.
- teleferik,-ği** асма жол (*абада тартылган зымга чиркелген кабина аркылуу жүрүлөт*).
- telefon** 1. телефон (*кызмат*). 2. телефон (*аппарат*). ~ **açmak/~la aramak** телефон чалуу. ~**u açmak** телефонду алуу. ~**u çevirmek** телефон номерин терүү. ~ **etmek** телефон чалуу. ~**la görüşmek** телефон менен сүйлөшүү. ~**u kapatmak** телефонду коюп коюу. ~ **kulaklığı** телефон кулакчыгы/трубкасы. ~ **külübesi** телефон төлөсү/будкасы. ~ **makinesi** телефон аппараты. ~ **rehberi** телефон дептери. ~ **santralı** телефон станциясы, коммутатор. **сеп** ~**u** чөнтөк телефон. **otomatik** ~ телефон-автомат. **telsiz** ~ зымсыз/радио телефон.
- telefoncu** 1. телефончу, телефон курган/оңдогон киши. 2. телефонист, телеоператор.

telefonlaşmak телефондо сүйлөшүү, телефон чалышуу.
telek, -ği куш жүнү/түгү.
telekamara телекамера.
telekız телекыз, сойку.
telekomünikasyon телебайланыш (*радио, телеграф, телефон*).
teleks телетайп. ~ **çekmek** телетайп жиберүү.
telem I телепринтер.
telem II *анат.* тырык, тыртык.
teleme: ~ **peyniri** жумшак/тузсуз быштак. ~ **peyniri gibi** акжумал болтогой аял.
telemetre телеметр.
teleobjektif *фото.* телеобъектив.
teleoloji *филос.* телеология.
telepati *психол.* телепатия.
teles көөнөргөн, жыртылган, ышпалда-сы/жүнү чыккан, ыдыраган, ыпыраган.
telesekreter телесекретарь.
telesiyej асма кресло (*бийик тоолорго киши ташыма түрү*).
teleskop, -pu телескоп.
Teleüt телеут.
Teleütçe телеут тили, телеутча.
televizyon 1. телекөрсөтүү. 2. телевизор, сыналгы. ~ **alcısı** 1) телевизор, сыналгы. 2) телекамера. ~ **filmi** телефильм. ~ **programı** телепрограмма. ~ **seyretmek** телевизор көрүү. ~ **yayını** телекөрсөтүү.
televizyoncu 1. телевизор жасаган/оңдогон/саткан киши. 2. телекөрсөтүү жаатында иштеген киши.
telg (telgraf *тын кыск.*) телеграмма, телеграф.
telgraf 1. телеграф. 2. телеграмма. ~ **çekmek** телеграмма уруу/жиберүү. ~ **direği** зым карагай.
telgrafçı телеграфчы, телеграфист.
telhis 1. жыйынтыктама, кыскартма. 2. *тар.* садразам (*к*). рапорту. ~ **etmek** жыйынтыктоо, кыскача мүнөздөө.

telif 1. жараштырма, элдештирме. 2. китеп жазма, жыйнак түзмө. ~ **eser** тубаса/оригинал чыгарма. ~ **etmek** 1) (*бирөөлөрдү*) жараштыруу, элдештирүү. 2) (*китеп*) жазуу, жыйноо/түзүү. ~ **hakki** автордук укук. ~ **ücreti** калем акы.
tel'in каргыш. ~ **etmek** каргоо. ~ **mitingi** нааразылык митинги.
telkâri алтын күмүш жиптер менен кооздолгон (*буюм/жасалга*).
telkin 1. үйрөтүш, насаат кылыш, ишенидириш. 2. *мус.* өлүктү көмүү учурунда молдонун сүйлөгөн сөзү, окуган дубасы. 3. *психол.* аян/жышаан бериш. ~ **etmek** 1) насаат кылуу, үйрөтүү, жатыктыруу. 2) аян/жышаан берүү.
tellâk, -ğı (*түрк мончосунда*) кардарларды жышыган/массаж жасаган эркек.
tellâklık, -ğı теллактык (*иши/милдети*).
tellâl 1. жарчы, кабарчы. 2. арачы, далдалчы, маклер. ~ **çağırtmak** жарчыга жар салдыруу.
tellemek I 1. зым бастыруу/өткөрүү/тагуу. 2. алтын, күмүш зымдар менен кооздоо. **telleyip pullamak** 1) ашыра кооздоп жиберүү. 2) ашыра мактоо, көтөрө чалуу.
tellemek II телеграмма жиберүү/уруу.
tellendirmek 1. алтын, күмүш жип менен кооздоо. 2. *өтм.* (*чылым, наргиле ж. б.*) кумарлана тартуу.
tellenmek 1. зым бастырылуу. **gelin tellendi** келиндин кийимине зым бастырылды. 2. зым менен курчоо. **bahçe tellendi** бакча зым менен курчалды/тосулду.
telli 1. зымдуу, кылдуу. 2. алтын/күмүш зым бастырылган, алтын/күмүш зымдар менен кооздолгон. ~ **çalgılar** *муз.* кыл аспаптар. ~ **duvaklı** жасанган колукту. ~ **pullu** жасанып-түсөнгөн (*жарашыксыз*). ~ **sazlar** *к.* ~ **çalgılar**. ~ **turna** *зоол.* карабаш турна (*Ant hropoides v irgo*).

tellür *хим.* теллур.

telsiz 1. кылсыз. 2. зымсыз. ~ **telgraf** радио-телеграмма. 3. радио. ~ **telefon** радиотелефон, рация.

telsizci 1. радиотелеграфист, радио-оператор. 2. радиотелефонист (*кемеде, учакта ж. б.*).

teltik, -ği телтек, кемтик.

telve кофе чамасы/чөгүндүсү.

tem к. **tema**.

tema 1. тема. **ana** ~ башкы тема. 2. *муз.* тема, башкы мотив.

temas 1. тийиш, жанып өтүш. ~ **noktası** тийиш чекити. 2. байланыш, мамиле. 3. сөз кылыш, козгош, тийип өтүш. **o konuya hiç ~ edilmedi** ал тема козголбоду. 4. бириккен/кошулган/тийген (*жер*). ~ **ta bulunmak** 1) байланыш/мамиле жасоо. 2) жыныстык байланышта болуу. ~ **etmek** 1) тийип/жанып өтүү. 2) байланышы/тиешеси болуу. 3) сөз кылуу, сөз козгоо. ~ **a geçmek** байланышуу, катнашуу. ~ **kurmak** мамиле куруу. ~ **ta olmak** мамилелеш болуу.

temaşa 1. тамаша, кызык нерсе. 2. оюн, драма, көрсөтүү. ~ **etmek** тамашага батуу/кануу, эргүү, маашырлануу (*көргөн нерсесинен*). ~ **sanatları** сахна көрсөтүүлөрү.

tematik, -ği темага байланыштуу.

temayül 1. ынтаа, шык, жөндөм, эп. 2. адат, көнүмүш. 3. ыктама, тенденция.

temayüz артыкчылык, айырмачылык, мыктылык. ~ **etmek** артыкчылык кылуу, озуп кетүү.

tembel 1. жалкоо, жатып ичер. 2. мажирөө, араң жан, илкип-калкыган. 3. *биол.* солгун, алсыз (*орган*). ~ ~ жалкоолонуп, маалкатып, ныксырап. ~ ~ **yatmak** ныксырап жатыш.

tembelhane жалкоолор/жанбактылар жайы.

tembelleşmek жалкоолонуу, ыкшоолонуу.

tembellik, -ği жалкоолук, ыкшоолук. ~ **etmek** жалкоолук кылуу.

tembih 1. эскертме, алдын алма, акыл-насаат айтма. 2. *мед.* козгомо, шык/стимул берме. ~ **etmek** 1) эскертүү, акыл-насаат айтуу. 2) *мед.* козгоо.

tembihlemek эскертүү, алдын алып/эскертип айтуу.

tembihli эскертилген, алды алынган, акыл-насаат айтылган.

temcit, -di 1. *мус.* эртең мененки дуба (*Режеп, Шабан, Рамазан айларында окулат*). 2. тажатма, кайталанган нерсе. ~ **pilavı gibi ısıtıp ısıtıp öne sürmek** бир маселени улам-улам козгой бериш.

temdit, -di узартма, улантма, созмо. ~ **etmek** узартуу, улантуу, созуу.

temek, -ği малкананын терезеси/тешиги (*кык чыгаруу ж. б. үчүн колдонулган*).

temel 1. негиз, түп. 2. пайдубал. 3. *өтм.* негиз, таяныч. 4. негизги, баш, башкы, түпкү, оригинал. ~ **düşünceler** негизги ойлор. ~ **kanun** баш(кы) мыйзам. ~ **inden** башынан, негизинен, түбүнөн. **bu iş ~inden çürük** бул иш башынан бузук. ~ **inden çözmek** баштан баштап кароо. ~ **atmak** 1) пайдубал түптөө. 2) (*бир жерге /ишке*) орношуу, тамыр жаюу. ~ **cümle грам.** баш сүйлөм. ~ **çivisi** 1) чоң мык. 2) *өтм.* ылаажы, мүмкүнчүлүк. ~ **çivisini çakmak/kakmak** (*бир иш үчүн*) бүтүн мүмкүнчүлүктөрдү пайдала нуу. ~ **kakmak** орношуп/жылбас болуп калуу, отурукташуу. ~ **sayı мат.** негизги сан. ~ **taşı** 1) пайдубал ташы (*курулуштун*). 2) *өтм.* негиз, таяныч, жөлөк-таяк, тирек. **Türk edebiyatının ~ taşları** түрк адабиятынын тиректери.

temellendirmek бекемдөө, бышыктоо, отурукташтыруу, түбөлүктөштүрүү.

temellenmek к. **temelleşmek**.

temelleşmek 1. жерлешүү, отурукташуу, орун-очок алуу. 2. бекемделүү, түбөлүктөшүү.

temelli 1. пайдубалдуу, негиздүү. **sağlam** ~ **bir yapı** пайдубалы бышык курулуш. 2. түбөлүктүү, орунтултуу. ~ **bir iş** 1) орунтултуу иш. 2) олуттуу/фундаменталдуу иш/чыгарма. 3. биротоло, таптакыр, түбөлүк. ~ **olarak dönmek** биротоло кайтуу. ~ **oturmak** түбөлүк жердешүү.

temelsiz 1. пайдубалсыз, негизсиз. 2. өтм. негизсиз, далилсиз, жаңылыш, жалган. ~ **fikir** негизсиз пикир. ~ **söz** жалган сөз. 3. убактылуу, утурумдук.

temenna жүгүнүп жана оң колду башка коюп саламдашма. ~ **çakmak/çekmek/etmek** жүгүнүп салам берүү.

temennah к. **temenni**.

temenni каалоо, тилек. ~ **etmek** каалоо, тилөө.

temerküz борбордоштурма, чогултма, жыйнама, топтомо. ~ **etmek** топтоо, жыйноо. ~ **kampi** топтомо лагери.

temessül 1. кебетеленме, түр/шекил алма. 2. окшошмо. 3. биол. ассимиляция.

temettü,-ü пайда, киреше. ~ **etmek** пайда табуу. ~ **hissesi** фин. дивидент. ~ **vergisi** киреше салыгы.

temeyyüz артыкчылык, өзгөчөлүк. ~ **etmek** артыкчылык кылуу, айырмалануу.

temin 1. ынандырма, ишендирме. 2. камсыз кылма, жабдыма, ишке ашырма, колго тийгизме. ~ **etmek** 1) коркуусун жоготуу, ишендирүү, ынандыруу. 2) камсыз кылуу, жабдуу, алып келүү, канааттандыруу. **ihtiyaçları** ~ **etmek** керектөөлөрдү камсыз кылуу.

teminat,-tı 1. ишеним, гарантия. 2. жооткотмо, жубатма, сооротмо. ~ **akçesi** ишеним акчасы. ~ **mektubu** ишеним кат.

teminatlı ишенимдүү, гарантиялуу.

teminatsız ишенимсиз, гарантиясыз.

temiz 1. таза. ~ **hava** таза аба. ~ **su** таза суу. 2. даана, накта, кошулмасыз, так. ~ **iş** так иш. ~ **konusmak** таза/так сүйлөө. ~ **para** нак акча. ~ **süt** накта сүт. 3. адал, ак. ~ **para** адал/ак эмгек менен табылган акча. 4. ак ниет, түз, чынчыл (*киши*). ~ **insan** түз киши. 5. жакшы абалда, кол тийбеген. ~ **araba** жакшы абалдагы машине. 6. *какиык* жакшылап, келиштирип, таза. ~ **bir/bir** ~ келиштирип, ойда сонун кылып. **bir** ~ **dövmüşler** ойда сонун кылып/таза сабап салышыптыр. ~ **çekmek** таза көчүрүп жазуу. ~ **çıkarmak** актоо, күнөөсүз деп табуу. ~ **hava almak** таза аба жутуу. ~ **e havale etmek** 1) созулган ишти бүтүрө салуу. 2) арыдан-бери жеп салуу. 3) *argo* кыска жолдон бүтүрө салуу. ~ **kan** 1) артерия каны, таза кан. 2) *зоол.* таза кандуу, асыл тукум. ~ **pak** таптаза, кир/чаң жукпаган. ~ **patent** дең. саламаттык кагазы. ~ **raporu** ден соолук тууралуу маалымдама. ~ **süt emmiş** өтм. ишеничтүү, адептүү, ак ниет (*киши*). ~ ~ таптаза, чаң /кир жугузбай. ~ **yürekli** ичи тышы бирдей, абийири таза. ~ **yüzlü** жүзү жарык.

temizleme тазалама. **kuru** ~ кургак/химиялык тазалоо.

temizlemek 1. тазалоо, арылтуу. **balık** ~ балык тазалоо. 2. жыйноо, тазалоо. **ev** ~ үй тазалоо. 3. өтм. аркасын тазалоо. 4. өтм. бүтүрүү. **işi** ~ ишти бүтүрүү. 5. *argo* жеп бүтүрүү (*тамакты*). 6. *argo* чаап/уурдап/тазалап кетүү. 7. *argo* көзүн тазалоо, өлтүрүп салуу, жок кылуу.

temizlenmek 1. тазалануу. 2. арылуу (*суу, аба ж. б.*). 3. жыйналуу, тазалануу (*үй*). 4. өтм. аркасы

тазалануу. 5. *argo* жеп бүтүрүү. 6. *argo* уурдалуу. 7. *argo* көзү тазалануу, өлтүрүлүү, жок болуу. 8. этек кири токтоо (*аялдарда*).

temizleyici 1. тазалоочу, арылтуучу. 2. жыйнаган, тазалаган киши. 3. *tex.* тазалагыч аппарат, фильтр.

temizlik, -ği 1. тазалык, аруулук. **evin ~i** үйдүн тазалыгы. **suyun ~i** суунун тазалыгы. 2. тазалама (*иши*). **evde ~ yapıyor** үйдө тазалык жасалып жатат. ~ **malzemeleri** тазалык заттары. 3. *өтм.* көзүн тазалама, жок кылма.

temizlikçi тазалагыч. ~ **kadın** бирөөлөрдүн үйүн тазалап жан баккан аял.

temkin этият, аяр, абай.

temkinli этияттуу, аярлуу, абайлап, алды-артын ойлоп. ~ **davranmak** этият/аяр мамиле кылуу. ~ ~ өтө этият/кылдат.

temmuz июль.

tempo 1. *муз.* темп, ритм. 2. *өтм.* жүрүш, ылдамдык. **sanayinin gelişme ~su** өнөр жайдын өнүгүш темпи. ~ **tutmak** музыканы кол, бут менен коштоо.

tempolu темптүү, жигердүү. ~ **çalışma** жигердүү иш.

temren жебинин/найзанын учу.

temriye мед. темир өткү, чакалай.

temsil 1. өкүлчүлүк, бирөөнүн атынан иш жүргүзмө. 2. театр группасы. 3. белги, символ. 4. оюн, көрсөтүү, гастроль. 5. өрнөк, үлгү катары. ~ **etmek** 1) өкүлчүлүк кылуу. 2) оюнду/көрсөтүүнү сахнада коюу. 3) белги/символ болуу.

temsilci 1. өкүл. 2. *соода* арачы.

temsilcilik, -ği 1. өкүлчүлүк (*кызмат/милдет*). 2. өкүлчүлүк (*офис*).

temsilen өкүл катары, атынан.

temsili 1. (өзү эмес) өкүлү катышкан. 2. *өтм.* эске салган, элестеткен, символдоштурулган. ~ **istişare** аллегориялык сүрөттөө, жандандырма. ~ **resim** элес.

temyiz 1. айырмалама, ажыратып карама. 2. *ук.* берилген өкүмдүн кайра каралышы, кассация. ~ **etmek** 1) айырмалоо, иргөө, талдоо. 2) *ук.* өкүмдү бузуп/жандырып кароо. ~ **mahkemesi** кассациялык сот.

ten 1. өн/ыраң, ырай, түс (*адам денесинин*). ~ **i beyaz** ак жуумал, ак жүздүү. ~ **rengi** дене түсү. ~ **rengi çorap** дене түстүү байпак. 2. дене. ~ **fanilas** ич көйнөк. ~ **i yumuşak** денеси жумшак.

tenakus азайма, түшмө, кыскарма.

tenakuz карама-каршылык, чатышма, пикир кайчылыгы. ~ **a düşmek** өзүнө өзү каршы келүү (*сөздө*).

tenasül биол. көбөйүш, тукуму өсүш.

tenasüp, -bü 1. симметрия. 2. гармония, шайкештик.

tencere мискей. ~ **kebab** демдеп бышырылган кебеп. ~ **dibin/kötün kara, seninki benden kara** сен менден ашып түшөсүн/бетерсиң (*куулук-шумдук жагынан*). ~ **de pişirip, kapağında yemek** чамасына жараша жашамак, жылкысына ченеп ышкырмак. ~ **si kaynarken/maymunu oynarken** алдуу-күчтүү чагында, арааны жүрүп турган кезде. ~ **si kaynamak** жашоосу/турмушу жакшы болуу. ~ **yuvarlanmış/kapağını bulmuş** эшегине жараша тушагы.

tender тендер (*паровозго чиркелген*).

tendürüst чың, чымыр, алдуу-күчтүү.

teneffüs 1. дем алуу. ~ **yolları** дем алуу жолдору. 2. танапис. ~ **etmek** 1) дем алуу. 2) жашоо, башынан өткөрүү.

teneke 1. тунуке/тыныке, каңылтыр. 2. тунукеден жасалган. 3. тунуке челек. **gaz ~si** керосин челеги. **arkasından ~ çalmak** *argo* мазактоо, шылдың кылуу. ~ **sini eline vermek** кууп чыгуу, кубалап жиберүү. ~ **mahallesi** жакырлар району.

tenekeci тунуке идиш жасаган/оңдогон/саткан киши.

teneşir өлүк жуулган керебет. ~ **horozu/kargası** өтө арык киши. ~ **paklar** (аны күнөөсүнөн) өлүм гана куткарат. ~ **tahtası** өлүк жуулган такта.

teneşirlik, -ği 1. (*жаамиде/мечитте*) өлүк жуулган жер. 2. тенешир жасаганга жарактуу тактай. 3. өлгөнгө чейин жаман адатын койбогон киши. 4. өлүм алдындагы оорулуу.

tenezzüh кездеме, саякат, сейил. ~ **etmek** сейилдөө, кезүү, саякатка чыгуу.

tenezzül улук башын кичик кылма, жөнөкөйлүк/кичипейилдик. ~ **etmek** улук башын/боюн кичик кылуу, кичипейилдик көрсөтүү.

tenha 1. ээн, бош, эл жүрбөгөн. ~ **kalmak** жалгыз калуу. ~ **sokak** ээн көчө. 2. жалгыз, тек башына, жалгыздап.

tenhalaşmak 1. ээндөө, эл аягы тыйылуу. 2. жалгыз калуу.

tenhalık, -ğı 1. ээндик, боштук. 2. жалгыздык.

tenis *спорт* теннис. ~ **kortu/sahası** теннис аянты. ~ **raketi** теннис ракетти. ~ **topu** теннис тобу. **masa ~i** үстөлүстү теннис, пинг-понг.

tenisci теннисчи, теннисист.

tenkit I, -di сын. *сал.* **eleştiri, eleştirme.** ~ **etmek** сындoo, сын пикир айтуу/жазуу.

tenkit II, -ti тыныш белгилерин коюш, пунктация. ~ **işaretleri** тыныш белгилери.

tenkitçi 1. сынчы. **edebiyat ~si** адабият сынчысы. 2. сынчыл, сын көз менен караган. ~ **bakış** сынаган көз караш.

tenkitli сындаган, сынчыл.

tenkiye 1. тазалама, арылтма. 2. *мед.* клизма. ~ **yapmak** клизма жасоо.

tennure *тар.* Мевлеви дервиштери сема көрсөтүүсү маалында кийген жеңсиз, жакасыз көйнөк.

tenor *муз.* 1. тенор (үн). 2. тенор (ырчы).

tensel денеге байланыштуу.

tente 1. чатыр, көлөкө/саябан катары

тартылган нерсе. 2. тент, брезент. 3. бастырма.

tenteli 1. көлөкөлүү, чатырлуу. 2. бастырмалуу.

tentene ооз. дантел, тор.

tentür *хим., фарм.* тинктура (*бир канча өсүмдүктүн спиртте чыланмасы аркылуу алынган зат*). **iyot ~ü** йод чыламасы.

tentürdiyot, -tu йод, йод чыламасы.

tenvir 1. жарыктандырма, айдыңдатма. 2. *өтм.* билдирме, түшүндүрмө. ~ **etmek** 1) жарык/айдың кылуу, жарык берүү. 2) маалымат/билги берүү.

tenya *зоол.* тасма курт (*Cest odes*).

tenzih 1. тазалама, арылтма. 2. *өтм.* күнөөдөн арылтма. ~ **etmek** 1) тазалоо, арылтуу. 2. *өтм.* күнөөдөн арылтуу. 3) жоопкерчиликтен бошотуу.

tenzil 1. түшүрмө, азайтма, арзандатма, төмөндөтмө. 2. *мат.* алуу. ~ **etmek** 1) түшүрүү, төмөндөтүү, арзандатуу. 2) *мат.* алуу. *сал.* **çıkarma.**

tenzilât, -tı (*tenzil'дин көпт. т.*) арзандатма (*бааны*). ~ **yapmak** баа арзандатуу.

tenzilatlı арзандатылган. *сал.* **indirimli.** ~ **satış** арзандатылган сатыш.

teodolit, -ti *геол.* теодолит.

teogoni *дин* теогония.

teokrasi теократия.

teokratik теократиялык.

teolog, -ğu теолог, дин изилдөөчүсү.

teoloji теология.

teorem теорема.

teori теория.

teorik теориялык.

teorisyen теоретик.

tepe 1. төбө, чоку, баш. **ağacın ~si** бактын башы. **dağın ~si** тоонун чокусу. 2. *анат.* чоку, төбө. 3. *зоол.* таажы (*канаттууларда*). 4. *геогр.* дөбө, адыр. 5. *өтм.* жан, мандай. ~ **mde durup canımı sıkı** жанымда туруп алып мазамды алды. 6. *мат.* чоку.

7. *асгр.* төбө, зенит. **güneş tam ~ye geldiğinde** күн төбөгө келгенде. **~den** 1) жогортодон. 2) *өтм.* кыйынсып, чоңсунуп. **~den bakmak** кыйынсынып/теңсинбей караш. **~aşağı** башы ылдый, ала салынган. **~si aşağı gitmek** 1) аласалып кетүү. 2) *өтм.* астын-үстүн болуу, бузулуу (*мис. бир иш*). **~si atmak** жини кайноо, ачуусу келүү. **~sine binmek/çıkmaк** төбөсүнө/мойнуна минип алыш, айтканын кылдырыш. **~sinde bitmek** (*бирөөнүн*) жанынан кетпей туруп алуу, жабышып-жармашуу. **~sinde boza pişirmek** мээсине чай кайнатуу, мээсин ачытуу. **~camı** үйдүн төбөсүндөгү же шыпка жакын терезе. **~sine dikilmek** жанын койбоо, жанынан кетпей көшөрүп туруп алуу (*бир нерсе суран*). **~sinde havan dövmeк/değirmen çevirmek** (*үстүнкү кабаттагылар астынкы кабаттагылардын*) тынчын кетирүү. **~den inme** 1) капыстан, күтүүсүз, таң каларлык. 2) жогортон келген (*буйрук*). **~den inmeсi** буйрук берүүнү сүйгөн киши. **~sinden kaynar su/sular dökülmek** башынан ылдый кайнак суу куюп ийгендей болуу. **~den tırnağa kadar** баштан-аяк, бүтүндөй, чачтан тырмакка чейин.

tepebaşı *тыйындар менен кооздолгон кездеме/кийим.*

tepecik,-ği 1. дөбөчө, адырча. 2. *бот.* чандашууга жараган ургаачы органдын учу (*гүлдөрдө*).

tepegöz 1. маңдайы тайкы (*киши*). 2. баскан-турганы олдоксон (*сөзм. с. көзү төбөсүндө*). 3. жазууну чагылтып көрсөтүүчү оптикалык курал. 4. *миф.* жалгыз көздүү желмогуз.

tepeleme 1. тебелеме. 2. жык-жыйма. 3. үймө. **bir ~ yemek kaşığı şeker** бир үймө кашык шекер. **~ güzel** укмуштай сулуу.

tepelemek 1. тебелөө. 2. *өтм.* кыйратуу, талкалоо, бузуу. 3. *өтм.* тепкилеп салуу/өлтүрүү.

tepeli 1. дөбөлүү, адырлуу. 2. таажылуу, үрпөк баш (*канаттуу*). **~ horoz** таажысы бийик урушчаак короз. **~ köstebek** үрпөк баш, сокур чычкан. **~ toygar** үрпөк баш торгой (*Gal erida crist at a*).

tepelik,-ği 1. төбөлүк (*баш кийим жасалгасы*). 2. тебетей (*кыздардын*). 3. бир нерсенин төбөсү (*жасалга*). 4. дөбөлүү жер.

tepetakla(k) башы аягына, оңкобаш. **~ durmak** оңко туруу. **~ etmek/gitmek** 1) аласалып/оодарылып кетүү. 2) *өтм.* астын-үстүн/баш аламан/чакчелекей түшүү (*коом/мартин/экономика ж.б.*).

tepeüstü баштын үстү.

tepkir 1. буулантма. 2. буулантып тазалама, дезинфекция. 3. аластама.

tepi *психол.* түрткү, дем, импульс.

teplik,-ği ооз. тепки.

tepilemek 1. теминүү (*мингич айбандарды*). 2. *авто* газды аягына чейин басуу.

tepinmek 1. тепкилөө. 2. *өтм.* жер тепкилөө (*сүйүнгөндөн, күйүнгөндөн*). 3. ызы-чуу, күрү-гүү салуу, шапар тебүү. 4. *өтм.* тиренүү, каршы болуу, кабыл албоо.

tepir ооз. депкир, калбыр.

tepirlemek депкирлөө, калбырлоо (*данды*).

tepişme тебишме.

tepişmek 1. тебишүү. 2. жулмалашуу, мушташуу. 3. шапар тебүү, бий бийлөө.

tepke *биол., психол.* рефлекс.

tepki 1. каршылык, реакция. **~ göstermek** каршылык көргөзүү. **~ uyandırmak** каршылык/реакция жаратуу. 2. *хим.* реакция. **nükleer** ~ атомдук реакция. **zincirleme** ~ чынжыр реакция.

tepkili 1. тепме. **~ tüfek** тепме мылтык. 2.

реактивдүү. ~ **motor** реактивдүү мотор. ~ **uçak** реактивдүү учак.

tepkime 1. каршы күч/сокку, реакция. 2. *хим.* реакция.

tepkimek 1. каршы күч/сокку берүү. 2. реакцияга кирүү.

tepkisiz 1. каршы күчү жок. 2. кайдигер, демилгесиз, инерттүү. 3. реакция күчү менен иштебеген (*курал*).

tepkisizlik, -gi кайдигерлик, демилгесиздик, инерттүүлүк.

tepme 1. тепме. 2. кийиз тепкилеме. 3. тепме (*мис. мылтык*).

tepmek, -er 1. тебүү. 2. баш тартуу, четке кагуу. **kismetini** ~ ырыскысын тебүү. 3. бийлөө, шапар тебүү. 4. кайра тебүү (*курал*). **tüfek geri tepti** мылтык кайра тепти. 5. тыгуу, бастыруу, таптоо. 6. кайталоо, жаңыруу (*оору*). **tepe tepe kullanmak** тепкилеп колдонуу. **teptim keçe oldu, sivrilttim külâh oldu** кандай кааласаң, ошондой жоруйсуң (*сөзм. с. тепкилесем кийиз болот, сүйрүйтсөм күлө болот*).

tepsi 1. батыныс/батунус. 2. көмөштан. ~ **böreği** көмөштанда бышкан бөйрөк тооч. ~ **kurmak** 1) дасторкон даярдоо. 2) шаан-шөкөт уюштуруу.

ter I 1. тер. 2. буу мончоктору. ~ **ini alıstırmak** 1) терин кургатуу. 2) сеп/эс алып алуу. ~ **basmak** тер басуу. ~ **e batmak/~ içinde kalmak** терге чөмүлүү, тер ичинде калуу. ~ **bezi anat.** тер бези. ~ **boşanmak** тер куюлуу (*уялгандан/корккондон/кысылгандан ж. б.*). ~ **dökmek** 1) тердөө, тер төгүү. 2) *өтм.* күч жумшоо, эмгек сарп кылуу (*бир ишке*). ~ **ini soğutmak** терин кургатуу. ~ **e yatmak** жылуу жатып тердөө. **soğuk** ~ муздак тер. ~ **kebesi** ат тердиги. **alın ~iyle** маңдай тери менен.

ter II: ~ **tepinmek** жер тепкилөө.

terakki өнүгүш, өсүш, илгерилеш,

прогресс. ~ **etmek** илгерилөө, жогорулоо, чоңоюу, көтөрүлүү.

terakkiperver алдыңкы көз караштагы киши, прогрессист.

teraküm бирикме, жыйылма, чогулма.

terane 1. күү, мукам, кайрык. 2. *өтм.* тажатма сөз, эски жомок. **bu ~leri çok işittik** мындай (эски) жомокторду көп уктук.

terapi *мед.* терапия, дарылаш, айыктырыш.

teras 1. террасса (*үйдө*). 2. *геогр.* секи. 3. (~ **kati**) чарпая кабат (*үйдүн*).

teraslamak секи-секи кылып жашылдандыруу (*мис. тоонун боорун*).

teravi *мус.* тараба. ~ **namazi** тараба намазы (*орозо маалында куптан-дан кийин окулат*).

teravîh к. teravi.

terazi 1. тараза. 2. дарчылардын тең салмак сакташ үчүн карманган таягы. 3. физиологиялык теңдик (*зат алмашууда*). 4. өлчөм, симметрия. 5. (**T~**) Тараза (*Зодиак топ жылдыздарынан бири*). ~ **ye vurmak** таразалоо, акылга салуу, жакшылап ойлоноу.

terazilemek таразалоо, тең салмактоо, теңдөө.

terbiye 1. тарбия. 2. жакшы жүрүштуруш, адеп. 3. тап, көндүрмө, үйрөтмө (*айбандарды*). 4. окуу, машыгуу, таалим. 5. *бот.* өстүрүп чыгаруу, өндүрүү (*өсүмдүктү*). 6. соус, чык. 7. божу, тизгин. ~ **almak** 1) тарбия алуу. 2) машыгуу, көнүгүү. ~ **sini bozmak** тарбиясын бузуу, жолдон чыгаруу. ~ **etmek** 1) тарбиялоо. 2. окутуу, машыктыруу, даярдоо. 3) өстүрүү (*өсүмдүктү*). 4) үйрөтүү, таптоо (*малды*). 5) чыктоо. ~ **görmek** 1) тарбия/таалим көрүү. 2) билим алуу. ~ **sini vermek** тарбиялоо, таалим берүү.

terbiyeci 1. тарбиячы, мугалим. 2. машыктыруучу, үйрөтүүчү, тренер.

terbiyelemek 1. тарбиялоо, билим берүү. 2. (*тамакты*) чыктоо, татымдар катуу.

terbiyeli 1. тарбиялуу, адептүү, тартиптүү, жүрүш-турушу жакшы. 2. чык-талган, татымдар катылган (*тамак*). ~ **çorba** татымдар катылган сорпо. 3. үйрөтүлгөн, машыктырылган (*айбан*). ~ **maymun gibi** сөздөн чыкпаган, тартынчаак, момун. ~ ~ тартиптүү, момурайып.

terbiyesiz 1. тарбиясыз, адепсиз, жүргөн-турганы начар. ~ **adam** тарбиясыз киши. 2. уятсыз, орой. ~ **konusmak** уят сөздөр сүйлөө.

terbiyesizlik, -gi тарбиясыздык, адепсиздик, уятсыздык, оройлук. ~ **etmek** тарбиясыздык кылуу.

terbiyevî тарбияга/таалимге/билимге тиешелүү.

tercih артык көрмө. ~ **etmek** (*бир нерсени/бирөөнү*) башкалардан артык көрүү.

tercihen артык көрүлүү/артыкчылык берилүү менен.

tercüman 1. тилмеч, котормочу. *сал. dilmaç, çevirmen*. 2. туюндуруучу, билдирүүчү (*бирөөлөрдүн көз карашын/таламын*). ~ **olmak** (*бирөөнүн*) оюн/пикирин билдирүү.

tercümanlık, -gi тилмечтик, котормочулук (*кызмат/милдет*). ~ **etmek** котормочулук/тилмечтик кылуу.

tercüme 1. котормо. 2. которулган (*китеп, макала ж. б.*). ~ **etmek** которуу (*бир тилден башкасына*).

tercümeihâl таржымакал, биография.

tere bot. кресс-салат (*Lepidium*).

terebentin, -ti терпентин, скипидар.

tereci 1. кресс-салат сатар. 2. майчы. ~ **ye tere satmak** устасына шакирти үйрөтүү.

tereddüt, -dû күмөн, олку-солкулук, арсарлык, чечкинсиздик. ~ **etmek** олку-солку/арсар болуу, чечимге

келе албоо. ~ **e kapılmak** арсарсуу, күмөнсүү.

tereddütlü күмөндүү, олку-солку, арсар, чечкинсиз.

tereddüsüz күмөнсүз, чечкиндүү, шар.

tereke *ук.* мурас.

terekküp, -bü кошулма, бирикме. ~ **etmek** кошулуу, биригүү.

terelelli жеңил ойлуу, шайкелең (*киши*).

terementi *к.* **terebentin**.

terennüm 1. пас мукам үн менен ырдаш. 2. сайраш (*куш*). 3. макташ, даңазалаш. ~ **etmek** 1) пас үн менен мукам ырдоо. 2) мактоо, даңазалоо.

tereyağı, -nı камкаймак. ~ **gibi** жумшак, суулуу (*алма/алмурут*). ~ **ndan kıl çeker gibi** майдан кыл суургандай (*оңой/түйшүксүз жасалган иш*).

terfi, -i (*кызматынан/наамынан*) жогорулама, көтөрүлмө. ~ **etmek** кызмат даражасы жогорулоо, чоңоюу.

tergal, -li 1. тергал (*синтетикалык була/жит*). 2. тергалдан жасалган.

terhis *аск.* аскерлик мөөнөттүн бүтүшү, демобилизация. ~ **etmek** аскерлик милдеттен бошотуш. ~ **olmak** аскердик милдетин өтөп бүтүш. ~ **tezkeresi** *аск.* аскерден бошотулма кагазы.

terim 1. термин. **gramer ~leri** грамматика терминдери. **matematik ~leri** математика терминдери. 2. *мат.* мүчө (*төрт амалда, теңдемеде*). ~ **ler düzgesi** терминология. 3. *лог.* сүйлөмдүн ээси жана баяндоочу.

terk, -ki 1. таштап/калтырып кетиш. 2. баш тартыш. 3. карабай/бакпай коюш. ~ **etmek** 1) таштап кетүү. 2) баш тартуу. 3) карабай/бакпай коюу. ~ **i dünya etmek** дүйнөдөн көзү өтүү.

terki 1. ээрдин арткы бөлүгү. 2. соор (*мингич айбандарда*). ~ **ye/~sine almak** (*бирөөнү*) учкаштырып алуу. 3. канжыга. ~ **ye asmak** канжыгага байлоо.

terkibî кошулган/бириккен татаал зат.

terkip, -bi 1. түзмө, кошмо, бириктирме, курама. 2. *хим.* кошулма, бирикме, аралашма. *сал.* **bileşim.** ~inde **bulunmak** ...дан туруу/калыптануу. 3. түзүлүш, структура, курам. 4. *аск.* тартип, катар. 5. *грам.* сөз айкашы. 6. *лог.* синтез. ~ **etmek** курап/түзүп туруу.

terlemek 1. тердөө. 2. буулануу, буу тамчылары басуу (*мис. терезени*). 3. (*мурут*) чыга баштоо. **byıkları terlemeye başladı** муруту чыга баштады. 4. чарчоо, чаалыгуу.

terletici 1. тердетүүчү. 2. *өтм.* тердеткен, кыйын. ~ **bir soru** тердеткен суроо. 3. оор, кыйын, күч талап кылган (*иш*).

terletmek 1. тердетүү. 2. кыйноо, чарчатуу. **bu iş beni terletti** бул иш мени чарчатты.

terli 1. тердеген, тердүү. 2. буу баскан, бууланган (*айнек, дубал ж. б.*).

terlik, -ği 1. үй тапичкеси. 2. ооз. такыя (*ак батистен же жүндөн токулган*).

terlikçi тапичке жасаган/саткан киши.

termal, -li 1. кайнар булак, арашан. 2. санаторий (*арашан менен дарылаган*). ~ **otel** кайнар булактуу отель.

termik, -ği 1. ысык, ысыкка байланыштуу. 2. *физ.* ысыктык тууралуу илим. ~ **santral** термоэлектростанция.

terminal, -li вокзал. **otobüs ~i** автовокзал. **hava ~i** аэровокзал.

terminoloji терминология.

temodinamik, -ği 1. термодинамика. 2. термодинамикалык.

termoelektrik, -ği термоэлектр. ~ **çifti** *физ.* термоэлектр батареясы.

termofor грелка, термофора.

termokimya термохимия.

termometre термометр.

termonükleer *физ.* термоядролук. ~

bomba термоядролук бомба. ~ **harp** термоядролук согуш. ~ **silahlar** термоядролук куралдар.

termoplâst, -tı термопласт.

termos термос.

termosfer *астр.* термосфера.

termosifon термосифон.

termostat, -tı *физ.* термостат.

terorist, -ti террорист.

terorizm терроризм.

terör террор.

terörcü *к.* **terorist.**

ters I 1. терс. **kumaşın ~ yüzü** кездеменин аркасы, терс тарабы. 2. ыңгайсыз, терс, оң келбеген, тескери. ~ **iş** тескери иш. 3. карама-каршы. ~ **ini ispat etmek** карама-каршысын далилдөө. 4. орой, жагымсыз, ыксыз, тескери. ~ **bakış** жаман көз караш. ~ **cevap** терс жооп. 5. (*бир нерсенин*) мокок жагы. **bıçağın ~i** бычактын мокок жагы. 6. тескери, терс (*багыт*). 7. кырс, кежир, терсаяк (киши). 8. жаңылыш, тескери, айкыры. **gömleğini ~ giymek** көйнөгүн тескери кийип алуу. ~ **anlaşılmak** тескери/жаңылыш түшүнүлүү. ~ **bakmak** жаман көзү менен кароо. ~ **çevirmek** 1) тескерисинен аңтаруу. 2) тескери айлантуу. ~ **dönmek** тескери айлануу. ~ **i dönmek** жолунан адашып кетүү. ~ **düşmek** карама-каршы болуу, айкыры келүү. ~ **gelmek** тескери келүү. ~ **inden okumak** тескери түшүнүү. ~ **pers olmak** 1) көмкөрөсүнөн түшүү. 2) *өтм.* ыза болуу, ардануу. ~ **tarafindan kalkmak** сол жамбашынан жатуу, кара жини кармап калуу. ~ **bakmak** көзүнүн төбөсү/жаман көзү менен кароо. ~ **yüz etmek** оодаруу, ичин тышына каратуу. ~ **yüzü** кайра, артка. ~ **yüzü geri dönmek** куру кол кайтыш.

ters II айбан тезеги.

tersane 1. кеме куруучу жай, док. 2. деңиз

арсеналы.
tersine тескерисинче. **beklenildiğinin** ~ күтүлгөндүн тескерисинче. **söylediğinin** ~ айтылгандын тескерисинче. ~ **çevirmek** тескерисинен аңтаруу. ~ **dönmek/gitmek** тескери айлануу/кетүү.
tersinir физ., хим. кайтарма. ~ **tepkim** хим. кайтарма реакция.
tersinmek 1. кайтуу, кайтарылуу. 2. сөзүнөн кайтуу, убададан жануу. 3. каршы болуу, терсаяктык кылуу.
terslemek I 1. каяша айтуу, кайым айтышуу. 2. тилдөө, жемелөө.
terslemek II (айбандар) булгап салуу.
terslenmek 1. тил/жеме угуу. 2. терсаяктык/кежирлик кылуу.
tersli: ~ **yüzlü** оң-тескери/тетири.
terslik, -ği 1. тескерилик, тетирилик. 2. карама-каршылык. 3. жолтоо, бөгөт, тоскоолдук, балакет, кырсык. **bir ~ olmasa** бир тоскоолдук болбосо. 4. чорт кыялдык, кежирлик, терсаяктык.
tertemiz 1. таптаза. 2. өтм. ак ниет, аруу, күнөөсүз.
tertibat,-tı (tertip'тин көпт. т.) 1. тартип, ирет. 2. камылга, чара, даярдык. 3. аск. жайгаштыруу (*бөлүктөрдү*). 4. жабдуулар, жарактар, аспаптар. 5. система. **ateşleme ~1 авто** жандырма системасы. **soğutma ~1 авто** муздатма системасы. 6. механизм, түзүлүш. ~ **almak** камылга/чара көрүү.
tertip,-bi 1. тартип, ирет, ыраат. 2. уюштурма, өткөрмө, пландама. ~ **komitese** уюштуруу комитети. 3. метод, ыкма, система, жол. 4. камылга, даярдык. 5. өтм. амал, айла, тузак. 6. мед. рецепт, дары дозасы. 7. полигр. терүү, өлчөм, көлөм (*китептин, барактын ж. б.*). 8. аск. аскердик мөөнөт. 9. фин. фонд, бюджеттин беренеси. ~ **düşürülmek** тузакка түшүрүлүү. ~

etmek 1) тартипке салуу, иреттөө. 2) уюштуруу, өткөрүү. 3) иштеп чыгуу, пландоо. 4) даярдоо.
tertipçi к. tertipleyici.
tertiplemek 1. иреттөө, тартипке салуу. 2. уюштуруу, өткөрүү, даярдоо.
tertipleyici уюштуруучу, өткөрүүчү, демилгечи.
tertipli 1. тартиптүү, иреттүү, жыйнактуу. 2. даярдыктуу, камылгалуу, тыкан.
tertipsiz 1. тартипсиз, иретсиз, чачык (*жай*). 2. жыйнаксыз, иретсиз (*киши*). 3. даярдыксыз, камылгасыз, плансыз (*иш*).
tertipsizlik,-ği 1. тартипсиздик, иретсиздик. 2. камылгасыздык, даярдыксыздык, плансыздык.
terütaze жапжаш, жапжаңы. ~ **kızlar** жапжаш кыздар.
terzi 1. бычмачы. 2. тикмечи. 3. тикмечи ательеси. ~ **çırağı/kalfası** тикмечи шакирти. ~ **kendi sökügünü/dikişini dikemez** мак. сынчынын сыңар өтүгү майрык.
terzilik, -ği бычмачылык, тикмечилик.
tesadüf 1. капысынан болгон окуя, туш/ырас келме, кокустук, шанс. **ne ~ ama!** укмуштай окуя! ~ **e bak!** туш келгенин кара! 2. кокустук, жаза тайма, күтүүсүздүк. ~ **etmek** 1) (капысынан) жолугуп/кезигип калуу. **sevgililer gününe ~ ediyormuş** сүйгөндөр күнүнө туш келет экен.
tesadüfen кокусунан, капысынан, жаза тайып, туш/ырас келип.
tesadüfi кокус, күтүүсүз.
tesalüp,-bü 1. биол. кайчылашма, аралашма (*ырктар/расалар арасында ж. б.*). 2. мед. нерв /тамырлардын кайчылашып өтүшү.
tesbih к. tespih.
tescil расмий каттоого алма, китепке/регистрге жазма. ~ **etmek** расмий каттоого алуу.
tescilli расмий түрдө катталган/каттоого

алынган.

tesdiş 1. санын алтыга чыгарма/бөлмө. 2. *ад.* казалдын сабын алтыга чыгарма.

teselli жооткотмо, сооротмо, көңүл жубатма. ~ **bulmak/olmak** алаксуу, сооронуу, көңүлү жайлануу, эрмектөө. ~ **etmek/vermek** жооткотуу, жубатуу, сооротуу, алаксытуу. ~ **mükâfatı** көңүл жубатуу сыйлыгы (*жеңилгенге берилет*).

tesellisiz жубатылыгыс, эстен кеткис, унутулгус (*кайгы, окуя ж. б.*).

tesellüm өткөрүп/кабыл алма.

teselsül үзгүлтүксүз, тынышсыз, чынжырланган.

tesemmüm жиберме, берип ийме.

tesettür 1. жамыныш, чүмкөнүш, оро-нуш. 2. *мус.* чүмкөнмө (*паранжы, чаршаф ж. б. менен*). 3. *мус.* эркектерден качма/далдаланма (*аялдар*). ~ **etmek** 1) жамынуу, чүмкөнүү, чүмбөтөнүү. 2) *мус.* чүмкөнүү (*жүзүн/башын/денесин көрсөтпөө, узун кийинүү ж. б.*). ~ **e girmek** чүмбөтөнүү. ~ **mağazası** тесеттүр кийимдер сатылган дүкөн. ~ **modası** тесеттүр модасы.

teshir I колго түшүрүш, жеңип алыш.

teshir II 1. сыйкырлама, аялык, көз боочулук. 2. дубалап өзүнө тартып алма.

tesir таасир. ~ **birakmak** таасир калтыруу. ~ **etmek** таасир кылуу. ~ **ini göstermek** таасирин көрсөтүү.

tesirli 1. таасирлүү. ~ **olmak** таасирлүү болуу. 2. пайдалуу, жарактуу.

tesirsiz таасирсиз.

tesis 1. орнотмо, негиздеме, түзмө, курма. 2. курулуш, түзүлүш, система. 3. комплекс, комбинат. **spor ~leri** спорт комплекстери. **ısıtma ~leri** ысыткыч системалар. **soğutma ~leri** муздаткыч системалар. ~ **etmek** 1) негиздөө, куруу, түзүү, орнотуу. 2) уюштуруу, жабдуу, камсыз кылуу,

жолго коюу.

tesisat,-tı (*tesis'tin көпт. т.*) 1. ишкана, уюм. 2. курулуштар, түзүлүштөр, жабдуулар. 3. курма, жабдыма, такма, төшөмө. **kalorifer ~i** ысытма курулушу.

tesisatçı сантехник, төшөмөчү, жабдуучу.

teskere замбил.

teskin тынчытма, жайкама, басма, жоошутма. ~ **etmek** тынчытуу, жайкоо, басып коюу, жоошутуу.

teslim 1. өткөрүп/тапшырып берме. **ödevi** ~ **etme tarihi** тапшырманы өткөрүп берүү күнү. 2. кайтарып берме (*карызды, аманатты*). 3. бошотмо (*шаарды, үйдү ж. б.*). 4. *өтм.* таануу, жыгылып/жеңилип берме, баш ийме. 5. *өтм.* ырастама, туура-лама. 6. *мүз.* рефрен, кайырма. ~! колго түшүп бер! колунду көтөр! ~ **almak** 1) кайтарып/өткөрүп алыш. 2. *аск.* тартып/жеңип алыш, карамагына алыш. ~ **bayrağı çekmek** 1) жеңилүүнү кабыл алуу. 2) каршысындагынын талабына моюн сунуу. ~ **etmek** 1) өткөрүп/тапшырып берүү. 2) жеткирип/алып барып берүү. 3) ишенүү, таануу, кабыл алуу. ~ **olmak** жеңилип/баш ийип берүү. ~ **taşı** *мус.* Бекташи сектасынын символу болгон он эки бурчтуу жалпак таш. ~ **tesellüm** алыш-бериш.

teslis 1. үчкө чыгаруу/бөлүү. 2. *христианчылыкта Теңирдин үч түрдүү кишилигине ынаныш.*

tespih теспе. ~ **çekmek** теспе тартуу. ~ **ağacı bot.** теспе дарагы (*Melia azedarach*). ~ **böceği** зоол. нымсакчы (*Oniscus asper*).

tespihçi теспе жасаган/саткан киши.

tespit,-ti 1. бекитме, орнотмо. 2. аныктама, бышыктама, тактама. ~ **etmek** 1) бекитүү, орнотуу, чыккыс кылуу. 2) аныктоо, тактоо, бышыктоо.

test,-ti 1. тест, экзамен, сынак, текшерүү. 2. *мед., биол.* тест, тажырыйба. ~ **etmek** тест жасоо, сыноо, текшерүү, өлчөө.

testere араа. **demir** ~**si** темир араа. **el** ~**si** кол араа. ~ **balığı** *зоол.* араа балык (*Pristis pristis*). ~ **çaprazı** араа өгөөсү.

testi кумура. ~**yi doldurmak** *өтм.* мал-мүлк жыйноо. ~**yi kiran da bir, suyu getiren de мак.** айран ичкен кутулуптур, аяк жалаган тутулуптур. ~ **gibi** чоң, салбыраган (*эмчек*). ~ **kırılrsa da kulpu elde kalır мак.** сыр аяктын сыры кетсе да сыны кетпейт.

testilik, -ği кумура койгуч текче.

tesviye 1. түздөмө, жылмалама, жонмо. 2. төлөш, бериш (*карызды*). 3. жолдомо (*аскерлерге берилген*). ~ **aleti** жонгуч (*курал*). ~ **etmek** 1) түздөө, жылмалоо. 2) төлөө (*карызды, чыгымды*).

tesviyeci слесарь, жонгуч, түздөгүч. ~ **ruhu** быдырлуу жонгуч.

teşbih окшоштурма, туурама, салыштырма. ~ **etmek** окшоштуруу, салыштыруу. ~**te hata olmaz** салыштырууда ката болбос (*одоно салыштырылганда сытайыгерчилик үчүн айтылат*).

teşebbüs 1. киришүү, аракет, далалат. 2. демилге, башталыш, ниет. ~ **etmek** аракет/далалат кылуу. ~**e geçmek** демилге баштатуу.

teşekkül 1. пайда болуш, жаралыш, түзүлүш. 2. түзүлүш, уюм, курулуш. 3. *аск.* бирикме. ~ **etmek** 1) пайда болуу, жаралуу, түзүлүү. 2) ... -дан туруу, куралуу.

teşekkür ыраазычылык, ырахмат. ~ **etmek** ырахмат айтуу, ыраазычылык билдирүү. ~ **ederim!** ырахмат!.

teşhir 1. көрсөтмө, жайма. 2. *тар.* кылмышкерди элдин алдына чыгарма. ~ **cezası** (*кылмышкерди*) элдин

алдына чыгарма жазасы. 3. жарыялаш, жайып жибериш. ~ **etmek** 1) көргөзүү, көрсөтүү. 2) көпчүлүккө дайын кылуу, жаюу, жарыялоо.

teşhirci *психол.* көзгө көрүнгөндү сүйгөн, көрсөтмөлүк, жасалма.

teşhis 1. *мед.* аныктама, диагноз. 2. таанып билме, көзү жетме, тандама. 3. *ад.* образ/кишилик жаратма. ~ **etmek/koymak** 1) ак-караны таануу, билүү. 2) аныктама коюу, абалга баа берүү. 3) *мед.* диагноз коюу. ~ **ve intak** *ад.* жандандыруу, анимация.

teşkil 1. түзмө, пайда кылма, жаратма. 2. курама. 3. уюштурма, уюмдаштырма. ~ **etmek** 1) түзүү, жаратуу, пайда кылуу. 2) уюмдаштыруу, уюштуруу.

teşkilât, -tı (*teşkil'din көпт. т.*) 1. уюм, бирикме. **Birleşmiş Milletler Т-ı** Бириккен Улуттар Уюму. 2. орган, мекеме. **idare** ~**ı** башкаруу органы. **Т-ı Esasiye Kanunu** *эск.* конституция.

teşkilâtçı уюштуруучу, демилгечи.

teşkilâtçılık, -ği уюштуруучулук, демилгелүүлүк.

teşkilâtlandırmak уюштуруу, уюмдаштыруу.

teşkilâtlanmak уюшуу, уюмдашуу.

teşkilâtlı уюшкан, уюмдашкан.

teşkilâtsiz уюшпаган, уюмдашпаган, чачкын, чар-жайыт.

teşmil 1. камтыма, кучагына/ичине алма. 2. жайылтма, кеңейтме, жайма. ~ **etmek** 1) камтуу, кучагына алуу. 2) жаюу, жарыялоо, кеңейтүү.

teşne 1. суусаган, чаңкаган. 2. *өтм.* эңсеген, күсөгөн, кумар болгон, дегдеген. ~ **olmak** дегдөө, эңсөө, күсөө.

teşrif 1. сыймык туудуруш, баркын көтөрүш, шарапат бериш (*келиши/катышуусу менен*). ~ **buyurmak/etmek** сыймык туудуруу, шарапат

берүү. 2. жөнөш, кетиш. ~ **nereye?** кайда жөнөдүң?

teşrifat,-tı (**teşrif**'тин көпт. т.) 1. церемония, адеп эрежеси, этикет. 2. *динл.* протокол.

teşrifatçı церемониймейстер, расмий аземдерди уюштуруучу.

teşrih 1. (өлүктү) союш, мүчөлөш, ачыш, аутопсия. 2. анатомия. 3. *арго* скелет.

teşrihane *мед.* аутопсия жасалган жер.

teşrik,-ki шерик/орток болуу, кошуп алуу.

teşrikimesai 1. ортоктук, шериктик, бирдик. 2. *арго* жыныстык катнаш. ~ **etmek** 1) орток/шерик болуу. 2) *арго* жыныстык байланыш жасоо.

teşt ооз. таштек.

teşvik,-ki 1. шыктандырыш, шердендириш, эрдемситиш, дем/шык бериш, стимул. ~ **primi** шыктандырма сыйлыгы. 2. *өтм.* көкүтмө, дээликтирме, азгырма. ~ **etmek** 1) шыктандыруу, дем/күч/шык берүү. 2) көкүтүү, азгыруу, колтукка түртүү.

teşvikçi 1. шыктандырган, дем/шык берген. 2. көкүткөн, жолдон чыгарган, азгырган.

teşvikkâr к. **teşvikçi**.

tetanos *мед.* тетанос, казык безгеги (*тарамыштын тырышып/сенейип калышы*).

tetatet,-ti көзмө-көз жолугушуу.

tetik I,-ği 1. тетик (*от алуучу жарактарда*). ~ **e basmak/dokunmak/~i çekmek** атуу, тетикке басуу, тетигин тартып жиберүү.

tetik II,-ği 1. тетик, шамдагай, сак, чапчаң (*киши*). 2. кылдат, этият, назик (*иш*). ~ **almak** кылдат/чебер/этият болуу. ~ **ini bozmamak** сактыгынан/аярдыгынан жазбоо. ~ **davranmak** тетик болуу, шамдагайлык, чапчаңдык кылуу. ~ **durmak/~te beklemek/olmak** даяр

туруу.

tetikçi жалданган киши өлтүргүч.

tetiklik,-ği тетиктик, шамдагайлык, чапчаңдык.

tetik,-ki 1. изилдеме, иликтеме, талдама. 2. *мед.* анализ. ~ **etmek** изилдөө, иликтөө, талдоо, анализдөө. ~ **yaptırmak** анализ жасатуу.

tetikkat,-tı (**tetik**'тин көпт. т.) изилдөөлөр, иликтөөлөр, анализдер.

tevacuk ылайык/шайкеш келме.

tevakki сактанма, корунма, кысылма. ~ **etmek** сактануу, корунуу, кысылуу.

tevakuf токтомо, турма, аялдама. ~ **mahalli** *эск.* аялдама, токтогон жер.

tevarüs мураска ээ болмо. ~ **etmek** 1) мураска ээ болуу. 2) мурас катары калуу.

tevatür айың, миш-миш, жайылган сөз.

tevazu,-u 1. жөнөкөйлүк, ак көңүлдүк. 2. жупунулук. ~ **göstermek** жөнөкөйлүк/жупунулук көрсөтүү.

tevazün тең, тең салмактуу.

tevbih 1. жеме, уруш, тил. 2. сөгүш. ~ **etmek** сөгүш берүү, жемелөө, айыптоо.

tevcih 1. каратма, бурма, багыттама (*белгилүү тарапка*). 2. жогорулатма, көтөрмө, чоңойтмо (*кызматын, наамын*). ~ **etmek** 1) каратуу, буруу, багыттоо. 2) жогорулатуу, көтөрүү, чоңойтуу.

tevdi 1. берме, тапшырма. 2. ажырашма, коштошмо. ~ **etmek** 1) тапшырып берүү, ишенип берүү. 2) тең бөлүшүү, коштошуу.

tevdia,-tı банкага, сактык кассасына жаткырылган акчалар/депозиттер.

teveccüh 1. сылыктык, сыпайылык, ак көңүл/ниет. 2. жүз буруу, көңүл коюу/буруу, бурулуп кароо. ~ **göstermek** жаркылдап/жайнап тосуп алуу. ~ **ünüz efendim!** сылыктыгыңыз! сыпайыгерчилигиңиз! ~ **ünü kazanmak** жактыруусуна ээ болуу, купулуна толуу.

tevekkel камаарабаган/кенебеген (*киши*).

tevekkeli бекерге, бекеринен, себепсиз жерден. ~ **sana huysuz dememişler** бекеринен сени кежир дешептир.

tevekkül тобокел. ~ **etmek** тобокел кылуу.

tevellüt 1. туулма, төрөлмө. 2. туулган/төрөлгөн күн.

tevellütlü ...-да туулган. **1980** ~ 1980-жылы туулган.

teverrüm *эск.* кургак учук. ~ **etmek** кургак учук менен ооруп калыш.

tevessü *эск.* жайылма, кеңейме. ~ **etmek** кеңейүү, жайылуу.

tevessül *эск.* баштама, киришме, бир максатка жакындама.

tevettür *эск.* 1. керилме, чыңалма. 2. *физ.* чыңалуу.

tevfik, -kı 1. жайгаштырма, ыңгайлаштырма. 2. камсыз кылма, жайгарма, жай-жайына коймо.

tevfikan жараша, көрө, ылайык.

tevhit, -di 1. бириктирме, кошмо. 2. Кудайдын жалгыздыгына ишеним, монотеизм. ~ **etmek** 1) Кудайдын тектигин/жалгыздыгын айтыш. 2) бириктириш, кошуш (*бир канча нерсени*).

tevil *эск.* 1. түшүндүрмө, ачыктама, аныктама. 2. маанисин бузма, бурмалама (*мис. сөздүн*). ~ **etmek** 1) түшүндүрүү, ачыктоо, аныктоо. 2) маанисин бузуу, бурмалап айтуу.

tevkif 1. токтотуп/кармап турма. 2. *ук.* камакка алма. *сал.* **tutuklama**. 3) чектеме. ~ **etmek** 1) токтотуп/кармап туруу. 2) камакка алуу. ~ **müzekkeresi** камакка алма ордери.

tevkil *эск.* өкүл дайындоо.

Tevrat *дин* 1. Тоорат (*Азирети Мусага билдирилген иудейлердин ыйык дин китеби*). 2. Библия.

tevriye *эск.* бышыктама, тастыктама, белгилеме. ~ **etmek** белге/документ менен тастыктоо/бышыктоо.

tevzi, -i таратма, бөлүштүрмө, үлүш. ~ **etmek** таратуу, бөлүштүрүү. ~ **bürosu** таратма бюросу.

teyakkuz *эск.* сактык, кыраакылык, сергектик.

teyel көктөп тигилген сейрек тигиш. ~ **atmak/yapmak** убактылуу көктөй/тиге туруу. ~ **ipligi** көктөө жиби.

teyellemek көктөп тигүү.

teyelli көктөп тигилген.

teyemmüm *мус.* таямум (*суу жок жерде топурак/кум менен даарат алуу*).

teyit, -di 1. ырастама, тууралама. 2. бышыктама, чыңдама, бекемдеме. ~ **etmek** 1) ырастоо, тууралоо. 2) бышыктоо, бекемдөө, чыңдоо.

teyp, -bi магнитофон. ~ **e almak** магнитофонго жаздыруу.

teyze таяже.

teyzezade бөлө.

tez I тез, бат. ~ **beri** оңой эле, дароо. ~ **canlı** 1) шамдагай, чапчаң. 2) чыдамсыз, күйкөлөк. ~ **elden** 1) арыдан-бери, шапа-шупа. 2) дароо, тез, шашылыш. (**-dan**) ~ **i yok** ... калтырбай, дароо, созбой. **yarından ~i yok seni oraya yollayacağım** эртеңден калтырбай сени ал жакка жиберем. ~ **vakitte/zamanda** тез арада/убакта.

tez II 1. диссертация. **doktora ~i** доктордук диссертация. 2. иш, проект, тезис. **bitirme ~i** бүтүрүү, дипломдук иш. ~ **e dayanmak** тезистерге таянуу.

tezahür 1. көрүнмө, пайда болмо, ортого чыкма. 2. белги, көрүнүш, жышаан. ~ **etmek** көрүнүү, пайда болуу, ортого чыгуу.

tezahürat, -tı (**tezahür'**дүн көпт. т.) 1. каршылык көрсөтүү, демонстрация, протест митинги. 2. ураан, кый-кырып коштоо, сүрөөн. ~ **yapmak** 1) каршылык көрсөтүү, айыптоо митинги. 2) ураанга/сүрөөнгө алуу.

tezat, -dı 1. карама-каршылык, келиш-

пестик, бири-бирин жокко чыгарма.
 2. *ад.* антитеза. ~**a düşmek** өзүнө өзү каршы чыгуу, чаташуу.
tezatlı карама-каршы, чатышкан, чиелешкен.
tezayüt, -düş *эск.* көбөйүш, артыш.
tezek, -ği тезек.
tezekkür *эск.* сөз/кеп кылыш, эске салыш, эскериш.
tezene *муз.* плектр, чалгыч.
tezgâh 1. станок, майда кол өнөрчүлүктөр жасалган жай. **çanak çömlek** ~**ı** карапа чарыгы. **dokuma** ~**ı** өрмөк.
halı ~**ı** килем токума станогу. 2. сатуучу тосмосу (*дүкөндө, ресторанда, ашканада*). 3. кеме курулган жай, верфь. 4. *арго* айла, амал, куйтулук, тузак. ~**tan geçirmek** *арго* кошо жатып-туруп жүрүү (*аял-эркек*). ~ **kurmak** 1) ишти баштоого камылга көрүү. 2) *арго* тузак куруу, алдоого аракеттенүү.
tezgâhçı 1. сатуучу, дүкөнчү. 2. айлакер, шумпай.
tezgâhlamak 1. өрмөк куруу. 2. *өтм.* бир ишке кам уруу, киришүү. 3. *арго* айла-амал жүргүзүү, арам иштер жасоо.
tezgâhtar сатуучу, дүкөнчү. *к.* **tezgâhçı**. ~ **ağzı** курулай мактама, көтөрө чалма.
tezgâhtarlık, -ğı сатуучулук, дүкөнчүлүк. ~ **etmek** 1) дүкөнчүлүк кылуу. 2) *өтм.* ашкере мактоо.
tezhip, -bi 1. кол жазмалардын кооздолушу, алтын жалатылып жасалгаланышы. 2. алтын жалатма. ~ **etmek** 1) кол жазмаларды боёк/алтын менен кооздоо. 2) алтын жалатуу.
tezkere 1. эскерткич, кат, жол көрсөткүч, мессаж. 2. расмий жазуу, уруксат кагазы, справка. **ikamet** ~**si** жашоого уруксат кагазы. 3. аскердик мөөнөтүн өтөдү уруксаты. 4. *ад.*, *тар.* тескере (*белгилүү акындардын өмүр баяны*). 5. *ад.* мемуар. 6.

мекемелер аралык жазышмалар. ~**yi almak** (*аскер*) аскердик мөөнөтүн өтөдү кагазын алуу. ~**sini eline vermek** иштен айдап/кубалап жиберүү.
tezkereci 1. аскерден бошонгон жоокер. 2. тезкере (*к.*) жазган киши, сот катчысы.
tezkiye ат, репутация. ~**si bozuk** жаман аттуу. ~**sini düzeltmek** жаман аттан куткарыш.
tezlemek тездетүү, ыкчамдатуу, шаштыруу.
tezleştirmek *к.* **tezlemek**.
tezlik, -ği 1. тездик. ~ **fiili** *грам.* тездик этиши (*көмөкчү vermek этиши*). 2. чыдамсыздык, сабырсыздык.
tezvir 1. жалганчылык. 2. көкүтмө, ара бузма, чагымчылык, тыңчылык.
tezyif 1. төмөнсүнтмө, маани бербөө, элес албоо. 2. мазактама, шылдың кылма. ~ **etmek** 1) төмөнсүнтүү. 2) мазактоо, кордоо, шылдың кылуу.
tezyin жасалга, кооздук. ~ **etmek** жасалгалоо, кооздоо, декорация.
tezyinat, -tı (**tezyin'**дин көпт. *т.*) жасалгалар, кооздуктар, декорация.
tezyinî жасалгага/кооздоого байланыштуу. ~ **sanat** кооздоо өнөрү/санаты.
tibben медициналык жактан, медицина боюнча.
tibbî медициналык. ~ **yardım** медициналык жардам.
tibbiye медициналык институт/окуу жайы/факультет.
tibbiyeli медициналык окуу жайынын/институттун/факультеттин студенти.
tifil, -flı 1. бала, наристе. 2. арык, араң жан.
tiğ 1. илме шибеге. 2. шибеге. ~ **gibi** ичке, арык, шынга, чымыр (*киши*).
tiğlamak 1. саюу (*ийне/шибеге ж. б. менен*). 2. сайгылашып ооруу (*мис. жара*).
tık tuur. *с.* тык. ~ ~ тык-тык. **saat** ~ ~ **vuruyor** саат тык-тык кагып жатат.
tıka: ~ **basa** 1) толтура, жык-жыйма,

мелт-калт. 2) абдан, ашкере, аябай.
 ~ **doldurmak** жык толтуруу. ~
yemek ыгып-тыгып жеш.
tkaç,-cı тыгын (мис. *ишшенин*
оозундагы).
tkaçlamak тыгындоо, оозун бекитүү.
tikalı 1. тыгындалган, оозу бекитилген.
 2. бек, жабык.
tikamak 1. тыгындоо, оозун бекитүү.
ağzını ~ 1) оозун тыгындоо. 2) *өтм.*
 жаагын жап кылуу, сүйлөтпөө. 2.
 бөгөө (мис. *сууну*), тосуу
(жолду).
tikanık 1. тыгындалган, тыгылган. 2.
 үндөбөгөн, үнсүз-сөзсүз.
tikanıklık, -ğı 1. тыгындалма, бүтөлмө. 2.
мед. деми кысылма, түтөк. **burun**
 ~1 мурундун бүтүшү.
tikanmak 1. тыгылып/бүтөлүп калуу.
lâvabo tıkanı раковина бүтөлүп
 калды. 2. тосулуу, бүтөлүү. 3. деми
 кысылуу. 4. тамак жерүү, тамакка
 табити тартпоо.
tıkılmak 1. тыгылуу. 2. кысылуу. 3.
 камакка алынуу.
tıkım тыгым, тыгын, бир жолу тыкканга
 жетерлик.
tıkınmak *орой* ыгып-тыгып жеш, оозу
 тынбаш. **bütün gün tıkınıyor** күнү
 бою оозу тынбайт.
tıkır I: ~ ~ 1) шыңгыр-шыңгыр
(тыйындар тийишкенде чыккан
үн). 2) тык-тык *(сааттын кагы-*
шы). 3) тык-тык *(иши така бут*
кийим чыгарган үн). 4. тыкылдап
 тынымсыз иштөө. **makine** ~ ~
çalışıyor машине тыкылдап иштеп
 жатат. 5. такылдап сүйлөө. **çocuk**
bütün soruları ~ ~ cevapladı бала
 бардык суроолорго такылдап жооп
 берди. 6. тыкылдатып, артынан
 түшүп, жанын койбой. **paraları ~ ~**
almış акчаларды тыкылдатып туруп
 алыптыр.
tıkır II оңунда кеткен иш. ~**ında gitmek**
(бир нерсе) оңунда бара жатуу.

(işini) ~ına koymak ишин жолуна
 коюш. ~ ~ эң сонун, жайында,
 оңунда. ~**ını yoluna koymak** ишин
 жолуна коюш.
tıkırdamak 1. тыкылдоо. **kapı tıkırdadı**
 эшик тыкылдады. 2. шыгыроо. **çu-**
valın içindeki cevizler tıkırdıyor
 каптын ичиндеги жаңгактар шы-
 гырады.
tıkırdatmak 1. тыкылдатуу. 2. *(ma-*
макты) бир кайнатып алуу.
tıkırtı тыкылдак, шыгырак.
tıkışık кысылган, тыгылган, кыпчылган.
tıkışıklık, -ğı тардык, жыкжыймалык,
 түртүшмө, төөбасты.
tıkışmak тыгылышуу, кыпчылуу, жык
 толуп алуу. **altı kişi bir arabaya**
tıkıştılar алты киши бир машинеге
 тыгылып алышты.
tıkıştırmak 1. ыгып-тыгуу. **bavula her-**
şeyi tıkıştırdım чамаданга баары-
 жокту ыгып-тыгып салдым. 2.
 кыстыруу, бастыруу. 3. чайнабай
 жутуу, сугунуу, сукулдоо.
tıkız 1. тыгыз, катуу, коюу. **bu yastık pek**
 ~ **olmuş** бул жаздык өтө катуу
 болуп калыптыр. ~ **doku anat.** Ты-
 гыз ткань. ~ **hamur** катуу жуурул-
 ган камыр. 2. толмоч, семиз,
 майболпоч.
tıkızlık, -ğı тыгыздык.
tıklatmak тыкылдатуу.
tıklım: ~ ~ жык-жыйма, топтолтура. ~ ~
dolu жык-жыйма толгон, мелт-калт
(суюктук).
tıkmak 1. тыгуу, толтуруу, бүтөө. **çama-**
şırları makinaya ~ кирлерди кир
 жуугуч машинеге тыгуу. 2. *өтм.*
 жабуу, жап кылуу. **ağzına lâkırıdı**
 ~ жаагын жап кылуу. 3. *арго*
 камап/тыгып салуу *(түрмөгө)*.
tıknaz торсойгон, борсойгон *(кыска*
бойлуу, толук киши).
tıknefes *мед.* кырылдап дем алуу,
 кышылдоо, күшүлдөө, энтигүү.
tiksırık, -ğı чүчкүрүк.

tiksirmak чүчкүрүү.

tılsım 1. тумар, талисман. 2. сыйкыр, дуба. ~ **bozulmak** дубасы жануу/бузулуу.

tılsımlı 1. тумарлуу, талисмандуу. 2. дубалуу, сыйкырдуу, сыйкыр даарыган.

tımar I 1. жараны/жаракатты бакма/карама. 2. оорулууну багуу акысы. 3. жара таңма. 4. жер/топурак иштетме. 5. кыйыштырма (өсүмдүктөрдү). 6. тароо (мис. атты). ~ **etmek** 1) жараларды кароо/таңуу. 2) мингич айбандарды тазалоо/тароо. 3) топурак иштетүү. 4) кыйыштыруу (өсүмдүктөрдү). ~ **fırçası** ат тарак.

tımar II тар. тымар (феодалдык жер менчиктери).

tımarcı 1. санитар. 2. ат багар.

tımarhane жиндикана. ~ **kaçkını** жинди, жин оорулуу, кем акыл.

tımarlamak (атты) тароо/тазалоо.

tımarlı I таралган (ат). 2. таңылган (жара). 3. кыйыштырылган (дарак). 4. иштетилген (топурак).

tımarlı II тымар (к.) ээси.

tımtıkız тыптыгыз.

tın туур. с. шыңгыр (бош металл идишке түшкөн металл чыгарган үн). ~ ~ шыңгыр-шыңгыр.

tınaz 1. кырман, дан үймөгү. 2. үймөк. ~ **makinesi** дан сапыргыч машине.

tingadak шыңгырак.

tingır туур. с. 1. дыңгыр. ~ ~ дыңгыр-дыңгыр. ~ **mingır** дыңгыр-мыңгыр. 2. калдыр-шалдыр. **araba kaldırımında** ~ **mingır gidiyordu** араба таш жолдо калдыр-шалдыр этип бара жатты. 3. шыңгыр, шаңгыр. 4. *argo* акчасыз, пулсуз. 5. *argo* акча.

tingırdatmak дыңгыратуу, анча-мынча чертүү (музыкалык аспапты).

tingirtı дыңгырак.

tını муз. тембр, тон.

tınlamak зыңылдоо, чыйылдоо, чың-чың этүү.

tınmak, -ar 1. үн чыгаруу, сүйлөө. 2. маани берүү, көңүл буруу.

tınmamak 1. көңүл бурбоо, маани бербөө. 2. үн чыгарбоо. **tınmaz melâike** өзү менен өзү, эч ким менен иши жок.

tıntın 1. бопбош, көңдөй. 2. *өтм.* билимсиз, көңдөй.

tıp I, -bbi медицина. ~ **fakültesi** медицина факультети.

tıp II туур. с. 1. тып. ~ ~ тып-тып (тамчы чыгарган үн). 2. дүк-дүк, дүп-дүп (жүрөктүн согушу).

tıpa к. **tapa**.

tıpatıp дал/так/кудум өзүндөй. ~ **ben-zemek** так өзүндөй окшошуу. ~ **yetişmek** дал маалында жетишүү.

tıtır: ~ ~ 1) туур. с. тып-тып (тамчы үнү). 2) дүк-дүк (жүрөктүн кагышы).

tıptırdamak 1. тыпылдоо, тып-тып этүү. **kuşun yüreği tıptırdıyordu** куштун жүрөгү тып-тып сокту. 2. тыпылдап басуу. 3. тыпылдап ташуу/агуу (жаан, тамчы).

tıptırtı 1. тыпылдак (баскан кадам, аккан тамчы). 2. дүпүлдөк (соккон жүрөк).

tıpış: ~ ~ тып-тып, теп-теп (кыска бойлуу кишинин, жаш баланын басышы). ~ ~ **yürümek** 1) тып-тып этип басыш. 2) *өтм.* айласы жок барыш/келиш.

tıpkı 1. окшош, дал өзүндөй. **bu gömleğin ~sını istiyorum** бул көйнөктүн дал өзүндөйүн каалайм. 2. кудум, сыяктуу, так эле. ~ **babası gibi güler** кудум атасы сыяктуу күлөт. ~ **sı** ~ **sına** опокшош, коёндой окшош, оозу-мурдунан түшкөндөй.

tıpkıbasım 1. стери басым, фототипия. 2. факсимиле.

tıpkıçekim фотокопия.

tır авто. тыр (эл аралык жолдордо жүк

ташыган машине).

tırabzan кырбуу, тосмо (*балкондун, тепкичтин*). ~ **babası** 1) тепкич таянычы. 2) *өтм.* милдетин аткарбаган ата.

tırak *туур.* с. тырак. ~ ~ тырак-тырак.

tıraş 1. (*сакал, мурут, чач*) алма. 2. өсүп кеткен сакал-мурут. **üç günlük ~ı ile geziyor** үч күн алынбаган сакалы менен жүрөт. 3. жонмо, тегиздеме, жылмалама. 4. *арго* маанисиз/маңызсыз сөз, келжиректик. ~ **a tutmak** маанисиз сөздөрдү сүйлөө. ~ **bıçağı** сакал алгычтын бычагы. ~ **etmek** 1) сакал-мурутун алуу. 2) чач кырдыруу. 3) сүйлөп таятатуу. ~ **fırçası** сакал щёткасы. ~ **ı gelmek/uzamak** сакал-муруту өсүп кетүү. ~ **kremi** сакал креми. ~ **makinesi** электр сакал алгыч. ~ **olmak** сакал-мурутун алдыруу. ~ **tası** сакал алганда колдонулган кесе.

tıraşlamak 1. жонуу, тегиздөө, жылмалоо. 2. сакал-мурут алуу, чач кырдыруу. 3. *арго* таятатма сөздөр сүйлөө.

tıraşlı 1. сакал-муруту алынган. 2. сакал-муруту өсүп кеткен. 3. жонулган, жылмаланган, сыйда.

tıraşsız 1. сакал-муруту алынбаган. 2. жонулбаган, жылмаланбаган, одурбодур.

tırık *туур.* с. тырык, чыйк. ~ **tırak** тырык-тырак, чыйк-чыйк. **kapı ~diye kapandı** эшик чыйк этип жабылды.

tırıl 1. жылаңач. 2. акчасыз, пулсуз.

tırillamak жылаңач/акчасыз калыш.

tırınk *туур.* с. шыңгыр (*катуу нерсеге тийген тыйын чыгарган үн*).

tırıs жорго жүрүш (*аттын*). ~ **gitmek** жорголоо. ~ ~ 1) жорголоп басыш. 2) уялып, күнөөкөр болуп.

tırmalama тырмалама.

tırmalamak 1. тырмалоо, тыткылоо. 2. *өтм.* мазасын алуу. **kulağını** ~

кулагынын кужурун алыш. **kafasını** ~ мээсин жеш, мазасын алыш.

tırmanma 1. жогору чыгыш, көтөрүлүш (*колду/бутту колдонуу менен*). 2. учуп/көтөрүлүп чыгыш (*учак*). ~ **şeridi** (*кара жолдо*) оңдон биринчи тилке.

tırmanmak 1. тырмалап/жармашып жогору чыгуу. **ağaca** ~ бакка чыгуу. **duvara** ~ дубалга чыгуу. 2. тепкич менен көтөрүлүү. 3. (*өсүмдүк*) жармашып чыгуу. 4. *өтм.* артуу, күчөө. **işsizlik son yıllarda tırmandı** ишсиздик акыркы жылдарда күчөп кетти.

tırmık, -ğı 1. тырмак изи, тытык, сыйрык (*жүздөгү, денедеги*). 2. тырмоо (*жер тырмаган*). ~ **atmak** тырмак салуу, тытып алуу.

tırmıklamak 1. тырмактоо, тытып алуу. 2. тырмоо (*жерди, топуракты*).

tırnak, -ğı 1. тырмак. 2. туяк (*айрым жаныбарларда*). 3. тырмакча (*жазуу белгиси*). 4. *тех.* канжа, илмек. 5. *дең.* якордун таманы. 6. (*мылтыктын*) тепкен бөлүгү. 7. *физ.* электрод. ~ **açmak** тырмакча ачуу. ~ **ına benzememek** тырмагына тең келбөө. ~ **bıçağı** *өтм.* тырмагын көрсөтүү, коркутуу. ~ **işareti/imi** тырмакча белгиси. ~ **kadar** тырмактай. ~ **larını sökmek** (*бирөөнүн*) колун кыскартуу. ~ **sürüştürmek** ортого от жагуу. ~ **törpüsü** тырмак өгөөсү. ~ **larını yaptırmak** тырмагын жасатуу, маникюр. ~ **yemek** тырмагын жеш. ~ **yeri** (*макиде*) тырмактап ачылчу оюк.

tırnakçı 1. *тап.* падышанын тырмагын алган киши. 2. *арго* чөнтөкчү, ууру.

tırnaklamak тырмак салуу, тытуу.

tırnaklı 1. туяктуу. **çift** ~ ача туяктуу. 2. тырмактуу.

tırnaklık, -ğı к. **tırnak yeri**.

tırpan 1. чалгы. 2. *мед.* хирург өгөөсү,

трепан. 3. *спорт* чалып жыкма ыкмасы. ~ **atmak** 1) кырып салуу, чалгы менен чапкандай кылуу (*душманды*). 2) иштен чыгарып салуу. ~ **la biçmek** чалгы менен чабуу. ~ **dan geçirmek** к. **tırpanlamak**.

tırpana зоол. кадимки скат (*Raj a bat is*).

tırpancı чалгычы.

tırpanlamak 1. чалгы менен чабуу. 2. *өтм.* (*бир нерсени*) жок кылууга/көзүн тазалоого киришүү.

tırsmak коркуп-үркүү, сүрдөө, айбыгуу.

tırtıyup. с. тырт. ~ ~ тырт-тырт.

tırtık, -ğı тыртык. ~ ~ тыртык-тыртык.

tırtıkçı арго чөнтөкчү, ууру, кески.

tırtıklamak арго уурдап алуу.

tırtıklı тыртык, тыртыгы бар.

tırtıl I зоол. көпөлөк курт.

tırtıl II 1. араа тиш болот диск. 2. тыйындардын чекесиндеги тиштер. 3. каз таман (*танкада, трактордо*). 4. араа миз (*бычак*). 5. почта маркасынын чекесиндеги араа тиш. 6. бир нерсенин чекесине бастырылган чынжыр сумал сайма. ~ **kesmek** араа тиш кылып кесүү.

tırtılı 1. *тех.* каз тамандуу. ~ **traktör** каз тамандуу трактор. 2. араа тиштүү.

tıs I *туур.* с. кыш (*каз, мышык, жылан чыгарган кышылдаган үн*).

tıs II 1. *сырд.* с. тысс! тынч! 2. тымтырс. ~ **kalmak** оозунан сөзү түшүп калуу (*таң калгандан*). ~ **dememek** үн катпоо. ~ **yok** шырп эткен үн жок.

tıslamak (*каз, мышык, жылан*) кышылдоо.

tıynet, -ti 1. мүнөз, кыял, жорук (*кишинин*). 2. көрөңгө, ачыткы.

tı сурнай үнү (*бир салтанаттын башталышын кабарлаган*). ~ **ye almak** арго (*бирөөнү*) мазактоо, шылдыңдоо. ~ **işareti** сурнай менен берилген сигнал.

Tibet Тибет.

Tibetçe тибет тили, тибетче.

Tibetli тибеттик.

Ticanî 1. Түндүк Африкада негизделген дервиштер сектасы. 2. консерватизм.

Ticanîlik, -ği тижани сектасына мүчөлүк.

ticaret, -ti 1. соода, сатык, коммерция. 2. пайда, киреше (*соодадан түшкөн*). ~ **açığı** соода жетишсиздиги/кемчилиги. ~ **anlaşması** соода келишими. ~ **ataşesi** соода аташеси. **T~Bakanlığı** Соода Министрлиги. ~ **bankası** коммерциялык банка. ~ **borsası** соода биржасы. ~ **etmek** 1) соода кылуу. 2) пайда/киреше табуу. ~ **gemisi** соода кемеси. ~ **hukuku** *ук.* соода укугу. ~ **işletmesi** соода ишканасы. ~ **kanunu** соода мыйзамы. ~ **limanı** соода порту. ~ **mahkemesi** коммерциялык сот. ~ **merkezi** соода борбору/үйү. ~ **odası** соода палатасы. **dış** ~ тышкы соода. **hem ~ hem ziyaret** бир ок менен эки коён атуу (*сөзм.* с. көңүл да ал, сооданы да кыл).

ticarethane соода башкаруусу, фирма.

ticarî соодага/сатыкка байланыштуу. ~ **dava** соода боюнча ачылган доо. ~ **tüketim** соода каржамасы. ~ **unvan** фирмалардын коммерциялык ысымы.

tifdruk, -ğu фотогравюра, гелиогравюра.

tifo *мед.* ич келте. **lekeli** ~ темгилдүү/бөртмө келте. ~ **aşısı** келтеге каршы эм.

tiftik, -ği 1. тыбыт, ангора, махер. 2. тыбыттан жасалган. ~ **gibi** тыбыттай (*жумшак*). ~ **etmek** (*житти*) чатыштыруу. ~ **keçisi** тыбыт эчкиси, анкара эчкиси. ~ ~ **olmak** көөнөрүү, жыртылуу (*кездеме, кийим*).

tiftiklenmek көөнөрүү, жыртылуу.

tiftmek тытуу.

tifüs *мед.* темгилдүү/бөртмө келте.

tik I 1. *мед.* тик (*кайсы бир органдын ыктыярсыз түрдө тартылып/*

диртилдеп турушу). 2. көнүмүш кыймыл/сөз, белимчилик.

tik II (~ *ağacı*) бот. тик дарагы (*Tectona grandis*).

tike 1. ооз. бөлүк, кесим, тилим (нандын, быштактын ж. б.). 2. аз, кенедей, биртике.

tikel жарым-жартылай, жекелей. сал. *cüzî*. (түгөлдүн каршысы). ~ *önerme* жекелей сунуш.

tiksindirici жийиркеничтүү.

tiksinmek жийиркенүү, жек көрүү.

tiksinti жийиркенич, жек көрмө. ~ *ile bakmak* жийиркенич менен караш.

tilâvet, -ti мус. Куранды кырааты менен окуу.

tilki 1. зоол. түлкү (*Canis vulpes*). 2. түлкүнүн терисинен жасалган (жака, ичик ж. б.). 3. өтм. куу, айлакер, митаам, жойпу. ~ *nin dönüp dolaşıp geleceği yer kürkü dükkânıdır* мак. кыздын барар жери күйөө, буудайдын барар жери тегирмен. ~ *gibi* түлкүдөй (куу). ~ *masalı* калп, жалган. ~ *uykusu* сак уйку. ~ *üzümü* бот. ит жүзүм (*Sol. anatumnigrum*).

tilkikuyruğu 1. бот. түлкү куйрук (*Marant. hus*). 2. жүзүм түрү. 3. спорт майлуу күрөштөгү (к.) бир ыкма.

tilkileşmek түлкүлөнүш, митаамданыш, кууланыш, жойпуланыш.

tilkilik, -ği түлкүлүк, митаамдык, куулук, жойпулук.

tim 1. спорт команда. 2. отряд, топ. 3. аск. бирдик, кошуун.

timbal, -li мисал, өрнөк, жышаан, символ, белги.

timüs анат. тимус, богот бези.

tin I 1. жан. 2. рух, көңүл, маанай. ~ *bilimi* психология.

tin II : ~ ~ 1) дабышсыз, шыбышсыз. 2) тамтаң. ~ ~ *yürümek* 1) (бала) тамтаңдап баса баштоо. 2) улгайган (киши), тамтаңдап, темтеңдеп ая-

гын сүйрөп басуу.

tiner боёк суюлткуч, ацетон.

tinerci тинер (к.) жыттап мангибаш болгон киши.

tinsel рухий, руханий, моралдык, көңүл/маанай иши.

tinselci филос. спиритуалист.

tip, -pi 1. тип, өрнөк, сорт, түр. *aynı ~te* тиби/түрү бир. *savaş ~indeki uçak* согуш тибиндеги учак. 2. өтм. өзгөчө/башкача (киши), оригинал. 3. биол. түр. 4. ад. образ, каарман. 5. театр кейипкер. 6. табит. *benim ~im değil* менин табитиме туура келбейт.

tipi бороон, борошо, бурганак, алай-дүлөй. *göz gözü görmeyen* ~ көз ачырбаган бороон.

tipik, -ği типтүү, мүнөздүү, калыптуу. ~ *özellikler* мүнөздүү/типтүү өзгөчөлүктөр.

tipileme бороонго айлануу, бурганактоо.

tipili бороондуу, борошолуу, бурганактуу, алай-дүлөй.

tiplene типтештирме, образ жаратма.

tiplemek ад., театр, кино типтештирүү, образ жаратуу.

tipleştirmek к. *tiplemek*.

tipo типографиялык басма түрү.

tipografya типография.

tipoloji типология.

tipolojik, -ği типологиялык. ~ *tasnif* типологиялык бөлүштүрмө/классификация.

tir I тир (атыш).

tir II : ~ ~ дир-дир, дирт-дирт. ~ ~ *titremek* дирт-дирт этип титирөө.

tiraj тираж.

tiramola дең. 1. шамалга каршы тутун! (буйрук). 2. кеменин желкендерин шамалга жараша бошотмо же бекитме.

tiran 1. тар. тиран (Байыркы Грецияда бийликти тартып алган киши). 2. өтм. зөөкүр, зуулум, ташбоор.

tirat, -dı 1. театр тирада, каармандын

узун сөзү. 2. *ад.* узун-узун баяндоо.
tirbuşon тыгын бургусу, штопор (*мис. шише ачууда*).
tire I 1. пахта жип. 2. пахта жиптен токулган.
tire II 1. тире (*тыныш белги*). 2. сызыкча.
tirendaz 1. *эск.* жаачы, мерген. 2. *өтм.* чебер, уста. 3. *өтм.* таза, тыкан кийинген.
tirfil *бот.* кызыл/жапайы беде (*Trifolium pratense*).
tirfillenmek эскирүү, көөнөрүү (*кездеме*), түгү түшүү, кырылуу (*мис. килем*).
tirhandil *дең.* тирхандил (*желкен менен да, күрөк менен да жүргөн чакан кеме*).
tiril: ~ ~ 1) дирил-дирил. 2) көйкөлгөн, буралган (*кездеме*). 3) таптаза. ~ ~ **giyinmek** таптаза кийинүү. ~ ~ **titremek** дир-дир этип титирөө.
tirildeme дирилдеме.
tirildemek дирилдөө.
tirit, -di 1. сорпого нан тууралып желген тамак. 2. *өтм.* арык улгайган киши. ~ **i çıkmak** *арго* карып-аруу, өлөсөлүү болуу. ~ **gibi** кыймылдай албай тургандай картаң.
tiritleşmek карып-аруу, өлөсөлүү болуу, сүлдөрү калуу.
tiriz 1. ичке тактай. 2. ичке тасма, тилке (*кийимдин этегине, жыртмачына салынган*). 3. *дең.* кеменин каптал жыгачы/арканы.
tirle сүт саачу аппарат.
tirlin сыя калем, сүрөт калем.
tiroit *анат.* калкан бези.
tiroksin *хим.* тироксин.
tirpidin, tirpit, tirpiti жеңил бакча кетмени.
tirsi *зоол.* сельд (*Alosa alosa*).
tirşe 1. жашгылт-көк (*түс, түстө*). 2. жука пергамент. ~ **gözlü** жашгылт-көк көздүү.
tiryaki 1. нашаакеч, банги, апийимчи. 2.

кумарпоз, кумарчы. ~ **si olmak** кумарчысы болуу. **çay ~si** чайкор, чай кумарчысы. **tütün ~si** чылым кумарчысы.
tiryakilik, -ği нашаакечтик, бангилик. 2. кумарчылык, кумарпоздук.
tiselemek шыбыргактатып жааш (*жаан*).
tişört, -tü футболка.
titan *хим.* титан.
titiz 1. кылдат, чебер, так. 2. кыйкымчыл, кыр, талабы күчтүү.
titizlenmek 1. кылдат/так болуу, чебер иштөө. 2. катуу талап коюу, кыйкым/өөн издөө, кырстыгы кармоо.
titizleşmek к. titizlenmek.
titizlik, -ği 1. кылдаттык, тактык, чебердик. 2. катуу талап, кыйкымчылдык, кырстык, өөнчүлдүк.
titr титр.
titrek титирек, титиреген. ~ **el** титиреген кол. ~ **ses** титиреген үн. ~ **kavak** *бот.* байтерек (*Popul us tremul a*).
titreklik, -ği титиреме, калтырама.
titrem *физ.* тон, интонация.
titreme титиреме, калтырама.
titremek 1. титирөө, калтыроо. **korkudan** ~ корккондон титирөө. **soğuktan** ~ сууктан титирөө. 2. коркуу, санааркоо. **üzerine** ~ үстүнө үйрүлүп түшүү. **çocuğunun üzerine titriyor** баласынын үстүнө үйрүлүп түшүп турат. **içi** ~ ичинен бушайман болуу.
titreşim 1. титирөө. 2. *физ.* термелүү, вибрация. ~ **kaynağı** термелүү булагы. 3. чайналуу. 4. кагыш, пульс.
titreşimli 1. титиреген. 2. *грам.* жумшак (*үнсүз*).
titreşimsiz 1. титиребеген. 2. *грам.* каткалаң (*үнсүз*).
titreşmek 1. ар тарабы титирөө. 2. *физ.* термелүү.
titretmek 1. титиретүү. 2. *өтм.* коркутуп-үркүтүү, титиретүү, калтыратуу, опузалоо.
tiyatro 1. театр (*шмарам*). 2. *ад.* драма, пьеса. 3. театр өнөрү, оюн. ~

topluluğu театр жамааты. ~ **yazarı** драматург.

tiyatrocü 1. театр артисти. 2. театр ээси.

tiz 1. ичке, бийик, чыйылдаган (*үн*). 2. *муз.* бийик нота. ~ **den almak** жогортон алуу (*үндү*).

tizleşmek бийиктөө, чаңыруу (*үн*).

TL (*Türk Lira'sынын кыск.*) түрк лирасы.

Toharca тохар тили, тохарча.

tohum 1. *бот.* тукум, урук, үрөн. 2. *өтм.* тукум, насил, урук. ~ **u kurumak** тукуму курумак/солмок. 3. *өтм.* себеп, башталыш. 4. *ооз.* сперма, жумуртка. ~ **bağlamak** урук байлоо. ~ **u dökülmek** тукуму күбүлүү (*өтө корккондон төлү түгөнүү*) ~ **ekmek** урук чачуу, тукум/үрөн себүү. ~ **a kaçmak** 1) өсүп кетүү. 2) өтө бышып кетүү. 3) *шылд.* картаюу, өндүргүч күчү калбоо. ~ **vermek** тукум берүү. ~ **zarı** *бот.* тукум чели.

tohumcu урук/тукум өстүргөн/саткан киши.

tohumcul уруктуу, тукумдуу, өндүрүмдүү.

tohumlamak 1. тукумдоо, төлдөө. 2. уруктануу.

tohumlu 1. уруктуу. 2. урук аркылуу өөрчүгөн. ~ **bitkiler** уруктуу өсүмдүктөр.

tohumluk, -ğu 1. урук, үрөн. 2. үрөндүк, уруктук. ~ **buğday** үрөндүк буудай.

tok, -ku 1. ток (*тамакка тойгон*). **karnı** ~ курсагы/карды ток. **yarı** ~ **yarı aç** чала тоют. 2. калың жана жыш токулган (*кездеме*). 3. жоон, бийик (*үн*). 4. *өтм.* көзү ток, көзү тойгон. ~ **evin aç kedisi** өзү тойсо да, көзү тойбос (*баары бар туруп, ач көздүк кылган киши*). ~ **gözlü** көзү ток. ~ **karnına** ток карынга, тоюп туруп. ~ **karına içilecek ilaç** ток карынга ичиле турган дары. ~ **sözlü** кадыр-көңүлгө карабай сүйлөгөн,

аңыраңдаган, оозуна келгенди оттогон. ~ ~ жоон/ күркүрөгөн үн менен.

~ **tutmak** ток кармоо (*тамак*). ~ **açın hâlimden anlamaz** мак. ач кадырын ток билбейт. ~ **ağırlaması/ ağırlamak güçtür** мак. токту тойгузуш кыйын.

toka I 1. тогоо, таралча, илмек (*мис. курдун, кемердин*). 2. чач тогоосу.

toka II 1. кол алышма. 2. чөйчөк кагыштырма (*ичкилик ичип жатканда*). ~ **etmek** 1) кол алышуу. 2) чөйчөк кагыштыруу. 3. *дең.* эки бөлүктү бири-бирине тутуштуруу. 4) *арго* (*бир нерсени бирөөгө*) ой-боюна койбой бере/кармата салуу.

tokaç, -cı балак, калтек, жазы токмок (*кир жууганда колдонулган*).

tokaçlamak (*кирди*) балак менен чапкылап жууш.

tokalamak тогоолоо, тогоо менен бекитүү.

tokalaşmak 1. кол алышуу. 2. чөйчөк кагыштыруу (*ичкилик ичкенде*).

tokalı 1. таралгалуу, илмектүү, тогоолуу. 2. тогоо тагылган (*чач*).

tokat I, -dı 1. жаакка чапма (*ачык алакан менен*). ~ **atmak/aşketmek** жаакка чаап жибериш. ~ **ı patlatmak/ yapıştırmak** жаактан ары берип калыш. ~ **yemek** 1) жаактан ары жеш. 2) *өтм.* жеңилиш. 2. *арго* алдап кетиш.

tokat II, -dı 1. мал короо. 2. короонун/ бакчанын эшиги.

tokatçı *арго* алдамчы.

tokatlamak 1. жаакка коюп жиберүү. 2. *арго* (*бирөөнү*) алдап кетүү.

toklu токту.

tokluk, -ğu 1. токтук (*курсактын*). 2. тыгыздык, калыңдык (*кездеменин*). 3. жоондук (*үндүн*).

tokmak, -ğı 1. токмок. ~ **sallamak** токмок көтөрүү. 2. токмок (*эшикти кагуу үчүн асылган*). 3. токмок түрүндөгү эшик туткасы. 4. сокбилек. 5.

токмук (добулбастын). ~ **gibi**
толук, эттүү, чымыр. ~ ~ болук,
толук.
tokmakbaş зоол. токмок баш (*Gobius
ophiocephalus*).
tokmakçı улгайган бай аял менен ойнош
болгон жаш жигит.
tokmaklamak токмоктоо, сабоо, уруу.
toksik, -ği 1. уу. 2. уулуу, токсикалык.
toksikolog токсиколог.
toksikoloji токсикология.
toksikoman токсикоман.
toksikomani токсикомания.
toksin токсин.
toktamak диал. токтоп туруу, түбөлүк
жашоо.
tokuş, -cu балак, калтек.
tokurdamak буркулдоо (мис. *наргиле
чегилгенде*).
tokurtu буркулдак.
tokuş 1. сокку, уруш. 2. (**değiş** ~) алыш-
бериш, айырбаш.
tokuşmak 1. кагылышуу, тийип/урунуп
алуу. 2. мушташуу, урушуу.
tokuşturmak 1. уруштуруу, кагыштыруу
(эки нерсени). 2. чөйчөк кагыш-
тыруу (ичкилик ичкенде).
tokuz тыгыз, калың токулган (кездеме).
tokyo (Токио шаарынын атынан)
пластмасса сандалет.
tolerans 1. чыдам, күйүм, толеранс. 2.
тех. жол берилген кемтик пайы.
toleranslı 1. чыдамдуу, күйүмдүү, толе-
ранстуу. 2. *тех.* кемтик пайы бе-
рилген.
toleranssız 1. чыдамсыз, күйүмсүз, толе-
ранссыз. 2. *тех.* кемтик пайы
берилбеген.
tolga туулга, каска.
tomak, -ğı 1. жыгач топ. 2. жыгач күрсү.
3. эск. калың оор өтүк.
tomar 1. түрмөк, рулон (кагаз, тери
ж. б.). 2. аск. шёткалуу чыбык
(замбиректи тазалоодо колдону-
лат).
tombak, -ğı 1. томпак, латунь, сары жез.

2. томпактан/латундан жасалган.
tombala лото (оюн). ~ **çekmek** лото
ойноо.
tombalacı лото ойноткон/саткан киши.
tombalak, -ğı томолок, томпойгон (ки-
ши).
tombaz тонтон кайык (сууда калкып ту-
руучу көпүрөөгө таяныч болуучу
түбү жалпак кайык).
tombul толук, болук, болпойгон, гон,
болток, эттүү, жоон-жолпу.
tombulca толугураак, болтогой.
tombulluk, -ğu толуктук, болуктук, бол-
тогойлук.
tomografi томография.
tomruk, -ğu 1. дөңгөч, дүмүр. 2. иште-
тилиш үчүн даярдалган сом таш. 3.
бүчүр. 4. тар. жыгач калып (кыл-
мышкерлердин бутуна кийги-
зилчү). 5. ооз. түрмө. ~**a atmak**
эск. түрмөгө камоо. ~**a vermek**
кылмышкердин бутуна жыгач
калып кийдирүү.
tomşuk, -ğu диал. тумшук.
tomurcuk, -ğu 1. бүчүр. 2. дөбөчө, дөңчө.
tomurcuklanmak 1. бүчүрдөө, бүрдөө,
бүчүр байлоо. 2. өтм. пайда болуу.
ton I тонна. ~**la** тонналап, тонналарча.
bizde ondan ~la var бизде андан
тонналарча бар.
ton II 1. муз. тон. 2. линг. интонация,
музыкалык басым. 3. физ. түс тону.
renk ~ları түс тондору.
ton III (~ **balığı**) зоол. туна балыгы
(*Thunnus*).
tonaj тоннаж, сыйымдуулук (мис.
кеменин).
tonga тузак. ~**ya basmak/düşmek** тузакка
түшүү.
tonik, -ği 1. тоник, чыңдаган/бекемдеген
зат. 2. жүз лосьону. 3. тоник
(ичкиликтеги).
tonilâto 1. тонна. 2. тоннаж.
tonlama физ. интонация.
tonlu жумшак. ~ **ünsüz** жумшак үнсүз. ~
vurgu тоникалык басым.

tonos *архит.* арка.

tonton томпондогон, тоголок, сүйкүмдүү. (*жаш бала, карган киши*).

top,-pu 1. топ. 2. топ баштуу. **duvar saatinin ~u** дубал сааттын топ башы. 3. *аск.* замбирек. 4. ором, түрмөк. **kâğıt ~u** кагаз түрмөгү. 5. тоголок, тегерек. ~ **sakal** тегерек сакал. 6. болгону, бар болгону. ~ **atmak** 1) батуу, бүлгүнгө учуроо. 2) классынан көчпөй калуу. ~ **un ağzında** 1) замбиректин/куралдын оозунда. 2) *өтм.* эң опурталдуу жерде. ~ **arabası** замбирек сүйрөгөн машине. ~ **ateşi** замбирек атышы. ~ **atımı** 1) замбиректин атылышы. 2) октун тийиш мерчеми. ~ **atmak** 1) ок/замбирек атуу. 2) *өтм.* бүлгүнгө/банкротко учуроо. 3. *өтм.* (*окуучу*) классында калуу. ~ **la buluşmak** *спорт* топко жетүү. ~ **çam** топ карагай. ~ **etmek** топтоо, үйүү (*бир канча нерсени*). ~ **gibi** октой, дароо. ~ **gibi gitmek** октой учуп жөнөө. ~ **gibi gürlmek** замбиректей күрүлдөө. ~ **gibi patlamak** бомба жарылгандай болуу (*күтүүсүз кабардан*). ~ **kandil** көп мумдуу люстра. ~ **mermisi** замбирек огу. ~ **koşturmak** футбол ойноо. ~ **olmak** чогулуу, топтошуу. ~ **oynamak** топ/футбол ойноо. ~ **sağır** тумтак дүлөй. ~ **sürme** *спорт* топту алып жөнөө (*каршы дарбазага карай*). ~ **tüfek** курал-жарак. ~ **u ~u** бар болгону. **salonda ~u ~u on kişi oturuyor** салондо болгону он киши отурат.

topaç, -cı 1. чимирик (*оюнчук*). 2. кайык калагынын кармалган жери. 3. тегерек себет. 4. эткээл, торсогой. ~ **gibi** торсойгон, толук.

topak,-ğı 1. тоголоктолгон камыр, субала. 2. ар кандай тоголоктолгон нерсе. **kömür ~ı** тоголок көмүр. ~ **yağ** тоголоктолгон май. 3. *биол.* кызыл

ашык. 4. *диал.* шише, чөйчөк. ~ ~ тоголок-тоголок.

topaklamak тоголоктоо.

topal 1. аксак, чолок, төкөр. 2. майрык. ~ **masa** майрык үстөл. ~ **eşekle kervana katılmak** өзү жакшы билбеген бир ишке даярдыксыз киришүү.

topalak, -ğı *ооз.* томолок, тоголок.

topallamak 1. аксоо, чолондоо, төкөрөндөө. 2. *өтм.* (*бир иш*) аксоо, оң келбөө.

topallık,-ğı аксактык, чолоктук, төкөрлүк.

toparlak,-ğı 1. тоголок, томолок, шар. *сал.* **küre.** 2. замбирек сүйрөгөн араба. ~ **hesap** тоголок эсеп. ~ **rakam/sayı** тоголок сан (*ондук, жүздүк ж. б.*)

toparlamak 1. топтоо, жыйноо, чогултуу. **eşyasını toparlayıp götürdü** буюмдарын жыйнап алып кетти. 2. тартипке келтирүү, иреттөө. **odayı** ~ бөлмөнү иреттөө. 3. эс-учун жыйноо, өзүнө келүү. **kendini** ~ өзүн колго алуу. 4. баш-учун жыйноо, ой топтоо.

toparlanmak 1. жыйналуу, топтолуу. 2. өзүнө келүү, эс-учун жыйноо. 3. иреттелүү, тартипке келүү. 4. ой топтолуу, баш-аягы жыйналуу. 5. акчалай абалы оңолуу. 6. деңсоолугу түзөлүү (*оорудан кийин*).

topatan жыттуу-сүйрү сары коон.

topaz *мин.* топаз.

topbaş *зоол.* кефаль (*Mugil chelo*).

topceker 1. *дең.* замбирек ташыган кичине согуш кемеси. 2. замбирек тарткан (*араба, айбан*).

topçu 1. замбирекчи, артиллерист. 2. артиллерия. 3. *арго* көчпөй калган окуучу. 4. футболчу. ~ **sınıfı** *аск.* артиллерия бөлүгү. ~ **subayı** артиллерист офицер.

topçuluk, -ğu замбирекчилик, артиллерия.

tophane *тар.* 1. замбирек куюлган жай.

2. замбирекчилер мектеби.
topik,-ği топик (*кунжут, нокот, картошка, пияздан жасалган шамшум*).
toplama 1. *мат.* жыйынтык, сумма. 2. жалпы, бүтүндөй. ~ **verim** жалпы пайда. ~ **olarak** жалпылай алганда.
toplama 1. топтомо, жыйма, чогултма. 2. *мат.* кошуу (*амал*). 3. тандыр нан түрү. ~ **işareti/imi** кошуу белгиси, плюс. ~ **kampi** топтомо лагери (*туткундарды*).
toplamak 1. топтоо, чогултуу, жыйноо. **para** ~ акча топтоо. **sofrayı** ~ дасторконду жыйноо. **yatağı** ~ төшөктү жыйноо. 2. терүү. **çiçek** ~ гүл терүү. 3. иреттөө, тартипке келтирүү. **odayı** ~ үйдү жыйноо. 4. топтоп байлоо, түйүү. **saçlarını** ~ чачтарын түйүү/байлоо. 5. *мат.* кошуу. 6. толуу, эт алуу, семирүү. 7. ириң толуу (*мис. жарага*). 8. түздөө (*рулду*).
toplanan *мат.* кошулуучу.
toplанmak 1. топтолуу, чогулуу, жыйналуу. 2. *мат.* кошулуу. 3. чогулуш/жыйын жасоо. 4. иреттенүү, бою-башын түзөө. 5. эттенүү, семирүү. 6. кирип кетүү (*кийим*).
toplantı чогулуш, жыйналыш, жыйын. ~ **salonu** жыйын залы.
toplardamar *анат.* көк кан тамыр, вена.
toplaşmak топтошуу, жыйылуу, чогулуу.
toplatmak 1. топтотуу, жыйнатуу, чогулттуруу. 2. жыйнатып/тартып алуу, конфискация кылуу.
toplu I 1. топтоу, тобу менен, жоон топ. 2. бирге, чогуу, бирдикте, массалык, коллективдүү. 3. жыйнактуу, иреттүү. ~ **oda** иреттүү бөлмө. 4. жалпы, группалык. ~ **bakış** жалпы көз караш. ~ **görünüş** жалпы көрүнүш. 5. адептүү, тарбиялуу. 6. эттүү, толук. ~ **çalışım/çalışma** семинар. ~ **durum** жалпы көрүнүш, конъюнктура. ~ **görüşme** ачык отурум,

панел. ~ **iş sözleşmesi** коллективдүү иш келишими. ~ **konut** топтоу конуш (*мамлекет кредити менен курулган үйлөр*). ~ **mezar** топтоу көрүстөн (*адамдар тобу менен көмүлгөн жер*). ~ **taşıma** массалык улашым/унаа.
toplu II топ баштуу, тоголок баш. ~ **iğne** тоголок баш ийне. ~ **tabanca** револьвер.
toplucu 1. жалпы, жапырт, жапа тырмак. 2. толук, жоон-жолпу, толмоч.
topluluk,-ğu 1. коом, жамаат, коллектив, шериктештик. **Bağımsız Devletler T~u** Көз каранды эмес Мамлекеттер Шериктештиги. 2. *театр* труппа. 3. *муз.* ансамбль. 4. калың эл, масса. 5. семиздик (*малдын*). ~ **adı** кошуун аты (*армия, полк, отряд, ж. б.*). ~ **eki** *грам.* кош мамиле мүчөсү. ~ **ismi** *к.* ~ **adı.** ~ **sayısı** *грам.* жамдама сан.
toplum 1. коом. ~ **bilim** социология. ~ **bilimci** социолог. ~ **münasebetleri** коомдук мамилелер. 2. эл, калк. ~ **lar arası** эл аралык.
toplumcu социалист, коллективист, жамаатчы. ~ **gerçekçi** социалист-реалист. ~ **gerçekçilik** *ад.* социалисттик реализм.
toplumculuk, -ğu социализм.
toplumdaş коом/ассоциация мүчөсү.
toplumsal коомдук, социалдык. ~ **adalet** социалдык адилеттик. ~ **bunalım** социалдык кризис. ~ **değer** коомдук нарк. ~ **denge** социалдык теңдик. ~ **koşullar** социалдык шарттар.
toplumsallaştırmak *психол., социол.* коомдоштуруу.
topografi *к.* **topografya**.
topografya топография.
toprak, -ğı 1. топурак. **kara** ~ 1) кара топурак. 2) *өтм.* мүрзө, кара топурак. **özlü** ~ семиз топурак. 2. кургактык. ~ **a ayak basmak** кургактыкка аяк басуу. 3. өлкө, терри-

тория. 4. жер, аянт. 5. кыртыш. ~ **kaıması** жер көчкү. ~ **bütünlүgü** өлкөнүн жеринин бүтүндүгү/бөлүнбөстүгү. 6. топурактан жасалган. ~ **dam** топурак/балык жон (*yü*). ~ **ına ağır gelmesin!** топурагы торко болсун! (*өлгөндүн артынан айтылган сөз*). ~ **aşınması** геол. жер кыртышынын эрозиясы. ~ **atmak** жер көчүү. ~ **a bakmak** өлүм алдында болуш. ~ **bilimci** педолог, кыртыш изилдөөчү. ~ **ı bol olsun!** жаткан жери жайлуу болсун! (*өлгөндүн артынан айтылган сөз*). ~ **çekmek** жер тартуу. ~ **ı çekmek** топурагы буюруу (*башка жерде өлгөндөргө айтылат*). ~ **doıur(sun)a gözünü!** көзүңү топурак тойгузсун! өлүп кет! ~ **a düşmek/girmek** топурактын алдында калуу/көмүлүү. ~ **köleliği** жер кулу, крепостной. ~ **reformu** жер реформасы. ~ **rengi** топурак түсү. ~ **sahibi** жер ээси. ~ **a vermek** көмүлүү. ~ **yol** топурак жол.

toprakbastı: ~ **parası** аякбасты салыгы (*дабандардын чек арасынан өтүлгөндө алынат*).

topraklamak 1. көмүү, топурак таштоо (*үстүнө*). 2. топуракка туташтыруу (*электр буюмдарын*). 3. топурак менен булганып алуу.

toptan 1. дүң. ~ **satış** дүң соода. ~ **fiyat** дүң баа. 2. жалпы, бүтүн, тобу менен. ~ **af** жалпы кечирим/мунапыс.

toptancı дүң саткан (*соодагер*).

toptancılık, -ğı дүң соода.

topuk, -ğu 1. *анат.* согончок. 2. така. **yüksek ~lu** бийик така. 3. казылбай калтырылган кен. ~ **çalmak** 1) буту бутуна тийүү (*басканда*). 2) чалынып кетүү. 3) маалында жеткирүү. ~ **larına kadar** кызыл ашыгына чейин. ~ **kemiği** *анат.* согончок сөөгү. ~ **vurmak** *аск.* буттарын кагыштырып саламдашуу.

topuklu такалуу (*бут кийим*). **alçak** ~ жапыз такалуу. **yüksek** ~ бийик такалуу.

topuksuz такасыз (*бут кийим*).

topuz 1. күрсү, чокмор. 2. түймө чач. 3. электр түймөсү. ~ **altında** ур токмок менен, зордуктап, мажбурлап. ~ **gibi** кыска бойлуу толук (*киши*).

topyekûn 1. жалпы, баары, бири калбай, жапырт. 2. тоталдык. ~ **savaş** тоталдык согуш.

tor I ооз. 1. тор. ~ **başlık** тор баштык. 2. балык тору.

tor II ооз. 1. үйрөнчүк, тажырыйбасыз, эпсиз, энөө. 2. чийки, бышпаган. 3. уялчаак, уяң, тартынчаак.

toraman чың, чымыр денелүү, жашына көрө өсүп жетилген (*жигит*).

torba 1. торбо, баштык. **ok ~sı** саадак. **yem ~sı** жем баштык, торбо. 2. *анат.* куулук, калта. 3. *мед.* киста. ~ **da keklik** бөркүндөй көр, колдогу иш (*аткарылышы анык болгон иш*). ~ **ya koymak** ишке ашыруу, орундатуу. ~ **yoğurdu** сүзмө.

torbalamak пакеттөө, баштыктарга салуу.

torbalanmak 1. пакеттелүү, баштык-тарга салынуу. 2. салбырап/салаңдап туруу (*мис. жаак, богот ж. б.*).

toreador тореадор, бука менен күрөшүүчү.

torik, -ği 1. *зоол.* ири паламут балыгы (*Pal emje sarda*). 2. *арго* мээ. ~ **ini çalıştırmak** мээсин иштетүү.

torluk, -ğu жаш, мадыра баш, энөө, байкабас.

torna чарык, станок.

tornacı чарыкчы, токарь.

tornado торнада.

tornalamak чарыкка тартуу.

tornavida бурап бекиткич, отвёртка.

tornistan 1. *дең.* кеменин артка кетүүсү. 2. (*кийимди*) аңтарма, тескери жагына оодарма. ~ **etmek** 1) *дең.* кемени артка буруу. 2) кийимди

антаруу.
Toros Торос (*тоолор*).
torpido торпеда (*кичи согуш кемеси*). ~ **gözü** авто машиненин чөнтөгү.
torpidobot, -tu мина ташыгыч, эсминец.
torpil 1. торпеда, мина. 2. *өтм.* колдоочу, жөлөк, тааныш. ~ **i var** таанышы бар. 3. *арго* калп, жалган. ~ **geçmek** тааныш салуу. ~ **patlatmak** калп айтуу, беш өрдөк учуруу.
torpillemek 1. торпеда менен жардырып жиберүү. 2. *арго* класстан көчпөй калуу.
torpilli 1. торпедасы бар. 2. колдоочусу/таанышы бар.
tortop, -pu топтоголок.
tortu 1. чама, чөкмө, чөбөгө. 2. *геол.* чөкмө, катмар. 3. *өтм.* таштанды. 4. *арго* кудайдан жөө качкандар, шүмшүктөр (*коомдогу*).
tortul *геол.* калдык, чөкмө, катмар. ~ **kitle** чөкмө масса.
tortulaşma 1. чөкмө. 2. чөкмөгө айланма.
tortulaşmak чөкмө абалына келүү, чөкмө пайда кылуу.
tortulu чөкмөлүү, катмарлуу, чамалуу.
tortusuz таза, чөкмөсү/чамасы жок.
torun 1. өз/ жээн небере. 2. ~ **lar** укум-тукум. ~ **torba/tosun sahibi olmak** небере-чөбөрөлүү болуу.
toryum *хим.* торий.
tos сүзмө (*мүйүздүү айбандарда*). ~ **urmak** сүзүп жиберүү.
tosbağa ооз. ташбака.
toslamak 1. сүзүп жиберүү. 2. урунуп/кагышып кетүү. 3. *арго* (*акча*) берүү.
toslaşmak сүзүшүү, кагышуу, урунуу.
tost, -tu тост. ~ **ekmeği** тост жасалчу нан. ~ **makinesi** тост машинеси.
tostçu тост жасаган/саткан киши.
tostoparlak топтомолок, топтоголок.
tosun 1. энелген/бычылган букачар. 2. чымыр денелүү жаш жигит.

tosuncuk, -ğu ири төрөлгөн бала.
total тотал, бүтүндөй, жапырт.
totalitarizm тоталитаризм.
totaliter тоталитардык (*режим, түзүлүш*).
totem тотем.
totemizm тотемизм.
toto I к. sportoto.
toto II *арго* көчүк, жамбаш.
toy I жаш, тажырыйбасыз, сары ооз балапан, оозунан сүтү кете элек. ~ **bir delikanlı, elinden ne gelir** оозунан сүтү кете элек бала, колунан эмне келет эле.
toy II той.
toy III : ~ **kuşu** *зоол.* кадимки тоодак (*Otis tarda*).
toygar *зоол.* торгой (*Alauda*).
toyluk, -ğu жаштык, балалык, тажырыйбасыздык.
toynak, -ğı туяк (*жаныбарларда*).
toynaklı туяктуу.
toz 1. чаң, тоз. 2. кум түрүндөгү, майда. 3. порошок. 4. майдаланган, күкүмдөлгөн. 5. *арго* банги зат, героин. ~ **almak** чаң сүрүү. ~ **altın** кум алтын. ~ **bezi** чаң сүргүч (*чүпүрөк*). ~ **boya** кургак боёк. ~ **duman içinde kalmak** тоз-топон ичинде калуу. ~ **dan duman dan ferman okunmamak** чаң-тополон/астын - үстүн түшүү. ~ **u duman katmak/karıştırmak** 1) чаң ызгытып кетүү (*мис. машине*). 2) астын-үстүн түшүрүү, чакчелекей кылуу. ~ **etmek** ташын талкан кылуу. ~ **kondurmamak** чаң жугузбоо. ~ **koparmak** чаң ызгытуу. ~ **olmak** *арго* көзгө көрүнбөй жоголуу, көздөн кайым болуу. ~ **pembe** ачык гүлгүн (*түс*). (**ortalığı/dünyayı**) ~ **pembe görmek** дүйнөнү төрт түлүгү шай көрүү. ~ **sabun** кум самын. ~ **unu silmek** 1) чаңын силкүү/кагуу. 2) *өтм.* сабоо, тарпын чыгаруу. ~ **şeker** кумшекер. ~ **toprak**

içinde kalmak тоз-топурак ичинде калыш.
tozan 1. тозоң. 2. тозоң жер.
tozkoparan шамалдуу (жер).
tozlanmak чаңдоо, чаң басуу.
tozlaşmak 1. чаңдоо. 2. *бот.* чаңдашуу.
tozlu чаңдуу, чаң баскан.
tozluk, -ğu гетр, чаң тоскуч.
tozmak: gezip ~ сандалуу, сенделүү, бар-баган жери калбоо, жер кыдыруу.
tozumak чаңдоо, бырыксуу, чаң ызгуу.
tozutmak 1. чаңдатуу, бырыксытуу. 2. (*кар*) бурганактоо, сампарлоо. 3. *өтм.* акылынан айнуу.
töhmet, -ti 1. шек, күдүк, 2. күнөө, кылмыш. ~ **altında bırakmak** шектендируү. ~ **altında tutmak** шектенүү, күмөн саноо.
töhmetli 1. шектүү. 2. күнөөлүү.
tökezlemek 1. мүдүрүлүү, чалынуу. 2. *өтм.* тоскоолдуктарга учуроо, кыйынчылык тартуу.
tömbeki *бот.* наргиле тамекиси (*Nicotiana persica*).
töre 1. салт, адат, каада. 2. жүрүш-туруш эрежелери. ~ **bilimci** этик, этик адиси. ~ **bilimi** этика. ~ **dışı** салтка жатпаган, үрп-адатка каршы.
törel ахлакий, моралдык, адеп-ахлакка тиешелүү, этикалык.
törelcilik, -ği *филос.* ахлакчылык, морализм.
tören салтанат, азем, церемония, шаан-шөкөт. **açılış ~i** ачылыш салтанаты. **cenaze ~i** аза ырасмиси. **düğün ~i** той.
törenli салтанаттуу, аземдүү, шаан-шөкөттүү.
törensел салтанатка/аземге/шаан-шөкөткө байланыштуу.
töresel к. **törel**.
törpü өгөө.
törpülemek 1. өгөөлөө, сыйдалоо. 2. *өтм.* жымсалдоо, сыйдалоо (*одоно нерсени*).
törpülü өгөөлөнгөн, сыйдаланган.

tös *сырд.* с. өш! чу! (*атты, өгүздү айдаш үчүн айтылат*).
töskürmek 1. кетенчиктөө, чегинүү (*айбан*). 2. *аск.* чегинүү.
tövbe тобо. ~ **yi bozmak** антынан тайыш, тобосунан жаныш. ~ **estahfurullah!** Кудая тобо! (*таң калуу*). ~ **etmek/çekmek** тобо кылуу. ~ **ler olsun (~ler ~si!)** Кудай урсун! ант урсун! (*карганма*).
tövbekâr тобо кылган, карганган, ант берген.
tövelî к. **tövbekâr**.
töz 1. тамыр, түп, негиз. 2. *филос.* субстанция.
tözel *филос.* субстанциялык.
Trabzon Трабзон (*Түркиянын түндүк-чыгышындагы шаар*). ~ **hurması** *бот.* жапон курмасы (*Diospyros kaki*).
trafik, -ği 1. жол кыймылы, трафик. 2. жолдогу унаалар. 3. *өтм.*, *саяс.* визиттер. ~ **akımı** жол кыймылы/трафик агымы. ~ **işareti** жол/трафик белгиси. ~ **kazası** жол кырсыгы. ~ **lâmbası** светофор. ~ **polisi** трафик полициясы. ~ **tıkanması** жол тыгыны.
trafo *элек.* трансформатор.
tragedya к. **trajedi**.
trahom *мед.* трахома.
trajedi трагедия.
trajik, -ği 1. трагедиялык, кайгылуу. ~ **ölüm** трагедиялуу өлүм. 2. трагедияга байланыштуу.
trajikomedi трагикомедия.
trajikomik, -ği ый-күлкү аралаш, трагикомик.
trake 1. *анат.* кекиртек. 2. *зоол.* трахея, дем алуу түтүгү (*айрым муунак буттуу жаныбарларда*).
trakit, -ti *геол.* трахит.
traktör трактор.
Trakya Тракия.
Trakyalı тракиялык.
trampa айырбаштама, алмашма, бартер.

~ **etmek** башма-баш айырбаштоо, бартер.
trampet, -ti барабан. ~ **çalmak** барабан чалыш.
trampetçi барабанчы.
trampfen 1. трамплин (*суу/лыжа спортунда*). 2. өтм. жөлөк-таяк, көмөк (*бирөөнүн көтөрүлүшүнө себепчи болгон*).
tramvay трамвай.
transandantal *филос.* тажырыйба тышы.
transatlantik, -ği 1. трансатлантик, Атлантика океанын ашкан. 2. океан лайнери/кемеси.
transfer 1. көч, миграция, жер котормо. 2. *фин.* жиберме, котормо (*акчаны, валютаны*). 3. бөлүштүрмө. 4. *спорт* команда котормо/алмаштырма (*бир оюнчунун*). ~ **etmek** 1) жер котортуу. 2) *фин.* акча которуу. 3) оюнчу алуу (*башка командадан*). ~ **olmak** 1) жер которуу. 2) башка командага өтүү (*оюнчу*).
transformasyon трансформация.
transformatör трансформатор.
transformizm *филос.* трансформизм.
transistor 1. *элек.* транзистор. 2. *радио* транзистор.
transit, -ti транзит (*ара жерлерден алып өтүлгөн буюм/киши*). ~ **eşya** транзит буюм. ~ **geçmek** 1) транзиттик өтүш (*кайсы бир жерден*). 2) бир жерден токтобой өтүш. 3) *арго* жол эрежелерине карабай өтүш (*айдоочу*). ~ **vizesi** транзит визасы. ~ **yolcu** транзиттик жолоочу.
transkripsiyon транскрипция.
transliterasyon транслитерация.
transmisyon *тех.* трансмиссия, өткөрүү. ~ **kayışı** *тех.* өткөргүч кайыш.
transplantasyon 1. *мед.* трансплантация, (орган) алмаштырма. 2. *бот.* кыйыштырма (*өсүмдүктөрдү*).
transport, -tu транспорт, улашым, унаа.
trapez 1. *мат.* трапеция. 2. *спорт*

трапеция.
trapezci трапецияда ойногон спортсмен/артист.
travers 1. шпал (*темир жолдо*). 2. дең. траверз.
traverten *геол.* травертин, акиташ чөкмөсү/кесеги.
travma 1. *мед.* жаракат, травма. 2. *психол.* жапа чекме, травма.
travmatoloji *мед.* травматология.
tren поезд. **hızlı/süratli** ~ ылдам поезд. **yolcu** ~ **i** жүргүнчү поезди. **yük** ~ **i** жүк поезди. **zırhlı** ~ бронепоезд. ~ **i kaçırmak** 1) поездге кеч калуу. 2) *өтм.* (*бир иштин*) оңтоюн качыруу. ~ **tarifesi** поезд расписаниеси.
trençkot, -tu плащ, макинтош.
tretuar *к.* **trotuar**.
tretuvar *к.* **trotuar**.
treyler трейлер, прицеп.
tribün трибуна (*стадиондо, циркте ж. б.*).
trigonometri тригонометрия.
triko тырайке (*кездеме*).
trikotaj трикотаж, трикотаждан жасалган. ~ **sanayii** трикотаж өнөр жайы.
trilyon триллион.
trilyoner триллионер.
trio *муз.* трио.
tripleks триплекс, үч кабат (*үй*).
tripoli *геол.* трепел.
triportör үч дөңгөлөктүү моторлуу жүк ташыгыч кичине араба.
triptik, -ği *ук.* триптих (*автомобиль үчүн бажыкана тарабынан берилген убактылуу күбөлүк*).
triton *хим.* тритон.
trityum *хим.* тритий.
trol, -lü дең. трол (*балык тору*).
trolleybüs троллейбус.
trombon *муз.* тромбон (*үйлөмө музыкалык аспап*).
tromboz *мед.* тромбоз.
trompet, -ti *муз.* тромпет, түтүк (*үйлөмө музыкалык аспап*).
tropika *геогр.* 1. тропика. 2. тропикалык

алкак.
tropikal, -li тропикалык. ~ **bitki** тропикалык өсүмдүк. ~ **iklim** тропикалык климат. ~ **kuşak** тропикалык алкак. ~ **orman** тропикалык токой.
tropizm биол. тропизм.
troposfer тропосфера.
trotıl хим. тротил, тол.
trotuar тротуар.
trotuvar к. **trotuar**.
troyka 1. тройка (үч аттуу араба). 2. саяс. тройка (үч тараптуу көрүшмө).
tröst, -tü 1. трест. 2. бирдик.
TRT (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'нун кыск.) ТРТ (Түркия Радио Телекөрсөтүү компаниясы).
trup театр труппа.
Truva тар. Троя. ~ **atı** Троя аты. ~ **savaşı** Троя согушу.
trük, -gü кино, театр. трюк.
tse: ~ ~ **sineği** зоол. цеце чымыны (*Gl ossina*).
tu(h) сырđ. с. 1. түү (ата)! ~ **böyle mi olacaktı!** түү ата, ушундай болмок беле! 2. кап! ~ **öyle olacağımı bilsem sormazdım!** кап, мындай болорун билсем, сурамак эмесмин. ~ **kaka** тфү, какмар! ~ **etmek** кодулоо, жакын жуутпоо.
tual нооту (бетине майлуу боёк менен сүрөт тартылчу кездеме).
Tuba 1. мус. туба (көлөкөсүндө бейиш орун алган дарак). 2. өтм. бакыт, бактылуу жашоо.
tuba муз. туба (үйлөмө музыкалык аспап).
tufan 1. топон суу (Нух Пайгамбардын маалында катуу жамгырдан дүйнөнү каптаган деп саналат). 2. катуу жаан. 3. өтм. сел, топон, агым. **çelişkili duygular ~ına kapıldım** карама-каршы сезимдер сели ичинде калдым. **benden sonra** ~ менден кийин маа десе топон суу каптап кетсин.

tufeyli 1. биол. мите курт. 2. өтм. мите, жатып ичер, жанбакты. 3. ураган, кыйраган. ~ **binalar** ураган/самтыраган үйлөр.
tugay аск. бригада. сал. **liva.** ~ **kurmayı** бригада штабы.
tuğ I эск. туу.
tuğ II тар. жыга (аскердик наамдардын символу катары тагылган куш канаты).
tuğamiral, -li аск. бригада адмиралы.
tuğcu тар. туу көтөргүч (Османлы согуштарында).
tuğgeneral, -li аск. бригада генералы.
tuğla 1. бышкан кирпич. ~ **harmanı** кирпич завод. ~ **kırmızısı** кирпич түстүү. ~ **ocağı** кирпич меши. 2. бышкан кирпичтен салынган.
tuğra 1. тар. падыша мөөрү. 2. тура, тыйындын сүрөттүү бети. **yazı ~ atmak** тыйын ыргытып мелдешмек. **yazı mı, ~ mı?** жазуубу, сүрөтпү? (тыйын менен жасалган чучукулук).
tuh к. **tu.**
tuhaf 1. бир кызык, таң каларлык, бир укмуш. ~ **şey!** бир кызык! **işin~ tarafı da** иштин кызык жагы да. 2. тамашалуу, күлкүлүү. сал. **gülünç.** ~ **olaylar** күлкүлүү окуялар. ~ **ına gitmek** айран/таң калуу, ыңгайсыз болуу, одоно сезилүү. ~ **olmak** бир кызык болуу, кызыктай болуп кетүү, оңтойсуздануу.
tuhafiye галантерея. ~ **dükkanı** галантерея дүкөнү.
tuhafiyeci галантерея буюмдарын саткан киши.
tuhaflaşmak бир кызык/бир укмуш/таң каларлык боло баштоо.
tuhaflık, -ğı 1. таң калыштуулук, бир кызыктык, укмуштуулук, шойком, балаа. 2. тамаша, азил, оюн. ~ **etmek** тамаша кылуу, азилдөө. ~ **olsun diye** тамаша катары, ойноп. (**bir**) ~ **ım var** бир кызык болуп турам. **bu işte bir**

~ **var** бул иште бир шойком бар.
tulûat, -tı 1. *teatr* сценарийсиз эркин ойнолгон оюн. ~ **tiyatrosu** эркин оюндар койгон театр. ~ **yapmak** сценарийсиз оюн коюш.
tulûatçı *teatr* тулиат оюнун аткарган/койгон киши.
tulum 1. тулуп, чанач. 2. муз. тулуп, гайда (*үйлөмө музыкалык аспап*). 3. түтүк (*сыкма нерселер толтурулган*). 4. комбинезон (*жаши балдар/айрым кесиптегилер кийген*). ~ **atmak** арго калп айтуу. ~ **çikarmak** 1) тулуп/чанач чыгаруу (*койдун/эчкинин терисинен*). 2) арго шайлоодо көпчүлүк добушка ээ болуу (*партия, топ*). ~ **gibi** тулуптай, толук, жоон-жолпу. ~ **peyniri** чаначта жасалган быштак.
tulumba 1. насос. **benzin** ~**si** бензин насосу. **lâstik** ~**si** дөңгөлөк насосу. **su** ~**si** суу насосу. 2. чачыраткыч, бүрккүч, пульверизатор. ~ **tatlısı** түтүкчө конфет (*сиропко малынган таттуу камырдан жасалат*).
tulumbacı 1. өрт өчүргүч. 2. насос жасаган/саткан киши.
tuman дамбал, шалбар.
tumba 1. *дең*, оодарылуу, аласалуу (*кеме*). 2. (*төшөктө*) ооналактама, чабалактама.
tumturak, -ğı 1. шаан-шөкөт, салтанат, азем. 2. көтөрө чалма, мактоо сөз.
tımtıraklı шаан-шөкөттүү, салтанаттуу, көркөмдүү (*сөз/жазуу*).
tun: ~ ~ жылып-жылып, билгизбей. ~ ~ **kaçmak** жылып-жылып качып кетүү.
Tuna Дунай (*дарыя*).
tunç, -cu 1. коло. 2. колодон жасалган. 3. коюу кызыл түстүү. ~ **bilekli** билеги жоон/күчтүү.
tunçlaşmak 1. колого айлануу. 2. коло түсүн алуу.
tundra *геогр.* тундра.
tungsten *хим.* вольфрам.

Tunguz тунгус.
Tunguzca тунгус тили, тунгусча.
Tunus Тунус.
Tunuslu тунустук.
tur 1. тур, кезүү, сейил. **yemekten sonra araba ile ~a çıktık** тамактан кийин машине менен сейилге чыктык. 2. тур, кезек (*шайлоодо*). 3. турне, саякат. ~ **atlamak** спорт тур аттоо (*мелдештин бир баскычын аттап улантуу*). ~ **atmak** сейилдеп/кыдырып келүү. ~**a çıkmak** турнеге чыгуу. ~ **operatörü** тур уюштурган киши.
tura 1. *к.* **tuğra**. 2. өрүлгөн жоолук. 3. өрүлгөн жоолук менен сабап ойнолгон оюн, жоолук таштамай.
turaç,-cı зоол. турач, франколин (*Francolinus francolinus*).
Turan *тар.* Туран.
Turancı туранчы.
Turancılık, -ğı *тар.* туранчылык (*дүйнө түрктөрүнүн бир мекенде, бир байрак алдында биригишин жактаган агым*).
turba чым көң, торф.
turbalık, -ğı чым көндүү жер.
turbo турбо. ~ **fırın** турбо меш.
turf 1. жаңылык, жаңы нерсе. 2. *өтм.* жараксыз, барксыз, баасыз. 3. (*иудаизмде*) тамакка кошууга тыюу салынган. ~ **etmek** баркынан/баасынан ажыроо.
turfanda 1. эрте бышкан (*жемиш, жашылча*). 2. *өтм.* жаңы, тун, биринчи жолу колдонулган. ~ **meyvecilik** маалсыз мөмө өстүрмө. ~ **sebzecilik** маалсыз жашылча өстүрмө.
turgay *эск.* торгой (*Eremophil a*).
turing, -ği туринг, саякат.
turist, -ti турист.
turistik туристтик, туристтер көп келген.
turizm туризм.
turizmcı туризм менен алектенген киши.
turkuaz *к.* **türkuaz**.
turlamak турга/кезүүгө/сейилге чыгуу.

turmalin мин. турмалин.

turna зоол. турна (*Grus grus*). ~ **balığı** зоол. чортон балык (*Esox lucius*). ~ **gözü gibi** ачык сары түстүү. ~ **yi** **gözünden vurmak** оңтоюн/ыңгайын келтирүү, маалында бир ишти жасап алуу. ~ **katarı** турна катары, турнадай тизилген. ~ **olmak** (картада) утулуу.

turnaayağı,-nı бот. той гүлү (*Ranunculus*).

turne театр турне, гастроль. ~ **ye** **çıkmaк** турнеге/гастролго чыгуу.

turnike турникет.

turnusol,-lü хим. лакмус. ~ **kâğıdı** лакмус кагазы.

turnuva спорт турнир, мелдеш. **satranç** ~ **sı** шахмат турнири. **güreş** ~ **sı** күрөш турнири/мелдеши.

turp, -pu бот. турп (*Raplanus sativus*). ~ **gibi** чымыр, чың, тың. ~ **filizi** турп түстүү.

turşu 1. туздалган жашылча, жемиш. 2. ачытылган, ачып кеткен. 3. арго дайнын билбеген/ылжыган мас. ~ **su** **çıkmaк** 1) чарчап-чаалыгуу. 2) (мөмө-жемиштер) эзилип кетүү. ~ **gibi** **olmak** алы калбоо, катуу чарчоо. ~ **sunu kurmak** 1) (жашылча-жемиштерди) туздоо. 2) шылд. (бирөөнү/бир нерсени) көпкө сактоо, аёо. ~ **olmak** 1) бузулуп/былгып кетүү (тамак). 2) алдан-күчтөн таюу. ~ **suratlı/yüzlü** кабак кашы ачылбаган, үтүрөйгөн.

turşucu туздалган нерселер жасаган/саткан киши.

turta торт, пирог. **elmalı** ~ алмалуу пирог.

turuncu 1. кызыл-сары (түс). 2. бул түстөгү.

turunç,-cu 1. бот. турунч (*Citrus aurantium amara*). 2. турунч (мөмөсү).

tuş 1. туш, клавиша (компьютерде, пианинодо ж. б.). 2. кистинин ноотуга тийиш бычымы (сүрөттө).

3. далысы жерге тийиш (күрөштө).

4. кылычтын денеге тийиши (фехтованиеде). ~ **a gelmek** (күрөштө) далысы жерге тийүү. ~ **a getirmek** (күрөштө) далысын жерге тийгизүү.

tuşe 1. кол тийгизүү. 2. муз. чалуу, чертүү. 3. мед. кол менен кармалап/кагып көрүү (ооруган жерди).

tuşlamak 1. туштарга/клавишаларга басуу. 2. спорт далысын жерге тийгизүү, жеңүү.

tutacak,-ğı 1. туткуч (ысык нерселерди кармаш үчүн). 2. карматкыч, кыпчыткыч (кагаздарды).

tutaç, -cı 1. кычкач, кыпчуур. 2. туткуч.

tutak,-ğı 1. тутка, сап. **bıçak** ~ **ı** бычактын сабы. **kılıç** ~ **ı** кылычтын сабы. 2. туткуч. 3. туткун (бир себеп менен тутулган).

tutam 1. тутам. **bir** ~ **ot** бир тутам чөп. 2. ууч. **bir** ~ **tuz** бир ууч туз. 3. өтм. бир аз, болор болбос, кенедей. 4. экон. пай, үлүш, лот. ~ ~ тутам-тутам.

tutamaç,-cı 1. тутка, кол, сап, кулак (кармап тартууга жарактуу ар нерсе). 2. тутунгуч (зым карагайга чыкканда бутка кийилген темир).

tutamak,-ğı 1. тутка, сап. 2. өтм. таяныч, тирек, жөлөк, арка. 3. бышыктык, чыдамкайлык. 4. ук. далил, таянган нерсе.

tutanak,-ğı 1. токтом (чогулуштун/сөттүн ж. б.). ~ **düzenlemek/tutmak** токтом жазуу. 2. рапорт, бүтүм. 3. акт (бир топ киши тарабынан кол коюлган).

tutar түгөлү, жалпысы, жалпы саны, сумма. сал. **yekûn. para** ~ **ı** жалпы акча.

tutarak, -ğı 1. жин оору. ~ **tutmak** жин оорусу кармап калмак. 2. мед. аруу, эпилепсия.

tutarık, -ğı к. **tutarak**.

tutarlı 1. жүйөөлүү, орундуу (кеп/сөз).

2. жарашыктуу, шайкеш. 3. үнөмдүү, сарамжалдуу, этият, эсептүү, чактуу.

tutarlık к. **tutarlılık**.

tutarlılık, -ğı 1. жүйөөлүүлүк, орундуулук (*кептин/сөздүн*). 2. жарашыктуулук, келишимдүүлүк. 3. үнөмдүүлүк, сарамжалдуулук, этияттуулук, эсептүүлүк.

tutarsız жүйөөсүз, орунсuz, баш-аягы жок (*кеп/сөз*).

tutarsızlık, -ğı жүйөөсүздүк, орунсuzдук, маанисиздик (*кепте/сөздө*).

tutkal клей. ~ **gibi** сагыздай/чайырдай жабышкан (*киши*).

tutkallamak клейлөө, жабыштыруу.

tutkallı 1. клейленген. 2. ичинде клейи бар.

tutku 1. *психол.* кумар. 2. катуу эңсөө, арзуу. ~**ya kapılmak** кумар болуу, эңсөө.

tutkulu 1. кумардуу. 2. эңселген, арзууланган, күсөгөн.

tutkun 1. туткун, камалган/кармалган киши. 2. *өтм.* туткун, ашык. *сал. meftun, meclup. sanat* ~**u** санат туткуну. *tiyatro* ~**u** театр туткуну. 3. *астр.* тутулган (*Күн, Ай, жылдыз*). 4. копол, эпсиз, олдоксон, ийкемсиз. ~ **olmak** (*бирөөгө/бир нерсеге*) ашык/туткун/кумар болуу.

tutkunluk, -ğu ашыктык, туткундук.

tutmak, -ar 1. тутуу, кармоо, кармап туруу. **kalemi** ~ калем кармоо. **çocuğu** ~ баланы кармап туруу. 2. кармап алуу, колго түшүрүү. **hırsızı** ~ ууруну кармап алуу. 3. кармоо. **balık** ~ балык кармоо. **kuş** ~ куш кармоо. 4. кармануу, тыюу. **gözyaş-larını tutamadı** көз жаштарын тыя албады. **kendini zor tuttu** өзүн араң кармап турду. 5. кармап туруу, алаксытуу. **cepheyi** ~ *аск.* фронтту кармап туруу. **siz gelene kadar çocuğunuzu tutarım** силер келгиче балаңарды алаксытып турам. 6.

жалдап/кирелеп алуу, тутуу. **aşçı** ~ ашпоз жалдоо. **bakıcı** ~ тарбиячы тутуу. **ev** ~ үй жалдоо. 7. орун/убакыт алуу. **bu masa çok yer tutar** бул үстөл көп жер ээлейт. **polis iki saat tuttu** полиция эки саат кармады. 8. каптоо, жайылуу. **buz** ~ муз каптоо. **duman ortalığı tuttu** туман айлананы каптады. 9. болуу, түзүү. **hepsi yüz lira tuttu** баары жүз лира болду. 10. кармап калуу, кошуп эсептөө. **on lirayı borcunuza tuttum** он лираны карызыңызга кармап калдым. 11. ойлоо, саноо, эсептөө. **tutalım (ki)** ...деп коёлу, деп эсептеп коёлу. **tutalım ki, senin bu işle alâkan yok** сенин бул ишке тиешен жок деп коёлу. 12. катуу кармоо/тутуу (*салтты, адатты ж. б.*), жактоо (*көз карашты, пикирди, идеяны*). **âdetlerini sıkı tutarlar** адаттарын катуу кармашат. **tuttuğu yoldan vazgeçmez** туткан жолунан баш тартпас. **oruç** ~ орозо кармоо. 13. эстеп калуу, эсинде сактоо. **aklında/zihninde** ~ эсинде тутуу, унутпоо. 14. колдоо, тарабын тутуу. **kimin tarafını tutuyorsun?** кимди колдойсун? 15. башкаруу, кол алдында кармоо. **iktidarı elinde** ~ бийликти колунда кармоо. 16. жактыруу, жакшы көрүү. **bu şarkı tuttu** бул ыр жактырылды. 17. орундатуу, аткаруу. **sözünü** ~ сөзүндө туруу. 18. шайкеш келүү, тууралоо, ырастоо. **bir sözü ötekisini tutmuyor** бир айтканы башкасына туура келбейт, эки ача сүйлөйт. 19. тосуп/бүтөп коюу. **polis yolu tutmuş** полиция жолду тосуп коюптур. 20. оору кармап калуу. **çocuğu sıtma tutmuş** бала безгек болуптур. **başım tuttu** баш оорум кармап калды. **miğreni tuttu** шакыйы кармады. 21. таасир берүү, чайкап коюу, көңүл айлантуу. **deniz**

~ деңиз чайкап коюу. **bu ilâç tutmadı** бул дары таасир бербеди. 23. өнүү, өсүү, тамыр жаюу (*өсүмдүк*). **fidanlar tuttu** көчөттөр өнүп кетти. 24. ооз. күйөө/эр болуу. **arkadaşım onun kız kardeşini tutar** жолдошум анын карындашынын күйөөсү. 25. бир ишке киришүү/кармашуу/алышуу. **eli daha iş tutmadı** али бир иш жасаган жери жок. **tuttuğunu koparır** кармаган ишинин майын чыгарат. **işi geniş tuttular** ишти кеңири жайылтышты. 26. ишке ашуу, чын чыгуу. **ilenci/kargışı** ~ каргышы келүү. 27. жетүү, улашуу, баруу, токтоо. **o şimdi köyü çoktan tutmuştur** ал эмгиче кыштакка эчак барса керек. **vapur İzmir'i tutmayacakmış** кеме Измирге токтобойт/тийбейт экен. 28. кармоо, тутуу (*бир абалда*). **evini temiz tutar** үйүн таза кармайт. **çalışmak insanı genç tutar** иш кишини жашартат. 29. жакын кармоо/тосуу, жанаштыруу. **eti ateşe** ~ этти отко кармоо/кактоо. **saati kulağına** ~ саатты кулагына тосуу. 30. бир аспап колдонуу. **ustura** ~ устара менен кыруу. **çarık** ~ чарыкка кармоо. 31. пайда болуу, жаңыдан жаралуу. **süt kaymak tutmuş** сүт каймактаптыр. **yoğurt tutmuş** жуурат ачыптыр. 32. мас кылуу. **beni rakı tutar** мени раки (арак) мас кылат. 33. жакшы кармоо. **boya tutmadı** боёк жакшы кармаган жок. 34. өтм. жаадыруу, үстөкө-босток үстүнө келүү. **soyu yağmuruna** ~ суроо жаадыруу. **taşa** ~ таш жаадыруу. 35. кармап берүү. **çıra** ~ чырак кармап берүү. **mum** ~ мом кармап берүү. 36. байлоо, алуу. **et** ~ эттенүү, эт алуу. 37. кийдирүү. **paltonuzu tutayım** пальтонузду кийдирейин. 38. сунуу, алдына коюу. **konuklara kolonya tuttu**

конокторго одеколон сунду. 39. кармап коюу, чыгарбоо. **kızı haftalarca bodrumda tutmuşlar** кызды апталар бою подвалга кармап коюшуптур. 40. кармоо, коё бербөө. **üç kişi tutamamış** үч киши кармай албай коюптур. 41. ордун басуу. **onun yerini kimse tutamaz** анын ордун эч ким баса албайт. 42. күйүп/кыроолонуп кетүү (*тамак*). **pilav biraz tutmuş** паллоо бир аз түбүнө күйүп кетиптир. 43. туруп туруп эле, эчтекеден эчтеке жок эле. **tuttu, bütün parasını harcadı** туруп туруп эле бар акчасынын чачып салды. 44. *argo* акчалуу болуу. **tutuyor musun?** акчаң барбы? 45. бир нерсе жасагысы келип кетүү. **o gün pikniğe çıkacağı tuttu** ал күнү пикникке чыккысы келип кетти. 46. күйөрман болуу. **hangi takımı tutuyorsun?** кайсы командага күйөрмансың? 47. жазуу, каттоо. **günlük** ~ күндөлүк жазуу. **hesap** ~ эсеп тутуу. 48. өзүнө тартуу, кармоо. **bu dükkân bir türlü müşteri tutmuyor** бул дүкөн эмнегедир кардар тарта албайт. (**...-dan**) **tutun (...-a) kadar (...-дан)** тартып (...-га) чейин. **kapıcısından tutun başkanına kadar** эшик ачарынан тартып башкармасына чейин. **tuttuğu dal elinde kalmak** эч нерсеси жок/куру жалак калыш. **tut kelin perçeminden** таздын көкүлүнөн тартуу (*натыйжасыз бир ишке киришкенде айтылат*). **açık** ~ 1) ачып коюу, ачык кармоо. 2) жол/уруксат берүү. **aklında** ~ эсинде тутуу. **bahis** ~ чучукулак кармоо, мелдешүү. **gözü** ~ көңүлүнө жакпоо. **bu çocuğu ilk görüşte gözüm tutmamıştı** бул баланы биринчи көргөндө эле көңүлүмө жаккан эмес. **izini** ~ из куу. **kafa** ~ 1) кыйынсынуу, эрдемсинүү. 2) каяша

айтуу, баш көтөрүү. **üstün** ~ жогору коюу, барктоо. **yer** ~ 1) орун ээлөө. 2) роль ойноо. **yolunu** ~ жолго түшүү.

tutsak, -ğı 1. туткун, эсир. 2. *өтм.* бөгөт, жолтоо. 3. *өтм.* туткун, эсир, байланган. ~ **pazarı mar.** кул базар.

tutsaklık, -ğı туткундук, эсирлик.

tutturabilidiğine соода өтүш баасына (*белгилүү баа койбостон*).

tutturgaç, -cı кыпчыткыч, туттургуч, скрепки.

tutturmak 1. карматуу, туттуруу. **elinden** ~ колунан карматуу. 2. карматтыруу, колго түшүртүү. 3. көшөрүү, туруп алуу, айтканынан кайтпоо. **gideceğim diye tutturdu** кетем деп көшөрүп туруп алды. 4. илиштирүү, кыпчытуу, карматуу. **çivi ile tutturdu** мык менен карматып койду. 5. баштап алыш, киришиш. **bir şarkı tutturmuş sabahtan beri onu söylüyor** бир түркү (ыр) ырдап алыштыр, эртеден бери ошону оозунан түшүргөн жок. 6. туура билүү/жеңип/утуп алуу. **spor lotoyu tutturmuş** спортлотодон жеңип алыптыр. 7. (жолдон) тайбоо. **yolunu tutturmuş** жолунан тайбайт.

tutturmalık, -ğı туттургуч, тогоо, таралга, кыпчыткыч.

tutu барымта. ~ **ya koymak** барымтага коюу.

tutucu I 1. консерватор, эскичил. 2. консервативдик.

tutucu II 1. *tex.* кармоочу, жөлөөчү. 2. кармай турган. **sıcak** ~ ысык/жылуу кармай турган (*кийим*).

tutuculuk, -ğu консерватизм.

tutuk, -ğu 1. кекеч. 2. уялчаак, уяң, тар-тынчаак. 3. *мед.* шал, кыймылсыз, жансыз. 4. мажирөө, араң жан, кашаң. 5. кыркыраган/бүтүп калган (*үн*). 6. туткун. 7. камалып/тыгылып калган. ~ **evi** түрмө. ~ **kalmak** түрмөдө жатуу.

tutuklama камак, набак.

tutuklamak камоо, түрмөгө салуу, туткунга алуу.

tutuklu кармалган, камалган, түрмөдө жаткан, туткун.

tutukluk, -ğu 1. кекечтик. 2. уяңдык, уялчаактык, тартынчаактык. 3. *мед.* кыймылсыздык, жансыздык, шалдык (*кайсы бир органдын*). 4. кашаңдык, мажирөөлүк. 5. иштебей/тыгындальп/бүтүп/токтоп калуу (*мис. бир курал/аспан*). 6. туткундук.

tutukluluk, -ğu *ук.* камакта/түрмөдө жатма абалы.

tutuksuz *ук.* камалбастан (*сомтолуш*).

tutulan атактуу, даңазалуу, таанымал.

tutulma 1. кармалма, камалма. 2. жактырылма, сүйүлмө (*мис. бир санатчы/санат чыгармасы*). 3. *астр.* тутулма. **Ay ~sı** Ай тутулмасы. **Güneş ~sı** Күн тутулмасы.

tutulmak 1. кармалуу. 2. атактуу/даңктуу/сүйүлгөн болуу. 3. жалдануу, тутулуу. **ev** ~ үй жалдануу. 4. (*Ай, Күн*) тутулуу. 5. мукактануу, кекечтенүү. 6. иштебей/кожоюп/сенейип калыш. **belim tutuldu** белим кыймылдабай калды. **dilim tutuldu** оозума сөз кирбей калды. 7. (*бирөөгө*) ашык/туткун болуу. 8. ачуусу келүү, кыжыры кайноо, итатайы тутулуу. 9. кабылуу. **hastalığa** ~ ооруга кабылуу. 10. каргылданып/бүтүп калуу (*үн*). 11. тажатуу, кызыгы кетүү. **bu işe gittikçe tutuluyorum** бул иштен барган сайын сууп баратам.

tutulmaz кармалбас, тутулбас, колдон суурулган.

tutulu 1. ээленген, алынган (*мис. орундар*). 2. барымтага/туткунга алынган (*киши*).

tutulum *астр.* эклиптика (*Күндүн бир жыл ичинде сызган айланасы*).

tutum I үнөм, экономдуулук, сарам-

жалдуулук.

tutum II мүнөз, жүрүш-туруш, мамиле.

tutumlu үнөмдүү, экономдуу, сарамжалдуу.

tutumluluk, -ğu үнөмдүүлүк, экономдуулук, сарамжалдуулук.

tutumsuz ысырапкор, үнөмсүз, сарамжалсыз.

tutumsuzluk, -ğu ысырапкордук, үнөмсүздүк, сарамжалсыздык.

tutunmak 1. кармануу, тутунуу, таянуу.

sıki tutun! жакшы карман! 2. (*бир жерге*) карманып/ээлеп туруу.

düşman fazla tutunamadı душман көпкө кармана албады. 3. өзүн кабыл алдыруу, ордун табуу. 4. колдонуу, пайдалануу. **sülük** ~ (*өзүн*) сүлүккө сордуруу. **ustura** ~ устара менен алуу. 5. чатак/жаңжал салуу. 6. тил табышуу, мамиле куруу, батышуу. **o hiçbir yerde tutunamaz** ал эч жерге батпайт. **tutuncak dalı olmak/olmamak** карманган караан-бутагы болуу/болбоо.

tuturuk, -ğu тамызгы (*от үчүн*).

tutuşkan оңой тутанып/күйүп/жанып кетүүчү, от алып кетүүчү.

tutuşma тутанма, күйүп/от алып кетме.

tutuşmak 1. тутанып/күйүп/от алып/жанып кетүү. **kâğıtlar tutuştı** кагаздар күйүп кетти. 2. кол кармашуу, жөлөшүү, таяшуу. **el ele tutuşmak** кол кармашуу. 3. (*бир нерсеге*) киришүү, баштоо, кириптер болуу. **bahse** ~ мелдешүү. **kavgaya** ~ мушташуу.

tutuşturmak 1. тутандыруу, от жагуу/тамызуу/күйгүзүү/жандыруу. 2. (*колуна*) кармата салуу. **paketi çocuğuna eline tutuşturdu** пакетти баланын колуна кармата салды. 3. чиркештирүү, тутуштуруу. 4. уруштуруу, мушташтыруу.

tutya цинк.

Tuva Тува.

Tuvaca тува тили, тувача.

tuval, -li *нооту үстүнө тартылган сүрөт.*

tuvalet, -ti 1. туалет, жасанып-түсөнмө, боюна каранма. 2. туалет буюмдары/үстөлү. 3. сый/кече кийими (*аялдын*). 4. туалет, ажаткана. ~ **ispiertosu** медициналык спирт. ~ **kâğıdı** туалет кагазы. ~ **sabunu** атыр самын. ~ **takımı** туалет буюмдары.

tuz 1. туз. **yemek ~u** аш тузу. **kaya ~u** кочкор туз. 2. *хим.* туз. **bakır ~u** жез тузу. (*bir şeye*) ~ **biber ekmek** (*бирөөнүн*) жарасына туз себүү. ~ **u biberi yerinde** 1) (*тамактын*) даамы жакшы. 2) *өтм.* баары кыябы менен, ойдогудай. ~ **la buz etmek** талкалап, кыйратып салуу, ташын талкан кылуу. ~ **buz olmak** талкалануу, кыйроо. ~ **ekmek** туз себүү, туздоо. ~ **ekmek hakkı** (*бирөөнүн*) нанын/тузун таттырган акысы. ~ **ekmek düşmanı** нан/туз урган, жакшылыкты билбеген. ~ **u kaçmak** мааниси/шааниси кетүү/калбоо. (*bir şeyde*) ~ **u olmak** (*бир нерсede*) салымы/кошумчасы болуу. ~ **u kuru** 1) бейкапар, бейгам, камаарабас, кам санабас. 2) ток пейил, азга алымсынган, напсисин агытпаган. ~ **ruhu** *хим.* туз кислотасы.

tuzak, -ğı 1. тузак, капкан. 2. *өтм.* тузак, буктурма, колго түшүрмө. ~ **a düşmek** 1) тузакка түшүү (*айбан*). 2) *өтм.* тузакка түшүү (*киши*). ~ **kurmak** 1) тузак тартуу (*айбанга*). 2) *өтм.* тузак куруу (*бирөөгө*).

tuzakçı алдамчы, айлакер.

tuzcu туз сатар.

tuzcul тузду сүйгөн (*өсүмдүк*).

tuzla туз чыгарылган жер, туз кени.

tuzlak, -ğı шоро, шор топурактуу жер.

tuzlama 1. туздама, туздалган. 2. туздама (*ичеги-жарындан жасалган сорпо*). 3. туздап жасалган (*тамак*).

tuzlamak туздоо, туз себүү/салуу.

tuzlayayım da kokma/kokmasın шылд. туздап коёлу, сасыбасын (бирөө бир нерсени түшүнө албаганда/жаңылганда айтылат).

tuzlu 1. туздуу (*тамтуу каршысы*). 2. өтө туздуу. 3. өтм. кымбат. ~ **ya mal olmak/oturmak/patlamak** кымбатка туруу. ~ **balgam** 1) тери ооруларынын жалпы аты. 2) мед. чакалай.

tuzluk, -ğu туз салгыч.

tuzluluk, -ğu туздуулук. ~ **derecesi** туздуулук даражасы.

tuzsuz 1. тузсуз, тузу аз (*тамак*). 2. даамсыз. 3. өтм. маанисиз, маңызсыз (*сөз, тамаша*). **tatsız** ~ көңүлсүз, маанисиз.

tü к. **tüh**.

tüberkülin мед. туберкулин (*вакцина*). ~ **testi** туберкулин тести.

tüberküloz мед. туберкулёз, кургак учук. **akciğer** ~у өпкөнүн кургак учугу. **kemik** ~у сөөктүн кургак учугу.

tüccar соодагер, коммерсант.

tüccarlık, -ğı соодагерлик, соода иши.

tüf геол. жанар тоо чөкмөсү, туф.

tüfek, -ği түпөк, мылтык. ~ **atmak** мылтык атуу. ~ **çatmak** мылтыктарды бири бирине таяп коюу. ~ **kundağı** мылтыктын кундагы. ~ **namlusu** мылтыктын найы. ~ **patlamaksızın** кармашка/таймашка чейин. ~ **i duvara dayamak** арго алдан-күчтөн таюу.

tüfekçi 1. мылтык жасаган/саткан киши. 2. *тар.* падышанын/сарайдын сакчылары. 3. *тар.* курал-жарактарга караган аскердик бөлүктүн жоокери.

tüfekhane курал-жарак склады, арсенал.

tüfekli мылтыкчан (*киши*).

tüfeklik, -ği 1. мылтык сакталчу жер. 2. мылтык кабы.

tüh *сырд.* с. кап! аттиң!

tükenmek 1. түгөнүү, бүтүү, калбоо. **parası** ~ акчасы калбоо. **bitmek** ~ **bilmeyen** учу-түбү жок, бүтпөгөн. **bitmek** ~ **bilmeyen kavgalar** бүтпөгөн чыр-чатак. 2. чарчап-чаалыгуу, алдан-күчтөн таюу. 3. таланты/жөндөмү/күчү калбоо.

tükenmez 1. түгөнбөгөн, бүтпөгөн, түбөлүк. 2. түкөнмез (*жемиштерден колдо жасалган суусундук*). 3. шариктүү калем. 4. быштак кошулган шорпо. ~ **kalem** шариктүү калем.

tüketici 1. экон. кардар, керектөөчү, талапкер. 2. ысырапкор, чачкан, бүтүргөн, бүлдүргөн.

tüketim экон. керектөө, талап. ~ **malları** кенири керектөө буюмдары/товарлары.

tüketmek 1. керектөө, пайдалануу, колдонуу. 2. түгөтүү, бүтүрүү, түбүнө жетүү, калтырбоо.

tükürmek 1. түкүрүү (*шилекейди*). 2. чыгаруу. **kan** ~ кан түкүрүү. **balgam** ~ какырык түкүрүү. **yüzüne** ~ 1) бетине түкүрүү. 2) уят/шерменде кылуу. **tükürdügünü yalamak** аргасыз сөзүнөн кайтуу.

tükürük, -ğü түкүрүк, шилекей. ~ **bezi anat.** шилекей бези. ~ **hokkası** түкүргүч. ~ **otu bot.** түкүрүк оту (*Ornithogalum umbellatum*). ~ **ünü yutmak** түкүрүгүн жутуш.

tükürüklemek шилекейлөө.

tül 1. тюль. 2. тюлдан жасалган (*мис. парда*).

tülbent, -di 1. батис, газ (*кездеме*). 2. батистен жасалган. ~ **kuruyuncaya kadar** бат, тез, арыдан бери.

tülemek dial. 1. түлөө (*куштар*). 2. түк чыгуу, канат бүтүү (*балапан-дарга*).

tülyum хим. тулий.

tüm I 1. бүт, бардык, болгон. ~ **parasını harcadı** болгон акчасын каржады. 2. толугу менен, таптакыр, бүтүндөй.

~ **cahil** таптакыр караңгы. ~**ü** **ile/~üyle** болгон күчү менен. ~ **sayı** жамаат (*бир мекеменин*).
tüm II (tümen'дин кыск.) түмөн, он миң.
tümamiral, -li *аск.* дивизия адмиралы (*вице-адмирал*).
tümbek 1. тоголок, томолок. 2. *муз.* кичинекей барабан.
tümce *грам.* сүйлөм.
tümден толугу менен, бүтүндөй, чогуу. ~ **gelim** *филос.* жалпыдан жекеге, дедукция.
tümel *лог., филос.* 1. толук, бүтүн. 2. жалпы.
tümeller *филос.* жалпы түшүнүктөр (*түр, жыныс, касиет, мамиле ж. б.*).
tümen I 1. түмөн, сансыз көп, жыйын, масса. 2. *аск.* дивизия. ~ **komutanı** дивизия командири. ~ **kurmayı** дивизия штабы. 3. *тар.* он миндик аскер бирдиги. ~ ~ түмөн-түмөн, сансыз, эсепсиз.
tümen II туман (*Ирандын акча бирдиги*).
tümevarım *лог.* жекеден жалпыга, индукция.
tümgeneral, -li *аск.* дивизия генералы (*генерал-лейтенант*).
tümleç, -ci 1. толуктама. 2. *грам.* толуктооч. **dolaylı** ~ кыйыр толуктооч. **düz** ~ тике толуктооч.
tümlmek 1. толуктоо, бүтүндөө, кошумчалоо. 2. бүткөрүү, бүтүрүү.
tümler *мат.* толуктоочу, интегралдуу. ~ **açı** *геом.* кошумча бурч (*90°ка толуктаган*).
tümör *мед.* шишик.
tümsek, -ği 1. дөбөчө, дөң. 2. дөмпөк, томпок, тосток, шишик.
tümsekli 1. дөбөлүү, дөңсөөлүү. 2. дөмпөк, томпок, тосток, шишик.
tümseklik, -ği дөбөчө.
tümür *анат.* ичегинин кыртышы/барты.
tün *эск.* түн.
tünaydın *сырд.* с. кутмандуу кечелер!

(*кечки саламдашуу*).
tünek, -ği түнөк (*куштардын*).
tüneklemek түнөө.
tünel тешкен тоо, туннел. ~ **geçmek** *арго* ойго чөмүлүү, кыялга батуу.
tüнемek 1. түнөө (*куштар*). 2. бийик нерсеге чыгып отуруу.
tüp, -bü 1. айнек түтүк, пробирка, колба (*лабораторияда колдонулган*). 2. сыкма түп (*тиш пастасы, крем ж. б.*). 3. баллон. **gaz ~ü** газ баллону. **hava ~ü** кычкылтек баллону. ~ **bebek** жасалма жол менен уруктандырылган бала.
tüplük, -ğü түпкүч, штатив (*лабораторияларда идиштерди бекем отуртууга арналган*).
tür 1. түр, сорт, тип. 2. *бот., зоол.* түр. 3. *ад.* жанр. 4. ар түрдүү. **bu ~** бул түрдүү, мындай. **bu ~ insanlar** мындай кишилер.
türban жоолук.
türbe күмбөз, мавзолей. **Nasrettin Hoca'nın ~si gibi** *бир жагы мыкты корулуп, башка жагы ачык жайлар үчүн айтылат.*
türbedar күмбөз/көрүстөн корукчусу.
türbin *тех.* турбина. ~ **çarkı** турбина чарыгы. **buhar ~i** буу турбинасы. **gaz ~i** газ турбинасы.
türdeş бир түрдүү/тектүү, түрдөш. *сал. mütecanis.*
türe 1. мыйзам, устав, эреже, адат. 2. *ук.* укук.
türedi акысы жок туруп (бир кызматка) отургузулган киши, авантюрист.
türel мыйзамга ылайык, укукий.
türeme 1. өзүнөн өзү, табигый түрдө, тышкы таасирсиз. 2. жамакталган, төгүлгөн, даярдыксыз айтылган (*ыр, сөз*). 3. жапайы өскөн. 4. *грам.* сөз жасоо, деривация.
türemek 1. пайда болуу, жаралуу, туулуу. 2. *грам.* жасалуу, тароо, келүү. **aynı kökten türemiş kelimeler** бир уңгудан тараган сөздөр. 3. жайы-

лып/тарап кетүү. 4. баш көтөрүү, көтөрүлүү.
türemiş *грам.* туунду. ~ **fiil** туунду этиш. ~ **isim** туунду зат атооч.
türetmek 1. пайда кылуу, жаратуу. 2. *грам.* сөз жасоо (*куранды мүчөлөр аркылуу*).
türev 1. *грам.* туунду (*сөз*). 2. *мат.* туунду. 3. *хим.* бир башка зат аркылуу алынган зат.
türeyiş 1. пайда болуш, жаралыш. 2. *грам.* сөз жасоо.
Türk, -kü 1. түрк (*түрк тегинен келген*). **T~ Dünyaşı** Түрк Дүйнөсү. **T~ Cumhuriyetleri** Түрк Жумурияттары. **T~ işbirliği** түрк кызматташтыгы. 2. Түркия түркү. **T~ askeri** түрк аскери. ~ **biberi** кызыл калемпир. ~ **mavisi** 1) түркүз (*көгүлтүр түс*). 2) бул түскө боёлгон.
Türkçe 1. баба/байыркы түркчө. 2. Түркия түркчөсү, түрк тили. ~ **konusmak** түркчө сүйлөшүү. ~ **si** чынын айтканда. ~ **si kocası aptalın teki** чынын айтканда, күйөөсү накта келесоо.
Türkçeci 1. түркчөнүн тазалыгы үчүн күрөшкөн киши. 2. түрк тили мугалими.
Türkçecilik, -ği түрктөштүрмө агымы (*түрк тилин чет элдик сөздөрдөн/эрежелерден арылтма аракетин*).
Türkçeleşmek түркчөлөшүү (*тил*).
Türkçeleştirmek 1. түркчөлөштүрүү (*тилди*). 2. түркчөгө которуу (*чет тилден*).
Türkçü түркчү, түркчүлүк агымын жактоочу.
Türkçülük, -ğü түркчүлүк (*агым*).
Türkî 1. түрктөргө тиешелүү. 2. *эск.* түркчө. **T~ Cumhuriyetler** Түрк Жумурияттары/Республикалары.
Türkistan Түркстан.
Türkistanlı түркстандык.
Türkiyat, -tı түркология.
Türkiye Түркия. **T~ Cumhuriyeti** Түркия Жумурияти/Республикасы. **T~**

Büyük Millet Meclisi Түркия Улуттук Улуу Межлиси/Парламенти.
Türkiyeli түркиялык.
Türkleşmek түрктөшүү.
Türkleştirme түрктөштүрүү.
Türklük, -ğü 1. түрктүк (*улуттук сезим*). 2. Түрк Дүйнөсү.
Türkmen түркмөн.
Türkmençe түркмөн тили, түркмөнчө.
Türkmenistan Түркмөнстан.
Türkolog түрколог.
Türkoloji түркология.
türkuaz 1. түркүз, фируза (*асыл таш*). 2. бул түстө болгон.
türkü түркү (*түрк элдик ыры*). ~ **çağır-mak/okumak/söylemek** түркү ырдоо. (**birinin**) ~ **sünü çağır-mak** (*бирөөнүн*) ырын ырдоо, айтканын кылуу. ~ **yakmak** түркүгө обон чыгаруу.
türkücü түркү ырдаган киши.
türlü 1. түрдүү/түрлүү, ар түркүн, түркүн түрлүү. 2. түр, жыныс, сорт. 3. түрлү (*эт, түрдүү жашылчалар кошулуп жасалган тамак*). **başka** ~ башкача, бөлөкчө. **bir** ~ эмне кылса да, кандай болсо да. **o, bir** ~ **anlaşmaya yanaşmadı** ал эмнегедир келишкиси келбеди. **bu** ~ 1) минтип, мындайча. 2) бул сыяктуу. **her** ~ ар түрдүү. **hiçbir** ~ эч кандай. **iki** ~ эки башка/түрлүү. ~ ~ түрдүү-түрдүү.
türüm пайда болуу, жаралуу.
tüs: tüy ~ түк, жүн. **tüyü ~ü yok** түгү жок, көсөө.
tütmek 1. түтөө, түтүн басуу. **soba tütüyor** меш түтөп жатат. 2. түтүн чыгаруу. **gözünde/burnunda** ~ көз алдына келүү, жыты мурдуна келүү (*сагынычтан/кусалыктан*). **yanıp** ~ кабыргасы кайышуу, жүрөгү сыздоо.
tütsü 1. алас. ~ **yakmak** аластоо. 2. ыш. 3. *арго* ичкилик. ~ **yapmak** 1) аластоо. 2) ыштоо. ~ **gözü** түтүн чыккан тешик (*чатырларда*).

tütsülemek 1. аластоо. 2. ыштоо (*балык-ты, этти ж. б.*). 3. *арго* мас болуу.

tütsülü 1. аласталган (*жер, киши ж. б.*). 2. ышталган (*тамак*). 3. *арго* мас.

tütsülük, -ğü алас жасалган идиш.

tüttürmek 1. түтөтүү, түтүн чыгаруу. 2. чылым чегүү.

tütün 1. *бот.* тамеки (*Nicotiana tabacum*). ~ **іçmek** тамеки тартуу. 2. чылым. 3. *ооз.* түтүн. ~ **ü tepesinden çıkmak** шору катуу, кайгыдан кан жутуу. ~ **ünü tüttürmek** түтүн булатуу, очогун өчүрбөө. ~ **balğı** ышталган балык. ~ **rengi** түтүн түстүү.

tütüncü тамекичи.

tütüncülük, -ğü 1. тамеки талаасы. 2. боконо эт (*настырма (к.) жасоо үчүн алынган*).

tüvit,-di твид (*спорт кийимдери үчүн колдонулган кездеме*).

tüy 1. түк, жүн, кыл (*айбандарда/адамдарда*). 2. түк (*кездемеде, килемде ж. б.*). 3. түк (*өсүмдүктөрдө, жемиштерде ж. б.*). ~ **atmak/dökmek** түлөө, түгү түшүү. ~ **ü bozuk** жүн баш. ~ **leri diken diken olmak** 1) азат бою тик туруу, бүткөн бою дүркүрөө (*корккондон/житкиргенден*). 2) түгү түктөйүү, бетинен түгү чыгуу (*үшүгөндөн*). (*üzerine*) ~ **dikmek** ого бешбетер кылуу, өлгөндүн үстүнө көмгөн кылуу. ~ **gibi** камгактай (*жеңил*).

~ **leri kabartmak** түктөрүн үрпөйтүү. ~ **kalem** канат калем. ~ **leri ürpermek** бүткөн бою дүркүрөө. ~ **siklet** *спорт* жеңил салмактагы (57 кг) боксёр. 2. жарышка түшкөн арык ат. 3. арык, чабал, араң жан. ~ **tüs** бетинде түгү жок көсөө.

tüylenmek 1. түк чыгуу/басуу, түктөйүү. 2. түлөө (*айбандар*). 3. *өтм.* баюу, бардар болуу. 4. *арго* кырдануу, көгөрүү, өжөрлөнүү.

tüylü 1. түктүү, жүндүү, жүнү узун (*айбандар*). 2. түгү узун, түктүү (*килем*). 3. *өтм.* бай, бардар, малдуу-жандуу.

tüymek,-er качып кетүү/жоголуу, куйругун түйүү.

tüyo 1. (*сынакта*) көчүрүп алма, жардам алма. 2. *спорт* спортсмен жөнүндө сыр берме. ~ **almak** көчүрүп алыш. ~ **vermek** көчүрмө/жардам бериш (*сынакта*).

tüysü түк сымал, жүндөй.

tüysüz 1. түксүз, кылсыз. 2. *өтм.* жаш, оозунан сүтү кете элек, балапан.

tüze укук.

tüzel 1. мыйзамга/укукка ылайык, жол/уруксат берилген, легал. 2. укукий. ~ **kişi** *ук.* укукий киши (*укукта көпчүлүктүн бир киши катары көрсөтүлүшү*).

tüzük, -ğü устав.

TV (televizyon'*дун кыск.*) телекөрсөтүү.

tvist, -ti твист (*бий*).

U

U,u *түрк алфавитинин жыйырма бешинчи тамгасы.*

u (u) түрүндөгү, ~ **borusu** (u) түрүндөгү түтүк. ~ **dönüşü** (u) түрүндө кайрылыш.

uca **I** ооз. уча, куймулчак. **kemiği** куймулчак сөөгү.

uca **II** ооз. улуу, бийик. ~ **dağlar** бийик тоолор.

ucube 1. коркунучтуу, түрү суук, желмогуздай. 2. таң каларлык укмуш.

ucun ~ ~ араң-араң, акырын-акырын, эми-эми.

ucuz 1. арзан, кымбат эмес. 2. оңой, кыйналбай. ~ **a almak** арзан алыш. ~ **atlatmak/kurtulmak** оңой кутулуш. ~ **a çıkmak** арзанга туруш. ~ **etin yahnisi tatsız/yavan olur** мак. арзандын тузу татыбайт. ~ **a vermek** арзан сатыш.

ucuzcu 1. арзан товар сатуучу. 2. арзан нерселердин артынан түшкөн.

ucuzlamak 1. арзандоо, баасы түшүү. 2. оңой колго тийчү болуу, баркы төмөндөө, таңсыгы калбоо.

ucuzlatmak 1. арзандатуу 2. баркын түшүрүү, таңсыгын таратуу.

ucuzluk, -ğu 1. арзандык. 2. арзандатма (товардын баасын).

uç, -cu 1. уч. **bıçağın ~u** бычактын учу. **şişin ~u** шиштин учу. 2. (бир нерсенин) аягы, соңу, түбү. **işin ~u göründü** иштин соңу көрүндү. 3. себеп, айы. **tamahı ~undan belâya uğradı** кулкунунун айынан балаага калды. 4. *тап.* чек ара аймагындагы жерлер. 5. *лог.* окшоштук, аналогия. ~ **unda bir şey olmak** түбүндө/ичинде бир балаасы/сыры болуу. ~ **u bucağı olmamak** учу-кыйыры болбоо. ~ **unu bulmak** 1) аяктоо, бүтүрүү (бир ишти). 2) жолун/айласын

табуу. ~ **u dokunmak** кыйноо/зыян тартуу. ~ **unu kaçırmak** учун/айласын таппай калыш. ~ **a gelmek** араң-араң жетишүү. ~ **unu kulpunu kaybetmek** дайнын таппоо, карбаластоо. ~ **u ortası belli olmamak** баш-аягы жок/чаржайыт болуу. ~ **unu ortasını bulmak** ортомчу болуу, чырды басуу. ~ ~ **a** араң-араң, учу-учуна. ~ **tan ~a** учунан учуна, быяк башынан тыяк башына. ~ ~ **a gelmek** арандан зорго, өп-чап жетүү. ~ ~ **a getirmek** өп-чап жеткирүү. ~ **vermek** 1) ириң толуу (*мис. сыздоокко*). 2) ачык болуу, айдындалуу. 3) кыйытып айтуу. 4) тамыр жаюу, өнүп чыгуу. **burnunun ~unda** мурдунун түбүндө. **dünyanın öbür ~unda** дүйнөнүн тиги учунда. **iki ~unu bir araya getirememek** эптештире/жетиштире албоо (*мис. айлыкты*).

uçak, -ğı учак, самолёт, аэроплан. ~ **la** 1) учак менен. 2) авиапочта менен. ~ **alanı** аэроплан. ~ **gemisi** учак кемеси. ~ **kaçırmak** учак качырыш. ~ **kazası** аба кырсыгы. **jet ~ı** реактив учак. **yolcu ~ı** жүргүнчү учагы.

uçaksavar зениттик, абадан коргоочу (*куралдар*).

uçan : ~ **daire** учуучу табак. ~ **kale** учкан чеп (*II Дүйнөлүк Согуш учурундагы Американын оор бомбардиринин аты*). ~ **top** воллейбол.

uçar учар. ~ **a atmak** учуп бараткан кушту атуу.

uçarı 1. колдон-буттан суурулган, шылуун. 2. көйрөң, оюнкараак, шайкелең, желколтук.

uçkun *диал.* учкун.

uçkur ычкыр. ~ **çözmek** ычкыры бошоо, ычкырына ээ боло албоо. ~ **una**

sağlam olmak ычкыры бекем/ар намыстуу, абийирдүү болуу.

učkurluk, -ğu 1. ычкыр кашат. 2. ычкыр өткөргүч (*төөнөч, чыбык*) 3. байрактын жип өткөрүлүүчү кашаты.

uçlanmak 1. учтануу, учу чыгуу. 2. *арго* берүү, төлөө.

uçlu 1. учу бар, учтуу. 2. тик учтуу. 3. фильтрлүү сигарет.

uçmak, -ar 1. учуу (*куш, учак ж. б.*) 2. учуп кетүү (*газ, суюктук ж. б.*) 3. *өтм.* көтөрүлүү, асмандоо. **fiyatlar uçmuş** баалар учуп/көтөрүлүп кетиптир. 4. жок болуу, көздөн кайым болуу. 5. өңү/түсү жоголуу, оңуп кетүү. **rengi** ~ өңү өчүү. 6. учуп/кулап кетүү. **yardan** ~ жардан кулап кетүү. 7. катуу сүйүнүү. **sevinçten uçuyor** сүйүнгөндөн буту жерге тийбей жүрөт. 8. чар учкандай болуу, жарылуу. **köprü havaya uçtu** көпүрөө жарылып кетти. 9. *дин* жандын көккө көтөрүлүшү. 10. *арго* мас болуу, эндрөө (*ичкиликтен, нашаадан ж. б.*) **uçan kuşa borcu olmak** карыз болбогон кишиси калбоо (*сөзм. с. учкан кушка да карызы болуу*). **uçan kuştan medet ummak** учкан куштан да үмүт кылуу. **uçtu uçtu** учту учту (*балдар оюну*).

uçsuz 1. учсуз 2. чексиз. ~ **bucaksız** учкыйырсыз.

uçucu 1. *диал.* учуучу, учкан (*куш*) 2. *хим.* учуп/бууланып кетүүчү (*зат*) 3. учкуч.

uçuc: ~ **böceği** *к.* **uğurböceği**.

uçuk I 1. өңү өчкөн, кубарган, солгун. ~ **benizli** кубарган/кумсарган жүз. 2. ачык (*түс*). ~ **rembe** ачык гүлгүн. ~ **sarı** ачык/чычкак сары.

uçuk II, -ğu *мед.* учук. ~ **çıkmaк** учук чыгуу.

uçuklamak учуктап/учук чыгып калуу (*эринге*).

uçukluk, -ğu 1. солгундук. 2. ачыктык

(*түстөгү*).

uçum байрактын/туунун уч жагы.

uçurmak 1. учуруу. **balonu** ~ шарды учуруу. 2. учуруп жиберүү, коё берүү (*кушту*). 3. учуруп/кулатып жибөрүү. **arabayı dereye uçurmuşlar** машинени сууга кулатып ийишиптир. 4. кесип/шылып кетүү. **kafasını uçurmadıklarına şükretti** башын алып салбагандарына шүгүр кылды. 5. *арго* кымтып/кымырып/жымырып кетүү. 6. учуруп айдоо (*мис. машинаны*).

uçurtma 1. учуртма. 2. батперек (оюнчук).

uçurum 1. тик жар. 2. *өтм.* чоң айырма (*эки нерсе арасында*). 3. *өтм.* балаа, балакет, кырсык. ~ **un kenarında** балаанын/балакеттин алдында. ~ **a sürüklemek** балакетке кириптер кылыш.

uçurumlu тик, жалама (*аска, зоо, жар*).

uçuş учуш. ~ **heyeti** учуш экипажы. ~ **hızı** учуш ылдамдыгы. ~ **pisti** учуш тилкеси. ~ **yolu** 1) учуш багыты. 2) учуш траекториясы.

uçuşmak ары-бери учуп туруш (*куштар, чымын-чиркейлер*).

ud *к.* **ut**

udî ут чалган киши, утчу.

uf *сырд.* *с.* ах, ох. ~ **parmağım yandı** ох, колуму күйгүзүп алдым. ~ **olmak** (*балдардын тилинде*) үф болуу, күйгүзүп алуу.

ufacık кичинекей, кенедей, тырмактай. ~ **tefecik** 1) кипкичинекей, тыптырмактай. 2) анча маанилүү эмес, болор-болбос, майда-барат.

ufak 1. кичинекей(кей), майда, чоң эмес. ~ **ev** кичинекей үй. 2. жашы кичине. **yaşları ufak olduğundan geziye alınmamışlar** жаштары кичине болгону үчүн кезүүгө алышпаптыр. 3. майда, болор болбос. ~ **bir memurluktan istediğim** каалаганым болор-болбос бир кызмат болчу. 4.

маанисиз, олуттуу эмес. ~ **bir ameliyatla halledilir** бир кичине операция аркылуу бүтүрсө болот. ~ **çapta** кичинекей, аз өлчөмдө. ~ **para** майда акча. ~ **tefek** 1) майда-барат, майда-бачек. 2) арык-торук, кенедей. ~ ~ аз-аздан, майдалап.

ufakça майда, күкүм, кипкичине.

ufaklık, -ğı 1. кичинелик, майдалык. 2. маанисиздик. 3. майда акча/тыйын. 4. жаш бала. 5. балакай (*кайрылуу*). 6. ооз. бит.

ufalama үбөлөмө.

ufalamak 1. үбөлөш, майдалаш, талкалалаш. **ekmeği** ~ нанды үбөлөш. 2. уйпалаш, жүдөтүш (*мис. аялды*). 3. *өтм.* сабап/төпөштөп салыш.

ufalanmak 1. үбөлөнүү, майдалануу, талкалануу. 2. уйпалануу, жүдөтүлүү. 3. *өтм.* токмок жеп калуу.

ufalmak 1. кичирейүү, майдалануу. 2. *өтм.* кичирүү.

ufaltmak кичирейтүү, кичиртип тигүү (*мис. кийимди*).

ufarak майдараак, кичирээк.

ufkî жатай, горизонтал (*тикей каршысы*).

uflamak 1. ахалап-охолоо. 2. кокуйлоо.

uflayıp-puflamak өхөлөп-ахаламак.

UFO (Unidentified Flying Object'тин кыск.) УБО (учкан белгисиз объект).

ufuk, -fku 1. горизонт, мейкиндик, көз жеткен жер. 2. түшүнүк, баам, акыл. ~ **çizgisi** горизонт сызыгы. ~ **u daralmak** түшүнүгү таруу. ~ **unu genişletmek** түшүнүгүн кенейтүү, баамын/акылын арттыруу.

ufunet, -ti 1. ириндеме, жаракаттанма. 2. сасып/быкшып/бүксүп кетме.

ufunetlenmek 1. ириндеп кабылдап кетүү (*жара*). 2. сасып/ былжып кетүү.

Uganda Уганда

Ugandalı угандалык.

uğrak, -ğı келим-кетимдүү, баскылык (*жер*), тоом.

uğramak 1. учурап/тийип өтүү. **hastane-den dönerken bize de uğradı** оору-канадан келе жатып бизге де тие өттү. 2. аркылуу өтүү. **uçak İstanbul'a uğrayarak Londra'ya gider** учак Стамбул аркылуу Лондонго барат. 3. тышка атып чыгуу. **depremde evdekiler dışarı uğradılar** жер титирегенде үйдөгүлөр эшикке атып чыгышты. 4. учуроо, кабылуу, чалдыгуу. **felâkete** ~ балакетке кабылуу. **hastalığa** ~ ооруга чалдыгуу. **hayal kırıklığına** ~ көңүлү кайтуу/калуу, шаабайы суу. **iftiraya** ~ жалаага калуу. 5. (*жин/шайтан/албарсты*) көрүнүү.

uğraş 1. алышкан/алек болгон/жанын үрөгөн (*нерсе*). 2. кесип, иш, жумуш.

uğraşı 1. мээнет, убаракерчилик. 2. эрмек, алаксыган нерсе.

uğraşmak 1. алек болуу, артынан түшүү, аракеттенүү. **ne işle uğraşıyorsunuz?** эмне иш кыласыз? 2. азабын/кыйынчылыгын тартуу, машакаттануу, убара болуу. **ben bu işle uğraşamam** мен бул иштин азабын тарта албайм. 3. (*бирөөгө*) тийишүү, мазасын алуу. **sen ne diye çocukla uğraşıyorsun?** сен эмне эле балага тийишип атасың?

uğraştırmak 1. алектендирүү, иш кылдыруу. 2. кыйынчылык/азап тарттыруу, убара кылуу. **bu iş hepimizi uğraştırır** бул иш баарыбыздын азабыбызды берет.

uğratmak 1. учуратуу, тийгизип өткөрүү (*бир жерге*). 2. *өтм.* учуратуу, кабылтуу, чалдыктыруу. 3. айдап чыгуу, кубалап жиберүү (*бирөөнү бир жерден*).

uğru *эск.* ууру.

uğrulamak *эск.* уурдоо.

uğruluk, -ğu *эск.* уурулук.

uğrun: ~ ~ уурданып, тымызын. ~ ~ **sevmek** тымызын сүйүү.

uğuldama уулдама, дуулдама (*шамал, көпчүлүк ж. б.*).

uğuldamak 1. уулдоо, дуулдоо. 2. чуулдоо. **kulakları** ~ кулактары чуулдоо/тууу.

uğultu уулдак, дуулдак, чуулдак.

uğur,-ğru 1. жакшылык, кут. 2. ак жолтойлук, шанс. *сал. meymenet.* ~ **una** убайына, урматына, үчүн. **vatan** ~ **una kaç kişi canını feda etti** мекен үчүн канча киши жанын садага чапты. ~ **u açık** жолу/шансы ачык, жолдуу. ~ **böceği** зоол. эл кайда көчөт (*Coccinella septempunctata*). ~ **gele/gelsin/ola/~lar olsun!** ак жолтой болсун! (*тилек*). ~ **getirmek** кут алып келүү.

uğurlama узатма.

uğurlamak 1. узатуу, коштошуу. 2. ак жол каалоо.

uğurlu 1. жолдуу, таалайлуу, шанстуу. 2. ак жолтой. *сал. meymenetli.* ~ **lu gelmek** ак жолтой болуу. ~ **kademli olsun!** майлуу-сүттүү/ак жолтой болсун!

uğursamak жакшылыкка жоруу (*бир белгини/жышаанды*).

uğursuz кара жолтой, жолу катуу, шансыз.

uğursuzluk, -ğu кара жолтойлук, жолу катуулук, шансыздык, жамандык. ~ **olarak görmek** жамандыкка жоруу.

uğut, -du ооз. угут (*өнгөн буудайдан кайнатып жасалган тамак*).

uh сырд. с. ух! ох!

uhde 1. кызмат, жоопкерчилик, милдет, парз. 2. убада. ~ **sine almak** мойнуна алыш, жоопкерчилигин көтөрүш. ~ **sinden gelmek** аткаруу, ишке ашыруу. ~ **sinde olmak** милдеттүү болуу.

uhlamak үйлөө.

uhrevî аркы/о дүйнөгө тиешелүү. ~ **ve dünyevî** о дүйнөгө жана бул дүйнөгө тийиштүү.

ukalâ билерман, акылдуу сөрөй, кыйын-

сынган. ~ **dümbeleği** кыйынсынган/ билермансынган киши.

ukalâlık,-ğı билермандык, кыйынсынма, акылдуу болуп көрүнмө. ~ **etmek** кыйынсынуу, акылдуусунуу.

ukde 1. түйүн. 2. *анат.* ганглий (*нерв түйүнү*). 3. *өтм.* арман, дарт. 4. *өтм.* бөгөт, жолтоо. ~ **olmak** арманда болуу.

Ukrayna Украина.

Ukraynaca украин тили, украинче.

Ukraynalı украин, украиналык.

ukubet,-ti 1. жаза, каар. ~ **e uğramak** каарга калуу, жазасын тартуу. 2. ооз. түрү суук.

ulaç, -cı грам. чакчыл.

ulak, -ğı кабарчы, чабарман, курьер.

ulam 1. топ, группа. ~ ~ топ топ. 2. *лог.*, *филос.* класс, түр, категория.

ulama 1. улама, кошумча. *сал. ilâve.* 2. улама иши. 3. *лингв.* биригип/ кошулуп айтылма (*жанаша келген эки сөз*). 4. уланган, кошулган, бириккен, чиркелген.

ulamak улоо, кошумчалоо, чиркөө. *сал. ilâve etmek.*

ulan орой 1. эй! ой! ~, **önüne baksana!** эй, көзүңө карабайсыңбы! 2. *сөгүнмө* амак, шүмшүк. ~ **Ahmet yine işi yarı bırakmış** шүмшүк Ахмет, ишти дагы чала бүтүрүптүр.

ulanti уланды, куранды, кошумча.

ulaşık 1. жеткен. 2. бириккен, чиркелген, туташ.

ulaşım 1. улашым, байланыш, транспорт. ~ **kolay bir yer** улашымы оңой жер. 2. улаштырма, бириктирме. ~ **kesmek** улашымды байланышты үзүп коюу. ~ **sağlamak** улашым/ байланыш түзүү.

ulaşmak 1. (*бир жерге*) улашуу, жетүү, тийүү. **mektubunuz elimize ulaştı** катыңыз колубузга тийди. 2. *өтм.* жетүү, ишке ашыруу. **amacına** ~ максатына жетүү. 3. барып/чыгып калуу (*жаш тууралуу*). 4. куюу,

- кошулуу (*суу, дарыя ж. б.*). **nehirler denizlere ulaşır** дарыялар деңиздерге куят.
- ulaştırma** 1. улаштырма, жеткирме. 2. транспорт, улаштырма. **U~ Bakanı** Транспорт Министри. **U~ Bakanlığı** Транспорт Министрлиги.
- ulaştırmak** 1. жеткирүү, улаштыруу (*бир жерге*). 2. өтм. жеткирүү (*максатына, тилегине*). 3. байланыштыруу, туташтыруу, чиркөө.
- ulema** 1. (**âlim**'дин көпт. т.) даанышман, билимдүү, акылы жетик киши. 2. мус. улама.
- ulemahk, -ği** 1. уламалык (*касиет*). 2. билимдүүлүк, даанышмандык. ~ **taslamak** билимдүүсүнүү, кыйынсынуу.
- ulu** 1. улуу. ~ **önder Atatürk** улуу көсөм Ататүрк. 2. чоң(дор), аксакал(дар). **aile ~ları** үй-бүлөнүн чоңдору/аксакалдары. 3. көлөмдүү, барандуу, чоң. ~ **dağlar** чоң тоолор. **Uludağ** Улуу Тоо (*миф. Олимп тоосу*). ~ **orta** үстүртөн, жалпылап, кайпып (*сүйлөө, пикир берүү*).
- ulûfe** тар. жаңы черүүлөрдүн айлыгы (*үч айда бир берилген*).
- ulûhiyet, -ti** Теңирлик/Кудайлык сапат.
- ululama** улуулама, улуулатма.
- ululamak** 1. улуу кылуу, даңазалоо, көтөрмөлөө. 2. сыйлоо, урматтоо, кадырлоо.
- ululuk, -ğu** улуулук, бийиктик, аксакалдык.
- ulûm** (**ilim**'дин көпт. т.) илимдер, билимдер. ~ **i tabiiye** табигый илимдер.
- uluma** улума (*иттин, карышкырдын, чөөнүн*).
- ulumak** 1. улуу (*ит, карышкыр, чөө*). 2. улуп-уңшуп ыйлоо (*киши*).
- ulus** улут.
- ulusal** улуттук.
- ulusallaşmak** улуттук мүнөз алуу/мүнөзгө ээ болуу.
- ulusallaştırmak** 1. улуттук мүнөз берүү/мүнөзгө ээ кылуу. 2. улутташтыруу.
- ulusallık** улуттук сапат/сыймык/намыс.
- ulusçu** улутчул.
- ulusçuluk, -ğu** улутчулдук.
- uluslararası-nı** эл аралык
- uluslaşmak** улутташуу.
- ulussever** элин/улутун сүйгөн, журтсүйөр, патриот.
- ulusseverlik, -ği** элин/улутун сүйүүчүлүк, эли/улуту үчүн жан аябастык, журтсүйөрлүк.
- ulvî** эск. 1. улуу, жогорку, асыл (*пикир, идея ж. б.*). 2. көккө/асманга байланыштуу.
- ulviyet, -ti** эск. улуулук, жогорку сапат.
- umacı** желмогуз, жалаңкыч (*балдарды коркутуу үчүн ойдон чыгарылган*). ~ **gibi** желмогуздай, жалаңкычтай.
- umar** чара, арга, жол.
- umarsız** чарасыз, аргасыз, айласыз.
- umarsızlık, -ği** чарасыздык, аргасыздык, айласыздык.
- umma** үмүт этме/кылма.
- ummadık, -ği** ойго/акылга келбеген, күтүлбөгөн.
- ummak, -ar** 1. үмүтөтүү, үмүт кылуу, бел байлоо. 2. ойлоо, эсептөө. **ummadığın taş baş yazar mak.** күтүлбөгөн таш баш жарат.
- Umman** 1. Омман. 2. эск. Инд океаны.
- umman** эск. океан.
- Ummanlı** Оммандык.
- umum** 1. жалпы, бүтүн, бардык. 2. элдин баары, ар ким. 3. баш, башкы, негизги. ~ **a açık** жалпыга ачык. ~ **âlem** бүтүн дүйнө, бардык элдер. ~ **müdür** баш(кы) мүдүр/директор.
- umumhane** эск. орток үй, жалапкана.
- umumî** жалпы, орток. *сал. genel.* ~ *af uk.* жалпы кечирим/мунапыс. ~ *efkâr* коомдук пикир.
- umumiyet, -ti** жалпылык, универсалдуулук.
- umumiyetle** жалпысынан, көбүнчө. *сал. genellikle.*

umur 1. олуттуулук, маанилүүлүк. ~**umda değil!** мага баары бир! мени кызыктырбайт! ~**una gelmek** тынсыздандыруу, ойлондуруу (*бир маселе*). ~**umun teki!** *какшык* ооба, ошону эле ойлоп отурам! 2. *эск.* иш, тажырыйба. ~ **görmüş** көп иште иштеген, тажырыйбалуу.

umursamak маани берүү, көңүл буруу/коюу, кызыгуу.

umursamazlık, -ğı кайдигерлик, тоот-постук, көңүл коштук.

umut, -du үмүт, тилек. ~ **ateşi/ışığı/kapısı** үмүт учкуну. ~ **beslemek/etmek** үмүттөнүү, үмүт кылуу. ~**unu kırmak** үмүтүн үзүү. ~**ları suya düşmek** үмүтү таш кабуу. ~ **vermek** үмүттөттүрүү, үмүт берүү. ~ **fakirin ekmeğidir** *мак.* жакыр үмүт менен жашайт.

umutlandırmak үмүттөндүрүү, үмүт берүү.

umutlanmak үмүттөнүү, үмүт этүү.

umutlu үмүттүү.

umutsuz 1. үмүтсүз. 2. чарасыз, айыкпас (*dart, оору*).

umutsuzluk, -ğu үмүтсүздүк. ~**a düşmek/kapılmak** үмүтсүз болуу, үмүтүн үзүү.

un ун. ~**a bulamak** унга оонатуу. ~**unu elemiş, eleğini asmış** жасачусун жасаптыр, колунан келгенин кылыптыр. ~ **helvası** ун халвасы. ~ **kurabiyesi** ун печенийи. ~ **ufak etmek** ушалоо, үбөлөө, талкалоо, майдалоо. ~ **ufak olmak** ушалануу, майдалануу, үбөлөнүү, талкалануу.

uncu унчу (*ун тарткан/саткан киши*).

unlamak ундоо, ун себүү, унга оонатуу.

unlu 1. ундуу, уну бар. 2. ундан жасалган.

unluk, -ğu 1. ундук, унга ылайык (*буудай*). 2. ун сакталган жер.

unsur зат, элемент. **bozguncu ~lar** бузуку элементтер/кишилер. **yabancı ~lar** чет элдик элементтер.

unutkan унутчаак.

unutkanlık, -ğı унутчаактык.

unutma унутма.

unutmabeni *бот.* саздак унутпамени гүлү (*Myosotis palustris*).

unutmak 1. унутуу, эстей албоо. **adınızı unuttum** атыңызды унутуп калдым. 2. унутуп/таштап кетүү. **şemsiyesini takside unutmuş** кол чатырын таксиге унутуп кетиптир. 3. унутуп коюу, кечирүү. **bana yaptıklarını çoktan unutmuştum** мага кылгандарыңы эчак унутуп койгом.

unutturmak унуттуруу.

unvan 1. наам, титул. 2. *ук.* ат (*меке-менин/фирманын*). ~ **satmak** кыйынсынуу, мурдун көтөрүү.

unvanlı 1. наамдуу. 2. аттуу, ысымдуу.

upuzun упузун.

ur ур, шишик, чор.

urağan ураган, бороон.

uran өнөр жай, индустрия. *сал.* **sanayi.**

Uranüs *астр.* Уран.

uranyum *хим.* уран.

Urduca урду тили, урдуча.

urgan аркан.

urgancı аркан чыйраткан/саткан киши.

urmak *эск.* уруу, согуу.

Uruguay Уругвай.

Uruguaylı уругвайлык.

uruk, -ğu урук, тукум.

Urum *ооз.* Рум, *эск.* Урум.

us эс, акыл. ~**a aykırı/~ dışı** акылга сыйбас, иррационал. ~ **dışılık** *филос.* иррационализм. ~ **pahası** турмуштук сабак, тажырыйба. ~**a vurmak** акылга салыш, таразалаш.

usanç, -cı зерикме, жадама, камыкма, тажама. ~ **gelmek** (*бир нерседен*) жадоо, тажоо. ~ **getirmek/vermek** жадатуу, тажатуу, зериктирүү.

usandırıcı жадаткан, тажаткан, зериктирген.

usandırmak жадатуу, тажатуу, зериктирүү, эриктирүү.

usare *бот.* *физиол.* маңыз, шире.

uşçu *филос.* 1. рационалист. 2. рационал-
(дык).
uşçuluk, -ğu *филос.* рационализм.
uskumru *зоол.* скумбрия (*Scomber scombrus*).
uskur 1. бара (*кемеде*). 2. авто. аба
барасы.
uskuru бураманын/болттун сайы.
uslamlamak 1. түшүнүгүн ачыктоо. 2.
айлантып ойлоо, таразалоо.
uslanmak эс/акыл кирүү, оңолуу, эстүү/
тартиптүү болуу.
uslu 1. тартиптүү, тарбиялуу, адептүү
(*бала*). 2. эстүү, акылдуу. ~ **akıllı**
эс-акылдуу. ~ **durmak** тынч туруу,
тентек кылбоо. 3. жоош (*мал.*). ~
at жоош ат. ~ ~ жопжоош, тыптынч.
usluca 1. эстүүлүк кылып. 2. акырын,
жайынча, сылыкча.
usluluk, -ğu 1. эстүүлүк, зээндүүлүк. 2.
адептүүлүк, сылыктык.
ussal акылга таянган, рационал.
usta 1. уста, чебер, адис. 2. өнөр/санат
устаты. 3. (*айрым кесиптер үчүн*
ат/наам). **Recep Usta köftesi**
Режеп устанын котлети. 4. уз, колу
жөндөмдүү. 5. *өтм.* акылчы,
кеңешчи. ~ **işi** устанын/чебердин
колуна чыккан иш.
ustabaşı, -nı устабашы.
ustaca 1. усталык/чеберлик менен. 2. *өтм.*
куулук/шылундук кылып.
ustalaşmak усталыгы артуу, чебер болуу,
адис/маш болуу.
ustalık, -ğı усталык, устаттык, чебердик,
адистик.
ustalıkla
усталык/чеберлик/уздук/адистик
менен.
ustalıkli 1. усталык/чеберчилик/уздук
менен жасалган. 2. куулук/шумдук/
шылундук менен жасалган.
ustura 1. устара. ~ **yı kayışa vurmak**
устараны кайышка жануу. ~ **taşı**
кайрак таш. ~ **tutunmak** денедеги
кылдарды кыруу. 2. *арго* күчтүү

ичкилик. 3. *арго* калп, жалган.
usturlâp, -bı *астр.* астрояп (*жылдыз*
өлчөөчү курал).
usturmaça дең. жанашма жаздыгы (*ке-*
мелердин кагышмасынын алдын
алат).
usturuplu таамай, так (*жооп*). ~ **iş** так
иш.
usul I, -lû 1. усул, ыкма, метод, жол. 2.
муз. такт, ыргак. 3. *ооз.*, *эск.*
акырын, жай. ~ **boy** шынга бойлуу.
~ **una göre** усулу менен. ~ **tutmak**
муз. ыргагына жараша коштоо. ~ ~
акырын-акырын, жайма-жай.
usul II, -lû 1. тамыр, түп. 2. ата-баба, ата-
жото.
usulca акырын, билгизбей, кыябы менен.
usulcacık к. usulca.
usulen тартибине/ыгына жараша
usulsüz 1. тартипсиз, баш-аягы жок, чар-
жайыт. 2. адат/эрежеге жатпаган,
ыкмасы бузулган. 3. усулсуз,
методсуз, системасыз.
usulsüzlük, -ğü 1. усулсуздук, методсуз-
дук, системасыздык. 2. жоосунсуз-
дук, тартипсиздик, чар-жайыттык.
uşak, -ğı 1. өспүрүм, улан. 2. уул, жигит.
Anadolu ~ı Анадолу жигити. 3.
малай, колбала. ~ **tutmak** малай
жумшоо.
uşakkapan *зоол.* кара жору (*Aegyrius*
monachus).
uşaklık, -ğı 1. өспүрүмдүк, уландык (*чак,*
кез). 2. малайлык, колбалалык. ~
etmek (бирөөгө) малайлык кылуу.
ut I уд (*кыл аспан*).
ut II уят. ~ **yeri** уят жери (*дененин*).
utanç, -cı уят, уяттуулук. ~ **duymak**
уялуу. ~ **ından yerin dibine girmek**
уялганынан жердин түбүнө кирип
кете жаздоо.
utandırıcı уят/шерменде кылган. ~
durum уят кылуучу абал/жагдай.
utandırmak уят кылуу, уялтуу.
utangaç, -cı уялчаак, сүрдөөк, тартын-
чаак.

utangaçlık, **-ğ** уялчаактык, тартынчаактык.

utanmak 1. уялуу, тартынуу, кысынуу. 2. уят болуу. **utanmadan** уялбастан, тартынбай. **utana-sıkıla** 1) уялып, кымырынып-кысталып. 2) сүрдөп. **utananın oğlu, kızı olmamış** мак. уялчаактын уулу-кызы болбоптур.

utanmaz уялбас, тартынбас, абийирсиз, арсыз.

utanmazlık, **-ğı** уялбастык, тартынбастык, абийирсиздик, арсыздык.

Utarit, -di *астр.* Меркурий.

utçu 1. уд жасаган/саткан киши. 2. удчу, уд чалган киши.

utku утуш, жеңиш.

utkulu утуштуу, жеңиштүү.

utlu абийирдүү, адептүү.

utmak утмак, жеңмек (*согушта, оюнда*).

uvertür 1. *муз.* увертюра. 2. (*картада*) керектүү кол. ~ **yapmak** кириш сөз сүйлөө.

uyak, **-ğı** *ад.* уйкаштык (*поэзияда*). *сал.* **kafiye**.

uyaklı *ад.* уйкаш (*сантар*).

uyaksız *ад.* уйкаш эмес, эркин/ак ыр.

uyandırma 1. ойготмо. 2. *психол.* эсин жыйдырма/калыбына келтирме.

uyandırmak 1. ойготмо. 2. кызыктыруу, тартуу. **ilgi** ~ кызыгуу туудуруу. 3. (*отту/жарыкты*) чоңойтуу, кызытуу, алоолонтуу. 4. *өтм.* акылга келтирүү, теске салуу, көзүн ачуу.

uyanık 1. ойгоо. **uyuyor mu, ~ mı bilmez** уктап атканы, ойгосу билинбес. 2. *өтм.* сак, кыйын, сергек. ~ **davranmak** сак/сергек мамиле кылуу. 3. кыраакы, билгич.

uyanıklık, **-ğı** 1. ойгоо абал. 2. сактык, кыйындык, сергектик. 3. кыраакылык, билгичтик.

uyanış 1. ойгонуш. 2. *өтм.* ойгонуш, жанданыш, көзү ачылыш.

uyanmak 1. ойгонуу. **uyandığımда уanınmда kimse yoktu** ойгонгонумда

жанымда эч ким жок эле. 2. *өтм.* ойгонуу, көзү ачылуу. 3. жандануу, серпилүү (*гүл, бүр ж. б.*). 4. *өтм.* жаңыруу, пайда болуу. **ağrısı uyandı** оорусу жаңырды. **kıskançlığı uyandı** ичи тардыгы кармай калды.

uyarı 1. эскертүү, саксактоо. **uyarılar dikkate alınmadı** эскертүүлөр эсепке алынбады/көңүл бурулбады. 2. *биол.* жышаан, стимул.

uyarıcı эскертүүчү, алдын алуучу, козгоочу, стимулятор.

uyarılmak 1. эскертилүү. 2. *ооз.* ойготулуу. 3. жышаан берилүү.

uyarım *биол.* ыңгайлашма, ылайыкташма, шайкештешме.

uyarınca ылайык, көрө, жараша. **Kanunlar** ~ мыйзамдарга ылайык.

uyarlaç, **-cı** ыңгайла(гы)ч, адаптёр.

uyarlama ылайыкташтырма, адаптация. (*мис. бир чыгарманы башка тилге/чөйрөгө*).

uyarlamak 1. ыңгайлаштыруу, ылайыкташтыруу, көндүрүү, адаптация. 2. байырлаштыруу (*өсүмдүктөрдү, жаныбарларды*).

uyarlayıcı (*сахнага, фильмге ж. б.*) ылайыкташтырган/ыңгайлаштырган киши.

uyarlık, **-ğı** дал/туш/бап келиш.

uyarmak 1. эскертүү, абайлатуу, көңүлүн бурдуруу. 2. *биол.* козгоо, стимулдаштыруу. 3. *ооз.* ойготуу.

uyartı 1. эскерткич, эстеткич. 2. козгогуч, стимулятор.

uydu 1. *астр.* жандаш, спутник, сателлит. *сал.* **peyk. Ay, Yerin ~sudur** Ай Жердин жандашы. 2. жасалма жандаш, спутник. 3. *өтм.* (*бирөөгө/бир жерге*) көз каранды киши/мамлекет. ~ **devlet** жандаш мамлекет. ~ **kent** жандаш шаар.

uydulaşma жандашка/спутникке айланма.

uydurma 1. ылайыкташтырма, ыңгайлаштырма, шайкештештирме. 2.